

KANNUKSEN LUKIO

OPETUSSUUNNITELMA

2005

päivitetty 6.11.2013

SISÄLTÖ

1. LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOPERUSTA	4
1.1 Lukiokoulutuksen tehtävä	4
1.2 Arvoperusta	4
2. OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN	5
2.1 Oppimiskäsitys	5
2.2 Opiskeluympäristö ja –menetelmät	5
2.3 Toimintakulttuuri	6
2.3.1 Koulutyön järjestäminen	6
2.3.2 Luokaton lukio	6
2.3.3 Itsenäinen opiskelu	7
2.3.4 Tukiopetus	7
2.3.5 Yhteistyö eri oppilaitosten kanssa	7
2.3.6 Yhteistyö muiden tahojen kanssa	8
2.3.7 Kansainvälinen toiminta	8
2.3.8 Oppilaskunnan toiminta	8
2.3.9 Koulun juhlat	8
2.3.10 Opintomatkat	8
2.3.11 Hyvät tavat	9
2.4 Opintojen rakenne	9
3. OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN	9
3.1 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö	9
3.2 Ohjauksen järjestäminen	10
3.3 Opiskelijahuolto	11
3.4 Opiskelun erityinen tuki	13
3.5 Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus	13
4. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT	15
4.1 Opetuksen yleiset tavoitteet	15
4.2 Aihekokonaisuudet	16
4.3 Äidinkieli ja kirjallisuus	21
4.3.1 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä	21
4.4 Toinen kotimainen kieli	28
4.4.1 Ruotsi (B1)	28
4.5 Vieraat kielet	31
4.5.1 Englanti (A1)	34
4.5.2 Perusopetuksen vuosiluokilla 7 – 9 alkanut oppimäärä (B2), saksa ja ranska	39
4.5.3 Lukiossa alkava oppimäärä (B3), saksa, ranska ja venäjä	43
4.5.4 Viro	47
4.6 Matematiikka	48
4.6.1 Matematiikan pitkä oppimäärä	49
4.6.2 Matematiikan lyhyt oppimäärä	57
4.7 Biologia	61
4.8 Maantiede	66
4.9 Fysiikka	73

4.10 Kemia	78
4.11 Uskonto	82
4.11.1 Evankelis-luterilainen uskonto	83
4.12 Elämäkatsomustieto	89
4.13 Filosofia	93
4.14 Historia	96
4.15 Yhteiskuntaoppi	107
4.16 Psykologia	114
4.17 Musiikki	120
4.18 Kuvataide	124
4.19 Liikunta	127
4.20 Terveystieto	131
4.21 Opinto-ohjaus	135
4.22 Tietotekniikka	138
4.23 Viestintäkasvatus	139
4.24 Kansalaisen turvakurssi	140
4.25 Liikennekasvatuskurssi	140
4.26 Kotitalous	140
4.27 Pet`n Scinece	140
5. OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI	147
5.1 Arvioinnin tavoitteet	148
5.2 Kurssisuorituksen arviointi	150
5.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi	152
5.4 Lukion oppimäärän suoritus	153
5.5 Todistukset ja niihin merkittävä tieto	154
LIITTEET	
Liite 1: Konstruktivistinen oppimiskäsitys	147
Liite 2: Opettajakunnan tiedonanto opintoretken kriteereistä	148
Liite 3: Ohjaussuunnitelma Kannuksen lukiossa	150
Liite 4: Kielen opiskelun mahdollisuuksia kuvaava kaavio	152
Liite 5: Kielitaidon tasojen kuvausasteikko	154

1. LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOPERUSTA

1.1 LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ

Lukio jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Lukio-opetus antaa laaja-alaisen yleissivistyksen sekä riittävät valmiudet lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella, lukiodiplomeilla ja vastaavilla muilla näytöillä.

Lukio antaa valmiuksia vastata yhteiskunnan ja ympäristön haasteisiin sekä taitoa tarkastella asioita eri näkökulmista. Opiskelijaa ohjataan toimimaan vastuuntuntoisena ja velvollisuuksistaan huolehtivana kansalaisena yhteiskunnassa ja tulevaisuuden työelämässä. Lukio-opetus tukee opiskelijan itsetuntemuksen kehittymistä ja hänen myönteistä kasvuaan aikuisuuteen sekä kannustaa opiskelijaa elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

Lukio tarjoaa turvallisen, luovuutta ja sosiaalisia taitoja kehittävän oppimisympäristön sekä edistää yhteisöllisyyttä alueella. Lukion opetus ja oppimistulokset ovat korkeatasoisia.

1.2 ARVOPERUSTA

Lukio-opetuksen arvoperusta rakentuu suomalaiseen sivistyshistoriaan, joka on osa pohjoismaista ja eurooppalaista kulttuuriperintöä. Lukiossa kulttuuriperintöä opitaan vaalimaan, arvioimaan ja uudistamaan. Opiskelijoita kasvatetaan suvaitsevaisuuteen ja kansainväliseen yhteistyöhön unohtamatta kotiseutua, maakuntaa ja paikallista kulttuuriperintöä.

Lukio-opetuksen lähtökohtana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioitus. Ihmisoikeuksia määrittäviä keskeisiä asiakirjoja ovat YK:n yleismaailmallinen julistus, Lapsen oikeuksien sopimus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus. Lukion sivistyshanteena on pyrkimys totuuteen, inhimillisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen. Lukio-opetus edistää avointa demokratiaa, tasa-arvoa ja hyvinvointia. Opiskelija ymmärretään oman oppimisensa, osaamisensa ja maailmankuvansa rakentajaksi. Opetuksessa otetaan huomioon, että ihminen havainnoi ja jäsentää todellisuutta kaikkien aistiensa kautta.

Kasvatustyössä korostetaan yhteistyötä, kannustavaa vuorovaikutusta ja rehellisyyttä. Tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan oikeutensa ja velvollisuutensa sekä kasvaa aikuisen vastuuseen omista valinnoistaan ja teoistaan. Opiskelija saa jo lukioaikanaan kokemuksia siitä, miten tulevaisuutta rakennetaan yhteisillä päätöksillä ja työllä.

Lukio-opetus kannustaa tunnistamaan julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä ristiriitoja sekä pohtimaan kriittisesti suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen kehityksen epäkohtia ja mahdollisuuksia. Opiskelija saa lukioaikanaan jäsentyneen käsityksen siitä, mitkä ovat kansalaisen perusoikeudet Suomessa, Pohjoismaissa ja

Euroopan unionissa, mitä ne käytännössä merkitsevät sekä miten niitä ylläpidetään ja edistetään. Lukio korostaa kestäväen kehityksen periaatteita ja antaa valmiuksia kohdata muuttuvan maailman haasteet.

Lukion arvoperustaa syventävät kohdassa 4.2 esitettävät aihekokonaisuudet, jotka ovat arvokannanottoja ajankohtaisiin kasvatus- ja koulutushaasteisiin.

Opetussuunnitelmassa arvoperustaa konkretisoidaan oman lukion kannalta olennaisissa asioissa. Arvoperusta välittyy lukion toimintakulttuuriin, kaikkien oppiaineiden opetuksen tavoitteisiin ja sisältöihin sekä koulutyön organisointiin.

Lukiokoulutuksen tehtävänä on auttaa opiskelijaa löytämään paikalliset ja kansalliset juurensa ja arvostamaan niitä sekä ymmärtämään ja sisäistämään niiden merkitys pohjana kansainvälisyyteen. Lukiokoulutuksen tehtävänä on lisäksi antaa hyvät eväät kansalaisyhteiskuntaan. Tavoitteena on kriittinen yksilö, joka kykenee tekemään yksilöllisiä, mutta ei itsekkäitä, ratkaisuja ja kompromisseja. Lukio evästää työntekoon ja vastuullisuuteen sekä oman itsen ja toisen kunnioittamiseen. Lukiokoulutuksen tavoitteena on taata riittävä yleissivistys ja tarjota eväät jatko-opinnoille, auttaa opiskelijaa ymmärtämään roolinsa vastuullisena toimijana moniosaamisen yhteiskunnassa. Tavoitteena on, että opiskelija sisäistää elinikäisen oppimisen ajatuksen – itsensä kehittämisen ja oppimisen – hyvän elämän perustana.

2. OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 OPPIMISKÄSITYS

Oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajan ja ympäristön kanssa. Aiempien tietorakenteidensa pohjalta opiskelija käsittelee ja tulkitsee vastaanottamaansa informaatiota.

Opetuksessa tulee ottaa huomioon, että oppiminen riippuu yksilön aikaisemmasta tiedosta ja hänen käyttämistään strategioista. Opetuksessa pyritään mahdollisimman hyvin huomioimaan ja tiedostamaan opiskelijoiden erilaiset oppimistavat. Oppiminen on sidoksissa siihen toimintaan, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu. Yhdessä tilanteessa opittu tieto tai taito ei automaattisesti siirry käytettäväksi toisenlaisissa tilanteissa. Opiskelijoita pyritään tukemaan opittujen tietojen ja taitojen yhdistämisessä ja soveltamisessa eri elämänalueille sekä oppimaan oppimisessa.

KUVAUS KONSTRUKTIIVISESTA OPPIMISESTA (liite 1)

2.2 OPISKELUYMPÄRISTÖ JA –MENETELMÄT

Lukio luo sellaisia opiskeluympäristöjä, joissa opiskelijat voivat asettaa omia tavoitteitaan ja oppia työskentelemään itsenäisesti ja yhteistoiminnallisesti erilaisissa ryhmissä ja verkostoissa. Heille annetaan tilaisuuksia kokeilla ja löytää omalle oppimistyyliilleen sopivia työskentelymuotoja. Heitä ohjataan tiedostamaan, arvioimaan ja tarvittaessa korjaamaan

omaa työskentelytapaansa. Opiskelijoiden kyky opiskella itsenäisesti vaihtelee ja että he saattavat tarvita eri tavoin opettajaa opiskelunsa ohjaajana. Opiskelijoiden yksilöllisyyden ja erilaisuuden vuoksi opetus- ja opiskelumuotojen tulee olla monipuolisia.

Opiskelijoille tulee antaa välineitä tiedon hankkimiseen ja tuottamiseen. Opiskelijoita ohjataan arvioimaan tiedon luotettavuutta sekä tiedon hankkimisessa että soveltamisessa. Opiskelijoita ohjataan käyttämään tieto- ja viestintätekniikkaa sekä kirjastojen tarjoamia palveluja.

Opiskelutilanteita tulee suunnitella siten, että opiskelija pystyy soveltamaan oppimaansa myös opiskelutilanteiden ulkopuolella.

Tarvittaessa opetusta järjestetään etäopiskeluna, itsenäisenä opiskeluna tai vieraskielisenä opetuksena.

2.3 TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä. Toimintakulttuuriin kuuluvat kaikki lukion viralliset ja epäviralliset säännöt, toiminta- ja käyttäytymismallit sekä arvot, periaatteet ja kriteerit, joihin koulutyön laatu perustuu. Toimintakulttuuri tulee esiin yksilö-, ryhmä- ja yhteisötasolla.

Lukiossa tavoitteena on opetussuunnitelmaan nojautuen toimintakulttuuri, joka korostaa koko yhteisön jäsenten vastuuta, on avoin yhteistyölle ja vuorovaikutukselle yhteiskunnan kanssa sekä maailmassa tapahtuville muutoksille. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osallistua oman työyhteisönsä kehittämiseen muun muassa oppilaskuntatoiminnan kautta.

Opetussuunnitelma määrittelee tavoiteltavan toimintakulttuurin. Tavoitteena on, että lukion kaikki käytännöt rakennetaan johdonmukaisesti tukemaan kasvatusta ja opetustyölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Myös aihekokonaisuuksien tulee konkretisoida lukion toimintakulttuurissa. Tavoitellun ja toteutuneen toimintakulttuurin yhtäpitävyyden arviointi on perusedellytys lukion jatkuvalla kehittämiselle. Toimintakulttuurin pääpiirteet tulee kuvata opetussuunnitelmassa.

2.3.1 Koulutyön järjestäminen

Kannuksen lukio on yleislukio, jossa painoalueena ovat kaikki yleissivistykseen tähtäävät opinnot. Koulutyö pyritään järjestämään siten, että opiskelijoilla on mahdollisuus lukion päättyessä suuntautua mille tahansa valitsemalleen elämän- ja ammattiuuralle. Kurssitarjonta on monipuolinen. Lukio tekee yhteistyötä Keski-Pohjanmaan maaseutuopiston (Kannuksen toimipaikka) kanssa yhdistelmäopintojen (ammattilukio) muodossa.

2.3.2 Luokaton lukio

Lukio toimii luokattomana, joten lukuvuosikohtaisia minimi- ja maksimikurssimääriä ei ole. Kurssitarjottimella annetaan eri vuosiluokille suositukset, joiden mukaan opiskellen lukion voi suorittaa kolmessa vuodessa. Tarvittaessa opiskeluun voi käyttää aikaa myös useampia vuosia.

2.3.3 Itsenäinen opiskelu

Luokattoman lukion periaatteisiin kuuluu mahdollisuus oman opiskelun suunnitteluun ja toteuttamiseen joustavasti. Joustavuutta tarjoaa mm. mahdollisuus kurssien suorittamiseen itsenäisesti. Itsenäinen opiskelu tarkoittaa yleensä opiskelua ilman muodollista lähiopetusta. Se voi koskea kokonaista kurssia, lyhyempää opiskelukokonaisuutta tai näiden osia. Itsenäisyys merkitsee opiskelijan kannalta oman toiminnan tavoitteellista suunnittelua ja toteuttamista sekä itsearviointia kurssin aikana. Itsenäinen opiskelu edellyttää erityisesti vastuunottamista omasta toiminnastaan ja sen tuloksista. Opettajan tehtävänä on ohjeistaa itsenäinen opiskelu siten, että se toteutukseltaan ja sisällöltään on opetussuunnitelman mukainen.

Itsenäisestä opiskelusta opiskelija voi sopia kyseisen aineen ja kurssin opettajan kanssa. Opiskelijan on suoritettava kaikki kurssiin kuuluvat osiot opettajan kanssa sopimallaan tavalla. Osioita voivat olla esimerkiksi tutkielma, muu kirjallinen tai suullinen esitys tai erikseen määrättyjä tehtäviä sekä kurssikoe.

Lupa kurssin itsenäiseen suorittamiseen haetaan kirjallisesti aineenopettajalta viimeistään viikkoa ennen kurssin alkua.

2.3.4 Tukiopetus

On tärkeää, että kaikilla lukioon tulevilla opiskelijoilla on mahdollisuus saada opintoihinsa riittävästi tukea. Tukiopetusta voidaan järjestää opiskelijan pyynnöstä opettajan harkinnan mukaan. Koulun työsuunnitelmassa voidaan määritellä, paljonko tukiopetukseen vuosittain voidaan käyttää aikaa.

2.3.5 Yhteistyö eri oppilaitosten kanssa

Kannuksen lukio tekee yhteistyötä Juhani Vuorisen koulun kanssa yhteisen henkilökunnan, yhteisten juhlien ja tilaisuuksien muodossa vuosittain. Myös Takalo-Raasakan koulun kanssa tehdään yhteistyötä erilaisten koulutusten ja tilaisuuksien järjestelyissä.

Kannuksen lukio pyrkii tekemään yhteistyötä muiden alueen toisen asteen oppilaitosten kanssa. Yhteistyömuotoja voivat olla esimerkiksi yhteiset kurssit, teemapäivät, ym. toimintamuodot. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa toimitaan yhteistyössä opiskelijoiden ammatinvalinnanohjaukseen liittyen. Korkeakoulujen opiskelijat vierailevat lukiolla kertomassa omista opiskelupaikoistaan. Lukiolta puolestaan tehdään vuosittain vierailu ainakin johonkin yliopistoon ja ammattikorkeakouluun. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen verkko-opintoja voi lukea hyväksi lukio-opintoihin soveltavien kurssien osalta.

Kannuksen lukiossa voi suorittaa yhdistelmäopintoja Keski-Pohjanmaan maaseutuopiston, Kannuksen toimipaikan kanssa. Opinnoissa suoritetaan ammatillinen perustutkinto ja lukio

samaan aikaan. Koulutus pyritään järjestämään neljässä vuodessa. Lukio-opinnot järjestetään aikuislukion opetussuunnitelman ja tuntijaon mukaan.

Kannuksen lukio kuuluu Pohjois-Pohjanmaan etälukioverkkoon. Etälukion tiimoilta yhteistyötä tehdään muiden etälukioverkkoon kuuluvien lukioiden kanssa. Etälukion opiskelijat opiskelevat aikuislukion tuntijaon ja opetussuunnitelman mukaan.

2.3.6 Yhteistyö muiden tahojen kanssa

Luonteva yhteistyö elinkeinoelämän kanssa palvelee koulun yleisiä tavoitteita. Lukio pyrkii omalta osaltaan edistämään paikkakunnan omien vahvuuksien tiedostamista. Esimerkkejä elinkeinoelämän kanssa tehtävästä yhteistyöstä ovat erilaiset tutustumisvierailut, vierailijat yritys-elämästä ja yhteiskuntaelämän eri sektoreilta (esim. uskonnolliset, poliittiset ja aatteelliset järjestöt).

2.3.7 Kansainvälinen toiminta

Lukion tulee tarjota opiskelijoille virikkeitä kulttuurienväliseen kanssakäymiseen. Kannuksen lukio pyrkii tarjoamaan opiskelijoilleen mahdollisimman hyvät edellytykset toimia monikulttuurisessa maailmassa. Kansainvälinen toiminta voi tarkoittaa opintomatkoja ja –retkiä, yhteistyöprojekteja ulkomaalaisten koulujen kanssa, ystävyyskoulutoimintaa, kummikoulun kanssa tehtävää yhteistyötä, ulkomaalaisia vierailijoita ja vaihto-oppilastoimintaa. Kansainvälinen toiminta voidaan integroida eri oppilaineisiin.

2.3.8 Oppilaskunnan toiminta

Oppilaskuntaa pyritään rohkaisemaan toimimaan oma-aloitteisesti ja itsenäisesti. Oppilaskunta valitsee keskuudestaan vuosittain oppilaskunnan hallituksen, jonka tehtävänä on järjestellä erilaisia tapahtumia, tehdä aloitteita ja organisoida oppilaskunnan toimintaa. Oppilaskunnan hallituksen puheenjohtajan rooli toiminnan muotojen ja käytäntöjen organisoinnissa on keskeinen. Oppilaita pyritään ohjaamaan aktiiviseen ja osallistuvaan oppilaskuntatoimintaan.

2.3.9 Koulun juhlat

Tärkeän osan koulun toimintakulttuuria muodostavat koulun juhlat. Koulussa järjestetään vuosittain lukuvuoden päätösjuhlat kirkossa, koulun juhlasalissa tai muussa sopivassa paikassa. Uusia ylioppilaita juhlitaan syksyllä ja keväällä. Lukioperinteeseen kuuluvat Vanhojen päivä ja Penkinpainajaiset järjestetään helmikuussa. Muita vuosijuhlia ja tapahtumia juhlistetaan tarpeen mukaan.

Muita juhlaperinteeseen kuuluvia elementtejä voivat olla erilaiset näytelmät ja musiikkiesitykset. Lukion opiskelijat osallistuvat kouluun juhlien valmisteluun ja toteuttamiseen aktiivisesti.

2.3.10 Opintomatkat

Opintomatkoja suoritetaan lukiossa opettajakunnan laatimien kriteerien mukaisesti. Opintoretkien tavoite on perehdyttää opiskelijoita erilaisiin kulttuurin – tieteen ja taiteen – osa-alueisiin. (Liite 2: Opintomatkan kriteerit.)

2.3.11 Hyvät tavat

Pyrimme toimimaan oppilaitoksessamme toisiamme kunnioittaen ja hyviä tapoja noudattaen.

2.4 OPINTOJEN RAKENNE

Lukio-opinnot muodostuvat valtioneuvoston antaman asetuksen mukaisesti pakollisista, syventävistä ja soveltavista kursseista. Syventävät kurssit ovat opiskelijalle valinnaisia, oppiaineen pakollisiin kursseihin liittyviä kursseja, joita opiskelijan on valittava opinto-ohjelmaansa vähintään kymmenen. Oppiaineiden pakollisten ja valtakunnallisesti määriteltujen syventävien kurssien keskeiset tavoitteet ja sisällöt on määritetty luvussa 5.

Valtioneuvoston asetuksessa lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002) määrätyn syventävien kurssien vähimmäismäärän lisäksi lukiossa voi olla koulukohtaisia, lukion opetussuunnitelmassa määriteltäviä syventäviä kursseja. Soveltavat kurssit ovat eheyttäviä kursseja, jotka sisältävät aineksia eri oppiaineista, menetelmäkursseja taikka saman tai muun koulutuksen järjestäjän järjestämiä ammatillisia opintoja tai lukion tehtävään soveltuvia muita opintoja. Soveltaviin kursseihin voivat kuulua myös taito- ja taideaineissa suoritettaviin lukiodiplomeihin kuuluvat kurssit. Lukiodiplomit suoritetaan Opetushallituksen ohjeiden mukaan. Kaikki soveltavat kurssit tulee määritellä lukion opetussuunnitelmassa.

Tarkempi selvitys Kannuksen lukiossa tarjottavista kursseista ja kurssien suoritusjärjestys selviävät opetussuunnitelman oppiainekohtaisista osuuksista.

3. OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN

3.1 KODIN JA OPPILAITOKSEN YHTEISTYÖ

Huoltajilla tulee olla riittävä mahdollisuus perehtyä lukion työhön. Yhteistyöllä huoltajien kanssa tuetaan opiskelun edellytyksiä sekä opiskelijan terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Kodin ja oppilaitoksen välinen yhteistyö järjestetään siten, että opiskelija saa tukea sekä opiskeluun että hyvinvointiin koskeviin kysymyksiin ja mahdollisiin ongelmiin. Oppilaitos pyrkii olemaan aloitteellinen yhteistyön käynnistämiseksi Lähtökohtana yhteistyössä on aikuistuvan nuoren ja täysi-ikäisen opiskelijan itsenäisyyden ja oman vastuullisuuden huomioon ottaminen sekä huolenpito tukea tarvitsevasta opiskelijasta.

Kotien kanssa tehtävän yhteistyön muotoja ovat vanhempainillat, joita järjestetään kaikille vuosiluokille vuosittain. Tarvittaessa opiskelijan huoltajiin otetaan yhteyttä. Pääasiassa yhteydenotoista huolehtii opiskelijan ryhmänohjaaja. Vanhemmat voivat halutessaan ottaa

yhteyttä kouluun. Yhteistyötä järjestetään myös lukioon hakeutuvien nuorten ja heidän huoltajiensa kanssa.

Huoltajia pyritään informoimaan koulutyön järjestämiseen liittyvistä asioista, kurssitarjonnasta, opiskelijoiden opintomenestyksestä, opiskelussa ilmenevistä ongelmista, yo-kirjoituksista jne. Huoltajia autetaan perehtymään lukio-opetuksen tavoitteisiin ja sisältöihin sekä oppilaitoksen työtapoihin ja toimintakulttuuriin. Informaatiota annetaan vanhempainilloissa tai erillisissä opiskelijan ja vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa. Tavoitteena kotien kanssa tehtävässä yhteistyössä on opiskelijan kokonaisvaltainen tukeminen lukio-opinnoissa. Täysi-ikäistä opiskelijaa koskevissa asioissa huoltajien mukaan ottamiseen on oltava opiskelijan suostumus.

3.2 OHJAUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Ohjaustoiminta muodostaa lukion toiminnassa kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa sekä kehittää hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja. Lukion opinto-ohjausta järjestetään kurssimuotoisena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena. Ohjauksen tehtävänä on edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa ja opiskelijoiden hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä.

Lukion ohjaustoimintaan osallistuvat kaikki koulun opettaja- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvat. Opinto-ohjaajalla on päävastuu opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Opettajan tehtävänä on ohjata opiskelijaa opettamansa oppiaineen opiskelussa sekä auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja oppimisen valmiuksiaan. Opiskelijaa tulee ohjata suunnittelemaan oma henkilökohtainen opiskelusuunnitelmansa ja seuraamaan sen toteutumista. Opiskelijan tulee saada opinto-ohjausta opiskelun tueksi ja valintojen tekemiseksi siten, että hän pystyy suunnittelemaan lukio-opintojensa sisällön ja rakenteen omien voimavarojensa mukaisesti.

Lukio-opiskelusta ja lukio-opintoihin hakeutumisesta tiedotetaan perusopetuksen päättövaiheessa oleville oppilaille, heidän huoltajilleen, oppilaanohjaajille ja opettajille. Lukio-opintonsa aloittavat opiskelijat perehdytetään oppilaitoksen toimintaan sekä lukio-opiskelun ohjeisiin ja menettelytapoihin. Opiskelijoiden yhteisöllisyyttä tulee kehittää ja pitää yllä lukio-opintojen ajan. Opiskelijoiden opiskelun ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja tukemisesta huolehditaan yhteistyössä kotien kanssa. Opiskelijoiden opinto-ohjelmat on tarkistettava säännöllisesti sekä seurattava heidän opintojensa etenemistään.

Opinto-ohjauksen työnjako

Aineenopettaja perehdyttää, ohjaa ja seuraa oman aineensa lukio-opiskelua ja sen etenemistä sekä tarkkailee poissaoloja. Aineenopettaja tiedottaa opiskeluun liittyvistä ongelmista ja poissaoloista heti niitä havaittuaan ryhmänohjaajalle tai opinto-ohjaajalle.

Ryhmänohjaaja huolehtii omalta osaltaan ryhmänsä perehdyttämisestä lukio-opintoihin sekä tiedottamisesta liittyen lähiaikojen tapahtumiin ja koulun käytäntöihin. Ryhmänohjaaja seuraa ryhmäläistensä opintojen etenemistä, poissaoloja sekä opiskelijan sopeutumista kouluyhteisöön ja sen normeihin. Ryhmänohjaaja pyrkii puuttumaan mahdollisiin ongelmiin

ripeästi. Ryhmänohjaaja voi myös keskustella ryhmäläistensä kanssa henkilökohtaisesti. Tarvittaessa ryhmänohjaaja on yhteydessä opiskelijan huoltajiin. Ryhmänohjaaja pitää ryhmänohjaustuokiot, osallistuu vanhempainiltojen suunnitteluun ja järjestämiseen.

Opinto-ohjaaja toimii henkilökohtaisena opintojen ohjaajana, vastaa ammatinvalinnan ohjauksesta ja työelämään tutustuttamisesta, ohjaa lukion ainevalintoja ja kurssimuutoksia. Opinto-ohjaaja toimii yhdyshenkilönä kouluyhteisön jäsenten ja yhteistyötahojen välillä omiin tehtäviinsä liittyen. Opinto-ohjaaja toimii yhteistyössä ryhmänohjaajien, aineenopettajien ja rehtorin kanssa. Opinto-ohjaaja pitää opinto-ohjauksen luokkatunnit ja huolehtii pääasiallisesti opiskelijoiden henkilökohtaisesta ohjauksesta. Opinto-ohjaaja huolehtii jatko-opintoihin liittyvästä tiedotuksesta ja on yhteydessä eri koulutustahoihin. Opinto-ohjaaja osallistuu tiiviisti opiskelijahuoltoon yhdessä rehtorin, kuraattorin, terveydenhoitajan ja tarvittaessa ryhmänohjaajien kanssa.

Rehtori kantaa vastuun ohjauksen toimivuudesta siten, erilaisten ohjausmenetelmien ja työnjakojen toteuttaminen onnistuu. Rehtori tukee opinto-ohjaajan ja opettajien keskinäistä yhteistyötä ja ohjaustoiminnan suunnittelua koko oppilaitoksen yhteisenä tehtävänä. Rehtori seuraa kaikkien opiskelijoiden työskentelyä ja puuttuu erityisiin ongelmakohtiin. Rehtori huolehtii ylioppilaskirjoituksiin liittyvän informaation jakamisesta ja ylioppilaskirjoitusjärjestelyistä. Rehtori johtaa yhteistyötä ja sen muotoja muiden toisen asteen oppilaitosten kanssa.

Kanslisti hoitaa opiskelijarekisteriä, opintotuki- ja kyyditysasioita sekä osallistuu aktiivisesti koulun käytännön asioiden (esim. uusintakuulustelut, korotuskuulustelut, ym.) hoitamiseen.

Opiskelija laatii lukio-opintojen alkuvaiheessa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, jossa hän pohtii valintojaan, voimavarojaan, opiskeluvalmiuksiaan ja motivaatiotaan. Lukion edetessä opiskelija pohtii jatkokoulutussuunnitelmaansa ja ylioppilaskirjoitussuunnitelmaansa. (Liite 3.)

Ohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijan opintojen etenemistä. Opiskelijoiden opintojen etenemistä seurataan säännöllisesti lukio-opintojen aikana. Tavoitteena on, että opiskelija selviää lukio-opinnoistaan yleensä kolmessa vuodessa. Tarvittaessa opiskelijan kanssa tehdään tarkennuksia suunnitelmiin ja jatketaan opiskeluaikataulua, mikäli opiskelijan tilanne näin vaatii.

3.3 OPISKELIJAHUOLTO

Opiskelijahuolto on opiskelijoiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve opiskelu- ja työympäristö sekä ehkäistä syrjäytymistä. Opiskelijahuolto on opiskeluympäristön hyvinvoinnin edistämistä sekä oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista. Opiskelijoiden osallisuutta oman työyhteisönsä hyvinvoinnin edistämässä tulee tukea. Vastuu opiskelijahuollosta kuuluu osaltaan kaikille opiskeluyhteisössä työskenteleville.

Opiskelijahuoltoa voidaan koordinoida ja kehittää moniammatillisessa opiskelijahuoltoryhmässä. Opiskelijahuoltotyöryhmän vakituisia jäseniä ovat rehtori,

koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, opinto-ohjaaja ja kunnan sosiaalityöntekijä. Tarvittaessa opiskelijahuoltoryhmään osallistuvat opettajat, perheneuvolan työntekijä(t) ja poliisi. Tavoitteena on yksilön tukeminen ja yhteisön toimintakyvyn säilyttäminen fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta ja hyvinvointia uhkaavissa tilanteissa.

Lukio pyrkii tekemään aktiivisesti yhteistyötä opiskelijoiden huoltajien kanssa. Yhteistyömuotoja ovat esim. vanhempainillat ja vanhempain- tai perhetapaamiset. Huoltajia rohkaistaan pitämään aktiivisesti yhteyttä opettajiin. Erityisen syyn ilmetessä opettajat, opinto-ohjaaja tai rehtori voivat ottaa yhteyttä alaikäisen opiskelijan huoltajiin. Täysi-ikäisen opiskelijan asiat käsitellään pääsääntöisesti opiskelijan itsensä kanssa. Yhteistyön periaatteita ovat avoimuus ja luottamuksellisuus.

Opiskelijalla on mahdollisuus saada tukea ja ohjausta opintoihinsa koulun taholta rehtorilta, ryhmänohjaajalta, aineenopettajilta, opinto-ohjaajalta, koulukuraattorilta ja kouluterveydenhoitajalta. Opetushenkilöstö vastaa pääasiassa opiskelijan tukemisesta koulunkäyntiin ja oppiainesiin liittyvissä asioissa. Koulukuraattorin tehtävänä on yhdessä opiskelijan ja mahdollisesti opiskelijan huoltajien kanssa edesauttaa opiskelijan henkistä jaksamista koulussa ja elämässä yleensä. Kouluterveydenhoitajan tehtävänä on opiskelijoiden fyysisen ja psyykkisen terveydentilan seuraaminen. Opiskelijoita pyritään tukemaan tekemällä yhteistyötä eri viranhaltijoiden kesken. Tarvittaessa koulukuraattori tai kouluterveydenhoitaja ohjaavat nuoren lisäavun (esim. perheneuvola, terveyskeskus, erityissairaanhoido, sosiaalitoimisto) piiriin.

Erityisissä kriisitilanteissa toimitaan koulun kriisitoimintasuunnitelman mukaisesti.

Tavoitteena on yksilön tukeminen ja yhteisön toimintakyvyn säilyttäminen fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta ja hyvinvointia uhkaavissa tilanteissa.

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyösuunnitelma

Tärkein oppilaitoksen yhteistyökumppani opiskelijan opiskelun ja hyvinvoinnin tukemisessa ovat huoltajat. Alaikäisten opiskelijoiden huoltajille tiedotetaan opiskelijan koulumenestyksestä ja poissaoloista jaksotodistuksessa, jonka opiskelija palauttaa ryhmänohjaajalle huoltajan allekirjoittamana. Selittämättömistä poissaoloista tiedotetaan huoltajille puhelimitse tai erityisellä kirjeellä. Jos selittämättömiä poissaoloja kertyy useassa jaksossa, pyydetään huoltajat koululle perhetapaamiseen. Huoltajat voidaan kutsua koululle myös jonkin muun erityisen asian tiimoilta. Pääsääntöisesti yhteyden huoltajiin ottaa ryhmänohjaaja, erityisissä tapauksissa opinto-ohjaaja, rehtori, kuraattori tai terveydenhoitaja. Jos opiskelijalla ilmenee ongelmia jossain erityisessä oppiaineessa, voi myös aineenopettaja ottaa yhteyden huoltajiin.

Opiskelijaa pyritään tukemaan lukio-opintojen etenemisessä. Mikäli opinnot eivät kaikista mahdollisista tukitoimenpiteistä huolimatta suju, on rehtorilla äärimmäisinä toimenpiteinä käytössä kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen ja erottaminen oppilaitoksesta. Opiskelijan erotessa koulusta kesken opintojen, huolehditaan siitä, että hänellä on erotessaan selkeä jatko-opinto- ja tulevaisuuden suunnitelma.

Mikäli opiskelijan tukeminen opinnoissa edellyttää yhteyksiä muihin yhteistyötahoihin, pyritään yhteistyömuotoja miettimään ja kehittämään yhdessä alaikäisten opiskelijoiden huoltajien kanssa.

3.4 OPISKELUN ERITYINEN TUKI

Erityisen tuen tarkoituksena on auttaa ja tukea opiskelijaa siten, että hänellä on tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa lukio-opintonsa. Erityistä tukea tarvitsevat sellaiset opiskelijat, jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeen opinnoissaan tai joiden opiskelun edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavajavuuden vuoksi. Lisäksi erityisen tuen piiriin kuuluvat opiskelijat, jotka tarvitsevat psyykkistä tai sosiaalista tukea. Opiskelijalla voi olla erityisen tuen tarve myös mielenterveyteen, sosiaaliseen sopeutumattomuuteen tai elämäntilanteeseen liittyvien ongelmien vuoksi.

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opiskelu voidaan lukiolain (629/1998)13 §:n (muutettu lailla 478/2003)mukaan järjestää osittain toisin kuin lukiolaissa ja -asetuksessa ja lukion opetussuunnitelmassa määrätään. Jos opiskelija vapautetaan jonkin oppiaineen opiskelusta, hänen tulee valita sen tilalle muita opintoja niin, että säädetty kurssien vähimmäismäärä täyttyy.

Lukiolain 13 §:ssä tarkoitetut oppimistilanteet ja kokeet tulee järjestää siten, että opiskelijan yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Opiskelijalle voidaan laatia suunnitelma, johon kirjataan, miten yksilölliset toimenpiteet voidaan toteuttaa.

Jos opiskelijan kielenkehityksen häiriö tulee ilmi vasta lukiossa, tukitoimien suunnittelu ja toteuttaminen aloitetaan välittömästi. Lukemisen, kirjoittamisen tai matematiikan ongelma voidaan testata esim. yläkoulun erityisopettajan ja/tai perheneuvolan psykologin avustuksella. Rehtorin tehtävänä on huolehtia siitä, että tarvittavat todistukset erityisongelmista ovat kunnossa ennen ylioppilaskirjoitusten alkamista. Erityiset vaikeudet pyritään huomioimaan eri aineiden opetuksessa mahdollisimman hyvin. Tarvittaessa opiskelijaa tuetaan järjestämällä tukiopetusta.

Muiden erityisryhmien (esim. liikunta-, kuulo- tai näkörajoitteiset) opetus pyritään järjestämään mahdollisimman yksilöllisesti opiskelijan tarpeet huomioiden. Tukitoimia mietitään opiskelijakohtaisesti moniammatillisessa yhteistyössä.

3.5 KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN OPETUS

Yleistä

Kieli- ja kulttuuriryhmillä tarkoitetaan tässä saamelaisia, romaneja, viittomakielisiä ja vieraskielisiä. Opetussuunnitelmassa määrätään opetuskielestä ja opetussuunnitelman perusteiden luvun 5 mukaan äidinkielen opetuksesta.

Lukiokoulutuksessa voi lukiolain 6 §:n 1 momentin mukaan opetuskielenä suomen ja ruotsin kielen lisäksi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Viittomakieltä voidaan käyttää sekä apukielenä että varsinaisena opetuskielenä. Jos osa opetuksesta halutaan edellä mainitun momentin mukaan antaa jollakin muulla kuin alussa mainitulla kielellä, siis

toisella kotimaisella tai vieraalla kielellä, on tämäkin määriteltävä opetussuunnitelmassa ja samalla huolehdittava siitä, että osittainen muunkielinen opetus ei vaaranna oppimista.

Äidinkielen opetus noudattaa lukiolain 8 §:n mukaan opiskelijan opetuskieltä, joka voi olla suomi, ruotsi tai saame. Viittomakielisille on näissä opetussuunnitelman perusteissa oma suomen kielen oppimäärä. Äidinkielenä voidaan lukiolain 8 §:n 2 momentin mukaan opettaa myös viittomakieltä, romanikieltä tai muuta opiskelijan äidinkieltä.

Vieraskieliset opiskelijat opiskelevat oppiainetta äidinkieli ja kirjallisuus joko suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan tai suomi/ruotsi äidinkielenä -oppimäärän mukaan. Koulutuksen järjestäjä päättää mainittujen säännösten rajoissa, missä laajuudessa omakielistä opetusta, oman äidinkielen opetusta sekä suomi/ruotsi toisena kielenä – opetusta järjestetään, miten se organisoidaan ja milloin sitä on tarkoituksenmukaista toteuttaa useiden oppilaitosten yhteistyönä.

Kieli- ja kulttuuriryhmien erityispiirteitä

ROMANIT

Romaniopiskelijoiden opetuksessa tulee ottaa huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Romanikielen opetuksen tulee lukiossa vahvistaa romaniopiskelijoiden identiteettiä ja antaa heille mahdollisuuksia käyttää kieltään ja ilmaista itseään siten, että huomioidaan heidän kotoaan, yhteisöstään ja perusopetuksesta saamansa taidot ja tiedot sekä heidän halunsa ilmaista identiteettiään. Romanikielen opetusta on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja sen tulee edistää romaniopiskelijoiden oman historian ja kielen tuntemusta sekä tietoisuutta romaneista Suomessa ja muissa maissa. Opiskelussa hyödynnetään lähiympäristöä, sukuyhteisöä ja romanikielistä mediaa.

VIITTOMAKIELISET

Viittomakielinen on kuuro, huonokuuloinen tai kuuleva opiskelija, jonka äidinkieli on suomalainen viittomakieli. Hän on oppinut viittomakielen ensimmäisenä kielenään, ja se on hänen parhaiten hallitsemansa tai jokapäiväisessä elämässä eniten käyttämänsä kieli.

Viittomakielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan lukion yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita soveltaen niitä viittomakieliseen kulttuuriin ja viestintään. Opetuskielenä on suomalainen viittomakieli. Sen rinnalla käytetään suomea luku- ja kirjoituskielenä.

Tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden viittomakielistä identiteettiä sekä opettaa heitä arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan tasa-arvoisena enemmistökielen ja –kulttuurin rinnalla. Opiskelijan pitää pystyä tiedostamaan omat kielelliset ja kulttuuriset oikeutensa eri tilanteissa sekä osata käyttää hyväkseen viittomakielisiä tulkki- ja yhteiskuntapalveluja. Tavoitteena on myös viittomakielisestä kulttuurista ja toimintatavoista poikkeavan ääni-maailman ja kuulevien kulttuurin ja toimintatapojen tiedostaminen ja oppiminen niin, että joustava toimiminen kahden tai useamman kulttuurin piirissä on mahdollista.

Koska suomalainen viittomakieli on vähemmistökieli, opetuksessa pitää kiinnittää erityistä huomiota mahdollisimman rikkaan viittomakielisen opiskeluympäristön luomiseen. Viittomakielestä ei ole olemassa yleisesti käytössä olevaa kirjoitusjärjestelmää, joten

henkilökohtaisen kielellisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Opetuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknikan mahdollisuuksia viittomakieliseen viestintään ja tiedonsaantiin.

MAAHANMUUTTAJAT JA MUUT VIERASKIELISET

Maahanmuuttajien ja muiden vieraskielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan opetussuunnitelman perusteita ja Kannuksen lukion opetussuunnitelmaa huomioiden opiskelijoiden taustat ja lähtökohdat kuten suomen kielen taito, äidinkieli ja kulttuuri, maassaoloaika ja aikaisempi koulunkäynti. Opetus ja opiskelu tukevat opiskelijan kasvamista sekä suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön että opiskelijan oman kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

Maahanmuuttajalle ja muulle vieraskieliselle opiskelijalle voidaan opettaa koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta suomea toisena kielenä, mikäli hänen suomen kielen taitonsa ei arvioida olevan äidinkielen tasoinen kaikilla kielitaidon osa-alueilla. Maahanmuuttajille ja muille vieraskielisille voidaan mahdollisuuksien mukaan järjestää myös oman äidinkielen opetusta yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa. Opetushallituksen suositus opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä on liitteenä.

Suomen tai ruotsin kielen ja opiskelijan äidinkielen opetuksen ohella maahanmuuttajien ja muiden vieraskielisten opiskelijoiden tulee saada myös muuta tarvittavaa tukea niin, että he selviytyvät lukio-opinnoistaan edellytyksiään vastaavalla tavalla. Maahanmuuttajia ja muita vieraskielisiä opiskelijoita informoidaan jo lukio-opintojen alussa heidän opiskelumahdollisuuksistaan, tukijärjestelyistä sekä heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

4. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT

4.1 OPETUKSEN YLEISET TAVOITTEET

Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään valtioneuvoston asetuksessa (955/2002) määriteltyjen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden mukaan siten, että opiskelijalla on mahdollisuus laaja-alaisen yleissivistyksen hankkimiseen ja jäsentyneen maailmankuvan muodostamiseen. Opiskelija saa olennaista luontoa, ihmistä, yhteiskuntaa ja kulttuureja koskevaa eri tieteen- ja taiteenalojen tuottamaa tietoa.

Opiskelijassa vahvistetaan tarvetta ja halua elinikäiseen opiskeluun. Hänen opiskelu-, tiedonhankinta- ja -hallinta- ja ongelmanratkaisutaitojaan sekä oma-aloitteisuuttaan tulee kehittää. Huomiota kiinnitetään tieto- ja viestintäteknikan monipuolisiin käyttötaitoihin. Opiskelutaidoissa korostetaan taitoa toimia yhdessä toisten kanssa erilaisissa ryhmissä ja verkostoissa. Yhteistyössä tarvittavina taitoina ja valmiuksina edistetään itsensä ilmaisemisen taitoja, myös toisella kotimaisella kielellä ja vierailta kielillä, valmiutta ottaa muut huomioon ja valmiutta muuttaa tarvittaessa omia käsityksiään ja omaa toimintaansa. Yhteistyö-, vuorovaikutus- ja viestintätaitoja kehitetään yhteisöllisen opiskelun erilaisten muotojen avulla.

Opiskelijan tietoisuutta ihmisten toiminnan vaikutuksesta maailman tilaan kehitetään. Lukio kehittää opiskelijan taitoa tunnistaa ja käsitellä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä eettisiä kysymyksiä. Opiskelija saa tilaisuuksia pohtia erilaisia vaihtoehtoja, tehdä valintoja ja tiedostaa valintojen välittömiä ja välillisiä seurauksia. Lukio pyrkii siihen, että opiskelijalle kehittyy halu ja kyky toimia demokraattisessa yhteiskunnassa vastuullisesti huomioiden oma ja muiden hyvinvointi.

Opetus lujittaa opiskelijan itsetuntoa ja auttaa häntä tunnistamaan persoonallisen erityislaatussa. Opiskelijaa rohkaistaan ilmaisemaan eri tavoin omia havaintojaan, tulkintojaan ja esteettisiä näkemyksiään. Lukio-opetuksella kannustetaan opiskelijoita taiteelliseen toimintaan, taide- ja kulttuurielämään osallistumiseen sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävään elämäntapaan.

Lukio-opetus antaa opiskelijalle valmiuksia suunnitella omaa tulevaisuuttaan, jatkokoulutustaan ja tulevaa ammattiaan. Opiskelijaa perehdytetään työ- ja elinkeinoelämään sekä yrittäjyyteen. Tavoitteena on, että lukion päätyttyä opiskelija pystyy kohtaamaan joustavasti muuttuvan maailman haasteet, tuntee vaikuttamisen keinoja ja hänellä on halua ja rohkeutta toimia. Hänen tulee saada edellytykset monipuoliseen ja täysipainoiseen elämään ihmisenä olemisen eri rooleissa.

4.2 AIHEKOKONAIUUDET

Aihekokonaisuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä kasvatus- ja koulutushaasteita. Samalla ne ovat ajankohtaisia arvokannanottoja. Käytännössä aihekokonaisuudet ovat lukion toimintakulttuuria jäsentäviä toimintaperiaatteita ja oppiainerajat ylittäviä, opetusta eheyttäviä painotuksia. Niissä on kysymys koko elämäntapaa koskevista asioista.

Kaikkia aihekokonaisuuksia yhdistävinä tavoitteina on, että opiskelija osaa

- havainnoida ja analysoida nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä
- esittää perusteltuja käsityksiä tavoiteltavasta tulevaisuudesta
- arvioida omaa elämäntapaansa ja vallitsevia suuntauksia tulevaisuusnäkökulmasta sekä
- tehdä valintoja ja toimia tavoiteltavana pitämänsä tulevaisuuden puolesta.

Kaikille lukioille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat

- aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä kehitys
- kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus
- teknologia ja yhteiskunta
- viestintä- ja mediaosaaminen.

Aihekokonaisuudet otetaan huomioon kaikkien oppiaineiden opetuksessa oppiaineeseen luontuvalla tavalla. Aihekokonaisuuksia täydennetään ja ajankohtaistetaan tarpeen mukaan.

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys -aihekokonaisuuden tavoitteena on kasvattaa opiskelijoita osallistuviksi, vastuuta kantaviksi ja kriittisiksi kansalaisiksi. Se merkitsee osallistumista ja vaikuttamista yhteiskunnan eri alueilla poliittiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen toimintaan sekä kulttuurielämään. Osallistumisen tasot ovat paikallinen, valtakunnallinen, eurooppalainen sekä globaali.

Tavoitteena on, että opiskelija

- syventää demokraattisen yhteiskunnan toimintaperiaatteiden ja ihmisoikeuksien tuntemustaan
- osaa muodostaa oman perustellun mielipiteensä ja keskustella siitä kunnioittaen muiden mielipiteitä
- tuntee yhteiskunnan erilaisia osallistumisjärjestelmiä sekä niiden toimintatapoja
- haluaa osallistua lähiyhteisön, kotikunnan, yhteiskunnan ja elinympäristön yhteisen hyvän luomiseen yksilönä ja ryhmässä sekä vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon
- omaksuu aloitteellisuuden ja yritteliäisyyden toimintatavakseen
- tuntee yrittäjyyden eri muotoja, mahdollisuuksia ja toimintaperiaatteita
- ymmärtää työn merkityksen yksilölle ja yhteiskunnalle
- tuntee kuluttajan vaikuttamiskeinot ja osaa käyttää niitä.

Kannuksen lukiossa opiskelija

- saa käytännön kokemusta yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta osallistumalla erilaisiin nuorisovaaleihin, joita voivat edeltää paneelikeskustelut ja poliitikkojen vierailut
- voi osallistua yritysvierailuille eri kurssien yhteydessä.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Lukioyhteisössä tulee luoda edellytyksiä osallisuuden, keskinäisen tuen ja oikeudenmukaisuuden kokemiselle. Nämä ovat tärkeitä elämänilon, mielenterveyden ja jaksamisen lähteitä. Hyvinvointi ja turvallisuus -aihekokonaisuuden tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää oman ja yhteisönsä hyvinvoinnin perusedellytykset. Aihekokonaisuus kannustaa toimimaan hyvinvoinnin ja turvallisuuden puolesta perheessä, lähiyhteisöissä ja yhteiskunnan jäsenenä. Se vakiinnuttaa hyvinvointia ja turvallisuutta ylläpitävää arkiosaamista, jota jokainen tarvitsee kaikissa elämänvaiheissa ja erityisesti elämän kriisitilanteissa.

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ilmaista tunteita ja näkemyksiä vuorovaikutustilanteissa yhteisödynamiikkaa kehittävällä tavalla sekä käsitellä myös pettymyksiä, ristiriitaisia kokemuksia ja konflikteja väkivallattomasti
- rohkaistuu ottamaan yksilöllistä vastuuta opiskeluyhteisön jäsenten hyvinvoinnista ja yhteisöllisyydestä sekä ottamaan itse vastaan yhteisön tukea
- osaa arvioida, mitkä yhteisölliset ja yhteiskunnalliset toimintatavat tai rakenteelliset tekijät edistävät hyvinvointia ja turvallisuutta ja mitkä voivat ne vaarantaa
- toimii niin, että hän vaikuttaa myönteisesti opiskeluyhteisönsä hyvinvointiin ja turvallisuuteen

- tunnistaa vakavat ongelmat sekä osaa niiden ilmaantuessa hakea apua ja käyttää hyvinvointi- palveluita tai ryhtyä muihin tarkoituksenmukaisiin toimiin myös poikkeustilanteissa
- osaa kohdata muutoksia ja epävarmuutta sekä rakentaa pohjaa uusille mahdollisuuksille.

Hyvinvointi- ja turvallisuuskokemus on yleensä samanaikaisesti fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen. Kysymys oikeudenmukaisuuden toteutumisesta liittyy siihen olennaisena osana. Kokemus on yksilöllinen, mutta sen perusta yhteisöllinen. Kannuksen lukiossa on pienen lukion etuna aina ollut mahdollisuus kuunnella jokaisen opiskelijan huolia ja tarpeita. Tästä on hyvä jatkaa

- vaalimalla koulu yhteisössä turvallista mielipideilmastoa.

Kestävä kehitys

Kestävän kehityksen päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvän elämän mahdollisuudet. Ihmisen tulee oppia kaikessa toiminnassaan sopeutumaan luonnon ehtoihin ja maapallon kestäväksi rajoihin. Lukion tulee kannustaa opiskelijoita kestävään elämäntapaan ja toimintaan kestävä kehityksen puolesta.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee perusasiat kestävä kehityksen ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä ymmärtää, että vasta niiden samanaikainen toteuttaminen tekee kehityksestä kestävä
- osaa mitata, arvioida ja analysoida sekä luonnonympäristössä että kulttuuri- ja sosiaalisessa ympäristössä tapahtuvia muutoksia
- pohtii, millainen on kestävä elämäntapa, luontoa pilaamaton ja ekotehokas tuotanto ja yhdyskunta, sosiaalista pääomaansa vahvistava yhteisö ja yhteiskunta sekä luontoperustastaan ylisukupolisesti huolehtiva kulttuuri
- osaa ja tahtoo toimia kestävä kehityksen puolesta omassa arjessaan, lukiolaisena, kuluttajana ja aktiivisena kansalaisena
- osaa tehdä yhteistyötä paremman tulevaisuuden puolesta paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Kannuksen lukiossa

- pyritään säästämään koulun arjessa raaka-aineita ja energiaa:
- suljetaan sähkölaitteet käytön jälkeen
- huolehditaan valojen sammuttamisesta
- kiinnitetään huomiota monistukseen liittyviin käytänteihin:
- tarkkaillaan paperin kulutusta
- hankitaan jatkossa energiaa säästäviä laitteita
- jokainen koulu yhteisön jäsen omalta osaltaan pyrkii säästämään energiaa
- tavoitteena on toimiva jätteiden lajittelu ja kierrätys
- huolehditaan koulutilojen ja piha-alueitten siisteydestä ja viihtyvyydestä
- kestävä kehitys muistetaan myös juhlien, teemapäivien ja projektien yhteydessä.

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

Lukiokoulutuksen tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia rakentaa kulttuuri-identiteettiään äidinkielen, menneisyyden jäsentämisen, uskonnon, taide- ja luontokokemusten sekä muiden opiskelijalle merkityksellisten asioiden avulla. Opiskelijan tulee tietää, mitä yhteiset pohjoismaiset, eurooppalaiset ja yleisinhimilliset arvot ovat ja miten ne tai niiden puute näkyvät omassa arjessa, suomalaisessa yhteiskunnassa ja maailmassa. Lukion tulee tarjota opiskelijalle runsaasti mahdollisuuksia ymmärtää, miten kulttuuriperintömme on muodostunut ja mikä voi olla hänen tehtävänsä kulttuuriperinnön ylläpitäjänä ja uudistajana. Lukion tulee vahvistaa opiskelijan myönteistä kulttuuri-identiteettiä sekä kulttuurien tuntemusta, joiden perustalta on mahdollista saavuttaa kulttuurien välisen toiminnan taito ja menestyä kansainvälisessä yhteistyössä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kulttuurikäsitteen erilaisia tulkintoja ja osaa kuvata kulttuureiden erityispiirteitä
- tuntee henkistä ja aineellista kulttuuriperintöä
- on tietoinen omasta kulttuuri-identiteetistään, tietää mihin kulttuuriseen ryhmään hän tahtoo kuulua ja osaa toimia oman kulttuurinsa tulkkina
- arvostaa kulttuureiden monimuotoisuutta elämän rikkautena ja luovuuden lähteenä sekä osaa pohtia tulevan kulttuurikehityksen vaihtoehtoja osaa kommunikoida monipuolisesti myös vierailta kielillä kulttuuritaustaltaan erilaisten ihmisten kanssa
- pyrkii toimimaan aktiivisesti keskinäiseen kunnioittamiseen perustuvan monikulttuurisen yhteiskunnan rakentamiseksi.

Kannuksen lukiossa

- painotetaan hyviä käytöstapoja sivistyneen ihmisen tuntomerkinä
- järjestetään suomalaisen perinteen mukaisia juhlia, joihin kaikki osallistuvat:
  - itsenäisyysjuhla
  - joulujuhla
  - pääsiäisen huomioiminen kristikunnan suurimpana juhlana
  - ylioppilasjuhla
- voidaan järjestää myös muita juhlia, kulttuuritapahtumia tai esityksiä
- vaalitaan lukion perinteitä, kuten vanhoja tansseja ja penkkareita
- kootaan koulun juhlakansiota, jonne tallennetaan juhliin liittyvää materiaalia, mm. kutsut, ohjelmat, valokuvia, puheita
- aktivoidaan ystävyyskunta ja –koulutoimintaa
- kehitetään mahdollisia kulttuurimatkoja palvelemaan entistä paremmin opetussuunnitelman tavoitteita.

Teknologia ja yhteiskunta

Teknologian kehittämisen lähtökohtana on ihmisen tarve parantaa elämänsä laatua ja helpottaa elämäänsä työ- ja vapaa-aikanaan. Teknologian perustana on luonnossa vallitsevien lainalaisuuksien tunteminen. Teknologia sisältää tiedon ja taidon suunnitella, valmistaa ja käyttää teknologisia tuotteita, prosesseja ja järjestelmiä. Opetuksessa korostetaan teknologian ja yhteiskunnan kehittämisen vuorovaikutteista prosessia.

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää luonnontieteiden ja muiden tieteenalojen tietoa pohtiessaan teknologian kehittämismahdollisuuksia

- ymmärtää ja osaa arvioida ihmisen suhdetta nykyteknologiaan sekä osaa arvioida teknologian vaikutuksia elämäntapaan, yhteiskuntaan ja luonnonympäristön tilaan
- osaa arvioida teknologian kehittämistä ohjaavia eettisiä, taloudellisia, hyvinvointi- ja tasa-arvonäkökohtia sekä ottaa perustellen kantaa teknologisiin vaihtoehtoihin
- ymmärtää teknologian ja talouden vuorovaikutusta sekä osaa arvioida teknologisten vaihtoehtojen vaikutusta työn sisältöön ja työllistymiseen
- oppii yrittäjyyttä ja tutustuu paikalliseen työelämään.

Kannuksen lukiossa

- mahdollistetaan oppiminen monipuolisen nykyteknologian avulla
- kehitetään koulun sisäistä informaatioteknologiaa:
- minimoidaan kuulutukset aamunavauksen yhteyteen
- harkitaan Info-TV:n toteuttamista
- hyödynnetään alkanutta yhteistyötä Maaseutuopiston kanssa tutustumalla maatalouden teknologisiin prosesseihin ja järjestelmiin
- voidaan tutustua paikkakunnan erilaisiin teknologia-aloihin yritysvierailujen tai muun sopivan yhteistyön muodossa, esimerkiksi:
- terveysteknologia: Terveyskeskus
- liikenne- ja kuljetusteknologia: oppilaskuljetukset, tavaratoimitukset, rautatiet, autokoulu
- metsäteknologia: Metsäntutkimuslaitos
- rakennusteknologia: Kannustalo Oy, Eskopuu Oy
- valmistusteknologia: Pouttu Oy
- energiateknologia: Korpelan Voima, Kannuksen Kaukolämpö Oy, Kannuksen vesiosuuskunta, Uimahalli.

Viestintä- ja mediaosaaminen

Lukio-opetuksen tulee tarjota opiskelijalle opetusta ja toimintamuotoja, joiden avulla hän syventää ymmärrystään median keskeisestä asemasta ja merkityksestä kulttuurissamme. Lukion tulee vahvistaa opiskelijan aktiivista suhdetta mediaan ja valmiutta vuorovaikutukseen sekä yhteistyötä paikallisen/alueellisen median kanssa. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään mediavaikutuksia, median roolia viihdyttäjänä ja elämysten antajana, tiedon välittäjänä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana, käyttäytymismallien ja yhteisöllisyyden kokemusten tarjoajana sekä maailman- ja minäkuvan muokkaajana. Opiskelija havainnoi ja erittelee kriittisesti median kuvaaman maailman suhdetta todellisuuteen. Opiskelija oppii huolehtimaan yksityisyyden suojastaan, turvallisuudestaan ja tietoturvastaan liikkeessään mediaympäristöissä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- saa riittävät viestien tulkinta- ja vastaanottotaidot: hän oppii mediakriittisyyttä valinnoissa ja mediatekstien tulkinnoissa sekä kuluttajan tarvitsemia yhteiskunnallisia tietoja ja taitoja
- osaa käsitellä eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä: hän oppii vastuuta median sisällöntuottamisessa, käytössä ja mediakäyttäytymisessään
- saa paremmat vuorovaikutus-, viestintä- ja vaikuttamistaidot
- pystyy tuottamaan mediatekstejä ja monipuolistamaan ilmaisullista osaamistaan tuottaessaan itse mediatekstien sisältöjä ja välittäessään niitä

- tottuu käyttämään mediaa opiskelun välineenä ja opiskeluympäristönä, harjaantuu käyttämään mediaa opiskeluun liittyvissä vuorovaikutustilanteissa sekä tiedonhankinnassa ja -välittämisessä
- tuntee median toimintaan vaikuttavia taloudellisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä
- saa tietoa viestintäalasta, mediatuotannosta ja tekijänoikeuksista.

Kannuksen lukiossa

- pidetään edelleen yllä monipuolista lehtitarjontaa oppilaille
- vaalitaan yhteistyötä alueen median, mm. lehdistön ja paikallisradioiden, kanssa
- oppilaat tutustuvat erilaisiin lehtiin ja vertailevat niitä esimerkiksi valtakunnallisen Sanomalehtiweekin ja Aikakauslehtipäivän yhteydessä
- järjestetään mahdollisuuksien mukaan integroiva viestinnän kurssi
- rohkaistaan oppilaita kommentoimaan mediasisältöjä:
- ottamaan yhteyttä toimittajiin
- kirjoittamaan yleisönosastoihin
- antamaan palautetta
- ohjataan oppilaita käyttämään Internet-lähteitä siten, että se on tekijänoikeuslakien ja hyvien tapojen mukaista.

4.3. ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS

4.3.1. Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta ohjaa näkemys äidinkielestä käsitejärjestelmänä, jolla ihminen jäsentää maailmaa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Äidinkielen myötä ihminen omaksuu yhteisönsä kulttuurin ja rakentaa omaa identiteettiään. Tämä mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä kulttuurin jatkuvuuden ja sen kehittämisen.

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on lukio-opetuksen keskeinen taito-, tieto-, kulttuuri- ja taideaine, joka tarjoaa aineksia kielelliseen ja kulttuuriseen yleissivistykseen. Se saa sisältöjä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Kielen, kirjallisuuden ja viestinnän tietoja sekä lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja opitaan erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus opastaa arvostamaan omaa kulttuuria ja kieltä. Oppiaine ohjaa monikulttuurisuuden ja monikielisyyden ymmärtämiseen ja kielelliseen ja kulttuuriseen suvaitsevaisuuteen.

Lukion kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on kaunokirjallisuuden ymmärtäminen, tekstien erittelemine ja tulkitseminen eri näkökulmista. Kaunokirjallisuus tarjoaa aineksia henkiseen kasvuun, kulttuuri-identiteetin muodostumiseen ja omien ilmaisuvarojen monipuolistamiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus tähtää sellaisiin viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin, jotka luovat riittävät edellytykset jatko-opinnoille, osallisuudelle työelämässä ja aktiiviselle kansalaisuudelle. Sosiaalinen vuorovaikutus ja oppiminen perustuvat monipuoliseen viestintäosaamiseen ja vankkaan luku- ja kirjoitustaitoon sekä taitoon käyttää kieltä tilanteen vaatimalla tavalla. Oppiaine äidinkieli ja kirjallisuus ohjaa aktiiviseen tiedon hankkimiseen, tiedon kriittiseen käsittelyyn ja tulkintaan.

Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, sillä eri tieto- ja taitoalueet ovat toiminnallisessa yhteydessä toisiinsa. Niitä yhdistävänä tekijänä on kieli ja näkemys ihmisestä tavoitteellisesti toimivana, itseään ilmaisevana, merkityksiä tulkitsevana ja tuottavana viestijänä.

Äidinkieli ja kirjallisuus on oppiaine, johon aihekokonaisuudet jo luonnostaan sisältyvät tai johon ne haluttaessa on helppo integroida esim. kirjallisuuden tekstinäytteiden avulla. Aihekokonaisuudet tulevat esille läpäisyperiaatteella kaikissa kursseissa.

Opetuksen tavoitteet

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan kielestä, kirjallisuudesta ja viestinnästä ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää ja monipuolistaa viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen
- oppii käyttämään kieltä entistä tarkoituksenmukaisemmin sekä puheessa että kirjoituksessa
- oppii ymmärtämään ja analysoimaan tekstin ja kontekstin suhdetta
- syventää tekstitaitojaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä entistä tietoisempina niiden tavoitteista ja konteksteista
- oppii arvioimaan tekstin ilmaisua, esimerkiksi retorisia keinoja ja argumentaatiota, sekä soveltamaan tietojaan tekstien vastaanottamiseen ja tuottamiseen
- syventää kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa kirjallista yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa
- hallitsee kirjoitetun kielen normit ja ymmärtää yhteisen kirjakielen tarpeellisuuden
- osaa valikoida ja kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttö-kelpoisuutta ja tarkoituspäätä, osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknisiä oppiaineen opiskelussa
- nauttii kulttuurista ja arvostaa sen monipuolisuutta
- *oppii tuntemaan oman maakuntansa kirjallisuutta ja muuta kulttuuritarjontaa.*

Arviointi

Äidinkielen ja kirjallisuuden kurssien arvioinnin tulee kohdistua monipuolisesti oppiaineen eri alueisiin. Arvioinnin pohjana on opiskelijan tieto kurssien tavoitteista ja sisällöistä niin, että hän pystyy seuraamaan omaa edistymistään. Kurssiarvosanaan vaikuttavat kirjalliset ja suulliset tuotokset sekä aktiivinen osallistuminen. Henkilökohtainen tavoitteenasettelu ja palaute sekä toisilta opiskelijoilta että opettajalta ovat opiskelijan puheviestinnän ja kirjoittamisen taitojen kehittämisessä tärkeitä. Opetuksessa tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja, joiden avulla hän voi rakentaa myönteistä mutta realistista käsitystä itsestään puhujana, lukijana ja kirjoittajana.

Äidinkielen ja kirjallisuuden pakolliset kurssit 1–6 sekä valtakunnalliset syventävät kurssit 8 ja 9 ja mahdolliset koulukohtaiset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Soveltavat kurssit sekä syventävä kurssi 7 arvioidaan suoritusmerkinnällä S tai hylätty H. Päättöarvostelussa voidaan ottaa huomioon opiskelijan suorittamien koulukohtaisten syventävien ja soveltavien kurssien tuoma lisänäyttö.

Kurssien suoritusjärjestys

Suosittelava suoritusjärjestys on kurssien numeroiden mukainen, mutta järjestyksestä voi erityistapauksissa poiketa seuraavin ehdoin: 1. kurssi on suoritettava ensin. Kurssi 3 on suoritettava ennen 5. ja 6. kurssia. Erityistapauksista on aina neuvoteltava aineen opettajan kanssa. Suositellaan, että syventävät kurssit 8 ja 9 suoritetaan opintojen loppuvaiheessa. Kurssit 7 ja 9 sen sijaan sopivat lukio-opintojen alkuun.

Kurssien itsenäinen suorittaminen

Äidinkieleen ja kirjallisuuteen itsenäiset kurssit sopivat huonosti. Lupa itsenäiseen suorittamiseen myönnetään vain tapauskohtaisesti harkiten hyvin opinnoissaan edistyneille.

Pakolliset kurssit

Kursseilla toteutetaan aineen sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puheviestintä, kieli, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla syvennetään kirjoitetun kielen hallintaa ja kehitetään lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja sekä luetaan runsaasti kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta.

1. Kieli, tekstit ja vuorovaikutus (ÄI1)

Opiskelijan käsitys kielestä, teksteistä ja niiden tulkinnasta syvenee, ja hänen taitonsa lukea tekstejä kehittyy. Hän osaa jäsentää viestintäympäristöään sekä tunnistaa omia taitojaan puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana, lukijana ja median käyttäjänä niin, että hänen viestijäkuvansa tarkentuu.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tekstikäsitustään
- oppii tarkastelemaan monenlaisia tekstejä entistä tietoisempana tulkintaansa ohjaavista seikoista
- ymmärtää tekstin merkityskokonaisuutena ja tarkastelee sen piirteitä tavoitteen, viestintä- tilanteen ja -välineen kannalta
- oppii tarkastelemaan kielenkäyttöään, lukemistapojaan ja viestintäänsä entistä tietoisemmin
- tottuu huoltamaan tuottamiensa tekstien kieliasua
- syventää tietojään ryhmäviestinnästä: hän kehittää ja oppii arvioimaan omia osallistumistapojaan ryhmän vuorovaikutuksen ja ilmapiirin sekä ryhmätyön tai keskustelun tuloksellisuuden kannalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tekstien tulkintaa ja tuottamista ohjaavia perustekijöitä kuten tavoite, vastaanottaja, tekstilaji ja tekstityyppi
- viestintätilanteen ja -välineen vaikutus tekstiin
- tekstikäsitteen syventäminen, esimerkiksi puhutut ja kirjoitetut tekstit, mediatekstit,

- sähköiset ja graafiset tekstit, asia- ja kaunokirjalliset tekstit, julkiset ja yksityiset tekstit
- erilaisten tekstien kielen ja sisällön havainnointia ja harjoittelua: ymmärrettävyys, havainnollisuus ja eheys
  - tekstien referointi ja kommentointi
  - omien viestintätietojen, -taitojen, -asenteiden ja -motivaation arviointi lukio-opiskelun näkökulmasta
  - vuorovaikutustaidot ryhmässä

2. Tekstien rakenteita ja merkityksiä (ÄI2)

Opiskelija harjaantuu erittelemään tekstien kieltä, rakenteita ja merkityksiä sekä oppii näkemään tekstin yhteyden kontekstiin ja muihin teksteihin. Opiskelija syventää tekstilajituntemustaan ja kehittyi erilaisten tekstien tuottajana.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa arvioida tekstien sisältöä, näkökulmia, tyyliä ja muotoa sekä oppii erittelemään tekstiä temporaalisista, kausaalisista, kontrastiivisista ja muista merkityssuhteista koostuvana kokonaisuutena, oppii tekstien erittelyssä tarvittavaa käsitteistöä ja pystyy soveltamaan sitä myös tuottaessaan itse tekstiä
- tottuu työstämään tekstiään oman ja toisten arvion pohjalta
- oppii suunnittelemaan ja laatimaan puhuttuja ja kirjoitettuja asiatekstejä sekä kykenee välittämään sanomansa kuuntelijoille tai lukijoille tavoitteittensa mukaisesti
- oppii tiedonhankintastrategioita, käyttää painettuja ja sähköisiä tietolähteitä sekä löytää käyttökelpoista ja luotettavaa tietoa kirjoitelmansa tai puhe-esityksensä pohjaksi.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tekstuaaliset keinot, esimerkiksi lausetyypit ja -rakenteet, sananvalinnat, kielen kuvallisuus; jaksotus, viittaussuhteet, kytkökset; fokusointi, aiheen rajausta ja näkökulman valinta
- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen, kohdentaminen, havainnollinen esittäminen ja arviointi
- kirjoittaminen prosessina: tarkoituksenmukaisen aineksen haku, kriittinen valikointi ja siihen viittaaminen ja hyödyntäminen omassa tekstissä sekä tekstin ja sen kieliasun hiominen erityisesti rakenteen ja tekstin eheyden kannalta

3. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄI3)

Opiskelijoiden käsitys kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä syvenee.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään kielen kuvallisuutta ja monitulkintaisuutta
- syventää tietojaan kirjallisuuden lajeista ja niiden ominaispiirteistä
- kehittyy fiktiivisten tekstien analysoijana erilaisia lukija- ja tulkintalähtökohtia sekä tarpeellisia kirjallisuustieteellisiä käsitteitä käyttäen
- oppii perustelemaan tulkintaansa teksteistä sekä suullisesti että kirjallisesti
- harjaantuu käyttämään kurssilla havainnoituja kielen keinoja tarkoituksenmukaisesti omassa ilmaisussaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kirjallisuuden erittelyä ja tulkintaa tulkinnan kannalta perusteltua käsitteistöä ja lähestymistapaa hyödyntäen
- proosa kirjallisuudenlajina: kerrontateknisiä keinoja, esimerkiksi kertoja, näkökulma, aihe, henkilö, aika, miljö, teema, motiivi
- lyriikka kirjallisuudenlajina: käsitteinä esimerkiksi runon puhuja, säe, säkeistö, rytmi, mitallisuus, toisto, kielen kuvallisuus
- draama kirjallisuudenlajina
- novellien, runojen ja draaman erittelyä
- kirjallisuuden keinojen käyttöä omissa teksteissä

4. Tekstit ja vaikuttaminen (ÄI4)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden kieltä erityisesti vaikuttamisen näkökulmasta. Hän perehtyy argumentointiin ja syventää siihen liittyviä tietoja. Hän oppii analysoimaan ja tuottamaan argumentatiivisia tekstejä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää medialukutaitoaan, jolloin hän pystyy analysoimaan ja tulkitsemaan erilaisia mediatekstejä, niiden taustoja ja tavoitteita sekä kriittisesti arvioimaan median välittämää informaatiota ja vaikutusta yksilöihin ja yhteiskuntaan
- osaa niin kirjoittajana kuin puhujanakin perustella monipuolisesti näkemyksiään sekä arvioida vaikuttamispyrkimyksiä ja tekstin luotettavuutta
- osaa tarkastella kirjallisuuden yhteiskunnallista vaikutusta
- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja myös eettisistä lähtökohdista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suora ja epäsuora vaikuttaminen: esimerkiksi suostuttelu, ohjailu, manipulointi; mainonta, propaganda; ironia, satiiri, parodia
- vaikuttamaan pyrkivien tekstien lajeja, graafisia ja sähköisiä tekstejä: mielipide, kolumni, pakina, arvostelu, pääkirjoitus, kommentti, mainos
- argumentointitavat ja retoriset keinot
- kantaa ottavia puheenvuoroja, keskusteluja ja väittelyitä
- tietoisesti vaikuttamaan pyrkivää kirjallisuutta ja muita kantaa ottavia tekstejä
- tekstien ideologisuus, lähdekritiikki ja mediakritiikki
- viestijän vastuu; mediavalinnat ja verkkoetiikka

5. Teksti, tyyli ja konteksti (ÄI5)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden tyyliä siten, että hän osaa ottaa huomioon kontekstin merkityksen tulkinnassa ja tekstin tuottamisessa.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan niin fiktiivisiä tekstejä kuin asiatekstejäkin niiden kulttuurikontekstissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tyylin elementtejä ja niiden vaikutusta tekstin kokonaisuuteen

- pystyy itsenäiseen kirjoitusprosessiin aiheen ja näkökulman valinnasta, aineiston koonnista ja järjestelystä tekstin muokkaamisen ja tyylin hionnan kautta oman pohdiskelevan tekstin laadintaan
- kehittää omaa ilmaisutapaansa ja kirjallista tyyliään.

KESKEISET SISÄLLÖT

- eri aikakausia ja tyylejä edustavia kaunokirjallisia ja muita tekstejä erityisesti kulttuurisen kontekstin näkökulmasta
- tekstien tarkastelua ihmiskuvan, maailmankuvan, arvo- ja aatemaailman ilmentäjinä sekä oman aikansa että nykyajan kontekstissa
- tyylin aineksien kuten sananvalinnan, sävyn, kielen kuvallisuuden, rytmin ja lauserakenteen vaikutus tekstiin
- oppiaineen sisältöihin liittyvästä aiheesta, itse valitusta näkökulmasta laadittu pohdiskeleva teksti
- oman tyylin hiontaa ja huoltoa.

6. Kieli, kirjallisuus ja identiteetti (ÄI6)

Opiskelija saa yleiskuvan suomen kielen sekä suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin merkityksestä yksilölle ja yhteiskunnalle.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan suomen kielen kehityksen vaiheita ja ymmärtää eurooppalaisten kieli- ja kulttuurikontaktien vaikutuksen suomalaisen kulttuurin muotoutumiseen ja jatkuvaan muutokseen
- arvostaa nyky-Suomen monikulttuurisuutta ja -kielisyyttä ja ymmärtää äidinkielen merkityksen jokaiselle ihmiselle
- tuntee suomalaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia ja teemoja. Hän osaa arvioida niiden merkitystä oman kulttuurinsa näkökulmasta kulttuurisen ja yksilöllisen identiteetin rakentajana.

KESKEISET SISÄLLÖT

- teksti suullisessa ja kirjallisessa traditiossa: kansanrunoudesta kirjallisuuteen, kirjoitetusta kulttuurista nykyviestintään
- suomen kielen muotoutuminen ja muuttuminen kansainvälisessä ympäristössä; kielenohjailun periaatteet opiskelijan
- kielenkäytön näkökulmasta
- kielen ja kirjallisuuden merkitys kansallisen identiteetin rakentamisessa
- suomalaista kaunokirjallisuutta aika- ja kulttuurikontekstissaan, keskeisiä teoksia ja teemoja
- kirjallisia ja suullisia tuotoksia kurssin teemoihin liittyvistä aiheista

Lisäksi kuudennella kurssilla painottuu paikallinen ja maakunnallinen kulttuuriaines: nostetaan esiin alueen kirjailijoita ja ajattelijoita, huomioidaan murre ja kaksikielisyys.

Syventävät kurssit

7. Puheviestinnän taitojen syventäminen (ÄI7)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puheviestintään liittyviä tietojaan ja taitojaan sekä oppii arvioimaan puheviestinnän merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puhekuulttuurista
- kehittää puhumisrohkeuttaan ja ilmaisuvarmuuttaan sekä esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- vuorovaikutustilanteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- verbaalinen ja nonverbaalinen viestintä
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat
- esiintymis- ja ryhmätaitojen harjoittelua erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä ja suomalaista puhekuulttuuria

8. Tekstitaitojen syventäminen (ÄI8)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan analysoida ja tuottaa tekstejä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyttisesti ja kriittisesti erilaisia tekstejä
- varmentaa taitoaan kirjoittaa sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kerrataan ja syvennetään seuraavia asioita:

- tekstityypit ja tekstilajit
- tekstianalyysi ja siinä tarvittavat käsitteet
- tekstin rakentaminen: ideointi, suunnittelu, näkökulman valinta, jäsentely, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja ulkoasun viimeistely
- kielenhuoltoa.

9. Kirjoittaminen ja nykykuulttuuri (ÄI9)

Opiskelija perehtyy kuulttuuri- ja yhteiskunnalliseen keskusteluun, median ajankohtaisaiheisiin ja nykykirjallisuuteen. Hänen kriittinen ja kuulttuurinen lukutaitonsa syvenee, ajattelutaitonsa kehittyy ja kirjallinen ilmaisunsa kypsyy kohti lukion päättötason vaatimuksia.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia kielen, kirjallisuuden ja viestinnän teemoja
- oppii arvioimaan ja arvottamaan ajankohtaisia tekstejä eettisin ja esteettisin perustein ja näkemään niiden merkityksen osana yhteiskunnallista keskustelua

- löytää nykykirjallisuudesta itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun
- osoittaa kypsyyttä oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- nykykirjallisuutta ja sen ilmiöitä
- ajankohtaisia suullisia ja kirjallisia puheenvuoroja kieltä ja kulttuuria käsittelevistä aiheista
- mediatekstien ajankohtaisaiheiden, ilmaisukeinojen ja vaikutusten tarkastelua
- osallistumista lukija- ja kirjoittajayhteisöön.

Soveltavat kurssit

10. Ilmaisutaidon alkeiskurssi (Äi 10)

Ilmaisutaito on taito- ja taideaine, jossa rohkaistaan ja kehitetään omaa ilmaisua. Peruskurssilla harjoitetaan ilmaisun perusvalmiuksia (rentoutta, keskittymistä, uskallusta), puheilmaisua, eleitä ym. sekä improvisoidaan ja näytellään. Kurssin aikana voidaan vieraila teatterissa.

11. Ilmaisutaidon jatkokurssi (Äi 11)

Kurssilla syvennetään perustaitoja. Haluttaessa voidaan valmistaa jokin esitys (näytelmä, koulun juhlaohjelma, performanssi, demonstraatio tms). Kurssin aikana tutustutaan teatteriin ja sen tekijöihin.

12. Teatteritiedon kurssi

Kurssi tutustuttaa teatterihistorian pääpiirteisiin alkaen antiikista aina 1900-luvun vaihtoehtoihin teatterin lajeihin. Kurssiin kuuluu myös tutustuminen vähintään yhteen produktioon, esim. Kokkolan kaupunginteatteriin.

13. Teatterin lukiodiplomi

Taiteellisen oppimisprosessin vahvistaminen. Kurssi edellyttää vähintään kolmea aikaisempaa ilmaisutaidon tms. kurssia. Opettaja toimii työprosessin ohjaajana mutta ei anna varsinaista opetusta eikä ohjaa esitystä. Vastuu työn tekemisestä on opiskelijalla. Kurssi käynnistyy yhteisellä suunnittelupalaverilla.

14.-15. Kirjallisuusdiplomi

Itsenäisesti suoritettava kahden kurssin laajuinen opintokokonaisuus, joka on tarkoitettu kaunokirjallisuuden harrastajalle. Opiskelija lukee 20 kaunokirjallista teosta ja suorittaa ne sovitulla tavalla opettajalle. Erillinen kirjallisuusluettelo.

4.4. TOINEN KOTIMAINEN KIELI

4.4.1 Ruotsi (B1)

Ruotsin kielen opetus kehittää opiskelijoiden kulttuurien välisen viestinnän taitoja. Se antaa heille ruotsin kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja sekä tarjoaa heille mahdollisuuden kehittää pohjoismaista yhteiskuntaa ja kulttuuria koskevaa tietoisuuttaan, ymmärtämystään ja arvostustaan. Se auttaa opiskelijoita syventämään tietojaan kaksikielisestä Suomesta. Ruotsin kielen opetus antaa opiskelijoille valmiudet omaehtoiseen opiskeluun auttamalla heitä ymmärtämään, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Ruotsin kieli oppiaineena on taito-, tieto- ja kulttuuriaine.

Tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija opiskellun kieliaiineksen rajoissa

- ymmärtää yleisluontoista normaalitempoista puhetta
- pystyy osallistumaan yleisluontoiseen keskusteluun
- ymmärtää yleiskielen tekstin keskeisen sisällön
- hallitsee kielen keskeistä sanastoa, keskeisiä sanontoja ja perusrakenteita
- kykenee tuottamaan lyhyen kirjoitetun kertovan, kuvailevan, perustelevan tai kantaaottavan tekstin tarvittaessa apuneuvoja käyttäen
- ääntää kieltä sujuvasti ja käyttää sille ominaista intonaatiota, painotusta ja rytmiä
- hallitsee kielen ja kulttuurin keskeisiä viestintätapoja
- on omaksunut tietoja kielialueen maista, kulttuureista ja kansoista

Taitotasot

Ruotsin B1-kielen kurssit pohjautuvat perusopetuksessa saavutettuihin taitoihin. Lukion kurssien aikana opiskelussa edetään valtakunnallisen opetussuunnitelman taitotasoasteikon mukaan. Tavoitteena on että opiskelija saavuttaa kielitaidon kuvausasteikon tasot seuraavasti:

Oppimäärä	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1-oppimäärä	B1.2	B1.1	B1.2	B1.1

kurssit 1-2: peruskielitaidon alkuvaihe ja kehittyvä peruskielitaito

kurssit 3-5: kehittyvä ja toimiva peruskielitaito

kurssit 6-7: toimiva ja sujuva peruskielitaito

Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti. Arvioinnin osa-alueita ovat kuullun- ja luetun ymmärtäminen, suullinen ja kirjallinen viestintä sekä jatkuva näyttö. Opetukseen osallistuminen ja läsnäolo oppitunneilla ovat osa arviointia. Taitotasoasteikkoja voidaan käyttää opiskelijoiden arvioinnin ja itsearviointin välineenä

Opiskelustrategiat

- puhumiseen ja kielitaidon aktiiviseen käyttöön rohkaistaan alusta alkaen

- oppilasta ohjataan tekemään havaintoja, päättämään ja miettimään sääntöjä
- oman oppimisen ja työskentelyn arviointi kaikilla kielitaidon osa-alueilla
- monipuolisten opiskelutaitojen kehittäminen ja aktiivisuuteen neuvominen erilaisissa pari- ja ryhmätyöskentelytavoissa
- vertailu muihin tunnettuihin kieliin ja niiden hyödyntäminen kokonaisvaltaisesti

Pakolliset kurssit

1. Vapaa-aika ja opinnot (RuB1)

Kurssi kertoo ja laajentaa perusopetuksen sanastoa ja rakenteita, erityisesti lukusanoja, lause- ja verbioppia. Kurssi kehittää erityisesti suullisen viestinnän strategioita. Kurssilla perehdytään lukion työtappoihin ja kielen opiskelutaitoihin. Aihepiireinä kurssilla ovat vapaa-aika, raha-asiat ja koulunkäynti.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus*
- *Hyvinvointi ja turvallisuus*

2. Perheeni, elämäni, ystäväni (RuB2)

Kurssi kertoo ja laajentaa edelleen perusopetuksen oppimäärää ja kieliopissa keskitytään erityisesti substantiiveihin, adjektiiveihin ja persoonapronomineihin. Viestinnässä painotus on suullisessa kommunikaatiossa. Aihepiireinä kurssilla ovat matkat, musiikki, asuminen ja ulkonäkö.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus*
- *Hyvinvointi ja turvallisuus*
- *Viestintä ja mediaosaaminen*

3. Suomi – hieno kotimaamme (RuB3)

Kurssi käsittelee Suomea, suomalaisuutta ja suomenruotsalaisuutta. Kurssilla kehitetään kaikkia kielitaidon osa-alueita, erityisesti kirjallisen viestinnän ja luetunymmärtämisen strategioita. Kieliopissa laajennetaan verbioppia sekä opiskellaan lisää substantiivien, pronomien ja prepositioiden käyttöä. Aihepiireinä kurssilla ovat Suomen pääkaupunki, luonto, kulttuuri- ja yhteiskuntaelämä sekä ruotsinkielinen Suomi.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus*
- *Viestintä- ja mediaosaaminen*

4. Elämää yhdessä (RuB4)

Kurssi keskittyy ihmisenä olemiseen ja ihmissuhteisiin. Kurssi kehittää viestintästrategioita ja painottaa argumentoivaa viestintää. Kieliopissa laajennetaan adjektiivien ja pronomien tuntemusta, harjoitellaan genetiivi-ilmaisuja, syvennetään verbiopin tuntemusta ja tutustutaan sananmuodostukseen. Aihepiireinä kurssilla ovat ihmissuhteet, elämänarvot sekä yhteiskunnalliset ilmiöt.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus*
- *Hyvinvointi ja turvallisuus*
- *Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys*

5. Elinympäristömme (RuB5)

Kurssi keskittyy yksilön elämään nykyajan maailmassa. Kurssilla harjoitellaan vaativampaa kirjallista ilmaisua sekä luetun ymmärtämistä. Kieliopissa laajennetaan pronominiopin tuntemusta sekä syvennetään edelleen tietämystä verbiopista ja sananmuodostuksesta. Aihepiireinä kurssilla ovat media, työelämä, liikenne ja ympäristöasiat.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *Viestintä ja mediaosaaminen*
- *Kestävä kehitys*
- *Teknologia ja yhteiskunta*
- *Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys*

Syventävät kurssit

6. Puhu ja ymmärrä paremmin (RuB6)

Suullisen kielenkäytön harjoittelemista eri tilanteissa. Aiheina ajankohtaiset tapahtumat ja muiden kurssien aihepiirit. Kurssiin kuuluu Opetushallituksen tuottama suullisen kielitaidon koe (erillinen todistus päättötodistuksen liitteenä). Kurssin osallistujamäärä on rajoitettu (max. 16).

7. Maailman kentillä (RuB7)

Kurssi käsittelee ihmisen toimia omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globalisoituvassa maailmassa. Kieliopissa kerrataan ja syvennetään lukusana-, verbi- ja lauseoppia. Aihepiireinä kurssilla ovat kulutusyhteiskunta ja mainonta, henkiset harrastukset, kansainvälisyys ja globalisaatio.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *Hyvinvointi ja turvallisuus*
- *Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus*

8. Ylioppilaskirjoitukseen valmistava kurssi (RuB8)

Kurssin tavoitteena on parantaa opiskelijan valmiuksia selvittää ylioppilaskirjoituksista kertaamalla ja harjoittamalla keskeisiä taitoja ja valmiuksia. Näitä ovat luetun ja kuullun ymmärtäminen, kielioppi, sanasto ja idiomatiikka sekä kirjoitelman laatiminen.

9. Ruotsin niveltävä kurssi (RuB9)

Kurssilla kerrataan peruskoulun keskeistä sanastoa ja kielioppia ja vahvistetaan opiskelijan taitoja ruotsin kielen ymmärtämisessä ja tuottamisessa **ennen lukion kurssien aloittamista.**

Ruotsinopetuksen yhteistyötahoja

Paikallisella tasolla lähialueen ruotsinkieliset henkilöt, Kannuksen kaupunginkirjasto, Keski-Pohjanmaan kieltenopettajat ry, valtakunnan tasolla pohjoismaiden suurlähetystöt, NIFIN, SUKOL, Pohjola-Norden yhdistys, Suomen

4.5 VIERAAT KIELET

Vieraiden kielten opetus kehittää opiskelijoiden kulttuurien välisen viestinnän taitoja: se antaa heille kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja ja tarjoaa heille mahdollisuuden kehittää opiskeltavan kielen kielialueen tai yhteisön kulttuuria koskevaa tietoisuuttaan, ymmärtämystään ja arvostustaan. Tällöin otetaan huomioon erityisesti eurooppalainen identiteetti ja eurooppalainen monikielisyys ja -kulttuurisuus. Kielten opetus antaa opiskelijoille valmiudet kielten omaehtoiseen opiskeluun auttamalla heitä ymmärtämään, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Vieraskieli oppiaineena on taito-, tieto- ja kulttuuriaine.

Kielen opiskelun mahdollisuuksia kuvaavan kaavion (liite 4) mukaisesti opetuksen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa eri oppimäärissä kielitaidon kuvausasteikon (liite 5) tasot seuraavasti:

<i>Kieli ja oppimäärä</i>	<i>Kuullun ymmärtäminen</i>	<i>Puhuminen</i>	<i>Luetun ymmärtäminen</i>	<i>Kirjoittaminen</i>
Englanti A	B2.1	B2.1	B2.1	B2.1
Muut kielet A	B1.1-B1.2	B1.1	B1.2	B1.1-B1.2
Englanti B1	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2
Englanti B2	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1
Muut kielet B2	A2.2	A2.1-A2.2	A2.2-B1.1	A2.1-A2.2
Englanti B3	B1.1	A2.2	B1.1	B1.1
Muut kielet B3	A2.1-A2.2	A2.1	A2.1-A2.2	A1.3-A2.1

Tavoitteena on myös, että opiskelija

- osaa viestiä kohdekielelle ja sen kulttuurille ominaisella tavalla
- osaa arvioida kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin
- tuntee omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana
- osaa kehittää kielitaitoaan kehittymistarpeensa ja opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta tarkoituksenmukaisin strategioin.

Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti.

Arvioinnin osa-alueita ovat kuullun ja luetun ymmärtäminen, suullinen ja kirjallinen viestintä sekä jatkuva näyttö. Opetukseen osallistuminen ja läsnäolo oppitunneilla on osa arviointia. Taitotasosteikot ovat opettajan arvioinnin ja opiskelijan itsearviointin välineitä. Pakolliset sekä syventävät kurssit (sekä valtakunnalliset että koulukohtaiset) arvioidaan numeroin. Soveltavat kurssit suositellaan arvioitaviksi merkinnällä suoritettu (S) tai hylätty (H).

Pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit suositellaan suoritettaviksi numerojärjestyksessä.

Vaihto-oppilasvuodesta suositellaan korvattavaksi koulukohtaisia syventäviä ja soveltavia kursseja, esim. keskustelukurssi, kansainvälisyyskurssi, kulttuurientuntemuskurssi. Koulu määrittää tapauskohtaisesti korvaavuudet tarkemmin.

Lukion ulkopuolella suoritetuista kursseista (esim. kesäyliopistojen kielikurssit) opiskelijan

on toimitettava mahdollisuuksien mukaan etukäteen tarkka kurssikuvaus aineenopettajalle, jolloin opettaja vertaa, vastaako ko. kurssi jotain lukion kurssia. Kurssin suorittamisen jälkeen opiskelija toimittaa arvioidut kurssityöt ja –todistukset opettajalle, joka määrää lopullisen kurssivastaavuuden ja –arvosanan tarvittaessa lisänäyttöjen avulla.

Kurssin itsenäistä suoritusta koskevat samat kriteerit, jotka on mainittu yleisessä osassa kohta 3.3.3 Itsenäinen opiskelu.

Opettaja ja opiskelija sopivat keskenään, kuuluuko kurssin arviointikriteereihin esim. suullinen näyttö ja kuuntelukoe tms. Itsenäiseen suoritukseen kuuluu luontevasti myös opiskelijan itsearviointi taitotasoasteikkojen avulla. Erityistukea tarjotaan mahdollisuuksien mukaan (esim. tukikurssit, tukiopetus).

Kurssit

Aiheita käsitellään oman maan, opiskeltavan kielen kulttuurialueen ja kielestä ja aiheesta riippuen myös laajemmasta näkökulmasta niin, että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin. Aiheiden käsittelyssä otetaan lisäksi huomioon aihekokonaisuuksissa esiin tuodut näkökulmat. Kullakin kurssilla voidaan käsitellä myös muita aiheita opiskelijoiden harrastuneisuuden ja toisaalta ajankohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Opiskelijoilla on jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kurseittain. Opiskeltavan kielen rakenteiden ja sanaston tuntemuksen laajentamiseen ja käytön monipuolistamiseen ja tarkkuuteen kiinnitetään huomiota kaikilla kursseilla kunkin oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Vaativimpia viestinnän muotoja harjoitetaan oppimäärässä, joiden opiskelu on alkanut peruskoulussa. Huomiota kiinnitetään äidinkielen ja opiskeltavan kielen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin. Kaunokirjallisuus ja muu autenttinen materiaali tarjoaa tähän mahdollisuuksia. Kulttuurisen herkkyyden kehittymiseksi opiskelijoita ohjataan tiedostamaan oman toiminnan ja omien arvostuksien kulttuurisidonnaisuus.

Opiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla. Heitä ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijöinä ja kielen opiskelijoina. Heitä ohjataan käyttämään strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia heidän oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta.

Vieraista kielistä käytetään seuraavia koodeja:

EN = englannin kieli
LA = latinan kieli
RA = ranskan kieli
SM = saamen kieli
SA = saksan kieli
VE = venäjän kieli
IA = italian kieli
EA = espanjan kieli
PO = portugalin kieli
KX = muu kieli

Vieraiden kielten kurssikoodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja kurssinumeroiden mukaan. Esimerkiksi RAB32 tarkoittaa ranskan kielen B3-oppimäärän kurssia numero 2.

4.5.1. Englanti (A1)

Tavoitteet

A-englannin tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa kielitaidon kuvausasteikon B2.1-tason kaikilla kielitaidon osa-alueilla (= itsenäisen kielitaidon perustaso). Käytännössä tämä tarkoittaa, että opiskelija on aktiivinen kielenkäyttäjä, joka pystyy itsenäisesti sujuvaan viestintään sekä kirjallisesti että suullisesti ja selviytyy säännöllisestä kanssakäymisestä syntyperäisen puhujan kanssa.

Aih kokonaisuudet kulttuuri-identiteetti ja kulttuurin tuntemus sekä viestintä- ja mediaosaaminen sisältyvät jokaiseen kurssiin: opiskelija oppii viestimään kohdekielelle ja sen kulttuurille ominaisella tavalla. Viestintä- ja mediaosaaminen korostuvat myös erityisesti opiskelijan omista tuotoksista sekä eri tekstilajien teksteissä. Muiden aihekokonaisuuksien käsittely näkyy tarkemmin kurssikohtaisissa esittelyissä.

Opiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota joka kurssilla. Tavoitteena on itsenäisesti erilaisia työkaluja hyödyntävä opiskelija, joka oppii opintojensa kestäessä valitsemaan omalle oppimistyyliilleen parhaiten sopivat oppimisstrategiat.

Kaikilla kursseilla kiinnitetään huomiota kielitaidon eri osa-alueiden kehittämiseen: Reseptiiviset taidot (reading comprehension ja listening comprehension) sekä produktiiviset taidot (oral skills ja composition). Osa-alueiden painotukset vaihtelevat kursseittain. Huomiota kiinnitetään myös äidinkielen ja englannin kielen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin. Tavoitteena on myös, että opiskelija osaa arvioida kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin ja tuntee omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana.

Kurssien suoritusjärjestys

Pakolliset kurssit suoritetaan numerojärjestyksessä, syventävät kurssit 7 ja 8 voi suorittaa milloin tahansa pakollisen 3. kurssin jälkeen, ja syventävä kurssi 9 suoritetaan viimeisenä opiskeluvuotena.

Arviointi

Kurssin arviointiin sisällytetään kielitaidon kaikki osa-alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti. Kurssin arvosana (numeroarviointi 4 - 10) muodostuu seuraavien elementtien yhdistelemisestä: loppukoe, jatkuva näyttö, opiskelijan itsearviointi ja oppimisprosessin seuraaminen, sekä taitotasosteikon käyttäminen kriteeripohjaiseen arviointiin.

Pakolliset kurssit

1: Nuori ja hänen maailmansa (ENA1)

Tavoitteet:

- ohjata opiskelijoita asettamaan tavoitteita ja seuraamaan tavoitteiden saavuttamista
- rohkaista opiskelijoita puhumaan ja ilmaisemaan mielipiteensä
- tutustuttaa opiskelijat erilaisiin tekstilajeihin
- vahvistaa perusverbiopin hallintaa

Aihepiirit: Valoisa elämänsäsenne, vapaa-aika ja harrastukset, ihmissuhteet ja värin merkitys lähiympäristössämme ja ihmisten välisessä viestinnässä.

Aihekokonaisuudet: hyvinvointi ja turvallisuus, kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus, viestintä- ja mediaosaaminen.

Strategiat ja opiskelutaidot: ymmärtävä lukeminen, sisällön ennustaminen, merkityksen päättely, kiertoilmaisujen käyttö, ryhmittely ja elaborointi

Suullinen viestintä: painopistealue

- mielipiteen ilmaiseminen, aktiivinen kuunteleminen, tahdikkaus ja kohtelias reagointi, suulliset esitykset

Kirjallinen viestintä: lyhyet henkilökohtaiset viestit, kappalekirjoittaminen, epävirallinen kirje

Itsearviointi: suullisen taitotason arviointi taitotasoasteikon avulla

2. Viestintä ja vapaa-aika (ENA2)

Tavoitteet:

- oppia matkailuun liittyvää sanastoa
- oppia kertomaan Suomesta vieraista kulttureista tulevill
- oppia passiivi ja kerrata substantiiveista ja artikkeleista pääasiat
- harjoitella suullisen esityksen pitämistä ja itsenäistä opiskelua

Aihepiirit: Matkailun maailma, Amerikka ja amerikkalaisuus, Australia ja australialaisuus, Suomi ja suomalaisuus.

Aihekokonaisuudet: hyvinvointi ja turvallisuus, viestintä- ja mediaosaaminen, kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus.

Strategiat ja opiskelutaidot:

- tekstin ymmärtäminen: sisällön ennustaminen, skannaus, merkityksen päättely, tiivistäminen
- muistiinpanojen tekeminen, sanojen selittäminen, elaborointi

Suullinen viestintä: painopistealue

- puhelinkäyttäytyminen, ´turvalliset` keskustelunaiheet, avun pyytäminen ja tien neuvominen, selvennyksen pyytäminen, samaa ja eri mieltä oleminen, suulliset esitykset

Kirjallinen viestintä: kuvauksen kirjoittaminen

Itsearviointi: suullisen taitotason arviointi taitotasoasteikon avulla

3. Opiskelu ja työ (ENA3)

Tavoitteet:

- jatkaa tavoitteiden asettamista ja oman opiskelun prosessoimista
- oppia opiskeluun, tulevaisuudensuunnitelmien tekoon ja työelämään liittyvää sanastoa
- oppia epäsuora esitys, indefiniittipronominit sekä adjektiivien ja adverbien käyttöä
- vahvistaa suullisia ja kirjallisia viestintätaitoja kurssin aiheista

Aihepiirit: Koulutus ja työelämä sekä tulevaisuuteen liittyvät unelmat ja toiveet.

Aihekokonaisuudet: aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys, turvallisuus ja hyvinvointi, kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus, viestintä- ja mediaosaaminen.

Strategiat ja opiskelutaidot:

- ymmärtävä lukeminen: tekstiin virittäytyminen, aikaisempien tietojen aktivointi, tekstin merkkien lukeminen, merkityskartan tekeminen ja kysymysten esittäminen
- sanaston etukäteissyöttö, kollokaatiot ja passiivisen sanaston aktivointi

Suullinen viestintä: epäröinti, suostuttelu, neuvojen antaminen ja vastaanottaminen, suulliset esitykset

Kirjallinen viestintä: virallinen kirje = työpaikan haku, CV:n laatiminen, infoviestin laatiminen = lisätietojen pyytäminen, sähköpostiviestin kirjoittaminen

Itsearviointi: kuullun ymmärtämisen arviointi taitotasoasteikon avulla

4. Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (ENA5)

Tavoitteet:

- oppia yhteiskunnan, sosiaaliturvajärjestelmän, kuluttamisen, politiikan ja oikeudenkäytön kuvailussa tarvittavaa sanastoa
- vahvistaa ymmärtävän lukemisen strategioiden hallint
- oppia vaillinaiset apuverbit, relatiivipronominit, linkkisanon käyttö ja paljoussanat
- vahvistaa suullisia ja kirjallisia viestintätaitoja kurssin aiheista

Aihepiirit: Yhteiskunnan rakenteet, erilaiset yhteisöt ja yksilön valinnat.

Aihekokonaisuudet: aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys, hyvinvointi ja turvallisuus, kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus, viestintä- ja mediaosaaminen.

Strategiat ja opiskelutaidot:

- ymmärtävä lukeminen: pääasioiden etsiminen tekstistä story grammarin, merkityskartan, avainkäsitteiden alleviivaamisen, tiivistelmän laatimisen ja kysymysten esittämisen avulla
- sanaston opiskelemisessa harjoitellaan kielellisten vihjeiden käyttämistä

Suullinen viestintä: kohteliaat pyynnöt ja ostotilanteiden fraasit, suulliset esitykset

Kirjallinen viestintä: tiivistelmän kirjoittaminen, argumentatiivisen kirjoitelman laatiminen, yleisönosastokirjeen laatiminen

Itsearviointi: luetun ymmärtämisen arviointi taitotasoasteikon avulla

5. Kulttuuri (ENA5)

Tavoitteet:

- oppia kirjallisuuden ja muiden taiteen alojen sanastoa
- vahvistaa kaunokirjallisen tekstin eri tyyllilajien ymmärtämistä
- vahvistaa omaa minäkuvaa oman kulttuurin heijastajana
- valmistaa laajahko tuotos

Aihepiirit: Kulttuurin kirjo Shakespearesta nykypäivään, Mozartista musikaaliin, gladiaattoreista Spider Maniin ja Mona-Lisasta moderniin taiteeseen.

Aihekokonaisuudet: kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus, viestintä- ja mediaosaaminen

Strategiat ja opiskelutaidot:

- tekstin tulkinnassa harjoitellaan rivien välistä lukemista
- tekstin tiivistäminen

Suullinen viestintä:

- puheen pitäminen
- suullisen esityksen pitäminen laajahkon kirjoitetun tuotoksen perusteella

Kirjallinen viestintä: painopistealue

- arvostelut: kirja-arvostelu, elokuva-arvostelu, musiikkiarvostelu, taidenäyttelyn arvostelu
- elämäkerta, puhe, narratiivi, laajahko tuotos kulttuurin alalta

Itsearviointi: kirjoittamisen arviointi taitotasoasteikon avulla

6. Tiede, talous ja tekniikka (ENA6)

Tavoitteet:

- oppia tieteisiin, teknologiaan ja talouselämään liittyvää sanastoa
- tutustua erilaisiin englanninkielisiin julkaisuihin
- vahvistaa vaativien tekstien avaamisessa tarvittavien strategioiden hallintaa
- jatkaa itsenäistä työskentelyä
- oppia infinitiivin ja ing-muodon käyttö

Aihepiirit: Arkipäivän ilmiöitä ja huipputeknologiaa, ihminen keksintöjen maailmassa, media, mainonta ja moderni yrittäjäyys.

Aihekokonaisuudet: teknologia ja yhteiskunta, viestintä- ja mediaosaaminen, hyvinvointi

ja turvallisuus, kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus.

Strategiat ja opiskelutaidot:

- ymmärtävässä lukemisessa aikaisempien tietojen aktivointi, merkityksen päättely, avainlauseet ja avainsanojen käyttö
- sanastossa kollokaatiot, sanaperheet ja kielellisten vihjeiden käyttö

Suullinen viestintä: keksinnön esittely, parikeskustelu mainonnasta, suullisen esityksen pitäminen

Kirjallinen viestintä: artikkelin kirjoittaminen, ohjeiden kirjoittaminen, valituskirjeen laatiminen

Itsearviointi: kielen kaikkien osa-alueiden arviointia taitotasoasteikon avulla

Syventävät kurssit

7. Maapallon ekologia (ENA7)

Tavoitteet:

- kielitaidon monipuolinen kehittäminen, tutustuttaminen päättökokeen testityyppeihin käytännön harjoittelun kautta ja keskeisen kielioopin vahvistaminen

Aihepiirit: yksilö ja ympäristö, elämää luonnon ehdoilla, kestävän kehityksen haasteita

Aihekokonaisuudet: hyvinvointi ja turvallisuus, kestävä kehitys, kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus, viestintä- ja mediaosaaminen

Strategiat ja opiskelutaidot: haasteellisten tekstien ymmärtäminen, sanaston ja kielioopin kattava kertaus, erilaisten rekisterien mukainen kirjoittaminen

Itsearviointi: kielen kaikkien osa-alueiden arviointia taitotasoasteikon avulla

8. Puhu ymmärrä paremmin (ENA8)

Suullisen kielenkäytön harjoittelemista eri tilanteissa. Aiheina ajankohtaiset tapahtumat ja muiden kurssien aihepiirit. Kurssiin kuuluu Opetushallituksen tuottama suullisen kielitaidon koe (erillinen todistus päättötodistuksen liitteenä). Kurssin osallistujamäärä on rajoitettu (max. 16).

9. Kertauskurssi (ENA9)

Kurssi valitaan aina viimeisenä opiskeluvuotena. Kurssilla harjoitellaan ylioppilaskokeen erilaisia tehtävyytyyppejä edellisten vuosien ylioppilastehtävien avulla: tekstinymmärtäminen, kuullunymmärtäminen, kirjoitelma, tiivistelmä ja rakennekoee. Kuullun- ja tekstinymmärtämisessä käytetään myös muuta harjoittelumateriaalia kuin vanhat ylioppilastehtävät. Jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus harjoitella niitä kielen osa-alueita, missä hän tarvitsee lisää harjoitusta. Ei erillistä kurssikirjaa.

4.5.2 Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä (B2), saksa, ranska ja venäjä

Tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää normaalitempoista yleisluontoista puhetta*
- *kykenee keskustelemaan jokapäiväisistä asioista soveltaen luonnollista ja sujuvaa ääntämistä, painotusta, rytmiä ja intonaatiota*
- *ymmärtää kirjoitetun yleiskielen tekstin pääasiallisen sisällön*
- *osaa käyttää kielen keskeistä sanastoa, keskeisiä sanontoja ja perusrakenteita*
- *pystyy kirjoittamaan lyhyen kertovan, kuvailevan, perustelevan tai kantaaottavan tekstin tarvittaessa apuneuvoja käyttäen*
- *pystyy kertomaan olennaisen asiasisällön kuulemastaan tai lukemastaan*
- *osaa soveltaa kohdekielelle ja sen kulttuurille ominaisia keskeisiä viestintätapoja sekä on omaksunut tietoja kielialueen maista, kansoista ja kulttuureista.*

Opiskelustrategiat

- *puhumiseen ja kielitaidon aktiiviseen käyttöön rohkaistaan alusta alkaen*
- *oppilasta ohjataan tekemään havaintoja, päättelemään ja miettimään sääntöjä*
- *oman oppimisen ja työskentelyn arviointi kaikilla kielitaidon osa-alueilla*
- *monipuolisten opiskelutaitojen kehittäminen ja aktiivisuuteen neuvominen erilaisissa pari – ja ryhmätyöskentelytavoissa*
- *vertailu muihin tunnettuihin kieliin ja niiden hyödyntäminen kokonaisvaltaisesti*

Syventävät kurssit

1. Vapaa-aika ja harrastukset

Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kurssi vahvistaa perusopetuksessa opiskellun sanaston ja rakenteiden hallintaa. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, muun muassa mielipiteen ilmaisua ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *viestintäosaaminen: koulu ja harrastukset*
- *aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys: vapaa-ajan toiminta.*

2. Meillä ja muualla

Kurssin aihepiireinä ovat oman maan ja kohdekielisten maiden ihmiset, maantiede, historia, nähtävyydet ja lomaviettomahdollisuudet. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus: oman ja kohdekulttuurin vertailu eri näkökulmista.*

3. Ennen ja nyt

Kurssilla tarkastellaan elämää ennen ja nyt sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Aiheina ovat esimerkiksi terveys ja hyvinvointi. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *teknologia ja yhteiskunta*
- *hyvinvointi ja turvallisuus*
- *kestävä kehitys*

Em. aihekokonaisuudet nivoutuvat yhteen ja käsittelevät yhteiskunnan muutoksia ja yhteiskunnan nykytilaa.

4. Opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmat

Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys: valintojen tekeminen oman elämän (ensimmäisessä) suuressa taitekohdassa*

5. Kulttuuri

Kurssin aihepiireinä voivat olla esimerkiksi kohdekulttuurin kuvataide, kirjallisuus, musiikki, elokuva, teatteri tai urheilu. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus: oman ja vieraan kulttuurin eri ilmenemismuotojen laaja-alaisempi tuntemus (esim. taiteet)*
- *viestintä- ja mediaosaaminen: esim. lehdistö ja sähköinen viestintä*
- *aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys: urheilu- ja muu järjestötoiminta*

6. Yhteinen maapallomme

Lähtökohtana ovat oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntien toimintaan ja maapallon tilaan ja tulevaisuuteen liittyvät yleistajuiset tekstit, myös mediatekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *kestävä kehitys: ympäristön tila, oman toimintamme ja nykYTEknologian vaikutus siihen*
- *viestintä ja mediaosaaminen: ajankohtaisista aiheista uutisoiminen tiedotusvälineissä*
- *aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys: kansainväliset järjestöt ja kansainvälinen politiikka*

7. Tiede ja tekniikka

Lähtökohtana ovat eri tieteenaloihin, tekniikkaan ja viestinnän eri muotoihin liittyvät yleistajuiset tekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *teknologia ja yhteiskunta: ajankohtaisia tekstejä, eri tieteenalojen ja uusimman teknologian vaikutukset elämäämme ja yhteiskuntaamme*
- *viestintä ja mediaosaaminen: ajankohtaisia uutisia ja keskustelunaiheita*

8. Luonto ja kestävä kehitys

Kurssin aihepiireinä ovat luonto ja sen ilmiöt ja luontoon suhtautuminen omassa ja kohdekielen kulttuurissa. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *kestävä kehitys: monipuolinen luonnonilmiöiden tarkastelu*
- *aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys: ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöt*
- *hyvinvointi ja turvallisuus: luonnon ja oman hyvinvointimme riippuvuussuhteiden pohdintaa*

9.Preppauskurssi

Kurssin tavoitteena on parantaa opiskelijan valmiuksia selvittää ylioppilaskokeesta kertaamalla ja harjoittamalla keskeisiä taitoja ja valmiuksia. Näitä ovat luetun ja kuullun ymmärtäminen, kielioppi, sanasto ja idiomatiikka sekä kirjoitelman laatiminen.

10.Matkakurssi

Perehdytään lukuvuoden aikana johonkin saksan- /ranskan/venäjänkielisen alueen kohteeseen, tutustutaan sen historiaan, kulttuuriin, elämäntapaan ja nähtävyyksiin eri tiedotusvälineitä käyttäen. Harjoitellaan matkailijalle tarpeellisia kielen taitoja. Kurssiin liittyen tehdään omakustanteinen, noin viikon kestävä matka valittuun kohteeseen. Kurssin päätteeksi laaditaan kirjallinen raportti matkalla koetusta.

B2- ja B3-ryhmien mahdollinen yhdistäminen

Valtakunnallinen opetussuunnitelma mahdollistaa saman kielen B2- ja B3-ryhmien yhdistämisen B3-kielen 3. kurssin alusta (joka on tällöin B2-kielen 1. kurssi). Yhdistäminen voidaan suorittaa myös muussa sopivassa vaiheessa, esim. vasta viimeisillä kursseilla ennen ylioppilastutkintoa. Mikäli yhdistäminen ei ole koulun toiminnan kannalta aivan välttämätöntä, B2- ja B3-kielten ryhmät suositellaan edelleen pidettäväksi kokonaan erillään.

Saksan perusrakenteet (hallittava B2-saksan 3. kurssin jälkeen)

Verbit

- Säännöllisten ja epäsäännöllisten verbien preesens, perfekt ja imperfekti
- modaaliapuverbien käyttö
- kohteliaat pyynnöt ja kehotukset
- man-rakenne
- tärkeimmät datiivia ja akkusatiivia vaativat rektioverbit.

Substantiivit

- Substantiivien ja niiden artikkelien nominatiivi, akkusatiivi, dativi ja genetiivi.

Pronominit

- Persoonapronominien ja possessiivipronominien nominatiivi, akkusatiivi ja dativi
- kein-pronomini.

Prepositiot

- Akkusatiivia tai datiivia vaativat prepositiot
- vaihtoprepositiot.

Lukusanat

- Perusluvut.

Sanajärjestys:

- Päälauseen suora ja käänteinen sanajärjestys; keskeisimmät kysymyssanat ja rinnastuskonjunktiot
- sivulauseen sanajärjestys; keskeisimmät alistuskonjunktiot.

Saksanopetuksen yhteistyötahoja

Kannus

- *Lähialueella oleskelevat/asuvat saksankieliset henkilöt*
- *Kirjaston saksankielinen materiaali*
- *Keski-Pohjanmaan kieltenopettajat ry*

Valtakunnan taso

- *Saksan, Itävallan ja Sveitsin suurlähetystöt*
- *Goethe- Institut*
- *Opetushallituksen Fachberatung Deutsch*
- *Suomen saksanopettajat ry*
- *SUKOL ry*
- *Suomi-Saksa yhdistysten liitto*
- *Helsingin saksalainen kirjasto*
- *Dafnord: Das virtuelle Deutschlernernetzwerk.*

Ranskan perusrakenteet (hallittava B2-ranskan 3. kurssin jälkeen)

Verbit

- *Säännöllisten ja epäsäännöllisten verbien preesens ja yhdistetty perfekt*
- *imperfekti*
- *refleksiiviverbit*
- *kohteliaat pyynnöt ja kehotukset*
- *on-rakenne*
- *lähifutuuri.*

Substantiivit ja adjektiivit

- *Substantiivin suku ja luku sekä epämääräisen ja määräisen artikkelin käyttö*
- *genetiivi*
- *partitiivi*
- *adjektiivien taipuminen ja paikka*
- *adjektiivien vertailu.*

Pronominit

- *Persoonapronominien painottomat ja painolliset muodot*
- *possessiivipronominit*
- *demonstratiivipronominit ce, cet, cette, ces*
- *relatiivipronominit.*

Prepositiot

- *À ja de sekä niiden sulautuminen määräisiin artikkeleihin*
- *muut yleisimmät prepositiot.*

Lukusanat

- *Perus- ja järjestysluvut.*

Lauseoppi

- *Kieltosanat*
- *sanajärjestys kieltolauseissa*
- *intonaatiokysymys, est-ce que –kysymys.*

Ranskanopetuksen yhteistyötahoja

Kannus

- *Lähialueella oleskelevat/asuvat ranskankieliset henkilöt*
- *Keski-Pohjanmaan kieltenopettajat ry*
- *Kirjaston ranskankielinen materiaali*

Valtakunnan taso

- *Ranskan kulttuurikeskus*
- *Suomen Ranskan suurlähetystö*
- *SUKOL ry*
- *Suomen ranskanopettajain yhdistys ry.*

4.5.3. Lukiossa alkava oppimäärä (B3), saksa, ranska ja venäjä

Tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää tavallisia asioita käsittelevän yleisluontoisen normaalitempoisen puheen keskeisen sisällön*
- *kykenee puhumaan tavallisista asioista ja osallistumaan tyydyttävästi keskusteluun soveltaen luonnollista ja sujuvaa ääntämistä, painotusta, rytmiä ja intonaatiota*
- *ymmärtää kirjoitetun yleiskielen tekstin keskeisen sisällön apuneuvoja käyttäen*
- *hallitsee kielen kaikkein keskeisintä sanastoa, keskeisimpiä sanontoja ja perusrakenteita*
- *osaa kirjoittaa lyhyen viestin apuneuvoja käyttäen*
- *hallitsee kohdekielelle ja sen kulttuurille ominaisia keskeisimpiä viestintätapoja sekä on omaksunut tietoja kielialueen maista, kansoista ja kulttuureista.*

Opiskelustrategiat

- *puhumiseen ja kielitaidon aktiiviseen käyttöön rohkaistaan alusta alkaen (vähäisenkin sanavaraston avulla)*
- *oppilasta ohjataan tekemään havaintoja, päättellemään ja miettimään sääntöjä*
- *oman oppimisen ja työskentelyn arviointi kaikilla kielitaidon osa-alueilla*
- *monipuolisten opiskelutaitojen kehittäminen ja aktiivisuuteen neuvominen erilaisissa pari – ja ryhmätyöskentelytavoissa*
- *vertailu muihin tunnettuihin kieliin ja niiden hyödyntäminen kokonaisvaltaisesti*

Syventävät kurssit

1. Hyvää päivää, hauska tutustua

Kurssilla opiskellaan perusvuorovaikutukseen liittyvää kieltä, kuten tervehtiminen, hyvästely ja esittäytyminen. Harjoitellaan kertomaan perusasioita itsestä ja kysymään vastaavia asioita keskustelukumppanilta. Aihepiirit kattavat myös perheen ja lähimmät ihmissuhteet, ja kurssilla opitaan selviytymään yksinkertaisista arkipäivän viestintätilanteista. Kurssilla painotetaan puheviestintää.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *viestintäosaaminen: tutustumiseen liittyvät perusviestintätilanteet.*
- *hyvinvointi ja turvallisuus: perhe, kotipaikka, oma opiskeluympäristö*

2. Näin asiat hoituvat

Kurssin aihepiirejä ovat suku, ystävät ja muut ihmissuhteet sekä elämään liittyvät rutiinit. Kurssilla harjoitetaan selviytymistä erilaisissa jokapäiväisissä kielenkäyttötilanteissa kuten ostoksilla ja käytettäessä esimerkiksi pankki-, posti-, lääkäri-, liikenne-, majoitus- ja ateriointipalveluita. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *viestintäosaaminen: arkipäivään ja matkailuun liittyvät tilanteet*
- *aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys: palveluammatit*
- *hyvinvointi ja turvallisuus: läheiset ihmissuhteet, oma terveys.*

3. Vapaa-aika ja harrastukset

Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, muun muassa mielipiteen ilmaisemista ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *viestintäosaaminen: koulu ja harrastukset*
- *aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys: vapaa-ajan toiminta.*

4. Meillä ja muualla

Kurssin aihepiireinä ovat oman maan ja kohdekielisten maiden ihmiset, maantiede, historia, nähtävyydet ja lomanviettomahdollisuudet. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan yksinkertaisten viestinnällisten tehtävien avulla.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus: oman ja kohdekulttuurin vertailu eri näkökulmista.*

5. Ennen ja nyt

Kurssilla tarkastellaan elämää ennen ja nyt sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Aiheina ovat esimerkiksi terveys ja hyvinvointi. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet

- *teknologia ja yhteiskunta*
- *hyvinvointi ja turvallisuus*
- *kestävä kehitys.*

Em. aihekokonaisuudet nivoutuvat yhteen ja käsittelevät yhteiskunnan muutoksia ja yhteiskunnan nykytilaa.

6. Opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmat

Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys: valintojen tekeminen oman elämän (ensimmäisessä) suuressa taitekohdassa.*

7. Kulttuuri

Kurssin aihepiireinä voivat olla esimerkiksi kohdekulttuurin kuvataide, kirjallisuus, musiikki,

elokuva, teatteri tai urheilu. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus: oman ja vieraan kulttuurin eri ilmenemismuotojen laaja-alaisempi tuntemus (esim. taiteet)*
- *viestintä- ja mediaosaaminen: esim. lehdistö ja sähköinen viestintä*
- *aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys: urheilu- ja muu järjestötoiminta.*

8. Yhteinen maapallomme

Lähtökohtana ovat esimerkiksi oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntien toimintaan sekä maapallon nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin liittyvät yleistajuiset tekstit, myös mediatekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

Kurssiin soveltuvat mm. seuraavat aihekokonaisuudet:

- *kestävä kehitys: ympäristön tila, oman toimintamme ja nykYTEKNOLOGIAN vaikutus siihen*
- *viestintä ja mediaosaaminen: ajankohtaisista aiheista uutisoiminen tiedotusvälineissä*
- *aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys: kansainväliset järjestöt ja kansainvälinen politiikka.*

9. Preppauskurssi

Kurssin tavoitteena on parantaa opiskelijan valmiuksia selvittää ylioppilaskokeesta kertaamalla ja harjoittamalla keskeisiä taitoja ja valmiuksia. Näitä ovat luetun ja kuullun ymmärtäminen, kielioppi, sanasto ja idiomatiikka sekä kirjoitelman laatiminen.

10. Matkakurssi

Perehdytään lukuvuoden aikana johonkin saksan- /ranskan/venäjänkielisen alueen kohteeseen, tutustutaan sen historiaan, kulttuuriin, elämäntapaan ja nähtävyyksiin eri tiedotusvälineitä käyttäen. Harjoitellaan matkailijalle tarpeellisia kielen taitoja. Kurssiin liittyen tehdään omakustanteinen, noin viikon kestävä matka valittuun kohteeseen. Kurssin päätteeksi laaditaan kirjallinen raportti matkalla koetusta.

B2- ja B3 -ryhmien mahdollinen yhdistäminen

Valtakunnallinen opetussuunnitelma mahdollistaa saman kielen B2- ja B3-ryhmien yhdistämisen B3-kielen 3. kurssin alusta (joka on tällöin B2-kielen 1. kurssi). Yhdistäminen voidaan suorittaa myös muussa sopivassa vaiheessa, esim. vasta viimeisillä kursseilla ennen ylioppilastutkintoa. Mikäli yhdistäminen ei ole koulun toiminnan kannalta aivan välttämätöntä, B2- ja B3-kielten ryhmät suositellaan edelleen pidettäviksi kokonaan erillään.

Saksan perusrakenteet (hallittava B3-saksan 5. kurssin jälkeen)

Verbit

- *Säännöllisten ja epäsäännöllisten verbien preesens, perfekt ja imperfekti*
- *modaaliapuverbien käyttö*
- *kohteliaat pyynnöt ja kehotukset*
- *man-rakenne*
- *tärkeimmät datiivia ja akkusatiivia vaativat rektioverbit.*

Substantiivit

- *Substantiivien ja niiden artikkelien nominatiivi, akkusatiivi, datiivi ja genetiivi.*

Pronominit

- *Persoonapronominien ja possessiivipronominien nominatiivi, akkusatiivi ja datiivi*
- *kein-pronominini.*

Prepositiot

- *Akkusatiivia tai datiivia vaativat prepositiot*
- *vaihtoprepositiot.*

Lukusanat

- *Perusluvut.*

Sanajärjestys

- *Päälauseen suora ja käänteinen sanajärjestys; keskeisimmät kysymyssanat ja rinnastuskonjunktiot*
- *sivulauseen sanajärjestys; keskeisimmät alustuskonjunktiot.*

Saksanopetuksen yhteistyötahoja

Kannus

- *Lähialueella oleskelevat/asuvat saksankieliset henkilöt*
- *Kirjaston saksankielinen materiaali*
- *Keski-Pohjanmaan kieltenopettajat ry*

Valtakunnan taso

- *Saksan, Itävallan ja Sveitsin suurlähetystöt*
- *Goethe- Institut*
- *Opetushallituksen Fachberatung Deutsch*
- *Suomen saksanopettajat ry*
- *SUKOL ry*
- *Suomi-Saksa yhdistysten liitto*
- *Helsingin saksalainen kirjasto*
- *Dafnord: Das virtuelle Deutschlernernetzwerk.*

Ranskan perusrakenteet (hallittava B3-ranskan 5. kurssin jälkeen)

Verbit

- *Säännöllisten ja epäsäännöllisten verbien preesens ja yhdistetty perfekt*
- *imperfekti*
- *refleksiiviverbit*
- *kohteliaat pyynnöt ja kehotukset*
- *on-rakenne*
- *lähifutuuuri.*

Substantiivit ja adjektiivit

- *Substantiivin suku ja luku sekä epämääräisen ja määräisen artikkelin käyttö*
- *genetiivi*
- *partitiivi*
- *adjektiivien taipuminen ja paikka*

- *adjektiivien vertailu.*

Pronominit

- *Persoonapronominien painottomat ja painolliset muodot*
- *possessiivipronominit*
- *demonstratiivipronominit ce, cet, cette, ces*
- *relatiivipronominit.*

Prepositiot

- *À ja de sekä niiden sulautuminen määräisiin artikkeleihin*
- *muut yleisimmät prepositiot.*

Lukusanat

- *Perus- ja järjestysluvut.*

Lauseoppi

- *Kieltosanat*
- *sanajärjestys kieltolauseissa*
- *intonaatiokysymys, est-ce que –kysymys.*

Ranskanopetuksen yhteistyötahoja

Kannus

- *Lähialueella oleskelevat/asuvat ranskankieliset henkilöt*
- *Keski-Pohjanmaan kieltenopettajat ry*
- *Kirjaston ranskankielinen materiaali*

Valtakunnan taso

- *Ranskan kulttuurikeskus*
- *Suomen Ranskan suurlähetystö*
- *SUKOL ry*
- *Suomen ranskanopettajain yhdistys ry.*

4.5.4. VIRO (B3)

Tavoitteena on mm., että opiskelija ymmärtää tavallisia asioita käsittelevän yleisluontoisen normaalitempoisen puheen keskeisen sisällön, ymmärtää kirjoitetun yleiskielen tekstin keskeisen sisällön apuneuvoja käyttäen, hallitsee kielen kaikkein keskeisintä sanastoa, keskeisimpiä sanontoja ja perusrakenteita, osaa kirjoittaa lyhyen viestin apuneuvoja käyttäen ja hallitsee kohdekielelle ja sen kulttuurille ominaisia keskeisimpiä viestintätapoja sekä on omaksunut tietoja kielialueen maista, kansoista ja kulttuureista. Viron kielen opiskelustrategioina ovat puhumiseen ja kielitaidon aktiiviseen käyttöön rohkaistaan alusta alkaen, oppilasta ohjataan tekemään havaintoja, päättelemään ja miettimään sääntöjä, monipuolisten opiskelutaitojen kehittäminen ja aktiivisuuteen neuvominen erilaisissa pari – ja ryhmätyöskentelytavoissa ja vertailu muihin tunnettuihin kieliin ja niiden hyödyntäminen kokonaisvaltaisesti.

4.6 MATEMATIIKKA

Matematiikan asema aikamme kulttuurissa edellyttää valmiutta ymmärtää, hyödyntää ja tuottaa matemaattisesti esitettyä tietoa. Matematiikan opetuksen tehtävänä on tutustuttaa opiskelija matemaattisen ajattelun malleihin sekä matematiikan perusideoihin ja rakenteisiin, opettaa käyttämään puhuttua ja kirjoitettua matematiikan kieltä sekä kehittää laskemisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

Matematiikan opetustilanteet järjestetään siten, että ne herättävät opiskelijan tekemään havaintojensa pohjalta kysymyksiä, oletuksia ja päätelmiä sekä perustelevaan niitä. Erityisesti opiskelijaa ohjataan hahmottamaan matemaattisten käsitteiden merkityksiä ja tunnistamaan, kuinka ne liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin.

Opiskelijaa myös kannustetaan kehittämään luovia ratkaisuja matemaattisiin ongelmiin. Opetuksessa tutkitaan matematiikan ja arkielämän välisiä yhteyksiä sekä tietoisesti käytetään eteen tulevia mahdollisuuksia opiskelijan persoonallisuuden kehittämiseen, mikä tarkoittaa muun muassa hänen kiinnostuksensa ohjaamista, kokeiluihin kannustamista sekä tiedonhankintaprosessien kehittämistä.

Kurssikuvausten väljyyttä voidaan käyttää resurssien salliessa keskeisten sisältöjen syventämiseen ja eheyttävien kokonaisuuksien muodostamiseen.

Arviointi

Matematiikan opetuksessa arvioinnin tulee kehittää opiskelijan kykyä esittää ratkaisuja, tukea opiskelijaa matemaattisten käsitteiden muodostamisprosessissa ja arvioida kirjallista esitystä sekä opettaa opiskelijalle oman työnsä arvioimista. Osaamisen arvioinnissa kiinnitetään huomio laskutaitoon, menetelmien valintaan ja päätelmien täsmälliseen ja johdonmukaiseen perustelemiseen.

Oppimäärän vaihtaminen

Matematiikan oppimäärää vaihdettaessa pitkästä lyhyeen käytetään seuraavia vastaavuuksia: MAA1 → MAB1, MAA3 → MAB2, MAA6 → MAB5, MAA7 → MAB4 ja MAA8 → MAB3. Näiden kurssien arvosanat siirtyvät suoraan vastaavien lyhyen matematiikan kurssien arvosanoiksi. Mikäli opiskelija on tyytymätön näin saamansa kurssin arvosanaan, hänellä on mahdollisuus osallistua kerran lisäkuulusteluun osoittaakseen osaamistasonsa kyseisestä kurssista. Muut pitkän oppimäärän kurssit merkitään lyhyen oppimäärän soveltaviksi kursseiksi suoritusmerkinnällä.

Aihekokonaisuudet

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys

Matematiikan opiskelu vaatii kärsivällisyyttä ja pitkäjänteistä työntekoa ja kasvattaa yritteliäisyyteen. Aktiivinen kansalainen pystyy matemaattisten taitojensa ja loogisuutensa perusteella osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Kurssit MAA6 ja MAB5 auttavat opiskelijaa lukemaan ja tulkitsemaan kriittisesti tilastoja.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Matematiikan opiskelussa ohjataan opiskelijoita yhteistyöhön, yhdessä oppiminen tuo yksilölle hyvinvointia ja turvallisuutta. Taloudellista turvallisuutta voi harjoitella esimerkiksi kurssilla MAB7.

Kestävä kehitys

Sovellustehtävät ja esimerkit ohjaavat opiskelijaa pohtimaan ihmisen toiminnan vaikutuksia ympäristöön. Matematiikka antaa työkaluja kestävästä kehityksestä edistävien valintojen tekemiseen. Erityisesti kurssit MAA6, MAA8, MAB3 ja MAB5 soveltuvat tämän aihekokonaisuuden korostamiseen.

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

Kaikista kulttuureista eri aikakausilta löytyy esimerkkejä matemaattisista ongelmista. Matematiikan tunneilla käytetään kulttuurista riippumatta matematiikan kieltä. Kulttuurien tuntemus ja kehitys näkyy luontevasti geometrian kursseilla MAA3, MAA4 ja MAB2.

Teknologia ja yhteiskunta

Teknisiä apuvälineitä käytetään kaikilla matematiikan kursseilla, mutta erityisesti kurssilla MAA12.

Viestintä ja mediaosaaminen

Matemaattinen viestintä taulukoineen ja graafisine esityksineen tulee esille kaikilla kursseilla. Samalla opiskelija oppii täsmällistä ja loogista matematiikan kieltä. Parhaiten viestintä ja mediaosaaminen tulee esille kursseilla MAA5, MAA11 ja MAB5.

Eheyttäminen

Matematiikan ja muiden oppiaineiden eheyttämistä voidaan toteuttaa mm. sisällöllisesti toisiinsa liittyvien kurssien samanaikaisella opiskelulla. Matematiikan kurssit sisältävät moniin muihin oppiaineisiin liittyviä tehtäviä: talousmatematiikka ja taloustieto, vektorilaskenta ja mekaniikka sekä todennäköisyyslaskenta ja perinnöllisyys.

4.6.1 Matematiikan pitkä oppimäärä

Ihminen, joka ei tee virheitä, ei yleensä tee mitään. (Edvard J. Phelps 1822-1900)

Matematiikka on kieli, jonka avulla tieteelliset tosiasiat ja teoriat ilmaistaan. Se on kieli, jolla luonnontieteen, tekniikan, talouden ja monen muun alan oppikirjat kirjoitetaan. Matematiikka poikkeaa kuitenkin kaikista muista kielistä siinä, että sitä ei voi korvata millään toisella kielellä. Matematiikkaa ei voi kääntää. Lukion pitkä matematiikka tähtääkin matemaattisen kielitaidon opiskeluun, jonka avulla voi oppia lisää matematiikkaa, tekniikkaa, luonnontieteitä ja muita tieteenaloja.

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tehtävänä on antaa opiskelijalle matemaattiset valmiudet, joita tarvitaan ammatillisissa opinnoissa ja korkeakouluopinnoissa. Pitkän matematiikan opinnoissa opiskelijalla on tilaisuus omaksua matemaattisia käsitteitä ja menetelmiä sekä oppia ymmärtämään matemaattisen tiedon luonnetta. Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä, tieteessä ja tekniikassa.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn ja oppii sitä kautta luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa
- rohkaistuu kokeilemaan ja tutkimaan toimintaan, ratkaisujen keksimiseen sekä niiden kriittiseen arviointiin
- ymmärtää ja osaa käyttää matematiikan kieltä, kuten seuraamaan matemaattisen tiedon esittämistä, lukemaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta, ja oppii arvostamaan esityksen täsmällisyyttä ja perustelujen selkeyttä
- oppii näkemään matemaattisen tiedon loogisena rakenteena
- kehittää lausekkeiden käsittely-, päättely- ja ongelmanratkaisutaitojaan
- harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla, tottuu tekemään otaksumia, tutkimaan niiden oikeellisuutta ja laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä.
- harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä.

Arviointi

Kurssiarvosanan pohjan muodostaa kurssikoe, jolla mitataan kurssin peruskäsitteiden hallintaa ja opiskelijan kykyä soveltaa, ratkaista laajempia ongelmia, mallintaa, analysoida, päätellä ja arvioida. Hyvin tärkeää on myös opiskelijan oma aktiivinen osallistuminen opetustapahtumaan ja vastuunotto omasta oppimisestaan. Matematiikan pitkän oppimäärän kaikki kurssit arvostellaan numeerisesti asteikolla 4-10.

Suoritusjärjestys

MAA6				
MAA0 MAA1 MAA2	MAA11 MAA14			
	MAA3 MAA4 MAA5	MAA12		
		MAA7 MAA8	MAA13	
			MAA9 MAA10	MAA15

Allekkain olevien kurssien suoritusjärjestys on vapaa ja peräkkäin sidottu.

Pakolliset kurssit

1. Funktiot ja yhtälöt (MAA1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa yhtälön ratkaisemisen ja prosenttilaskennan taitojaan
- syventää verrannollisuuden, neliöjuuren ja potenssin käsitteiden ymmärtämistään
- tottuu käyttämään neliöjuuren ja potenssin laskusääntöjä
- syventää funktiokäsitteen ymmärtämistään tutkimalla potenssi- ja eksponenttifunktioita
- oppii ratkaisemaan potenssiyhtälöitä.

Keskeiset sisällöt

- potenssifunktio
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- juuret ja murtopotenssi
- eksponenttifunktio

2. Polynomifunktiot (MAA2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään polynomifunktioita
- oppii ratkaisemaan toisen asteen polynomiyhtälöitä ja tutkimaan ratkaisujen lukumäärää
- oppii ratkaisemaan korkeamman asteen polynomiyhtälöitä, jotka voidaan ratkaista ilman polynomien jakolaskua
- oppii ratkaisemaan yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä.

Keskeiset sisällöt

- polynomien tulo ja binomikaavat
- polynomifunktio
- toisen ja korkeamman asteen polynomiyhtälöitä
- toisen asteen yhtälön juurten lukumäärän tutkiminen
- toisen asteen polynomien jakaminen tekijöihin
- polynomiepäyhtälön ratkaiseminen

3. Geometria (MAA3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa sekä muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa
- harjaantuu muotoilemaan, perustelemaan ja käyttämään geometrista tietoa käsitteleviä lauseita
- ratkaisee geometrisia ongelmia käyttäen hyväksi kuvien ja kappaleiden ominaisuuksia, yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa.

Keskeiset sisällöt

- kuvien ja kappaleiden yhdenmuotoisuus
- sini- ja kosinilause
- ympyrän, sen osien ja siihen liittyvien suorien geometria

- kuvioihin ja kappaleisiin liittyvien pituuksien, kulmien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen

4. Analyttinen geometria (MAA4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kuinka analyttinen geometria luo yhteyksiä geometrinen ja algebrallisten käsitteiden välille
- ymmärtää pistejoukon yhtälön käsitteen ja oppii tutkimaan yhtälöiden avulla pisteitä, suoria, ympyröitä ja paraabeleja
- syventää itseisarvokäsitteen ymmärtämystään ja oppii ratkaisemaan sellaisia itseisarvoyhtälöitä ja vastaavia epäyhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $|f(x)| = a$ tai $|f(x)| = |g(x)|$
- vahvistaa yhtälöryhmän ratkaisemisen taitojaan.

Keskeiset sisällöt

- pistejoukon yhtälö
- suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälöt
- itseisarvoyhtälön ja epäyhtälön ratkaiseminen
- yhtälöryhmän ratkaiseminen
- pisteen etäisyys suorasta

5. Vektorit (MAA5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin
- oppii tutkimaan kuvioiden ominaisuuksia vektoreiden avulla
- tutkii kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla.

Keskeiset sisällöt

- vektoreiden perusominaisuudet
- vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku ja vektorin kertominen luvulla
- koordinaatiston vektoreiden skalaaritulo
- suorat ja tasot avaruudessa

6. Todennäköisyys ja tilastot (MAA6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii havainnollistamaan diskreettejä ja jatkuvia tilastollisia jakaumia sekä määrittämään ja tulkitsemaan jakaumien tunnuslukuja
- perehtyy kombinatorisiin menetelmiin
- perehtyy todennäköisyyden käsitteeseen ja todennäköisyyksien laskusääntöihin

- ymmärtää diskreetin todennäköisyysjakauman käsitteen ja oppii määrittämään jakauman odotusarvon ja soveltamaan sitä
- perehtyy jatkuvan todennäköisyysjakauman käsitteeseen ja oppii soveltamaan normaalijakaumaa.

Keskeiset sisällöt

- diskreetti ja jatkuva tilastollinen jakauma
- jakauman tunnusluvut
- klassinen ja tilastollinen todennäköisyys
- kombinatoriikka
- todennäköisyyksien laskusäännöt
- diskreetti ja jatkuva todennäköisyysjakauma
- diskreetin jakauman odotusarvo
- normaalijakauma

7. Derivaatta (MAA7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa määrittää rationaalifunktion nollakohdat ja ratkaista yksinkertaisia rationaaliepäyhtälöitä
- omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta, jatkuvuudesta ja derivaatasta
- määrittää yksinkertaisten funktioiden derivaatat
- osaa tutkia derivaatan avulla polynomifunktion kulkua ja määrittää sen ääriarvot
- osaa määrittää rationaalifunktion suurimman ja pienimmän arvon sovellusongelmien yhteydessä.

Keskeiset sisällöt

- rationaaliyhtälö ja -epäyhtälö
- funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta
- polynomifunktion, funktioiden tulon ja osamäärän derivoiminen
- polynomifunktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen

8. Juuri- ja logaritmifunktiot (MAA8)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä
- tutkii juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioita derivaatan avulla
- oppii yhdistetyn funktion derivoimisen
- tutkii aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita.

Keskeiset sisällöt

- juurifunktiot ja -yhtälöt
- eksponenttifunktiot ja -yhtälöt
- logaritmifunktiot ja -yhtälöt

- yhdistetyn funktion derivaatta
- käänteisfunktio
- juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden derivaatat

9. Trigonometriset funktiot ja lukujonot (MAA9)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tutkimaan trigonometrisia funktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla
- oppii ratkaisemaan sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $\sin f(x) = a$ tai $\sin f(x) = \sin g(x)$
- osaa trigonometrinen funktioiden yhteydet $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ ja $\tan x = \sin x / \cos x$
- tutkii trigonometrisia funktioita derivaatan avulla
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- oppii määrittelemään lukujonoja palautuskaavojen avulla
- osaa ratkaista käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja niistä muodostettujen summien avulla.

Keskeiset sisällöt

- suunnattu kulma ja radiaani
- trigonometriset funktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen
- trigonometrinen yhtälöiden ratkaiseminen
- trigonometrinen funktioiden derivaatat
- lukujono
- rekursiivinen lukujono
- aritmeettinen jono ja summa
- geometrinen jono ja summa

10. Integraalilaskenta (MAA10)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään alkeisfunktioiden integraalifunktioita
- ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan
- oppii määrittämään pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla
- perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin.

Keskeiset sisällöt

- integraalifunktio
- alkeisfunktioiden integraalifunktiot
- määrätty integraali
- pinta-alan ja tilavuuden laskeminen

Syventävät kurssit

11. Lukuteoria ja logiikka (MAA11)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii formalisoimaan väitelauseita ja tutkimaan niiden totuusarvoja totuustaulujen avulla
- ymmärtää avoimen lauseen käsitteen ja oppii käyttämään kvanttoreita
- oppii todistusperiaatteita ja harjoittelee todistamista
- oppii lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta jakoyhtälön ja kokonaislukujen kongruenssin avulla
- osaa määrittää kokonaislukujen suurimman yhteisen tekijän Eukleideen algoritmilla.

Keskeiset sisällöt

- lauseen formalisoiminen
- lauseen totuusarvot
- avoin lause
- kvanttorit
- suora, käännteinen ja ristiriitatodistus
- kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö
- Eukleideen algoritmi
- alkuluvut
- aritmetiikan peruslause
- kokonaislukujen kongruenssi

12. Numeerisia ja algebrallisia menetelmiä (MAA12)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään absoluuttisen ja suhteellisen virheen käsitteet ja niiden avulla likiarvolaskujen tarkkuutta koskevat säännöt peruslaskutoimitusten tapauksessa
- ymmärtää iteroinnin käsitteen ja oppii ratkaisemaan yhtälöitä numeerisesti
- oppii tutkimaan polynomien jaollisuutta ja määrittämään polynomin tekijät
- oppii algoritmista ajattelua
- harjaantuu käyttämään nykyaikaisia matemaattisia välineitä
- oppii määrittämään numeerisesti muutosnopeutta ja pinta-alaa.

Keskeiset sisällöt

- absoluuttinen ja suhteellinen virhe
- Newtonin menetelmä ja iterointi
- polynomien jakoalgoritmi
- polynomien jakoyhtälö
- muutosnopeus ja pinta-ala

13. Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää differentiaali- ja integraalilaskennan teoreettisten perusteiden tuntemustaan
- täydentää integraalilaskennan taitojaan ja soveltaa niitä muun muassa jatkuvien todennäköisyysjakaumien tutkimiseen
- tutkii lukujonon raja-arvoa, sarjoja ja niiden summia.

Keskeiset sisällöt

- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- funktioiden ja lukujonojen raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit

Koulukohtaiset syventävät kurssit ja niiden sisällöt

14. Kompleksiluvut ja matriisit (MAA14)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kompleksilukuihin
- osaa ratkaista korkeamman asteen yhtälöitä kompleksialueella
- perehtyy matriiseihin ja determinantteihin, niiden laskutoimituksiin ja sovelluksiin

Keskeiset sisällöt

- kompleksiluvun määritelmä ja laskutoimitukset
- itseisarvo, liittoluku
- yhtälöt, kuvaajat ja napakoordinaattiesitys
- matriisit ja determinantit

15. Kertauskurssi (MAA15)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa aihepiireittäin pitkän matematiikan keskeisimpiä kohtia
- harjaantuu käyttämään opittuja tietoja ja taitoja monipuolisesti ongelmanratkaisutilanteissa

Keskeiset sisällöt

- kurssien MAA1-MAA10 aihepiirien tietojen yhteensovittaminen ja soveltaminen
- syventyminen laajempien asiakokonaisuuksien hallintaan

16. Johdantokurssi (MAA0)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa ja täydentää peruskoulun matematiikan tietoja ja taitoja
- oppii lukemaan, tulkitsemaan ja tuottamaan algebrallisessa muodossa ilmaistuja lausekkeita

- harjaantuu käyttämään graafista laskinta

Keskeiset sisällöt

- peruskoulun keskeiset aihealueet
- yhtälöt, suureyhtälöt ja kirjainlaskenta.
- kuvaajien piirtäminen ja tulkinta
- numeeristen menetelmien käyttöharjoittelu kulmakertoimen ja pinta-alan määrittämisessä
- tutustuminen logaritmeihin ja vektoreihin ja virheen arviointia

Kun algebran perustaidot hallitset, voit rauhassa paneutua uusien asioiden omaksumiseen.

4.6.2 Matematiikan lyhyt oppimäärä

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tehtävänä on tarjota valmiuksia hankkia, käsitellä ja ymmärtää matemaattista tietoa ja käyttää matematiikkaa elämän eri tilanteissa ja jatko-opinnoissa.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää matematiikkaa jokapäiväisen elämän ja yhteiskunnallisen toiminnan apuvälineenä
- saa myönteisiä oppimiskokemuksia matematiikan parissa työskennellessään ja oppii luottamaan omiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa, rohkaistuu kokeilevaan, tutkivaan ja keksivään oppimiseen
- hankkii sellaisia matemaattisia tietoja, taitoja ja valmiuksia, jotka antavat riittävän pohja jatko-opinnoille
- sisäistää matematiikan merkityksen välineenä, jolla ilmiöitä voidaan kuvata, selittää ja mallintaa ja jota voidaan käyttää johtopäätösten tekemisessä
- saa käsityksen matemaattisen tiedon luonteesta ja sen loogisesta rakenteesta harjaantuu vastaanottamaan ja analysoimaan viestimien matemaattisessa muodossa tarjoamaa informaatioita ja arvioimaan sen luotettavuutta
- tutustuu matematiikan merkitykseen kulttuurin kehityksessä
- oppii käyttämään kuvioita, kaavioita ja malleja ajattelun apuna.

Pakolliset kurssit

1. Lausekkeet ja yhtälöt (MAB1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään matematiikkaa jokapäiväisen elämän ongelmien ratkaisemisessa ja
- oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä
- ymmärtää lineaarisen riippuvuuden, verrannollisuuden ja toisen asteen polynomifunktion

- käsitteet
- vahvistaa yhtälöiden ratkaisemisen taitojaan ja oppii ratkaisemaan toisen asteen yhtälöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suureiden välinen lineaarinen riippuvuus ja verrannollisuus
- ongelmien muotoileminen yhtälöiksi
- yhtälöiden graafinen ja algebrallinen ratkaiseminen
- ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen
- toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen

2. Geometria (MAB2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu tekemään havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- vahvistaa tasokuvioiden ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvien piirtämisen taitojaan
- osaa ratkaista käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kuvioiden yhdenmuotoisuus
- suorakulmaisen kolmion trigonometria
- Pythagoraan lause
- kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen
- geometrian menetelmien käyttö koordinaatistossa

3. Matemaattisia malleja I (MAB3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- näkee reaali maailman ilmiöissä säännönmukaisuuksia ja riippuvuuksia ja kuvaa niitä
- matemaattisilla malleilla
- tottuu arvioimaan mallien hyvyttä ja käyttökelpoisuutta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- eksponenttiyhtälön ratkaiseminen logaritmin avulla

4. Matemaattinen analyysi (MAB4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii funktion muutosnopeutta graafisin ja numeerisin menetelmin
- ymmärtää derivaatan käsitteen muutosnopeuden mittana
- osaa tutkia polynomifunktion kulkua derivaatan avulla
- oppii sovellusten yhteydessä määrittämään polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon.

KESKEISET SISÄLLÖT

- polynomifunktion derivaatta

- polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen
- polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen
- graafisia ja numeerisia menetelmiä

5. Tilastot ja todennäköisyys (MAB5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään ja tulkitsemaan tilastollisia aineistoja
- tutustuu laskinten ja tietokoneiden käyttöön tilastotehtävissä
- perehtyy todennäköisyyslaskennan perusteisiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- jatkuvien ja diskreettien tilastollisten jakaumien tunnuslukujen määrittäminen
- normaalijakauma ja jakauman normittaminen
- kombinatoriikkaa
- todennäköisyyden käsite
- todennäköisyyden laskulakien ja niitä havainnollistavien mallien käyttöä

6. Matemaattisia malleja II (MAB6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- varmentaa ja täydentää yhtälöiden ratkaisutaitojaan
- osaa ratkaista käytännön tilanteisiin liittyviä lineaarisia optimointitehtäviä
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- ratkaisee käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja summan avulla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kahden muuttujan lineaariset yhtälöt
- lineaarisen yhtälöparin ratkaiseminen
- kahden muuttujan epäyhtälön graafinen ratkaiseminen
- lineaarinen optimointi
- lukujono
- aritmeettinen ja geometrinen jono ja summa

Syventävät kurssit

7. Talousmatematiikka (MAB7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään talouselämässä käytettyjä käsitteitä
- saa matemaattisia valmiuksia oman taloutensa suunnitteluun
- saa laskennallisen pohjan yrittäjyyden ja taloustiedon opiskeluun
- soveltaa tilastollisia menetelmiä aineistojen käsittelyyn.

KESKEISET SISÄLLÖT

- indeksi-, kustannus-, rahaliikenne-, laina-, verotus- ja muita laskelmia
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja lukujonojen ja summien avulla

8. Matemaattisia malleja III (MAB8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- laajentaa käsitystään teknologisoituvassa yhteiskunnassa tarvittavasta matematiikasta
- saa apuneuvoja jaksollisten ilmiöiden matemaattiseen käsittelyyn.

KESKEISET SISÄLLÖT

- trigonometrinen funktioiden määrittely yksikköympyrän avulla
- radiaani
- tyyppiä $f(x) = a$ olevien trigonometrinen yhtälöiden ratkaiseminen
- muotoa $f(x) = A \sin(bx)$ olevien funktioiden kuvaajat jaksollisten ilmiöiden mallintajina
- vektorin käsite ja vektoreiden peruslaskutoimitusten periaatteet
- koordinaatiston vektoreiden komponenttiesitys ja skalaaritulo
- kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteiden ja kulmien tutkiminen vektoreiden avulla

Koulukohtaiset syventävät kurssit

0. Tukikurssi (MAB0)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- voi tehokkaasti edetä lukion kursseissa
- ymmärtää todella matematiikan kieltä
- kertaa ja harjoittelee riittävästi perusopetuksen matematiikkaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- peruslaskutoimitukset
- prosenttilasku
- polynomit
- yhtälöt
- perusgeometria
- laskimen käyttö

9. Kertauskurssi (MAB9)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään opittuja tietoja ja taitoja monipuolisesti
- saa tukea ja vahvistusta ylioppilaskirjoitustehtävien suoritukseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- edellisten kurssien aihepiirien tiedot ja taidot tiivistettynä
- erilaisia sovelluksia koko oppimäärästä
- ylioppilastehtävien hyvän kirjallisen suorituksen hiominen

10. Tilastot ja todennäköisyys – jatkokurssi (MAB10)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää syvällisemmin kurssin MAB5 sisällöt
- saa lisää tulevaisuudessa tarvittavia tilastomatematiikan taitoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

- erilaiset jakaumat
- tilastollinen tutkimus ja tunnusluvut
- otanta ja otos
- testaus

Kurssien suoritusjärjestys

Suositteluaan numerojärjestystä.

Itsenäinen suoritus

Itsenäisesti suoritettua kurssista on saatava hyväksytty arvosana.

4.7. BIOLOGIA

Biologia on luonnontiede, joka tutkii elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutus- suhteita molekyyli- ja solutasolta biosfääriin. Biologialle tieteenä on ominaista havainnointiin ja kokeellisuuteen perustuva tiedonhankinta. Biotieteet kehittyvät nopeasti, ja näiden tiedonalojen sovelluksia hyödynnetään laajalti yhteiskunnassa. Biologia tuo esille tietoa elollisen luonnon monimuotoisuudesta ja kestävästä kehityksen edistämisestä.

Biologian opetuksen tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää toimivan eliömaailman rakennetta ja kehitystä, ihmisen osaksi eliömaailmaa sekä ihmisen toiminnan merkityksiä ympäristössä. Lukion biologian tulee luoda lähtökohtia ymmärtää biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää ihmiskunnan, muun eliökunnan ja elinympäristöjen hyvinvointia. Opetus pyrkii kehittämään opiskelijan luonnontieteellistä ajattelua, herättämään kiinnostusta biotieteisiin sekä edistämään luonnon monimuotoisuutta säilyttävää ja ympäristövastuullista käyttäytymistä.

Tavoitteet

Biologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee biologian keskeiset käsitteet
- tunnistaa elämän tuntomerkit ja osaa jäsentää elämän ilmiöt sekä biologian eri organisaatiotasot molekyylitasolta biosfääriin
- oppii arvostamaan eliökunnan monimuotoisuutta ja ymmärtämään eliöiden sopeutumisen erilaisiin ympäristöihin
- ymmärtää perimän ja evoluution merkityksen eliökunnan kehittymisessä
- perehtyy biologisen tiedonhankinnan ja tutkimuksen menetelmiin sekä osaa arvioida kriittisesti eri lähteistä saamaansa biologista tietoa
- osaa suunnitella ja toteuttaa yksinkertaisen biologisen kokeen sekä tulkita sen tuloksia
- tuntee biotieteiden, esimerkiksi bioteknologian ja lääketieteen sovelluksia
- tuntee ihmiselimestöjen toiminnan peruspiirteet
- ymmärtää perimän ja ympäristötekijöiden merkityksen terveyden taustana sekä yksilön että ihmiskunnan kannalta

- tiedostaa kestävästä kehityksestä välttämättömyyden ja ymmärtää oman vastuunsa ekosysteemien tulevaisuudesta.

Arviointi

Biologiassa arvioidaan opiskelijan kykyä hallita ja käyttää biologian keskeisiä käsitteitä sekä soveltaa biologisia tietoja. Huomiota kiinnitetään myös luonnontieteellisten lainalaisuuksien sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen, vuorovaikutussuhteiden merkityksen oivaltamiseen sekä kokonaisuuksien hahmottamiseen. Taitojen arvioinnissa huomioidaan opiskelijan luonnon- tieteellisiä työskentelytaitoja, ryhmässä toimimista, kykyä käyttää erilaisia lähteitä biologisen tiedon hankinnassa sekä kykyä arvioida tietoa kriittisesti. Myös harrastuneisuus biologian eri osa-alueisiin voidaan ottaa arvioinnissa huomioon.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit suositellaan suoritettavan numerojärjestyksessä.

Huomioitava, että kurssi BI5 edellyttää pakollisten kurssien tietoja.

Pakolliset kurssit

1. Eliömaailma (BI1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tuntee elämän tunnusmerkit ja perusedellytykset sekä tietää, miten elämän ilmiöitä tutkitaan. Kurssilla pyritään ymmärtämään, mitä luonnon monimuotoisuus biosysteemien eri tasoilla tarkoittaa. Opiskelija perehtyy muuntelun, sopeutumisen ja lajien välisten suhteiden merkitykseen elämän kehitykselle sekä ymmärtää evoluution jatkuvuutta, mekanismeja ja merkityksen. Lisäksi jäsennetään nykyisen eliökunnan rakennetta ja tulkitaan sen kehitystä. Hahmotetaan ekosysteemien keskeisiä toimintaperiaatteita.

Keskeiset sisällöt

Biologia tieteenä

- elämän ominaisuudet ja perusedellytykset
- biologiset tieteet ja tutkimusmenetelmät

Luonnon monimuotoisuuden ilmeneminen

- ekosysteemien ja lajien monimuotoisuus
- eläinten käyttäytyminen monimuotoisuuden ilmentäjänä
- geneettinen monimuotoisuus

Evoluutio - elämän kehittyminen

- elämän syntyvaiheet
- lisääntymisstrategiat ja evoluutiovoimat
- lajien syntyminen ja häviäminen
- nykyinen eliökunta

Miten luonto toimii?

- elollisen ja elottoman luonnon vuorovaikutus

- ekosysteemien rakenne ja toiminta
- populaatioiden ominaisuudet
- lajien väliset suhteet
- eliöiden sopeutuminen ympäristöönsä ja levinneisyys

2. Solu ja perinnöllisyys (BI2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää solun merkityksen elämän perusyksikkönä, solurakenteiden kehityksen ja merkityksen sekä evoluutioprosessin kokonaisuuden. Opiskelija oppii kurssille soveltuvien osien tutkimaan kokeellisesti ja tunnistamaan erilaisia soluja ja niiden rakenteita. Selvitetään solun kemiallista rakennetta ja toimintaa sekä kytketään ne yksilön toimintaan. Lisäksi käsitellään solun energiatalouden prosesseja ja niiden merkitystä sekä geneettisen informaation rakennetta, siirtymistä solusta soluun ja sukupolvelta toiselle. Hahmotetaan periytymisen lainalaisuuksien peruserätykset ja sitä, miten geenit ohjaavat solun toimintaa.

Keskeiset sisällöt

Solu

- solujen tutkiminen, erilaisia soluja, solujen rakenne ja toiminta
- solun energiatalous: energian sitominen ja vapauttaminen
- solujen toiminnan ohjaaminen: DNA:n rakenne ja toiminta, proteiinisynteesi
- solujen lisääntyminen: mitosi sekä solujen jakautuminen, kasvu ja erilaistuminen

Periytymisen perusteet

- geenit ja alleelit
- sukusolut ja niiden synty meioosissa
- periytymismekanismit

Populaatiogenetiikka ja synteettinen evoluutioteoria

Syventävät kurssit

3. Ympäristöekologia (BI3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija osaa ekologian perusteet ja ymmärtää ihmisen toiminnan vaikutuksen elolliseen luontoon. Pyritään hahmottamaan biodiversiteetin merkitystä ihmiskunnan tulevaisuudelle sekä ympäristöongelmien syitä ja niiden seurauksia ekosysteemeissä. Tutustutaan suomalaisiin ekosysteemeihin ja niiden erityispiirteisiin sekä myös ihmisen muokkaamiin ekosysteemeihin. Käsitellään ja arvioidaan menetelmiä, joilla voidaan tarkkailla ympäristön tilaa ja ratkaista syntyneitä ongelmia. Opiskelija oppii suunnittelemaan ja toteuttamaan pienen tutkimuksen ympäristön tilasta (suositellaan lähiympäristön kohteita) ja esittämään sen tulokset. Kehitetään ympäristölukutaitoa ja perehdytään keinoihin, jotka auttavat toimimaan kestävässä kehityksessä periaatteiden mukaisesti.

Keskeiset sisällöt

Ekologinen tutkimus

- ekologisten peruskäsitteiden syventäminen
- ekologisen tutkimuksen tehtävä
- ympäristön laadun indikaattorit
- oman tutkimuksen suunnittelu ja toteuttaminen

Biodiversiteetti ja sen merkitys

- biodiversiteetti luonnonvarana
- eliölajien ja elinympäristöjen uhanalaisuus ja suojelu
- biodiversiteetin väheneminen

Ekologiset ympäristöongelmat, niiden syyt ja ratkaisumahdollisuudet

- aineiden kiertoon liittyvät ongelmat
- paikalliset ympäristöongelmat

Suomen luonnon haavoittuvuus

- pohjoiset metsät, suot, järvet ja virtavedet, Itämeri

Kestävä tulevaisuus

- ekologisesti kestävä kehitys ja yksilön valinnat
- rakennettu ympäristö ja kaupunkiekologia
- ekologisesti kestävä tuotanto
- ympäristötekniikan mahdollisuudet

4. Ihmisen biologia (BI4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija osaa ihmissolun erilaistumisen pääpiirteet sekä kudosten ja elinten rakenteet ja toimintaperiaatteet. Kurssilla selvitetään ihmisen kemiallisen tasapainon säätelymekanismeja sekä hermoston toiminnan ja hormonaalisen viestinnän merkitystä yksilön toimintojen ohjaajana. Lisäksi selvitetään lisääntymiseen ja ihmisen elinkaareen liittyviä fysiologisia muutoksia sekä ihmisen yhteisöllisyyden merkitystä terveyden kannalta. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy selittämään elimistön sopeutumiskykyä ja puolustusmekanismeja ja tuntee merkityksellisimpien sairauksien syntymekanismeja. Pyritään ymmärtämään ihmisen lajinkehityksen sekä perimän ja ympäristön yhteisvaikutusta ihmisen terveyteen. Tarkastellaan asioita arkielämän esimerkkien avulla ja tutustutaan alan uutisiin ja arvioidaan niitä kriittisesti.

Keskeiset sisällöt

Ihmisen solujen ja kudosten erityispiirteet

- solujen synty, kasvu ja erilaistuminen kudoksiksi sekä kantasolujen merkitys
- solujen vanheneminen ja kuolema
- syöpä

Elimistöjen rakenne, toiminta ja merkitys

- ruoansulatus ja ravitseminen
- hengityselimistö ja hengityksen säätely
- veri ja verenkierto
- erityselimistöt ja kemiallinen tasapaino
- tuki- ja liikuntaelimistö

Elintoimintojen säätely

- umpirauhaset ja hormonit
- hermosto ja aistit
- lämmönsäätely

Ihmisen lisääntyminen

- sukupuolinen kehitys ja seksuaalisuus
- hedelmöitys, raskaus ja synnytys

Ihmisen elämäntapa ja yhteisöllisyys

Perimän merkitys

- ihmisen evoluutio ja ihminen lajina
- perinnöllisyys ja terveys

Elimistön sopeutuminen ja puolustusmekanismit

- elimistön puolustusjärjestelmät
- ihminen ja mikrobit
- myrkylliset aineet ja mutageenit
- stressi

5. Bioteknologia (BI5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija syventää tietojansa solun rakenteesta ja solun eri osien toiminnasta. Kurssilla selvitetään elämän keskeisten molekyylien rakennetta ja merkitystä solun toiminnassa sekä tärkeimpien mikrobiryhmien kuten bakteerien ja virusten rakenteen, toiminnan ja lisääntymisen periaatteet. Tutustutaan geenien toimintaan ja sen säätelyyn, geenien etsintä- ja tunnistusmenetelmiin, geenien siirtämisen tekniikan pääpiirteisiin, geeni- ja biotekniikan keskeisiin käsitteisiin sekä biotekniikan tarjoamiin sovellusmahdollisuuksiin eri biotieteissä ja teollisuudessa. Arvioidaan biotekniikan kehittymisen luomia mahdollisuuksia, uhkatekijöitä ja eettisiä ongelmia.

Keskeiset sisällöt

Solun hienorakenne ja solujen välinen viestintä

Solut proteiinien valmistajina

- DNA:n, geenien ja genomien rakenne
- entsyymit solun ja biotekniikan työkaluina

Geenien toiminta

- geenin toiminta ja sen säätely
- mutaatiot

Geeniteknologia ja sen mahdollisuudet

- geenitekniikan menetelmät ja geenikartoitus
- geenitutkimus lääketieteessä
- geenitutkimus yksilöiden tunnistamismenetelmänä

Mikrobit ja niiden merkitys

- bakteerin ja viruksen rakenne, toiminta ja lisääntyminen
- bakteerien viljely ja käsittely
- mikrobit luonnossa ja ihmisen taloudessa

Biotekniikka teollisuudessa

Kasvien ja eläinten jalostus

Geenitekniikan etiikka ja lainsäädäntö

6. Biologian kertauskurssi (BI6)

Kerrataan biologian keskeiset asiakokonaisuudet ja käsitteet. Harjoitellaan reaalikokeeseen vastaamista.

7. Biologian työkurssi (BI7)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tuntee erilaisia biologian työ- ja tutkimusmenetelmiä, osaa tehdä johtopäätöksiä tekemiensä havaintojen perusteella, osaa laatia selkeän työselostuksen ja hahmottaa teorian ja käytännön yhteyden. BI7–kurssin keskeiset sisällöt ovat työturvallisuus, solun rakenne ja toiminta, kasvien elintoiminnot, eläinten rakenne, ympäristöekologia ja bioteknologia.

4.8. MAANTIEDE

Maantieteessä tarkastellaan elottoman ja elollisen luonnon sekä ihmisen luomien järjestelmien rakennetta ja toimintaa. Opiskelijaa ohjataan tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutussuhteita sekä tarkastelemaan maailmaa muuttavana ja kulttuurisesti monimuotoisena ympäristönä. Opetuksen tavoitteena on integroida luonnontieteellisiä ja yhteiskuntatieteellisiä aiheita sekä antaa opiskelijalle valmiuksia ympäristökysymysten alueelliseen jäsentämiseen ja kestävän kehityksen mukaisten ratkaisujen etsimiseen.

Lukion maantieteen opetuksen tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja ongelmia sekä niiden ratkaisumahdollisuuksia. Tavoitteena on, että maantieteellinen tieto auttaa opiskelijaa havaitsemaan muuttuvaan maailmaan vaikuttavia tekijöitä, muodostamaan perusteltuja mielipiteitä, ottamaan kantaa lähialueilla ja koko maailmassa tapahtuviin muutoksiin sekä toimimaan luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tavoitteet

Maantieteen opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hankkia, tulkita ja kriittisesti arvioida maantieteellistä tietoa, kuten karttoja, tilastoja, kirjallisia, digitaalisia ja muita medialähteitä sekä osaa hyödyntää tietotekniikkaa maantieteellisten tietojen esittämisessä
- ymmärtää, mitä alueellisuus, tila ja paikka merkitsevät maantieteessä
- osaa kuvata luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita sekä osaa kriittisesti arvioida ajankohtaisia maailman tapahtumia
- osaa havainnoida, analysoida ja arvioida luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön tilaa, niissä tapahtuvia muutoksia sekä ihmisten hyvinvointia paikallisesti ja maailmanlaajuisesti
- ymmärtää alueellisen kehittyneisyyden eroja
- tuntee ja ymmärtää erilaisia kulttuureja sekä suvaitsee ja kunnioittaa erilaisuutta
- tuntee suunnittelun keinoja eri aluetasoilla ja tietää mahdollisuuksia vaikuttaa oman ympäristönsä kehitykseen
- osaa toimia ympäröivän maailman kysymyksiin kantaaottavana ja kestävän kehityksen puolesta toimivana maailmankansalaisena.

Arviointi

Maantieteessä arvioidaan maantieteellisen ajattelun kehittymistä tietojen ja taitojen suhteen. Arvioitavia kohteita ovat peruskäsitteiden hallinta, valmius perustella maantieteellisiä väittämiä ja kannanottoja sekä taito havaita alueellisia riippuvuuksia. Huomioon otetaan myös taito tulkita ja arvioida maantieteellistä tietoa eri tilanteissa. Taitojen arvioinnissa huomioidaan maantieteellisen tiedon analysointi-, käsittely- ja esittämistaitoja kuten kartan tulkintataito ja muut graafiset taidot sekä opiskelijan yhteistyötaitoja.

Kurssien suoritusjärjestys

Pakolliset kurssit GE1 ja GE2 suositellaan suoritettavan ensin numerojärjestyksessä, muiden kurssien järjestys vapaa.

Pakolliset kurssit

1. Sininen planeetta (GE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija osaa käyttää luonnonmaantieteen peruskäsitteitä. Kurssilla tutustutaan maapallon planetaarisuudesta johtuviin ilmiöihin, ilma-, vesi- ja kivikehän rakenteeseen ja toimintaan, luonnonmaisemien muuttumiseen sekä elottoman ja elollisen luonnon vyöhykkeisyyteen maapallolla. Kehitetään taitoa tulkita kuvista ja kartoilta luonnonmaisemien rakennetta, syntyä ja kehitystä sekä taitoa soveltaa hankittua luonnonmaantieteellistä tietoa sekä paikallisesti että maailmanlaajuisesti.

Keskeiset sisällöt

Maantieteellinen ajattelu

- Mitä on maantiede?
- maantiede luonnontieteenä, maantieteellinen tietoaaines ja tutkimus
- maailmankuvan muutos ja karttakuvan kehitys

Maan planetaarinen luonne

- aurinkokunnan synty ja perusrakenne
- Aurinko ja sen vaikutukset maapallolla
- Maan planetaariset liikkeet ja niistä johtuvat ilmiöt

Ilmakehä liikkeessä

- ilmakehän rakenne ja merkitys
- tuuli ja sen synty, planetaariset ja alueelliset tuulet sekä paikallistuulet

Vesikehä liikkeessä

- veden kiertokulku luonnossa, sateiden synty ja jakautuminen, meriveden liikkeet ja merkitys

Sää ja ilmasto

- sää ja sen ennustaminen, lämpö- ja ilmastovyöhykkeet, ilmastonmuutos

Maapallon muuttuvat pinnanmuodot

- Maan rakenne
- endogeeniset ja eksogeeniset tapahtumat maanpinnan muokkaajina

Maapallon kasvillisuusvyöhykkeet

- kasvillisuusvyöhykkeiden sijainti ja kuvaus
- ihmisen toiminnan edellytykset ja vaikutukset eri kasvillisuusvyöhykkeillä

Luonnonmaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla

2. Yhteinen maailma (GE2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija osaa käyttää kulttuurimaantieteen käsitteitä sekä osaa tulkita ihmisen toimintaan liittyviä ilmiöitä ja rakenteita kulttuurimaantieteen teorioita ja malleja hyväksi käyttäen. Tutustutaan eri kulttuureihin ja analysoidaan maapallon eri alueiden väestönkehitystä ja asutuksen piirteitä sekä kaupungistumisen syitä ja seurauksia. Arvioidaan luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien vaikutusta ihmisen toimintaan eri alueilla sekä kestävästä kehityksen ekologista, taloudellista ja kulttuurista merkitystä. Hahmotetaan aluesuunnittelun tavoitteita ja vaikuttamiskeinoja.

Keskeiset sisällöt

Kulttuurimaantieteen olemus ja tehtävät

- lähestymistavat ja näkökulmat
- maantieteellinen mieltäminen, miellekartat, paikkojen kokeminen ja alueellinen identiteetti

Väestö ja asutus

- väestönkehitys ja väestönkasvu
- asutuksen alueellinen jakautuminen, muuttoliikkeet ja kaupungistuminen

- kulttuurit ja kulttuurien muuttuminen sekä vähemmistökulttuurit

Luonnonvarojen luokittelu ja riittävyys

Alkutuotanto ja ympäristö

- ravinnontuotanto ja ravinnon riittävyys sekä kestävä maa- ja kalatalous
- maatalouden muodot
- metsät luonnonvarana ja kestävä metsätalous

Teollisuus ja energia

- raaka-aineet ja energialähteet sekä teollisuuden sijainti
- kestävä teollisuuden ja energiatalouden periaatteet

Liikkuminen ja vuorovaikutus

- liikennejärjestelmät, matkailu, maailmankauppa, alueellinen leviämisen ilmiö

Ihmistoiminnan alueellinen rakenne

- ytimet ja periferiat, maankäyttö maaseudulla ja kaupungeissa, keskukset ja vaikutusalueet

Kehityksen ohjailu ja kestävä kehitys

- aluesuunnittelu ja osallistuvan suunnittelun periaatteet
- kehittyneisyserot eri aluetasoilla
- kansainvälinen yhteistyö ja globalisaatio

Syventävät kurssit

3. Riskien maailma (GE3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tuntee luonnon toimintaan, ihmisen toimintaan sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutukseen liittyvät riskit maapallolla sekä osaa arvioida niiden merkitystä ihmisen ja ympäristön kannalta. Tutustutaan maapallon eri alueilla ilmeneviin riskeihin sekä vertaillaan eri alueiden riskiherkkyyttä. Kurssilla selvitetään, millaisia mahdollisuuksia on ennakoida ja varautua riskeihin sekä lieventää uhkien vaikutuksia. Opiskelijaa ohjataan seuraamaan ja arvioimaan ajankohtaisia riskiuutisia eri medioissa sekä soveltamaan oppimaansa tietoa riskiuutisten analysointiin ja arviointiin.

Keskeiset sisällöt

Riskien maantiede, riskien luokittelu ja merkitys

Luonnon toimintaan liittyvät riskit ja riskialueet

- avaruuteen liittyvät uhkat, endogeeniset riskit, myrskyt, tulvat, kuivuus ja eliöperäiset riskit
- luonnonriskeihin varautuminen

Ihmisen ja luonnon riippuvuuteen liittyvät ympäristöriskit ja riskialueet

- luonnonvarojen käyttöön liittyvät riskit: energiakysymykset ja luonnonvarojen riittävyys, puhtaan veden saatavuus, eroosio ja aavikoituminen, ilmaston muutos, saastuminen ja biodiversiteetin heikkeneminen
- mahdollisuudet estää ja pienentää ympäristöriskejä kestäväen kehityksen keinoin

Ihmiskunnan riskit ja riskialueet

- väestönkasvu ja nälkä, kaupungistuminen, globalisoitumiseen liittyvät riskit, yhteiskunnalliset ja poliittiset jännitteet, sodat, pakolaisuus ja sosiaalinen eriarvoistuminen
- ristiriitojen säätelymahdollisuudet

Tekniset riskit

4. Aluetutkimus (GE4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija osaa kartografian perusteet sekä tuntee maantieteellisten paikkatietojärjestelmien periaatteita ja sovellusmahdollisuuksia. Kurssilla tutustutaan aluetiedon keruuseen kenttähavainnoinnin, kyselyn tai haastattelun avulla. Muina tietolähteinä käytetään esimerkiksi ilmakuvia, karttoja ja tilastoja. Opiskelijaa ohjataan käyttämään tietoverkkoja aineistojen hankinnassa, vuorovaikutteisessa työstämisessä ja tulosten julkaisemisessa. Kurssilla opetellaan aluetiedon visualisointia karttoina, diagrammeina ja valokuvina. Kurssilla perehdytään myös hankitun aineiston analysointiin ja tulkintaan sekä laaditaan kuvaus tutkitusta alueesta hankitun aineiston avulla. Opiskelijaa ohjataan hallitsemaan tieteellisen kirjoittamisen periaatteet, kuten kriittinen lähteiden käyttö, viittaustekniikka, tekijänoikeudet.

Keskeiset sisällöt

Kartografian perusteet ja maantieteelliset lähdeaineistot

- kenttähavainnot, kysely ja haastattelu
- kartat, niiden mittakaavat, karttaprojektiot ja karttatyypit, ilmakuvat ja satelliittikuvat
- numeeriset lähteet sekä niiden visualisointi karttoina ja diagrammeina
- painettu lähdekirjallisuus ja digitaalisessa muodossa kuten tietoverkoissa ja CD-ROM-tallenteina olevat lähteet

Paikkatietojärjestelmät

- paikkatiedon perusteet ja sen sovellusmahdollisuudet
- esimerkkejä maantieteellisen lähdeaineiston käsittelystä, tulkinnasta ja visualisoinnista eritasoisilla alueilla paikkatieto-ohjelman avulla

Oma aluetutkimus

- tutkimusalueen valinta
- aineiston keruu karttojen, tilastojen, digitaalisen paikkatietoaineiston tai muiden tietolähteiden avulla, aineiston käsittely ja tulkinta sekä pienimuotoisen aluekuvauksen raportointi

- aihealueet: tutkimusalueen sijainti osana laajempia aluekokonaisuuksia, alueen koko, luonnonolot, väestö ja asutus, luonnonvarat ja maankäyttö, elinkeinot, liikenne ja palvelut, alueen jako osa-alueisiin sekä alueen ongelmat ja kehittäminen

5. Suomen maantiede (GE5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tuntee Suomen luonnon, maiseman sekä ihmistoiminnan kehitykseen ja vuorovaikutukseen vaikuttaneita tekijöitä. Kurssilla hahmotetaan Suomen karttakuvan ja maiseman peruspiirteitä. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan Suomen ympäristö- ja kehityskysymyksiä sekä raportoimaan niitä pienimuotoisesti.

Keskeiset sisällöt

Suomen luonnonmaantieteen perusasiat

- maankamara
- ilmasto ja sää
- nykyinen Itämeri
- pinta- ja pohjavedet
- eliömaantiede

Nykyajan väestö-, asutus- ja talousmaantieteen keskeiset kysymykset sekä ekologiset ongelmat

Suomi EU:n jäsenenä ja osana maailmaa

6. Maantieteen kertauskurssi (GE6)

Kerrataan lukion maantieteen keskeiset asiakokonaisuudet ja käsitteet. Harjoitellaan reaalikokeeseen vastaamista.

4.9. FYSIIKKA

Fysiikka on empiirinen luonnontiede, jossa luonnon perusrakennetta ja -ilmiöitä pyritään ymmärtämään ja selittämään käyttäen luonnosta kokeellisin menetelmin saatavaa tietoa. Tavoitteena on löytää luonnossa yleispäteviä lainalaisuuksia ja esittää ne matemaattisina malleina.

Fysiikan opiskelulle luonteenomainen kokeellisuus voi olla aihepiiriin, opetuksen vaiheen ja välineiden mukaan opiskelijoiden omakohtaista työskentelyä, opettajan esittämiä demonstraatioita, vierailujen, videoiden tai vain kerronnan kautta tapahtuvaa toimintaa. Kokeellisuudella tuetaan opiskelijaa omaksumaan uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja. Fysiikan opiskelu kehittää opiskelijan kokeellisen työskentelyn ja yhteistyön taitoja. Kokeellisuus auttaa opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteiden luonnetta ja tukee luonnontieteellisen ajattelun kehittymistä.

Opiskelija oppii tarkastelemaan luonnon rakenteita ja ilmiöitä omien aikaisempien tietojensa ja käsitystensä valossa. Hän oppii tiedostamaan ja kyseenalaistamaan ennakkokäsityksiään ja tarkentamaan maailmankuvaansa hankkimansa uuden tiedon

perustella. Opiskelija oppii suunnittelemaan kokeita yhdessä ja keskustelemaan kokeellisesti hankitusta tiedosta tai aineistosta, sen käsittelystä ja mallintamisesta sekä sen luotettavuuden arvioimisesta. Opiskelijayhteisö oppii jakamaan uuden tiedon keskenään.

Luonnontieteiden opiskelussa tiedon hankkimiseen käytetään kokeellisia menetelmiä, erilaisia tiedon lähteitä sekä tapoja käsitellä tietoa. Fysikaalisen tiedon lähteenä on ensisijaisesti luonto. Koulussa luonnontieteellisen tiedon lähteinä ovat lisäksi oppi- ja tietokirjat, digitaaliset tietovarannot ja alan asiantuntijat.

Opetuksen tavoitteet

Fysiikan opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tiedostaa ihmisen osana luontoa ja ymmärtää fysiikan merkityksen luonnon ilmiöiden mallintamisessa
- ymmärtää kokeellisen toiminnan ja teoreettisen pohdiskelun merkityksen luonnontieteellisen tiedon muodostumisessa
- hahmottaa fysiikan merkityksen tieteessä, taiteessa, tekniikassa, kommunikaatiossa ja elinkeinoelämässä sekä ihmisen arkiympäristössä
- vaikuttaa aktiivisesti ja vastuullisesti terveellisen ja turvallisen ympäristön luomiseksi
- jäsentää käsitystään luonnon rakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- pystyy ratkaisemaan luonnontieteiden ja teknologian alaan kuuluvia ongelmia fysiikan lakeja ja käsitteitä luovasti hyväksi käyttäen
- hankkii ja käsittelee tietoa yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa asiantuntijayhteisön tapaan
- suunnittelee ja tekee yksinkertaisia mittauksia, kykenee tulkitsemaan ja arvioimaan tuloksia sekä soveltamaan niitä
- hyödyntää erilaisia tietolähteitä tiedonhankinnassa sekä kykenee esittämään ja julkistamaan tietoja monipuolisella tavalla myös teknisiä apuvälineitä käyttäen
- tarkastelee fysiikan merkitystä yksilön ja yhteiskunnan kannalta sekä ihmistä fysiikan tietojen soveltajana, tutustuu fysiikan sovelluksiin ja niiden taitavaan, eettiseen ja hallittuun käyttöön tuotteiden aikaansaamisessa ja arkielämän helpottamisessa sekä saa valmiuksia ymmärtää teknologisten sovellusten vaikutuksia.

Arviointi

Fysiikassa arvioidaan opetussuunnitelman perusteissa esitettyjen kurssikohtaisten fysiikan tietojen ja niiden soveltamistaitojen saavuttamista erityisesti matemaattisia malleja käyttäen. Arvioinnin kohteena ovat myös tiedonkäsittelytaitojen, kokeellisen työskentelyn taitojen sekä muiden opiskelua tukevien taitojen kehittyminen, kuten fysikaalisen ongelman ratkaisuprosessin jäsennetty kuvaaminen. Kunkin kurssin alussa sovitaan kurssikokeen, työselostusten, tehtävien suoritusten, tuntiosaamisen ja muiden näyttöjen osuus muodostuvaan arvosanaan. Kaikki kurssit arvioidaan numeroin.

Suoritusjärjestys

Kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä.

Itsenäinen suoritus

Kurssia FY1 ei voi suorittaa itsenäisesti. Muita kursseja on mahdollista suorittaa itsenäisesti. Itsenäisesti suoritettua kurssista on saatava hyväksytyt arvosana.

Aihekokonaisuudet

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys

Tätä voi harjoitella kaikkien kurssien yhteydessä osallistumalla oppilastöihin tai opettajajohtoisten demonstraatioiden toteutukseen. Demokraattinen päätöksenteko vaatii jokaiselta esimerkiksi kannanottoja energiantuotannosta ja ympäristökysymyksistä. Näitä pohditaan erityisesti kursseilla FY1, FY2 ja FY3.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Fysikaalisen tiedon kehittyminen on johtanut moninlaisiin sovelluksiin, jotka ovat tuoneet ihmisille runsasta hyvinvointia. Näistä löytyy esimerkkejä eri kursseissa.

Turvallisuusteemaa käsitellään erityisesti liikennefysiikassa (FY4), energiantuotannossa (FY2 ja FY8) sekä sähkötekniikassa (FY6).

Kestävä kehitys

Fysiikan kurssit mahdollistavat fysiikan sovellutusten ihailun muistaen, että ”kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken väestön tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta tyydyttää tarpeensa” (1987). Energiatalous on yksi suurista kysymyksistä ja näitä voi erityisesti pohdiskella kursseilla FY1 ja FY8.

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

Fysiikka-tieteellä on suuri merkitys maailmankuvan muodostumisessa. Fysiikan kursseissa on helppo viitata esimerkiksi fysiikan keksintöjen vaikutukseen yhä laajentuvassa maailmankuvassamme. Yleinen fysikaalinen tietämys lisää edellytyksiä ymmärtää historian kehityksessä ja nyky-yhteiskunnassa vaikuttavia tekijöitä (FY1). Inhimillisen toiminnan ja ajattelun luontaiset polut jokainen voi todeta omassa käyttäytymisessään ja näitä voidaan korostaa liittämällä fysiikan historiaa (henkilöhistoria, käännteentekevät kokeet, tutkimusmetodin kehitys, suuret murrokset, suuret ideat ja teoriat...) sopivissa kohdin fysiikan kurssien yhteyteen.

Teknologia ja yhteiskunta

Fysiikan opetus on aina teknologian perusteiden opetusta ja ympäristömme on teknologinen eli tämä aihekokonaisuus on itsestäänselvyys kaikissa fysiikan kursseissa.

Viestintä ja mediaosaaminen

Jokaisella kurssilla harjaannutetaan viestintäosaamista ja mediataitoja. Kursseilla tehdään yhdessä ja ryhmissä pieniä kokeita, joiden tulokset esitetään työselostuksissa. Tietoa etsitään ja tuotetaan. Opiskelun edistyessä kasvaa fysikaalisen tiedon lukutaito ja näin voidaan kriittisesti tarkkailla mediassa esiintyviä fysiikan uutisia.

Pakollinen kurssi

1. Fysiikka luonnontieteenä (FY1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa tyydytystä tiedon ja ymmärtämisen tarpeelleen sekä saa vaikutteita, jotka herättävät ja
- syventävät kiinnostusta fysiikkaa kohtaan
- tutustuu aineen ja maailmankaikkeuden rakenteeseen liittyviin peruskäsitteisiin ja osaa
- jäsentää käsitystään luonnon perusrakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- ymmärtää, kuinka luonnontieteellinen tieto rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- suunnittelee ja tekee yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita sekä kykenee tulkitsemaan ja arvioimaan kokeellisesti saatua tietoa ja esittämään sitä muille
- tulkitsee ja mallintaa kokeellisen työn tuloksia graafisesti
- käyttää opiskelun tukena tieto- ja viestintätekniikkaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fysiikan merkitys historian eri vaiheissa ja nykyaikana
- aineen ja maailmankaikkeuden rakenteet ja perusvuorovaikutukset
- energian, erityisesti säteilyn, sitoutuminen ja vapautuminen luonnon ja ihmisen aikaansaamissa prosesseissa
- kokeellisuus ja mallintaminen perustana fysikaalisen tiedon rakentumisessa, mittaaminen,
- tulosten esittäminen ja niiden luotettavuuden arviointi
- voima liikkeen muutoksen aiheuttajana
- liikkeen kuvaamisessa tarvittavat peruskäsitteet ja liikkeen graafinen esitys

Syventävät kurssit

Syventävien kurssien tavoitteena on, että opiskelija

- saa valmiuksia opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla
- tutkii luonnon ilmiöitä sekä mallintaa ja esittää niitä matemaattisten ja graafisten menetelmien avulla
- rakentaa fysiikan malleja ja käyttää niitä ennusteiden tekemiseen
- tutkii ja havainnollistaa malleja tieto- ja viestintätekniikan avulla
- tutustuu klassisen fysiikan osa-alueisiin ja modernin fysiikan alkeisiin
- tutustuu fysiikan eri osa-alueisiin liittyvään teknologiaan
- tutustuu fysiikan merkitykseen yhteiskunnan eri alueilla
- tutustuu fysiikan sovelluksiin ja niihin liittyviin turvallisuustekijöihin.

2. Lämpö (FY2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee lämpöön liittyvät ilmiöt
- tutkii aineen termodynaamiseen tilaan tai lämpöopin pääsääntöihin liittyviä ilmiöitä
- saa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan kriittiseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kaasujen tilanmuutokset ja lämpölaajeneminen

- paine, hydrostaattinen paine
- kappaleiden lämpeneminen, jäähtyminen, olomuodon muutokset ja lämpöenergia
- mekaaninen energia, työ, teho ja hyötysuhde
- lämpöopin pääsäännöt, sisäenergia
- energiavarat

3. Aallot (FY3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa yleiskuvan luonnon jaksollisista ilmiöistä ja perehtyy niitä selittäviin keskeisiin periaatteisiin
- perehtyy värähdys- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä, ääntä tai sähkömagneettisia aaltoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

- harmoninen voima ja värähdysliike
- aaltoliikkeen synty ja aaltojen eteneminen
- aaltoliikkeen interferenssi, diffraktio ja polarisoituminen
- heijastuminen, taittuminen ja kokonaisheijastuminen
- valo, peilit ja linssit
- ääni, melun terveystvaikutukset ja kovalta ääneltä suojaautuminen

4. Liikkeen lait (FY4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää liikkeeseen liittyviä ilmiöitä ja käsittelee niitä selittäviä malleja
- tutkii etenemisliikkeeseen liittyviä ilmiöitä kokeellisesti ja perehtyy niiden avulla Newtonin lakeihin
- ymmärtää säilymlakien merkityksen fysiikassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- liikkeen mallit ja Newtonin lait
- etä- ja kosketusvoimat, erityisesti liikettä vastustavat voimat, noste
- liikemäärän säilyminen ja impulssiperiaate
- liike- ja potentiaalienergia sekä työperiaate
- värähdysliikkeen energia

5. Pyöräminen ja gravitaatio (FY5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää osaamistaan mekaniikassa sekä statiikkaan ja pyörimiseen liittyvien ilmiöiden laskennallista hallintaa
- syventää tuntemustaan mekaniikan maailmankuvasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- momentti ja tasapaino pyörimisen suhteen
- pyörimisliikkeen mallit, tasainen ja tasaisesti kiihtyvä pyörimisliike
- pyörimisen liikeyhtälö
- pyörimismäärän säilyminen

- pyörimisliikkeen energia
- ympyräliike ja ympyräliikkeen kiihtyvyys
- gravitaatio ja gravitaation alainen liike
- heittoliike ja planeettojen liike
- satelliitit ja niiden käyttö

6. Sähkö (FY6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää sähköön liittyviä peruskäsitteitä, tutustuu mittaustekniikkaan
- osaa tehdä sähköopin perusmittauksia sekä rakentaa ja tutkia yksinkertaisia virtapiirejä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- sähköpari, sähkövirran kulku metallijohteessa
- jännitteen ja sähkövirran mittaaminen
- Ohmin laki
- Joulen laki
- vastukset, vastusten kytkennät ja Kirchoffin lait
- Coulombin laki, homogeeninen sähkökenttä ja aine sähkökentässä
- kondensaattori, kytkennät ja energia
- sähkövirran kulku puolijohteessa, esimerkkinä diodi

7. Sähkömagnetismi (FY7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tuntemustaan sähkömagnetismin ilmiöistä
- perehtyy sähköturvallisuuteen
- syventää tuntemustaan sähkömagneettisten ilmiöiden merkityksestä yhteiskunnassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- magneettinen voima, magneettikenttä ja aine magneettikentässä
- varattu hiukkanen homogeenisessa sähkö- ja magneettikentässä
- induktiolaki ja Lenzin laki
- induktioilmiöitä - pyörrevirrat, generaattori ja itseinduktio
- energian siirto sähkövirran avulla
- tehollisen jännitteen ja sähkövirran mittaaminen sekä impedanssin taajuusriippuvuuden määrittäminen
- värähtelypiiri ja antenni, sähkömagneettinen viestintä
- sähköturvallisuus
- energiateollisuus

8. Aine ja säteily (FY8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kvantittumiseen, dualismiin sekä aineen ja energian ekvivalenssiin aineen rakennetta ja rakenneosien dynamiikkaa hallitsevina periaatteina

- syventää kokonaiskuva fysiikan kehityksestä ja sen pätevyysalueesta luonnonilmiöiden tulkitsijana.

KESKEISET SISÄLLÖT

- sähkömagneettinen säteily
- röntgensäteily
- mustan kappaleen säteily
- valosähköilmiö
- säteilyn hiukkasluonne ja hiukkasten aaltoluonne
- atomimallit esimerkkinä Bohrin atomimalli
- kvantittuminen, viivaspektri, atomin energiatilat ja energiatasokaavio
- atomiytimen rakenne
- radioaktiivisuus ja säteilyturvallisuus
- massan ja energian ekvivalenssi
- ydinreaktiot ja ydinenergia
- aineen pienimmät osat ja niiden luokittelu

Koulukohtaiset syventävät kurssit

9. Lukion fysiikan kokonaiskuva (FY9)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy yhdistämään fysiikan eri kurssien tietoja ja saamaan hyvän kokonaiskuvan luonnonilmiöistä
- osaa tuottaa hyvän fysikaalisen vastauksen reaalikokeessa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fysikaalisuus fysiikan tehtävän ratkaisuihin
- tehtäviä kaikista kursseista
- yo-tehtäviä

10. Fysiikan työkurssi (FY10)

Työkurssi tavoitteena on, että opiskelija tutustuu erilaisiin fysiikan työ- ja tutkimusmenetelmiin, pääsee itse havaitsemaan ja tekemään mittauksia aikaisemmilla kursseilla läpikäytyihin ilmiöihin liittyen, osaa tehdä havaintoja tutkittavaan ilmiöön liittyen, osaa laatia selkeän työselostuksen ja hahmottaa teorian ja käytännön yhteyden.

Työkurssin keskeisen sisällön muodostavat työturvallisuus, lämpöopin työ, aaltoliikkeen ja optiikan työ, erilaiset suoraviivaiseen ja pyörimisliikkeeseen liittyvät mittaukset, sähköopin työt sekä tasa- että vaihtovirralla, sähkömagnetismin työ ja modernin fysiikan työ. Mekaniikan lisäkurssin tavoitteita on, että opiskelija pystyy syventämään mekaniikan osaamistaan ja saamaan paremman kokonaiskuvan mekaniikasta verkkaisemman etenemisen ansiosta

11. Mekaniikan lisäkurssi (FY11)

Kurssilla syvennetään kursseilla FY4 ja FY5 läpikäytyjä asioita ja havainnoidaan mekaniikan ilmiöitä mittausten avulla.

4.10 KEMIA

Kemian opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja nykyaikaisen maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus välittää kuvaa kemiasta yhtenä keskeisenä perusluonnontieteenä, joka tutkii ja kehittää materiaaleja, tuotteita, menetelmiä ja prosesseja kestäväen kehityksen edistämiseksi. Opetus auttaa ymmärtämään jokapäiväistä elämää, luontoa ja teknologiaa sekä kemian merkitystä ihmisen ja luonnon hyvinvoinnille tutkimalla aineita, niiden rakenteita ja ominaisuuksia sekä aineiden välisiä reaktioita.

Kemian opetukselle on luonteenomaista kemiallisten ilmiöiden ja aineiden ominaisuuksien havaitseminen ja tutkiminen kokeellisesti, ilmiöiden tulkitseminen ja selittäminen mallien ja rakenteiden avulla, ilmiöiden kuvaaminen kemian merkkikielellä sekä ilmiöiden mallintaminen ja matemaattinen käsittely. Monipuolisin työtavoin ja arviointimenetelmin opiskelijoita ohjataan kemian tietojen ja taitojen sekä persoonallisuuden kaikkien osa-alueiden kehittämiseen. Kemian opetuksen toteutuksessa otetaan huomioon opiskelijoiden opiskeluvälit ja luodaan myönteinen kuva kemiaa sekä sen opiskelua kohtaan.

Opetuksen tavoitteet

Kemian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kemian keskeisimmät peruskäsitteet ja tietää kemian yhteyksiä jokapäiväisen elämän ilmiöihin sekä ihmisen ja luonnon hyvinvointiin
- osaa kokeellisen työskentelyn ja muun aktiivisen tiedonhankinnan avulla etsiä ja käsitellä tietoa elämän ja ympäristön kannalta tärkeistä kemiallisista ilmiöistä ja aineiden ominaisuuksista sekä arvioida tiedon luotettavuutta ja merkitystä
- osaa tehdä ilmiöitä koskevia kokeita ja oppii suunnittelemaan niitä sekä osaa ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat
- osaa tulkita ja arvioida kokeellisesti tai muutoin hankkimaansa tietoa ja keskustella siitä sekä esittää sitä muille
- perehtyy tieto- ja viestintätekniikan mahdollisuuksiin tiedonhankinnan ja mallintamisen välineinä
- perehtyy nykyaikaiseen teknologiaan teollisuudessa ja ympäristötekniikassa
- osaa käyttää kemiallista tietoa kuluttajana terveyden ja kestäväen kehityksen edistämässä sekä osallistuttaessa luontoa, ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon
- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan.

Arviointi

Kemiassa arvioinnin kohteena on kemiallisen tiedon ymmärtäminen sekä soveltamisen taito. Arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon kokeellisen tiedonhankinnan ja –käsittelytaitojen kehittyminen, johon kuuluvat

- havaintojen tekeminen, mittausten ja kokeiden suunnittelu ja toteutus
- työvälineiden ja reagenssien turvallinen käyttö
- tulosten esittäminen sekä suullisesti että kirjallisesti
- tulosten tulkitseminen, mallintaminen ja arviointi

- johtopäätösten tekeminen ja soveltaminen.

Kemiassa arvioinnin menetelminä käytetään kurssikokeita, osallistumisaktiivisuuden seuranta, kokeellista työskentelyä, työselostuksia, projektitöitä, esitelmiä tai tutkielmia. Lisäksi opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti. Jokaisen kurssin alussa sovitaan arvosanaan vaikuttavat osasuoritukset: loppukoe, työselostukset, tuntikuulustelut, tuntiosaaminen, itsenäisten tehtävien suoritukset, esitelmät, tutkielmat ja muu luova näyttö. Pakollinen kurssi ja syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Työkurssi (KE7) arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Suoritusjärjestys

Pakollinen ja syventävät kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä. Työkurssille osallistuminen edellyttää KE1- ja KE2-kurssien suoritusta.

Itsenäinen suoritus

Kursseja KE1 ja KE7 ei ole mahdollista suorittaa itsenäisesti. Muita kursseja voi harkitusti ja perustellusti suorittaa itsenäisesti, jolloin ei järjestetä erityistä ohjausta. Saatuaan hyväksynnän ao. aineen opettajalta opiskelija toimii itsenäisesti. Suoritus osoitetaan kurssikokeella ja muilla erikseen sovitulla tehtävillä. Itsenäisesti suoritetusta kurssista on saatava hyväksyty arvosana.

Aihekokonaisuudet

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys

Kaikilla kemian kursseilla tarvitaan oma-aloitteisuutta, yritteliäisyyttä ja kykyä tehdä johtopäätöksiä. Kokeellinen työskentely erityisesti korostaa mainittuja aiheita.

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

Kemiallisen tietämyksen lisääntyminen on vaikuttanut ja vaikuttaa enenevässä määrin kulttuurin kehittymiseen. Kemian historiaan tutustuminen elävöittää kemian opiskelua ja auttaa opiskelijan kulttuuri-identiteetin ja maailmankuvan muodostumista.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Hyvinvoinnin perusedellytysten ymmärtämiseen liittyy myös ympäröivän maailman kemiallisuuden hahmottaminen. Jo pakollisella kurssilla tutustutaan orgaanisten yhdisteiden merkitykseen ihmiselle ja elinympäristölle. Turvallisuus on aina tärkeä osa laboratoriotyöskentelyä ja korostuu erityisesti työkurssilla.

Kestävä kehitys

Kestävän kehityksen tavoitteena on luonnonvarojen järkevä ja kohtuullinen käyttö sekä päästöjen vähentäminen. Vihreän kemian (green chemistry) periaatteiden opettaminen ja noudattaminen tulevat esille kaikilla kemian kursseilla. Esimerkiksi mikrokemian välineillä voidaan vähentää koulukemikaalien käyttöä. Elinkaariajattelu ja nk. moraalikemia kuuluvat vihreän kemian opetukseen ja liittyvät varmasti ihmisen ja elinympäristön kemiaan (KE1).

Teknologia ja yhteiskunta

Uusien raaka-aineiden käyttöönotto ja korvaavien tekoaineiden kehittäminen ovat tärkeässä asemassa nyky-yhteiskunnassa. Kemian teknologiaan ja sen yhteiskunnalliseen merkitykseen tutustutaan kaikilla kemian kursseilla, mutta erityisesti kursseilla KE1 ja KE4.

Viestintä ja mediaosaaminen

Kemian kursseihin liittyy kokeellisuus ja työselostusten teko, missä tarvitaan mediaosaamista. Kurseilla opiskelija voi eri yhteyksissä pitää lyhyitä esitelmiä esimerkiksi kemian kehittymisestä, kemisteistä ja yksittäisistä alkuaineista tai yhdisteistä ja saa samalla harjoitusta viestinnässä ja mediaosaamisessa. Kemian kursseilla voidaan hyödyntää myös tiedotusvälineiden kuvaama kemiallinen todellisuus ja opettaa oppijaa kriittisyyteen tiedon totuudellisuudesta.

Pakollinen kurssi

1. Ihmisen ja elinympäristön kemia (KE1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kuvan kemiasta, sen mahdollisuuksista ja merkityksestä
- syventää aiemmin opittujen kemian perusteiden ymmärtämistä kurssilla käsiteltävien asioiden yhteydessä
- osaa orgaanisten yhdisteiden rakenteita, niiden ominaisuuksia ja reaktioita sekä ymmärtää niiden merkityksen ihmiselle ja elinympäristölle
- tuntee erilaisia seoksia sekä niihin liittyviä käsitteitä
- kehittää tietojen esittämisessä ja keskustelussa tarvittavia valmiuksia
- oppii kokeellisen työskentelyn, kriittisen tiedonhankinnan ja -käsittelyn taitoja
- osaa tutkia kokeellisesti orgaanisten yhdisteiden ominaisuuksia ja reaktioita, tuntee erotus- ja tunnistamismenetelmiä sekä osaa valmistaa liuoksia.

KESKEISET SISÄLLÖT

- orgaanisia yhdisteryhmiä kuten hiilivetyjä, orgaanisia happiyhdisteitä, orgaanisia typpi- yhdisteitä sekä niiden ominaisuuksia ja sovelluksia
- orgaanisissa yhdisteissä esiintyvät sidokset sekä poolisuus
- erilaiset seokset, ainemäärä, pitoisuus
- orgaanisten yhdisteiden hapettumis- ja pelkistymisreaktioita sekä protoninsiirtoreaktioita

TYÖSKENTELYTAVAT

Pakollisella kurssilla pyritään käyttämään monipuolisia työtapoja erilaisten opiskelijoiden motivoimiseksi. Seuraavassa muutamia esimerkkejä:

- laborointi ja demonstraatiot, sekä niihin liittyvät työselostukset
- videot
- ryhmätyöt
- esitelmät (oppilasalustukset) ja tutkielmat
- kemian uutiset
- tunti- ja kotitehtävät
- piirto-ohjelmat (kunhan konekanta ja muu varustus mahdollistavat tämän)

Syventävät kurssit

2. Kemian mikromaailma (KE2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee aineen rakenteen ja ominaisuuksien välisiä yhteyksiä
- osaa käyttää aineen ominaisuuksien päättelyssä erilaisia kemian malleja, taulukoita ja järjestelmiä
- ymmärtää orgaanisten yhdisteiden rakenteita ja tuntee rakenteen määrittämisessä käytettäviä menetelmiä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen aineiden rakenteeseen, ominaisuuksiin ja reaktioihin liittyviä ilmiöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- alkuaineiden ominaisuudet ja jaksollinen järjestelmä
- elektroniverhon rakenne ja atomiorbitaalit
- hapetuslukujen määräytyminen ja yhdisteen kaava
- kemiallinen sidos, sidosenergia ja aineen ominaisuudet
- atomiorbitaalien hybridisoituminen ja orgaanisten yhdisteiden sidos- ja avaruusrakenne
- isomeria

3. Reaktiot ja energia (KE3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kemiallisen reaktion tapahtumiseen vaikuttavia tekijöitä sekä niiden merkityksen elinympäristössä (teollisuus)
- ymmärtää energian sitoutumisen ja vapautumisen kemiallisissa reaktioissa sekä niiden merkityksen yhteiskunnassa
- osaa kirjoittaa reaktioyhtälöitä ja käsitellä reaktioita matemaattisesti
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen reaktioihin, reaktionopeuteen ja mekanismeihin liittyviä ilmiöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu
- epäorgaanisia ja orgaanisia reaktiotyyppejä, mekanismeja sekä sovelluksia
- stoikiometrisia laskuja, kaasujen yleinen tilanyhtälö
- energianmuutokset kemiallisessa reaktiossa
- reaktionopeus ja siihen vaikuttavat tekijät

4. Metallit ja materiaalit (KE4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee teollisesti merkittäviä raaka-aineita sekä niiden jalostusprosesseja
- tuntee hapettimia ja pelkistimiä ja niiden käyttöä sekä osaa kirjoittaa hapettumis-pelkistymisreaktioita
- osaa sähkökemiallisten ilmiöiden periaatteet sekä niihin liittyviä kvantitatiivisia sovelluksia
- tuntee erilaisia materiaaleja, niiden koostumusta, ominaisuuksia ja valmistusmenetelmiä sekä kulutustavaroiden ympäristövaikutusten arviointiin käytettäviä menetelmiä
- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen metalleihin ja sähkökemian liittyviä ilmiöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- sähkökemiallinen jännitesarja, normaalipotentiali, kemiallinen pari ja elektrolyysi
- hapettumis-pelkistymisreaktiot
- metallit ja epämetallit sekä niiden happi- ja vety-yhdisteet
- bio- ja synteettiset polymeerit, komposiitit

5. Reaktiot ja tasapaino (KE5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää reaktion tasapainotilan muodostumisen ja niihin liittyviä laskennallisia tasapainosovelluksia
- ymmärtää tasapainon merkityksen ja tutustuu tasapainoon teollisuuden prosesseissa ja luonnon ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen kemialliseen tasapainoon liittyviä ilmiöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- reaktiotasapaino
- happo-emästasapaino, vahvat ja heikot protolyytit, puskuriliuokset ja niiden merkitys
- liukoisuus ja liukoisuustasapaino
- tasapainoon liittyvät graafiset esitykset

Koulukohtainen syventävä kurssi

6. Kemian kokonaiskuva (KE6)

Muodostetaan kokonaiskuva kemian eri osa-alueista. Kerrataan kurssien keskeisiä oppisisältöjä ja vahvistetaan laskennallisia taitoja. Harjoitellaan reaalikokeeseen vastaamista.

Koulukohtainen soveltava kurssi

7. Kemian työkurssi (KE7)

Kurssin tavoitteina on, että opiskelija tuntee erilaisia kemian työ- ja tutkimusmenetelmiä, osaa tehdä johtopäätöksiä tekemiensä havaintojen perusteella, osaa laatia selkeän työselostuksen ja hahmottaa teorian ja käytännön yhteyden. KE7-kurssin keskeinen sisältö käsittelee seuraavia aiheita: työturvallisuus, reaktion nopeus, reaktioyhtälön kertoimet, epäorgaaninen/orgaaninen synteesi, epäorgaaninen kvalitatiivinen/kvantitatiivinen analyysi, erilaisia titrauksia ja sähkökemian työ.

4.11 USKONTO

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on perehdyttää opiskelija omaan uskontoonsa, sen kulttuuriperintöön sekä uskonnosta nousevaan elämäntutkimukselliseen ja eettiseen ajatteluun. Muihin uskontoihin tutustutaan niiden omista lähtökohdista käsin. Uskonnonopetuksessa uskontoa tarkastellaan laajasti osana kulttuuria ja yhteiskuntaa sekä yhteisön ja yksilön elämää.

Uskonnonopetus on erilaisia näkemyksiä huomioon ottavaa ja yksilöllistä vakaumusta kunnioittavaa. Oppiaineen opetuksessa hyödynnetään viimeaikaista teologista ja

uskontotieteellistä tutkimusta. Koska uskonto on osa kulttuuria ja yhteiskuntaa, uskonnonopetuksella on luontaiset kytkennät myös humanistis-yhteiskunnallisiin tieteisiin ja taideaineisiin.

Uskonnonopetuksessa luodaan edellytykset ymmärtää uskontoja ja soveltaa tätä tietoa oman maailmankatsomuksen, kulttuurin ja yhteiskunnan jäsentämisessä sekä kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa käytetään hyväksi uskontojen omia lähteitä, tutkimusta ja eri medioiden välittämää ajankohtaista materiaalia. Opetuksessa painottuvat aktivoivat työtavat, joiden avulla uskonnon sisältöjä liitetään opiskelijoiden kokemusmaailmaan ja autetaan heitä prosessoimaan ja sisäistämään kurssien sisältöjä ja kasvamaan asetettujen tavoitteiden suuntaan.

Opetuksen tavoitteet

Uskonnon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää henkilökohtaisen vastuun merkityksen sekä tiedostaa erilaisten eettisten ratkaisujen taustalla vaikuttavat arvot ja niiden merkityksen
- hallitsee uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa niin, että hän ymmärtää uskonnon
- merkityksen ja vaikutuksen niin yksityisen ihmisen ja yhteisön elämässä kuin yhteiskunnassa ja kulttuurissakin
- hallitsee käsitteitä, tietoa ja taitoa, joiden avulla hän osaa pohtia ja analysoida erilaisia uskontoihin liittyviä kysymyksiä
- kykenee rakentamaan, jäsentämään ja arvioimaan omaa maailmankatsomustaan ja kulttuuri-identiteettiään sekä arvostaa oman kulttuurinsa ja muiden kulttuurien uskonnollista perinnettä
- kunnioittaa ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus ja pystyy elämään ja toimimaan eri kulttuureista tulevien ja eri tavoin ajattelevien ja uskovien ihmisten kanssa monikulttuurisessa yhteiskunnassa ja maailmassa
- hallitsee uskonnollisiin ja moraalisiin kysymyksiin liittyviä keskustelu- ja ajattelutaitoja sekä uskontoihin liittyvän tiedon itsenäistä hankintaa ja kriittistä arviointia.

Arviointi

Uskonnon opetuksessa arviointi kohdistuu katsomuksellisten ajattelutaitojen hallintaan, joka tarkoittaa kykyä yhdistellä, eritellä ja arvioida uskontoja, uskonnon ja kulttuurin sekä uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutusta. Opetuksessa opiskelijoita ohjataan arvioimaan asetettujen ja omien tavoitteiden saavuttamista. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan työn määrä ja laatu sekä opiskelijoiden yksilölliset taidot. Arvioinnin tulee kannustaa opiskelijoita oman työskentelynsä suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen.

4.11.1 Evankelis-luterilainen uskonto

Pakolliset kurssit

1. Uskonnon luonne ja merkitys (UE1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tietää, millainen ilmiö uskonto on, ja tuntee Raamatun ominaislaadun pyhän kirjallisuuden edustajana

- ymmärtää uskonnon yleismaailmallisen luonteen, uskonnoissa ilmenevät kysymyksenasettelut ja uskonnon nivoutumisen kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- saa aineksia ja käsitteellisiä välineitä oman maailmankatsomuksensa jäsentämiseen
- tuntee Raamatun vaikutuksen länsimaisessa kulttuurissa ja Raamatun tutkimuksen osana uskonnon tutkimusta
- oppii pyhyiden ymmärtämisen avulla kunnioittamaan ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus.

KESKEISET SISÄLLÖT

- uskonnon määrittely ja tutkiminen
- uskonnon ydinkysymykset
- uskonto yhteisössä ja yksilön kokemuksessa
- Raamattu pyhänä kirjallisuutena
- yleispiirteet Raamatun synnystä ja sisällöstä
- Raamatun tutkimus- ja tulkintatavat
- Raamatun vaikutukset maailmankuvaan ja kulttuuriin

Aihekokonaisuudet

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys

- *oman katsomuksen tunnistaminen ja rakentaminen sekä toisten katsomusten tunteminen ja arvostaminen*
- *uskonto yhteiskuntaa luovana, uudistavana tai säilyttävänä tekijänä*
- *kansalaisuskonnon käsite*

Hyvinvointi ja turvallisuus

- *uskonto yhteyttä ja turvaa luovana tekijänä*

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

- *Raamatun ja uskonnon vaikutus suomalaisiin, eurooppalaisiin ja yleisinhimillisiin arvoihin*
- *Raamatun ja uskonnon ilmeneminen suomalaisessa kulttuurissa, esim: taide, nimistö, juhlaperinne, kieli, mainonta*

Viestintä- ja mediaosaaminen

- *uskonnon vaikutusten havaitseminen mediassa*

2. Kirkko, kulttuuri ja yhteiskunta (UE2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, miten kristillinen kirkko on muotoutunut, levinnyt ja vaikuttanut ympäristöönsä eri aikoina ja miten se on ollut vuorovaikutuksessa aikansa kulttuurin ja yhteiskunnan kanssa
- tuntee kirkon opin rakentumisen, jumalanpalveluselämän ja taiteen vuorovaikutuksen, sekä kirkon poliittisen ja sosiaalisen merkityksen historian eri vaiheissa
- ymmärtää, miten kristinusko vaikuttaa erilaisina kirkkokuntina eri puolilla maailmaa
- osaa analysoida erilaisten kristillisten perinteiden ilmenemistä nykyaikajassa ja ymmärtää näihin sisältyvän yhteisen, ekumeenisen perustan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kristillisen kirkon synty
- alkukirkosta idän ja lännen kirkon eroon
- lännen kirkko keskiajalla
- idän kirkon kehitys
- reformaatio ja kirkkojen kehitys uudella ajalla
- nykyinen kristikunta ja kirkkojen rooli nykyajan maailmassa
- kirkkojen ja uskontojen välinen vuoropuhelu
- *kirkkohistoriallisten kehityslinjojen havaitseminen Keski-Pohjanmaalla.*

Aihekokonaisuudet

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys

- *työn etiikka eri kirkkokunnissa*

Hyvinvointi ja turvallisuus

- *kristillisen kirkon historia ja kulttuurinen vaikutus eurooppalaisen, suomalaisen ja keski-pohjalaisen kulttuurin pohjana.*
- *sosiaalisen auttamisen historia ja nykypäivä, esim. lähimmäisen auttaminen ja sairaanhoito kirkon historian vaiheissa, kirkollinen diakoniatyö*

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

- *oppilaan oman kulttuuri-identiteetin rakentuminen ja vahvistuminen*

3. Ihmisen elämä ja etiikka (UE3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee eettisen kysymyksenasettelun ja ymmärtää elämänkysymysten ja eettisen pohdinnan merkityksen
- saa käsitteellisiä välineitä eettisten kysymysten tarkasteluun
- ymmärtää tekevänsä päivittäin moraalisia valintoja ja tietää olevansa vastuussa ratkaisuisistaan
- saa perustiedot ihmisen elämänkysymyksistä ja ajankohtaisista etiikan aiheista ja osaa kytkeä ne uskonnon kannalta keskeisiin kysymyksenasetteluihin
- ymmärtää Raamatun yhteyden elämänkysymyksiin ja etiikkaan
- ymmärtää kristinuskon ja etiikan yhteyden, erityisesti luterilaisen etiikan keskeisen sisällön ja kirkkojen eettisten kannanottojen taustalla olevia teologisia perusteita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ihmisen tärkeät elämänkysymykset: elämän tarkoitus, kärsimys, kuolema
  - kristillinen käsitys Jumalasta, ihmisestä, luonnosta ja pelastumisesta
  - hyvän ja pahan käsitteet
  - kristillinen etiikka ja etiikan teoriat
  - yksilöeettisiä kysymyksiä
  - yhteiskuntaeettisiä kysymyksiä
- Kurssia ei suositella suoritettavaksi itsenäisesti, koska sen sisältö ja tavoitteet rakentuvat olennaisesti luvussa 3.1 mainitun aktiivista vuorovaikutuksellista prosessia edellyttävään oppimiseen, joka toteutuu parhaiten lähiopetuksessa.*

Aihekokonaisuudet

Etiikan kurssilla UE3 käsitellään luontevasti kaikkien aihealueiden kysymyksiä, kuten esimerkiksi:

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys

- Suomen ev.lut. kirkon ympäristöohjelman tarjoamat näkökulmat
- ihmisoikeudet ja niiden soveltaminen käytännön arkielämään
- oman perustellun ja kriittisen mielipiteen muodostaminen, sen esittäminen ja siitä keskustelu toisten mielipiteitä kunnioittaen
- työn merkitys yksilölle ja yhteiskunnalle

Hyvinvointi ja turvallisuus

- omien näkemysten ja tunteiden ilmaisu vuorovaikutustilanteessa
- ristiriitaisten tilanteiden kohtaaminen ja käsittely turvallisesti

Kestävä kehitys

- ihmisen elämäntapojen ja luonnon välisen suhteen ongelmien käsittely
- kulutuksen ja markkinoinnin etiikka

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

- eri kulttuurien edustajien välisten suhteiden problematiikka
- monikulttuurisen yhteiskunnan tuomat haasteet

Teknologia ja yhteiskunta

- tiedon, teknologian ja luonnon käyttämiseen liittyvät kysymykset
- ihmisarvon ja tekniikan sovellusten välinen suhde (esim. biotieteiden tai informaatioteknologian sovellusten alueella)

Viestintä- ja mediaosaaminen

- tiedonvälityksen ja kaupallisen median eettiset kysymykset

Syventävät kurssit

4. Uskontojen maailmat (UE4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maailmanuskontojen ominaispiirteet
- ymmärtää uskontoihin liittyvän sisäisen monimuotoisuuden ja niiden vaikutuksen ajatteluun, kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- ymmärtää eri uskonnoissa ilmenevien ihmiselämän peruskysymysten samankaltaisuuden ja oppii arvostamaan muiden kulttuurien uskonnollista ja eettistä perinnettä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla käsitellään hindulaisuutta, buddhalaisuutta, Kiinan ja Japanin uskontoja, juutalaisuutta ja islamia alla olevien teemojen näkökulmasta. Lisäksi tarkastellaan luonnonkansojen uskontojen yhteisiä piirteitä.

- uskontojen levinneisyys ja kannattajamäärät

- uskontojen pyhät kirjat ja oppi
- uskontojen eettiset ohjeet
- uskontojen kultit ja rituaalit
- uskontojen suuntaukset
- uskonnot ja yhteiskunta
- *maailmanuskontojen vaikutus Suomessa*

Aihekokonaisuudet

Hyvinvointi ja turvallisuus

- *muiden uskontojen tuntemus osana kulttuurista lukutaitoa*
- *valmiuksien saaminen kulttuurien väliseen toimintaan*
- *uskontojen tarjoama turva ihmisen ja hänen lähiympäristönsä arjessa ja juhlassa*

Kestävä kehitys

- *uskontojen näkemykset ihmisen ja luonnon välisestä suhteesta*

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

- *monikulttuurisuuden ymmärtäminen ja arvostaminen*

Viestintä- ja mediaosaaminen

- *tiedotusvälineiden antama kuva uskonnoista*

5. Mihin suomalainen uskoo? (UE5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ei-kristilliset yhteisöt Suomessa
- tuntee uskonnon ilmenemismuodot Suomessa muinaissuomalaisesta uskonnosta nykypäivän uskonnollisuuteen
- ymmärtää Suomen uskonnollisista ja maailmankatsomuksellisista kysymyksistä käytyä keskustelua ja siihen liittyviä taustatekijöitä
- osaa jäsentää Suomen uskonnollisia liikkeitä niiden toiminnan ja opillisten korostusten näkökulmasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- muinaissuomalainen uskonto
- Suomen kirkkohistorian yleislinjat
- luterilainen kirkko ja muut kristilliset kirkot nykypäivän Suomessa
- kristinuskon vaikutus suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan

Kurssi antaa mahdollisuuden tutustua uskontojen ilmenemismuotoihin Keski-Pohjanmaalla.

Aihekokonaisuudet

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys

- *luterilainen kirkko ja muut uskonnolliset yhteisöt osallistumisjärjestelminä ja vaikuttamiskanavina*

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

- suomessa toimivien uskonnollisten yhteisöjen näkyminen mediassa

Hyvinvointi ja turvallisuus

- seurakunnan tarjoamat tukiverkostot elämän kriisitilanteissa, esim. kirkolliset toimitukset, diakonia ja sielunhoito
- uskonnollinen yhteisö osallisuuden ja elämän ilon tuojana
- uskontoon liittyvien lieveilmiöiden tarkastelu
- suomalaisen yhteiskunnan uskonnollinen ja katsomuksellinen moni-ilmeisyys
- oman identiteetin jäsentäminen osana suomalaista katsomusperinnettä
- uskonto suomalaisessa taiteessa, esim: kirkkoarkkitehtuuri, kirjallisuus, musiikki

Viestintä- ja mediaosaaminen

Oppiaineen luonne, yhteistyötahot ja menetelmät

Monipuoliset konstruktivistista oppimista tukevat työtavat soveltuvat hyvin evankelisluterilaisen

uskonnon oppiainekseen ja tavoitteisiin. Oppilasta aktivoivista työtavoista erityisesti keskustelu tukee mm. sosiaalisuutta, erilaisten näkemysten hyväksymistä ja oman katsomuksen rakentumista.

Kurssin itsenäinen suorittaminen

Opiskeluun liittyy yhteiskunnan ja kulttuurin ajankohtaisten ilmiöiden tarkastelu ja ymmärtäminen. Yhteistyötahoja ovat esimerkiksi ev.lut seurakunnat ja muut uskonnolliset yhteisöt, erilaiset oppi- ja kulttuurilaitokset sekä eri alojen yritykset

6. Raamatun maailmat (UE6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on perehtyä Raamattuun syvällisemmin ja laajemmin. Kurssilla pohditaan Raamatun merkitystä ihmisen voimanlähteenä sekä tarkastellaan Raamatun merkitystä kulttuurin ja yhteiskunnan näkökulmasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Raamatun syntyhistoria ja lähteet
- Raamatun kirjat ja keskeinen aihepiiri
- yksilön elämäkysymykset Raamatun kertomusten valossa
- yhteiskuntaeettisten kysymysten pohdinta Raamatun näkökulmasta
- oikeutettu sota, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo

Soveltavat kurssit

7. Uskonto kulttuurissa ja yhteiskunnassa (UE7)

TAVOITTEET

Kurssin tarkoituksena on perehdyttää opiskelija syvällisemmin uskonnon vaikutukseen taiteisiin, yhteiskuntaan, politiikkaan ja talouselämään. Pohditaan uskonnon vaikutusta tasa-arvon ja ihmisarvon kannalta. Tutustutaan uskonnon vaikutuksiin kirjallisuudessa, maalaustaiteessa ja musiikissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- uskonnon vaikutus Suomen taiteessa ja kulttuurissa
- uskonnon vaikutus valtioiden politiikkaan ja talouselämään
- EU ja uskonnot
- taide ja uskonto
- ortodoksinen ikonitaide
- kulttuurien tuntemus
- uskonnon vaikutus maailman ja Suomen kulttuuriin
- oppilaan kyky pohtia uskonnon ja yhteiskunnan suhdetta.

8. Kertauskurssi (UE8)

TAVOITTEET

- kurssilla kerrataan uskonnon kurssien ydinkohdat
- valmistaudutaan ylioppilastehtäviin

KESKEISET SISÄLLÖT

- uskontotiede ja sen tutkimusalat
- mitä uskonto on?
- Raamattu kristittyjen pyhänä kirjana
- kristinuskon synty ja leviäminen
- suuret kirkkokunnat
- uskonpuhdistus
- luterilainen etiikka
- maailmanuskonnot
- dogmatiikka
- uskonto Suomessa

Kurssien suoritusjärjestys ja arviointi

UE1 –kurssi on suositeltavaa suorittaa ennen muita uskonnon pakollisia tai syventäviä kursseja.

Kurssi FI1 suositellaan suoritettavaksi ennen kurssia UE3. Etiikan peruskäsitteet opiskellaan FI1:ssä, jolloin UE3:n etiikan opiskelu voidaan tältä osin rakentaa aiemmin opitun varaan.

Kurssit UE1 – UE5 arvostellaan numeroilla. Koulukohtaiset syventävät kurssit arvioidaan numeroilla ja soveltavat suoritusmerkinnällä. Ne voidaan ottaa korottavina huomioon päättöarvioinnissa.

Kurssin itsenäisestä suorittamisesta ja sen edellyttämistä tehtävistä on sovittava aineen opettajan kanssa. Itsenäinen suorittaminen edellyttää yhden tai useamman kirjallisen tai vastaavan tuotoksen hyväksytyä suorittamista sekä osallistumista kurssin kirjalliseen kokeeseen tai tenttiin.

5.12. Elämänkatsomustieto

Elämänkatsomustieto oppiaineena on perustaltaan monitieteinen. Filosofian ohella se

hyödyntää niin ihmis-, yhteiskunta- kuin kulttuuritieteitäkin. Elämäkatsomustiedon opetuksessa ihmisiä pidetään luonnollisina, tajunnallisina ja kulttuurisina toimijoina, jotka luovat ja uusintavat merkityksiä keskinäisessä kanssakäymisessään. Inhimilliset katsomukset ja käytännöt nähdään yksilöiden, yhteisöjen ja traditioiden vuorovaikutuksen tuloksena syntyneinä.

Elämäkatsomustiedon opetus rakentuu ihmiskäsitykselle, joka korostaa ihmisten mahdollisuutta elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja tavoitteellisina. Oppiaineen opetuksessa painotetaan ihmisten kykyä tutkia maailmaansa ja laajentaa sitä koskevaa tietämystään sekä yhteisellä toiminnallaan tietoisesti ohjata elämäänsä. Näistä lähtökohdista oppiaine tukee opiskelijoiden elämäkatsomuksen ja identiteetin muotoutumista sekä heidän yhteisöllisten hyvän elämän ihanteidensa ja käytäntöjensä hahmottumista.

Elämäkatsomustieto kartuttaa pohdiskelevasti ja keskustellen opiskelijoiden kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä, toiminnallista arviointikykyä ja tilannetajua, eettisiä valmiuksia ja suvaitsevaisuutta sekä keskustelun, kuuntelun ja itseilmaisun taitoja. Katsomuksellisen arviointikyvyn kehittyminen on avain hyvään elämään sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti.

OPETUKSEN TAVOITTEET

Elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija saa tukea pyrkimyksilleen

- rakentaa identiteettiään ja elämäkatsomustaan
- laajentaa katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään
- kehittää arvostelu-, harkinta ja toimintakykyään
- sisäistää ihmisoikeuksien, myönteisen monikulttuurisuuden, yhteiskunnallisen ja globaalin oikeudenmukaisuuden sekä kestävän kehityksen periaatteita.

ARVIOINTI

Elämäkatsomustiedossa arvioidaan sisällöllisen tiedon omaksumisen ja katsomuksellisen ymmärryksen kehittymisen lisäksi opiskelijan valmiutta tarkastella sekä ilmaista katsomuksellisia aiheita monipuolisesti, taitavasti ja luovasti. Katsomukselliset kysymykset ovat usein henkilökohtaisia, mutta niiden pohdiskelun perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja systemaattisuus. Katsomusten, arvostusten ja uskomusten arviointi- ja ilmaisutavoissa arvostetaan suvaitsevaisuutta, eri näkökulmien ja toisten katsomustapojen huomioimista.

PAKOLLISET KURSSIT

1. Hyvä elämä (ET1)

Kurssilla pohditaan, mitä on hyvä elämä, millaisista aineksista identiteetti ja yksilöllinen elämä koostuvat ja millaiset mahdollisuudet ihmisillä on tavoitella hyvää elämää.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kasvattaa kykyään sitoutua valitsemiinsa moraalisiin periaatteisiin ja haluaan toimia arvostustensa mukaisesti
- kasvattaa valmiuttaan ja haluaan välittää ja kantaa vastuuta itsestään, toisista ihmisistä, yhteiskunnasta ja luonnosta
- kehittää kykyään nähdä kokonaisuuksia yhä monimuotoisemmaksi käyvässä maailmassa ja näin vahvistaa kykyään muodostaa omaa identiteettiään ja elämäkatsomustaan
- oppii arvioimaan uskomuksia ja elämäkatsomuksia koskevia väitteitä
- kehittää taitojaan ilmaista identiteettiään ja elämäkatsomustaan sekä niihin liittyviä näkemyksiään ja tuntemuksiaan suvaitsevaisesti, johdonmukaisesti ja luovasti.

KESKEISET SISÄLLÖT

- peruskäsitteet: elämäkatsomus, elämäkatsomustieto, hyvä elämä, minuus, identiteetti
- hyvä elämä: ihmisen perustarpeita, maallisia ja uskonnollisia hyvän elämän malleja
- ihmisen yksilöllisen olemassaolon peruskysymykset: vapaa tahto ja valinnat, syntymä ja kuolema, optimismi, pessimismi ja realismi
- elämönhallinnan keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys
- identiteetin muodostaminen ihmisen elämäkaaren aikana sekä eettiset valinnat eri elämänvaiheissa
- yksilöllinen elämä ennen sekä nykyisessä monien mahdollisuuksien yhteiskunnassa
- hyveitä ja paheita koskevia käsityksiä ennen ja nyt sekä niiden suhde elämäntapoihin ja tottumuksiin

2. Maailmankuva (ET2)

Kurssilla pohditaan maailmankuvan muodostumista ja maailmankuvien eroja. Kurssilla perehdytään maailman käsitteellistämisen tapoihin sekä tiedon ja eri yhteisöllisten instituutioiden merkitykseen siinä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan historiallisesti merkittäviä ja nykyajassa vaikuttavia maailmankuvia sekä kasvattaa tietämystään niiden perustalla olevista uskomusjärjestelmistä
- oppii kysymään ja arvioimaan väitteiden ja uskomusjärjestelmien perusteluja
- kehittää ymmärrystään eri instituutioiden merkityksestä maailmankuvan muokkaajina ja välittäjinä
- jäsentää omaa maailmankuvaansa samalla pitäen sen avoimena mielekkäälle keskustelulle.

KESKEISET SISÄLLÖT

- maailmankuvan, maailmankatsomuksen ja elämäkatsomuksen käsitteet ja niiden keskinäinen suhde
- maailmankuvan rakenne ja ydinalueet: käsityksiä ihmisestä, yhteiskunnasta, kulttuurista ja luonnosta sekä todellisuuden rakenteesta
- maalliset ja uskonnolliset katsomukset maailmankuvan perustana: tieteiden, näennäistieteiden ja uskontojen rajankäynti

- koulu, media ja taide maailmankuvaa luovina ja välittävinä instituutioina
- länsimaisen maailmankuvan murrokset ja mullistajat
- kokemusten, arkikäsitteiden ja uskomusten synty ja tiedollinen luotettavuus
- maailmankuvien ja tiedon lähteiden järkipäiväinen arviointi

3. Yksilö ja yhteisö (ET3)

Kurssilla pohditaan yksilöä, yhteisöllisyyttä, yhteiskuntaa ja ihmisten välistä vuorovaikutusta.

Kurssilla perehdytään oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien ja demokratian toteutumiseen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja yksilölliselle identiteetille
- oppii arvioimaan omaa asemaansa yksilönä yhteisöissä ja yhteiskunnassa, kansalaisena valtiossa ja toimijana talousjärjestelmässä
- oppii tarkastelemaan yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden toimintaa osana yhteiskunnallista vallankäyttöä
- oppii arvioimaan poliittisia keinoja ja päämääriä sekä kasvattaa kykyään ja haluaan rakentavaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen
- ymmärtää ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeudenmukaisuuden merkityksen hyvän yhteiskunnan ja tulevaisuuden kannalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ihminen sosiaalisena olentona, yksilöiden vuorovaikutus ja yhteisöllisyys, yksityinen ja julkinen
- vallan käsite, vallan muodot ja valtasuhteet sekä erilaiset vaikuttamiskeinot
- teorioita yhteiskunnan rakenteesta ja muutoksesta
- hyvä kansalainen suomalaisena, eurooppalaisena ja maailmankansalaisena
- ihmisoikeudet, ihmisoikeussopimukset ja niiden historia, ihmisoikeusrikkomuksia kuten holokausti
- poliittiset ihanteet, ideologiat, utopiat ja demokratian muodot
- oikeudenmukaisuus yhteiskunnallisena, maailmanlaajuisena ja ekologisena kysymyksenä

SYVENTÄVÄT KURSSIT

4. Kulttuuriperintö ja identiteetti (ET4)

Kurssilla pohditaan kulttuuriperintöä hyvän elämän lähtökohtana ja hyvän elämän mittana sekä

toisaalta jatkuvasti kehittyvänä ja muuttuvana ilmiönä. Kurssilla perehdytään sekä maailman

että suomalaisen nyky-yhteiskunnan monikulttuurisuuteen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan kulttuuria merkityksiin perustuvana inhimillisenä toimintana
- tutustuu erilaisiin kulttuuriperintöihin ja niihin liittyviin elämäntapoihin
- kehittää kykyään arvioida ihmisten käsityksiä ja tekoja suhteessa heidän omiin arvostuksiinsa

ja uskomusjärjestelmiinsä

- oppii suvaitsevaisuutta erilaisia elämänkatsomuksellisia ratkaisuja ja identiteettivalintoja kohtaan
- perehtyy suomalaisen identiteetin ilmenemismuotoihin
- ymmärtää rasismin, muukalaisvihan ja syrjinnän ihmisoikeusloukkauksina.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kulttuurin käsite ja merkitys ennen ja nyt
- identiteetti, etnisyys ja kulttuuriperintö
- saamelaiset, suomalaiset ja eurooppalaiset kulttuuripiirteet ja niiden nykyinen merkitys
- kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus
- etninen ja kulttuurinen moninaisuus Suomessa ja maailmassa
- elämä monikulttuurisessa yhteiskunnassa
- etnosentrisyys sekä rasismin ja suvaitsevaisuuden historiaa

5. Maailman selittäminen katsomuserinteissä (ET5)

Kurssilla pohditaan erilaisia tapoja selittää maailmaa myyttisissä, uskonnollisissa ja katsomuksellisissa perinteissä. Kurssilla perehdytään erilaisten katsomusten syntyyn, historiaan ja tutkimukseen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää herkkyyttään arvioida arvostuksissa ja uskomusjärjestelmissä esiintyviä eroja ja yhtäläisyyksiä
- oppii arvioimaan uskomuksia ja elämänkatsomuksia koskevia väitteitä
- tuntee eri kulttuureissa vaikuttavia ja tärkeitä pidettyjä uskomusjärjestelmiä ja elämänkatsomuksellisia ratkaisuja sekä kasvattaa tietämystään niiden taustoista sekä niiden välittymisestä nykyajassa
- ymmärtää myyttien ja uskonnollisten käsitysten historiallisen synnyn ja nykyisen merkityksen maailman ilmiöiden selittäjinä
- oppii hahmottamaan maailman selittämistä eurooppalaisessa kulttuuriperinnössä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- maailman myyttinen selittäminen ennen ja nyt
- uskonnon ja uskonnollisuuden olemus
- uskontokritiikki: sosiologinen, moraalinen, antropologinen ja psykologinen
- ateismi ja agnostismi
- sekulaarin humanismin ja vapaa-ajattelun historiaa ja nykysuuntauksia
- humanismi ja kristinusko länsimaiden katsomuksellisina perusvirtauksina

4.13. FILOSOFIA

Filosofinen ajattelu käsittelee koko todellisuutta, sen monimuotoista hahmottamista sekä ihmisen toimintaa siinä. Filosofian erityisluonne on sen tavassa jäsentää ongelmia käsitteellisesti, järkipärisesti ja keskustellen. Filosofian opiskelu lukiossa tukee opiskelijoiden yksilöllistä kehitystä ja edistää yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia, joita tarvitaan muuttuvassa ja monimutkaisessa yhteiskunnassa. Filosofiasa opiskeltavat

tiedolliset kokonaisuudet ovat välttämättömiä kulttuuriperinnön ja nykykulttuurin ymmärtämiseksi.

Filosofian käytännön merkitys perustuu siihen, että opiskelija oppii jäsentämään käsitteellisesti arvoja, normeja ja merkityksiä koskevia kysymyksiä. Filosofian opiskelu auttaa näkemään, mitä merkitystä erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Tietojen ja taitojen erikoistumisen vastapainona filosofian opiskelu opettaa hahmottamaan laajempia käsitteellisiä kokonaisuuksia ja yhteyksiä. Se auttaa näkemään, miten eri tieteenalojen ja ajatteluperinteiden käsitykset todellisuudesta, arvoista ja normeista voivat muodostaa keskenään johdonmukaisia kokonaisuuksia tai olla keskenään ristiriidassa. Filosofia kehittää arvostelukykyä.

Filosofian opetus edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Filosofiasa annetaan runsaasti tilaa opiskelijoiden yksilöllisten näkemysten muodostamiselle. Kun opiskelijat paneutuvat filosofian peruskysymyksiin, joihin ei ole yksinkertaisia ratkaisuja, he oppivat muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Mutkikkaiden kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijoissa kykyä luottaa omiin yksilöllisiin mahdollisuuksiinsa selvittää vaikeita ongelmia. Filosofian opiskelu tukee oppilaiden kasvua aktiivisiksi, vastuullisiksi ja suvaitsevaisiksi kansalaisiksi.

Opetuksen tavoitteet

Filosofian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja
- osaa jäsentää puhetta ja tekstiä käsitteellisesti sekä tunnistaa väitteitä ja niiden perusteluja
- ymmärtää erilaisten filosofisten käsitysten perusteluja sekä pystyy keskustelemaan niistä johdonmukaisesti ja järkevästi
- hallitsee yleissivistävät perustiedot sekä filosofian historiasta että nykysuuntauksista ja osaa suhteuttaa niitä yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöihin.

Integraatio

Filosofiassa on runsaasti liittymäkohtia lukion muihin oppiaineisiin, esimerkiksi äidinkielen ja kirjallisuuteen, historiaan ja yhteiskuntaoppiin, uskontoon, psykologiaan ja taideaineisiin. Etenkin tieto-opin osalta se liittyy kaikkiin erityistieteisiin. Syventävillä kursseilla opiskelijalla on parhaat edellytykset hahmottaa oppiainerajat ylittäviä asiakokonaisuuksia. YTL:n antamien tietojen (26.9.2003) mukaan ainerealin oppiainerajat ylittävissä tehtävissä voidaan filosofian käsitteitä ja teorioita käyttää muiden tieteenalojen kysymysten hahmottamisessa.

Arviointi

Filosofiassa arvioidaan käsitteiden ja teorioiden omaksumista sekä kykyä ilmaista omaa filosofista ajattelua. Opiskelijan suhde filosofisiin kysymyksiin on yksilöllinen, mutta kysymysten käsittelyn perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja järjestelmällisyys.

Pakollinen kurssi

1. Johdatus filosofiseen ajatteluun (FI1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja, ymmärtää, miten filosofiassa käsitteellistetään todellisuutta, tietämistä, toimintaa ja arvoja
- tunnistaa erilaisia filosofisia, tieteellisiä ja arkisia käsityksiä todellisuudesta, sen tietämisestä ja siinä toimimisesta
- hahmottaa kuvailevien ja normatiivisten väitteiden eroja ja osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta.
- hankkii valmiuksia maailmankatsomukselliselle pohdinnalle
- saa välineitä kriittisen ajattelun kehittämiseen

Keskeiset sisällöt

- mitä filosofia on, filosofisten kysymysten luonne ja niiden suhde käytännöllisiin, tieteellisiin ja uskonnollisiin kysymyksiin, filosofian keskeiset osa-alueet
- todellisuuden luonnetta koskevia filosofisia perusnäkömymiä: hengen ja aineen suhde, vapaus ja välttämättömyys
- tietoa ja tietämistä koskevia filosofisia perusnäkömymiä ja niiden suhde tieteellisiin ja arkisiin näkökulmiin: tieto, totuus ja perustelu, käsitteellisen ja kokemuksellisen suhde tiedon muodostumisessa
- yksilön ja yhteiskunnan suhde filosofisena kysymyksenä, oikeudenmukaisuuden ja vapauden käsitteet
- hyvän ja oikean käsitteet, toimintaa ohjaavien moraalisten arvojen luonne ja suhde tosiasioihin sekä muihin arvoihin kuten kauneuteen, hyvää elämää ja onnellisuutta koskevia filosofisia näkömymiä

Syventävät kurssit

2. Filosofinen etiikka (FI2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy filosofisen etiikan tärkeimpiin ongelmiin, käsitteisiin ja teorioihin
- osaa arvioida elämää ja toimintaa moraalista näkökulmista sekä perustella arvioitaan etiikan käsittein
- kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja perusteitaan filosofisen etiikan välinein
- oppii kriittisyyttä ja suvaitsevaisuutta niin itseä kuin toisia kohtaan.

Keskeiset sisällöt

- moraalit ja sitä pohtiva soveltava ja normatiivinen etiikka sekä metaetiikka

- moraalisia arvoja ja normeja koskevien vakaumusten erilaiset perustat, moraalien suhde oikeuteen ja uskoon, järjen ja tunteiden asema moraalisisissa vakaumuksissa
- moraalisten arvojen ja normien objektiivisuus ja subjektiivisuus, kysymys eettisten perusteiden tiedollisuudesta ja eettisten totuuksien mahdollisuudesta
- klassisen hyve-etiikan sekä seuraus- ja velvollisuusetiikan perusteet
- filosofinen etiikka ja kysymys hyvästä elämästä
- käsiteltäviä teemoja: ihminen ja luonto, ympäristöfilosofia, ihmisoikeudet, ammattien ja tieteen etiikka

Kurssin sisällöt liittyvät seuraaviin aihekokonaisuuksiin: kestävä kehitys, kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus sekä teknologia ja yhteiskunta.

3. Tiedon ja todellisuuden filosofia (FI3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa, mitä tieto ja tietäminen ovat filosofiassa, tieteessä ja arkielämässä
- osaa arvioida, millaisia kuvia todellisuuden perusrakenteesta muodostuu filosofiassa, tieteessä ja katsomuksissa
- oppii erittelemään ja arvioimaan kriittisesti tiedollisia uskomuksia ja väitteitä
- oppii hahmottamaan tieteellisen tutkimuksen ja päättelyn luonnetta.

Keskeiset sisällöt

- metafysiikan keskeisiä kysymyksiä ja peruskäsitteitä, erilaisia käsityksiä metafysiikan luonteesta, todellisuuden rakenne luonnontieteellisen, ihmistieteellisen ja käytännöllisen tiedon valossa
- totuuden luonne ja totuusteoriat
- tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen
- tietäminen, ymmärtäminen ja tulkinta, käytännöllisen ja tieteellisen tiedon eroja ja yhtäläisyyksiä, tietäminen luonnontieteissä ja ihmistieteissä
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja sen metodologisia peruskäsitteitä
- argumentoinnin ja päättelyn perusteita

Kurssin keskeiset sisällöt on mahdollista toteuttaa pienoistutkielminä, jotka kootaan kurssijulkaisuksi ja käsitellään seminaarityöskentelyä.

Kurssilla käsiteltäviä aihekokonaisuuksia ovat erityisesti teknologia ja yhteiskunta sekä viestintä- ja mediaosaaminen.

4. Yhteiskuntafilosofia (FI4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin

- oppii hahmottamaan yhteiskunnan luonnetta ja sen keskeisten instituutioiden toimintaa
- osaa arvioida yhteiskunnallisen järjestyksen oikeutusta
- osaa jäsentää yhteiskunnan ja yksilön suhdetta sekä yhteiskunnallista ja poliittista toimintaa.

Keskeiset sisällöt

- yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus, ihmisoikeussopimuksia ja julistuksia
- yksilön oikeudet ja velvollisuudet, rikos ja rangaistus
- yhteiskuntajärjestyksen, vallan ja omistamisen oikeuttaminen: yhteiskuntasopimusteoriat, anarkismi ja yhteiskunnalliset utopiat, dystopiat ja niiden toteutuminen kuten holokausti
- poliittinen filosofia: konservatismiin, liberalismiin ja sosialismin perusajatuksia ja niiden yhteiskuntafilosofiset nykytulkinnot
- nykykulttuuriin liittyviä filosofisia kysymyksiä: sukupuoli ja sukupuolisuus, identiteetti ja identiteetin rakentuminen, toiseus, vieraus ja monikulttuurisuus

Kurssin teemat liittyvät moniin aihekokonaisuuksiin: aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäys, hyvinvointi ja turvallisuus, kestävä kehitys, kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus sekä teknologia ja yhteiskunta.

4.14. HISTORIA

Lukion historian opetus luo opiskelijalle edellytyksiä ymmärtää eri aikakausien luonnetta, oman aikansa ongelmia ja muutosprosesseja sekä auttaa häntä hahmottamaan kansainvälistä maailmaa. Historia on yksilöllistä, kansallista ja eurooppalaista identiteettiä luova oppiaine.

Opetuksen lähtökohtana ovat historian luonne tieteenalana ja sen tiedon muodostumisen perusteet. Sen vuoksi huomiota kiinnitetään tietojen kriittiseen pohdintaan ja tulkintaan sekä pyritään ottamaan huomioon ilmiöiden moniperspektiivisyys. Historian keskeisiä käsitteitä ovat aika, muutos ja jatkuvuus sekä syy-yhteydet. Muutoksen analyysia korostavana oppiaineena historia luo mahdollisuuksia käsitellä tulevaisuutta sekä arvioida tulevaisuuteen liittyviä mahdollisuuksia. Opetuksessa korostetaan ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta sekä inhimillisen kulttuurin laaja-alaisuutta, kulttuurien erilaisuuden ymmärtämistä ja kansainvälisen yhteisymmärryksen merkitystä. Oman maan menneisyyttä tarkastellaan maailmanhistorian taustaa vasten.

Historian opetuksen erityispiirteenä on tarkastella Keski- Pohjanmaan ja Lestijokilaakson historian keskeisiä tapahtumia Suomen historian taustaa vasten. Tähän tarjoaa mahdollisuuksia muun muassa yhteistyö museoiden, julkisyhteisöjen ja yritysmaailman kanssa.

Opetuksen tavoitteet

Historian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan Suomen ja maailmanhistorian päälinjat ja keskeisimmät historialliset

tapahtumat sekä niiden taustat ja seuraamukset

- näkee nykyhetken historiallisen kehityksen tuloksena ja tulevaisuuden lähtökohtana, kykenee suhteuttamaan oman aikansa ja itsensä historian jatkumoon ja näin rakentamaan historiatietoisuuttaan
- osaa hankkia menneisyyttä koskevaa tietoa ja arvioida sitä kriittisesti sekä ymmärtää sen monitulkintaisuuden, suhteellisuuden ja syy-yhteyksien monisäikeisyyden
- osaa arvioida menneisyyden ihmisen toimintaa ja historiallisia ilmiöitä kunkin ajan omista lähtökohdista sekä nykyajan näkökulmasta
- ymmärtää kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja ja niiden erilaisuutta
- saa aineksia ihmisoikeuksia ja demokratiaa arvostavan maailmankuvan luomiseen sekä toimintaan vastuullisena kansalaisena.

Opetuksessa tuetaan opiskelijan kasvua tasapainoiseksi kansalaiseksi antamalla hänelle hyvät valmiudet jatko-opintoihin ja halun jatkuvaan itsensä kehittämiseen. Tavoitteena on, että opiskelija saa monipuolisen yleissivistyksen sekä hyvät tiedot ja taidot myös kotiseutunsa historiasta ja talouselämän kehityksestä.

Arviointi

Oppimisen arvioinnin perusteina ovat historialle ominaiset taidot ja ajattelutavat sekä oppimäärän keskeisten sisältöjen hallinta. Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota opiskelijan valmiuteen rakentaa tiedoistaan jäsenyntyitä kokonaisuuksia, erottaa olennainen ja epäolennainen tieto toisistaan, hallita aikasuhteita ja syy-yhteyksiä sekä arvioida historian ilmiöitä ja tiedonlähteitä kriittisesti. Kurssien arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä: kokeiden asemasta voidaan käyttää opintotehtäviä, tutkielmia ja muita vaihtoehtoisia arviointikeinoja.

Jokaisen kurssin alussa selvitetään oppilaille arviointiin liittyvät periaatteet ja sovitaan tarkemmat yksityiskohdat. Pakolliset, valtakunnalliset syventävät ja koulukohtaiset syventävät kurssit arvioidaan numerolla. Koulukohtaiset soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Historian koulukohtaiset syventävät kurssit liittyvät tavoitteiltaan ja sisällöiltään valtakunnallisiin syventäviin kursseihin. Soveltavat kurssit ovat esimerkiksi eheyttäviä kursseja, menetelmäkursseja tai muun koulutuksen järjestämiä kursseja.

Suoritusjärjestys

Pakollisten, syventävien ja soveltavien kurssien suoritusjärjestys on vapaa. Suositus pakollisten kurssien suoritusjärjestykseksi on 1-2-3-4.

Itsenäinen suoritus

Mikäli opiskelija haluaa suorittaa kurssin itsenäisesti, vaadittavasta kirjallisuudesta ja mahdollisista lisätehtävistä, kuten tutkielmasta, on erikseen sovittava opettajan kanssa. Soveltavien kurssien suorittamisesta päätetään koulukohtaisesti.

Aihekokonaisuudet

Historia oppiaineena nostaa esiin eri aihekokonaisuuksien historian ja auttaa opiskelijaa

ymmärtämään niiden merkitystä. Aihekokonaisuuksien tavoitteita voidaan lähestyä yhteyksillä paikallisiin, valtakunnallisiin ja kansainvälisiin sidosryhmiin. Aihekokonaisuuksien tavoitteiden saavuttamiseksi tehdään yhteistyötä eri oppiaineiden kanssa. Seuraavassa esitetään painopisteitä mihin historian opetuksessa voidaan kiinnittää huomiota. Painotuksissa voidaan ottaa huomioon ajankohtaiset tapahtumat.

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäys

Aatehistorian taustaa vasten tarkastellaan erityisesti ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia (HI2). Aktiivinen kansalaistoiminta, demokratian kehitys ja merkitys nostetaan esille 1900-luvun historiaa opiskeltaessa (HI3, HI4). Asioita voidaan lähestyä museotoimen ja kansalaisjärjestöjen avulla.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Historiassa pohditaan erityisesti hyvinvointivaltion, oikeuslaitoksen ja turvallisuuspolitiikan kehitystä (HI3, HI4). Yhteistyötä on mahdollista tehdä julkisyhteisöjen ja tutkimuslaitosten kanssa.

Kestävä kehitys

Oppiaineessa pohditaan, miten ihminen on muokannut ympäristöään. Historia oppiaineena auttaa oppilasta ymmärtämään kestävä kehityksen merkityksen kansallisella ja globaalilla tasolla (HI1, HI3, HI6). Historia esittää ihmisen ja ympäristön yhteisen menneisyyden. Yhteistyötä voidaan tehdä eri ympäristöjärjestöjen, ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston ja Kehitysyhteistyön palvelukeskuksen kanssa.

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

Kulttuurihistoria auttaa opiskelijaa rakentamaan identiteettiään ja ymmärtämään eri kulttuureja (HI2, HI5, HI6). Yhteistyötä on mahdollista tehdä esimerkiksi eri kulttuuri- ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

Teknologia ja yhteiskunta

Historia käsittelee teknologian kehitystä ja sen yhteiskunnallista merkitystä (HI1, HI3, HI4). Asiaan voidaan perehtyä tutustumalla Kannuksen ja Keski- Pohjanmaan historiaan museoiden ja paikallisten verkkomateriaalien avulla.

Viestintä ja mediaosaaminen

Historiassa käytetään monipuolisia lähteitä. Lähdekritiikkiä korostavana oppiaineena historiassa opiskellaan mediakriittisyyttä ja annetaan mahdollisuuksia muodostaa eri historiantulkintoja. Kursseilla voidaan tutkia esimerkiksi uutisten totuusarvoa lähdekriittisin menetelmin ja tehdä yhteistyötä median kanssa (HI3, HI4).

Verkostoituminen

Lisäksi historian opetuksessa aihekokonaisuuksia voidaan toteuttaa ja niiden tavoitteita syventää esimerkiksi verkostoitumalla seuraavien sidosryhmien kanssa:

- muut oppilaitokset (esimerkiksi yliopistot ja toisen asteen oppilaitokset)
- taidelaitokset, museot, kirjastot
- ihmisen kehitysvaiheet
- tutkimuslaitokset
- alueelliset ympäristökeskukset
- media (esimerkiksi lehdistö)

- kansalaisjärjestöt (esimerkiksi. nuorisojärjestöt)
- kansainväliset yhteistyöjärjestöt (esimerkiksi Amnesty International)
- Eurooppa-tiedotus.

Pakolliset kurssit

1. Ihminen, ympäristö ja kulttuuri (HI1)

Kurssi tarkastelee ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta sekä tämän tuloksena tapahtunutta kulttuuriympäristön rakentumista ja kehittymistä esihistoriasta nykyaikaan.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ihmisen ja luonnon välisen riippuvuussuhteen osana kestävästä kehityksestä
- ymmärtää, miten ihminen käyttää luonnonvaroja toimeentulon lähteenä ja miten se vaikuttaa ympäristöön ja yhteiskuntarakenteeseen
- tuntee tuotantotalouden kehityslinjat ja vaikutukset elämäntapaan
- tietää väestönkasvun pääpiirteet ja siihen vaikuttavat tekijät.

KESKEISET SISÄLLÖT

Esihistoria – pyyntikulttuurin aika

- keräilijöiden ja metsästäjien elämäntapa

Maanviljely ja sen aiheuttamat muutokset

- Kreikan talouselämä
- työnjako ja kulttuurin synty
- suurten jokilaaksojen kulttuurit

Välimeren talousalue antiikin aikana

- Rooma – miljoonakaupunki ja imperiumi
- orjuus ja antiikin ajan tekniikka

Keskiajan talous- ja yhteiskuntajärjestelmä

- feodaaliyhteiskunta
- keskiajan väestö, kauppa ja kaupunki
- merkantilismi Keski- Pohjanmaalla: terva ja kaupunkien perustaminen, Chydenius

Löytöretket

- löytöretkien edellytykset ja seuraukset
- maailmantalouden syntyminen

Teollistuva maailma

- tekniset innovaatiot ja koneteollisuuden alkuvaiheet
- muutokset sukupuolten työnjaossa
- yhteiskunnalliset muutokset ja ympäristövaikutukset
- muutokset kaupunkirakenteessa

Globaali kulutusyhteiskunta

- raaka-aineiden ja markkinoiden jakaminen
- massatuotanto ja kulutusyhteiskunta
- sosialistinen suunnitelmatalous
- kolmannen maailman muotoutuminen
- kasvun rajat ja uudet haasteet

Aihokokonaisuudet

Kurssi antaa mahdollisuuden painottaa aihekokonaisuuksia ”Kestävä kehitys” ja ”Teknologia ja yhteiskunta”.

2. Eurooppalainen ihminen (HI2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää tieteen saavutusten merkityksen ihmisen maailmankuvan muokkaajana
  - tuntee yhteiskunnallisen kehityksen taustalla vaikuttavia aatehistoriallisia virtauksia
- Kurssi tarkastelee eurooppalaisen kulttuurin keskeisiä saavutuksia sekä eurooppalaisen ihmisen maailmankuvan muutosta ja sen taustalla vaikuttanutta tieteellistä ja aatehistoriallista kehitystä. Kurssilla tutustutaan eurooppalaisen kulttuurin tuotoksiin erityyppisen historiallisen lähdeaineiston avulla. Kulttuuri ymmärretään laaja-alaisena käsitteenä.
- ymmärtää, mistä eurooppalaisuus rakentuu tutustumalla Euroopan keskeiseen kulttuuriperintöön
  - osaa analysoida kulttuuri-ilmiöitä aikakautensa ilmentäjinä
  - tuntee eri aikakausien elämäntapoja ja maailmankuvaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Antiikin aika

- demokratian synty
- antiikin kulttuuri

Keskiajan yhtenäiskulttuuri

- keskiajan ihmisen maailmankuva ja tapakulttuuri
- uskonnon merkitys kulttuurissa

Uuden ajan murros

- renessanssi ja tiedon vallankumous
- uskonpuhdistus
- barokki itsevaltiuden ja vastauskonpuhdistuksen ilmentäjänä
- luonnontieteellisen maailmankuvan synty

Valistuksen aikakausi

- valistusfilosofia ja sen vaikutukset yhteiskuntaan ja taiteeseen
- Yhdysvaltain itsenäistymisen ja Ranskan suuren vallankumouksen aatteellinen perintö

Aatteiden vuosisata

- keskeiset aatesuuntaukset ja taidevirtaukset
- tiede uskonnon haastajana
- porvariston vuosisata

Nyky aika

- kulttuurin pirstoutuminen
- populaarikulttuuri massaviihteeksi

Aih kokonaisuudet

Kurssi antaa mahdollisuuden painottaa aihekokonaisuuksia ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys” sekä ”Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus”.

3. Kansainväliset suhteet (HI3)

Kurssi tarkastelee kansainvälisen politiikan keskeisiä tapahtumia, taustoja ja muutoksia 1800-luvun lopulta lähtien. Kurssilla analysoidaan kansainvälisen politiikan ilmiöitä taloudellisen, aatteellisen ja valtapoliittisen kilpailun perusteella. Kurssin keskeisiä tarkastelunäkökulmia ovat demokratia vastakohtanaan diktatuuri.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kansainvälisen politiikan pääpiirteet ja teoriaa
- ymmärtää kansainvälisten yhteistyörakennelmien sekä vastakkainasettelujen perusteita
- ymmärtää aatteiden ja taloudellisten eturistiriitojen vaikutuksen kansainvälisten suhteiden historiassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Suurvaltojen ylivalta-yritykset

- kansainvälisen politiikan peruskäsitteet
- imperialismien teoria ja käytännöt
- ensimmäinen maailmansota ja sen vaikutukset kansainväliseen politiikkaan

Maailmansotien välinen aika ja toinen maailmansota

- eurooppalaiset ääriliikkeet, demokratian kriisi
- ihmisoikeudet, joukkotuhonta, holokausti ja muut kansanvainot
- toinen maailmansota seurausilmiöineen
- YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus ja sen merkitys sekä muut keskeiset ihmisoikeussopimukset.

Kylmä sota

- kylmän sodan teoriat: Yhdysvallat ja Neuvostoliitto kaksinaapaisen maailman johtajina
- kylmän sodan ideologiset, taloudelliset ja sotilaalliset rintamat
- kylmän sodan kriisien luonne
- Saksa kylmän sodan näyttämönä
- Kiinan rooli kansainvälisessä politiikassa

Uusi epävarmuuden aika

- Neuvostoliiton hajoaminen ja kaksinaapaisuuden purkautuminen
- kansainväliset rauhanpyrkimykset
- kolmas maailma osana kansainvälistä politiikkaa
- Lähi-idän ongelmakenttä
- Yhdysvaltain aseman muutos kansainvälisessä politiikassa
- uudet kansainväliset rakenteet

Aihokokonaisuudet

Kurssi antaa mahdollisuuden painottaa aihekokonaisuuksia ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys”, ”Hyvinvointi ja turvallisuus”, ”Kestävä kehitys”, ”Teknologia ja yhteiskunta” sekä ”Viestintä ja mediaosaaminen”.

4. Suomen historian käännekohtia (HI4)

Kurssin tarkoituksena on analysoida Suomen historian keskeisiä muutosprosesseja ja kehityslinjoja 1800-luvulta nykyaikaan. Keskeisiä tarkastelukohteita ovat Suomen valtiollisen ja kansainvälisen aseman muuttuminen, muutoksiin liittyvät kriisit, siirtyminen sääty-yhteiskunnasta kansalaisyhteiskuntaan sekä taloudelliset ja kulttuuriset murrokset.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee keskeiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset muutokset
- osaa suhteuttaa Suomen valtiollisen kehityksen yleiseurooppalaiseen ja maailmanpoliittiseen taustaan
- ymmärtää talouden, yhteiskunnan, kulttuurielämän sekä aatteellisen ja valtiollisen elämän ilmiöiden keskinäisen riippuvuuden.

KESKEISET SISÄLLÖT

Ruotsin ajan perintö

Vallanvaihdos

- Suomen liittäminen Venäjään
- autonomian synty

Suomalaisuuden synty ja kansallinen herääminen

- aatteellinen ydin ja keskeiset vaikuttajat
- Krimin sodan vaikutukset mm. Kokkolassa

Yhteiskunnallinen ja taloudellinen murros

- elinkeinorakenteen muuttuminen ja Suomen teollistuminen
- sääty-yhteiskunnan hajoaminen ja kansalaisyhteiskunnan synty
- siirtolaisuus Keski- Pohjanmaalta 1800- ja 1900- luvuilla
- sortokaudet ja kansanvallan synty

Suomen itsenäistymisprosessi

- Suomen itsenäistyminen
- sisällissota
- sisällissodan aikainen väestön kahtiajakautuminen Keski- Pohjanmaalla
- hallitusmuoto
- rakennemuutos

Kahtiajaosta eheytymiseen

- oikeistoradikalismien nousu
- elintason nousu
- kulttuurista kulutustavaraa

Toinen maailmansota jälkiseurauksineen

- sodat ja jälleenrakentaminen
- Keski- Pohjanmaa sotien aikana, sotien vaikutus alueella ja siirtoväki
- Elinkeinorakenteen muutos alueella
- ulkopoliittikan muutos

Hyvinvointivaltion rakentaminen

- 1960- ja 1970-lukujen kulttuurinen ja yhteiskunnallinen muutos

Suomen uusi kansainvälinen asema

- kytkeytyminen kansainväliseen talouteen kulttuurisesti, taloudellisesti ja poliittisesti
- suomalaisten tulevaisuus osana globaalia järjestelmää

Aihokokonaisuudet

Kurssi antaa mahdollisuuden painottaa aihekokonaisuuksia ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys”, ”Hyvinvointi ja turvallisuus”, ”Teknologia ja yhteiskunta” sekä ”Viestintä ja mediaosaaminen”.

Syventävät kurssit

5. Suomen vaiheet esihistoriasta autonomian aikaan (HI5)

Kurssi tarkastelee Suomen historian keskeisiä kehityslinjoja ennen vuotta 1809 sekä suomalaista kulttuuriperintöä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maamme historialliset kehityslinjat ja niiden yhteydet Itämeren alueeseen
- tuntee Suomen väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen
- ymmärtää suomalaisen sivistyksen yhteydet länsimaiseen kulttuuriin

- kulttuurillinen ja taloudellinen kehitys
- oppii arvostamaan suomalaista kulttuuriperintöä
- oppii yhdistämään historialliset kehityslinjat oman kotiseutunsa historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Esihistoria

- esihistoria ja tulkinnat suomalaisten ja saamelaisten alkuperästä
  - asutus, elinehdot, uskonnot ja uskomukset sekä ulkoiset yhteydet
  - varhaishistoriallinen aika Keski- Pohjanmaalla: asutus, elinkeinot jne.
- Suomen liittyminen länsieurooppalaiseen kulttuuriyhteisöön keskiajalla

- Suomi idän ja lännen välimaastossa
- sääty-yhteiskunnan synty
- asutus, elinkeinot, uskonnolliset ja poliittiset muutokset

Uuden ajan uudet tuulet

- uskonpuhdistus ja keskusvallan voimistuminen

Suurvaltakausi

- suurvaltakauden vaikutukset Suomessa
- talous, väestö, koulutus
- Chydeniuksen toiminta ja taloustieteelliset ajatukset

Vapauden ja hyödyn aika

- kustavilaiset uudistukset
- kansallisen tietoisuuden ensi askeleet

Aihokokonaisuudet

Kurssi antaa mahdollisuuden painottaa aihekokonaisuutta ”Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus”.

6. Kulttuurien kohtaaminen (HI6)

Kurssilla tarkastellaan valinnaisesti jonkun tai joidenkin kulttuuripiirien ominaispiirteitä ja nykyaikaa sekä kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Kulttuuri ymmärretään kokonaisvaltaisena käsitteenä. Käsiteltävät kulttuurialueet valitaan Euroopan ulkopuolelta.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kulttuurin peruskäsitteitä ja oppii ymmärtämään omasta kulttuuristaan poikkeavan kulttuurin arvomaailmaa ja elämäntapaa
- ymmärtää henkisen kulttuurin, yhteiskuntarakenteen, talouselämän ja luonnonolosuhteiden keskinäisen riippuvuuden
- tuntee tarkasteltavan kulttuurin historiallisen kehityksen sekä sen vuorovaikutuksen muiden kulttuurien kanssa
- oppii analysoimaan kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja esimerkiksi taiteissa, uskonnossa ja sosiaalisissa rakenteissa
- osaa ottaa huomioon kulttuuritaustojen erilaisuuden vuorovaikutustilanteissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tarkasteltavaksi kulttuurialueeksi valitaan yksi tai useampi seuraavista:

- Afrikka
- arktiset kulttuurit
- Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit
- Intia
- islamin maailma
- Japani

- Kiina
- Pohjois-Amerikan alkuperäiskulttuurit
- Korea
- Latinalainen Amerikka
- Pohjois- Amerikan alkuperäiskulttuurit

Aihekokonaisuudet

Kurssi antaa mahdollisuuden painottaa aihekokonaisuuksia ”Kestävä kehitys” ja ”Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus”.

7. Lestijokilaakson talous- ja sosiaalhistorian kurssi (HI7)

Kurssi käsittää Keski- Pohjanmaan, erityisesti Lestijokilaakson, sosiaali- ja taloushistorian tärkeimmät kehitysvaiheet esihistorialliselta kaudelta nykypäivään. Keskeisinä teemoina ovat alueen asuttaminen, Suomen ja Keski- Pohjanmaan sitominen valtiollisesti ja hallinnollisesti Ruotsin yhteyteen, elinkeinojen kehitys keskiajalta nykypäivään, keskipohjalaisen identiteetin syntyminen 1800- luvulla ja teollistumisen aiheuttamat sosiaaliset muutokset 1900- luvulla. Kurssiin voidaan liittää myös Lestijokilaakson historialliseen ympäristöön orientoituvaa tietoa ja perehdyttämistä sukututkimukseen mahdollisuuksien mukaan.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee kotiseutunsa historialliset kehityslinjat ja niiden yhteydet Suomen historiaan*
- *tuntee Lestijokilaakson väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen*
- *oppii arvostamaan paikallista kulttuuriperintöä*
- *oppii yhdistämään historialliset kehityslinjat kotiseutunsa historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta*

KESKEISET SISÄLLÖT

Esihistoriallinen aika

- Suomen esihistorian jaksot
- esihistoriaa Keski- Pohjanmaalla
- jokilaakson asuttaminen

Alueen kehitys keskiajalla ja uudella ajalla

- Suomen liittäminen Ruotsin yhteyteen
- hallinto ja lainkäyttö Keski- Pohjanmaalla
- elinkeinojen kehitys ja maanomistusolot
- sääty- yhteiskunta ja väestösuhteet Suur- Lohtajalla

Teollistuminen ja sen vaikutukset 1800- luvulla

- markkinavoimien vapautuminen
- jokilaakson teollistuminen
- kunnallisen itsehallinnon synty
- yhteiskunnalliset liikkeet
- sivistystoiminta

1900- luvun kehityksen pääpiirteet

- itsenäisyyden ajan alkuvuosikymmenet
- sodanjälkeisen ajan rakennemuutos ja sen seuraukset alueella
- nykyiset olot jokilaaksossa ja haasteet 2000- luvulla

8. Maailmantilanne nyt (HI8)

Kurssilla tarkastellaan ajankohtaisia kansainvälispoliittisia tapahtumia sekä tarkastellaan niiden historiallisia taustoja. Kansainvälispoliittisten ongelmien käsittely tapahtuu esim. analysoimalla tiedotusvälineiden avulla maailmantapahtumia ryhmissä. Myös tutkimuskirjallisuuden käyttö ja opettajajohtoiset oppitunnit kuuluvat kurssin ohjelmaan.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kansainvälisten suhteiden perustoimintatavat ja kansainvälisen politiikan toimintakentän
- oppii analysoimaan kansainvälisiä tapahtumia
- osaa hankkia syventäviä lisätietoja eri lähteistä
- oppii käsittelemään ja prosessoimaan kansainvälisiin tapahtumiin liittyvää uutisaineistoa ja lähdekirjallisuutta laajentaa maailmankuvaansa

KESKEISET SISÄLLÖT

Kunkin kurssin alkaessa sovitaan opiskelijoiden kanssa erikseen tarkasteltavat ajankohtaiset maailmanpolitiikan kohdealueet. Lähdeaineistona käytetään median välittämää tietoa sekä tutkimuskirjallisuutta. Opiskelijat jaetaan ryhmiin, jotka perehtyvät tiettyyn kohdealueeseen tai ilmiöön. Ryhmiltä edellytetään kurseilla käsiteltävien aiheiden seuraamista tiedotusvälineistä koko kurssin ajan. Tunneilla voidaan opettajan luennoinnin lisäksi pitää yksilö- tai ryhmäesitelmiä, tilannekatsauksia jne. Kurssiin voidaan sisällyttää loppukoe. Kokeen lisäksi arviointi perustuu tuntiaktiivisuuteen ja raporteihin, joita laaditaan omasta kohdealueesta tai aiheesta.

Soveltavat kurssit

4. Historian kertauskurssi abiturenteille (HI9)

Kurssi on tarkoitettu kertauskurssiksi ylioppilaskirjoituksiin valmistautuville abiturenteille lukio- opiskelun viimeisenä lukuvuotena.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on , että opiskelija

- saa kertaamisen avulla kokonaiskuvan historian suurista kehityslinjoista
- tuntee lukion historiakurssien sisällöt kronologisesti
- oppi tehtäväharjoitusten avulla rakentamaan esseevastauksia
- oppii analysoimaan muiden esseevastauksia
- harjaantuu kirjalliseen ilmaisuun

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin sisältö käsittää koosteen lukion historian kurseista. Tarkastelun kohteena ovat suuret maailmanhistorialliset kehityslinjat, joihin Suomen historian tapahtumat linjataan. Tämän lisäksi kurssilla tulee käsitellyksi myös ihmiskunnan historian suuret henkiset murroskaudet ja aatteellinen perintö . Pääpaino on 1800- ja 1900- lukujen historiassa mutta mukaan mahdutetaan ainesta myös antiikin ja keski- sekä uuden ajan historiasta. Kurssin toteuttamistapa on kertaaminen ja reaaliavustusten laatiminen yo- kirjoituksia varten sekä yksilö- että ryhmätöinä. Kurssin arviointi tapahtuu suoritusmerkinnällä.

5. Antiikkia ja arkea (HI10)

Kirjallisuuden ja opintoretken avulla tutustutaan antiikin kulttuuriin. Kurssin hyväksytyt suorittaminen edellyttää lisäksi esseen kirjoittamista matkasta.

6. Populaarikulttuurin historia (HI10)

TAVOITTEET

Ymmärtää populaarikulttuuriin kuuluvien ilmiöiden syntyä ja arvioida niitä kriittisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Aihetta lähestytään mm. kirjallisuuden, musiikin ja elokuvan kautta 1800-luvulta nykyaikaan. Suuri osa kurssin työskentelystä tapahtuu itsenäisesti ja tiimityönä valitun teeman parissa. Tuotokset esitellään soveltuvin osin myös muille kuin kurssin osallistujille.

ARVIOINTI

Kurssi arvioidaan numerolla. Se voidaan ottaa korottavana huomioon aineen päättöarvioinnissa.

7. Historian tutkimuskurssi (HI11)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii etsimään ja soveltamaan historiallista tietoa pienimuotoisen tutkimustyön kautta. Opiskelijoilla on mahdollisuus perehtyä tutkimuksen avulla itseään kiinnostaviin aiheisiin ja oppii kriittisen lähestymistavan tutkittavaan aiheeseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kerrataan tärkeimmät historian tutkimusmenetelmät. Tehdään pienimuotoinen tutkimus jostain historiaan liittyvästä aiheesta. Tutkimukset toteutetaan yksilö- tai parityönä. Tutkimukset ja sen tulokset esitellään ryhmälle tai suuremmalle yleisölle.

ARVIOINTI

Kurssi arvostellaan pääsääntöisesti suoritusmerkinnällä (S). Kurssista voidaan antaa myös numero, mikäli opiskelija sitä kurssin alussa pyytää.

4.15 YHTEISKUNTAOPPI

Yhteiskuntaopin opetus syventää opiskelijoiden käsitystä ympäröivästä yhteiskunnasta. Yhteiskunnan rakennetta ja keskeisiä ilmiöitä, valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan suomalaisen yhteiskunnan, Euroopan ja maailman näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteiden sisällöistä. Se luo opiskelijoille edellytyksiä aktiiviseen ja kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Opetus perustuu keskeisiin yhteiskuntaeettisiin arvoihin, kuten oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon, sosiaaliseen vastuuseen, ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, työn ja yrittäjyyden arvostukseen sekä aktiiviseen kansalaisuuteen.

Kannuksessa yhteiskuntaopin opetuksen erityispiirteenä huomioidaan kaupungin tulevaisuusstrategian mukainen näkemys Kannuksesta Lestijokilaakson osaamiskeskuksena. Yhteiskuntaopin opetuksessa tuodaan esiin paikalliseen poliittiseen

ja taloudelliseen päätöksentekoon liittyviä kysymyksiä sekä Kannuksen asemaa keskipohjalaisena alueyhteisönä Euroopan unionissa.

Opetuksen tavoitteet

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yhteiskunnan olemuksen historiallisen kehityksen tuloksena
- tuntee Suomen yhteiskuntajärjestelmän ja talouselämän perusteet ja toimintatavat ja osaa suhteuttaa ne eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin
- hallitsee keskeisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen käsitteistön
- on selvillä vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksista kansalaisyhteiskunnassa ja osaa myös käyttää niitä
- pystyy hankkimaan ajankohtaista tietoa eri lähteistä sekä arvioimaan kriittisesti verbaalista, kuvallista ja tilastollista informaatiota
- kykenee muodostamaan itselleen perustellun näkemyksen ristiriitaisista ja arvosidonnaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä
- saa edellytyksiä vastuuntuntoisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja suvaitsevan yhteiskunta-käsityksen rakentamiseen.

Yhteiskuntaopin opetus rohkaisee opiskelijoita aktiivisiksi kansalaisvaikuttajiksi Kannuksessa, Suomessa ja Euroopan unionissa. Opiskelijoille annetaan tietoja työelämästä ja sen kehitysnäkymistä. Tavoitteena on, että opiskelija tuntee kuluttajan, yrittäjyyden ja valtion merkityksen talouden toimijana. Opetuksessa korostetaan kriittistä tiedonhankintaa ja hyödynnetään medioita sekä tieto- ja viestintätekniikkaa.

Arviointi

Yhteiskuntaopin oppimisen arvioinnissa huomio kiinnitetään oppimäärän asiasisällön ja keskeisten käsitteiden hallintaan, opiskelijan valmiuteen ilmaista tietonsa jäsentyneesti sekä arvioida ja tulkita yhteiskunnallisia ilmiöitä ja eri tavoin esitettyä sanallista, numeerista ja graafista informaatiota kriittisesti. Näitä valmiuksia arvioidaan kurssien yhteydessä monipuolisten koetehtävien avulla tai käyttämällä vaihtoehtoisia arviointikeinoja.

Jokaisen kurssin alussa selvitetään opiskelijoille arviointiin liittyvät periaatteet ja sovitaan tarkemmat yksityiskohdat. Pakolliset, valtakunnalliset syventävät ja koulukohtaiset syventävät kurssit arvioidaan numerolla. Koulukohtaiset soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Yhteiskuntaopin koulukohtaiset syventävät kurssit liittyvät tavoitteiltaan ja sisällöiltään valtakunnallisiin syventäviin kursseihin. Soveltavat kurssit ovat esim. eheyttäviä kursseja, menetelmäkursseja tai muun koulutuksen järjestämiä kursseja.

Suoritusjärjestys

Kurssien suoritusjärjestys on vapaa. Suositellaan kurssia 1 suoritettavaksi ensimmäisenä.

Itsenäinen suoritus

Mikäli oppilas haluaa suorittaa kurssin itsenäisesti, vaadittavasta kirjallisuudesta ja mahdollisista lisätehtävistä, kuten tutkielmasta, on erikseen sovittava opettajan kanssa. Soveltavien kurssien suorittamisesta päätetään koulukohtaisesti.

Aihekokonaisuudet

Yhteiskuntaoppi käsittelee aihekokonaisuuksia sekä taloudellisesta, sosiaalisesta, poliittisesta että oikeudellisesta näkökulmasta. Aihekokonaisuuksia lähestytään yhteyksillä eri sidosryhmiin. Seuraavassa esitetään painopisteitä, joihin yhteiskuntaopin opetuksessa kiinnitetään huomiota. Painotuksissa voidaan ottaa huomioon ajankohtaiset tapahtumat.

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys

Opetuksessa korostetaan ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien sisältöä ja merkitystä. Aktiivisen kansalaistoiminnan merkitystä tarkastellaan paikalliselta tasolta globaalille tasolle (YH1, YH4). Opiskelijoille esitetään omakohtaisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia esimerkiksi eri kansalaisjärjestöissä ja Euroopan unionin projekteissa. Sisäisen ja ulkoisen yrittäjäyden merkitys avautuu esimerkiksi yhteistyöllä yrittäjien ja yrittäjäjärjestöjen kanssa (YH2).

Hyvinvointi ja turvallisuus

Hyvinvointipalvelujen, oikeuslaitoksen ja turvallisuusjärjestelmän merkitystä (YH1, YH2, YH3, YH4) tarkastellaan myös käytännössä tutustumalla esimerkiksi sosiaalitoimen, poliisin, oikeuslaitoksen ja armeijan toimintaan.

Kestävä kehitys

Sekä kestävä elämäntapa että ekologinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys korostuvat samanaikaisesti yhteiskuntaopin opetuksessa. Opiskelija oppii myös vaikuttamiskeinoja paikalliselta tasolta globaalille tasolle saakka. Aihekokonaisuutta voidaan toteuttaa yhteistyöllä esimerkiksi eri kansalaisjärjestöjen kuten luonnonsuojelujärjestöjen ja yliopistojen tulevaisuuden tutkimuksen yksikköjen kanssa (YH1, YH2, YH4).

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

Yhteiskuntaoppi lisää opiskelijan tietoisuutta siitä, miten erilaiset arvot vaikuttavat omassa arjessa, yhteiskunnassa ja maailmassa sekä tukee opiskelijan kulttuuri-identiteetin muodostumista (YH1, YH4). Yhteistyötä voidaan tehdä eri kulttuuri- ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

Teknologia ja yhteiskunta

Yhteiskuntaopin kursseilla tarkastellaan teknologian vaikutusta elämäntapaan ja talouteen kuten työllisyyteen ja työn sisältöön. Aihekokonaisuutta voidaan syventää yhteistyöllä esimerkiksi yrittäjien ja yrittäjäjärjestöjen kanssa (YH1, YH2).

Viestintä ja mediaosaaminen

Opiskelijan aktiivista suhdetta mediaan vahvistetaan. Opiskelija saa tietoa median toimintaan vaikuttavista taloudellisista ja yhteiskunnallisista tekijöistä sekä yksityisyydensuojasta, turvallisuudesta, tietoturvasta ja tekijänoikeuksista (YH1, YH2, YH3, YH4). Kursseilla tutkitaan esimerkiksi poliittisten ja talousuutisten sisältöä lähdekriittisin menetelmin sekä tehdään yhteistyötä median kanssa.

Verkostoituminen

Lisäksi aihekokonaisuuksia voidaan toteuttaa ja niiden tavoitteita syventää esimerkiksi verkostoitumalla seuraavien sidosryhmien kanssa:

- julkisyhteisöt (esimerkiksi kaupungin hallintoelimet)
- muut oppi- ja tutkimuslaitokset (esimerkiksi toisen asteen oppilaitokset ja yliopistot)
- sosiaali- ja terveystoimi
- tutkimuslaitokset
- alueelliset ympäristökeskukset
- media (esimerkiksi lehdistö)
- yrittäjät (esimerkiksi Keski- Pohjanmaan yrittäjät)
- kansalaisjärjestöt (esimerkiksi poliittisten puolueiden vaalipaneelit)
- kansainväliset yhteistyöjärjestöt (esimerkiksi Amnesty International)
- Eurooppa-tiedotus.

Pakolliset kurssi

1. Yhteiskuntatieto (YH1)

Kurssi perehdyttää valtiolliseen ja yhteiskunnalliseen järjestelmään ja keskittyy suomalaisen yhteiskunnan analyysiin valtio-opin, sosiaalipolitiikan ja sosiologian käsitteistöä ja teorioita hyödyntäen. Keskeisiä näkökulmia ovat yhteiskunnan perusrakenteiden kehitys, valta ja vaikuttaminen

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteet
- tuntee kansalaisen perusoikeudet, vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet
- omaksuu tasapainoisen ja analyyttisen näkökulman yhteiskuntaan
- tuntee hyvinvointiyhteiskunnan perusteet.

KESKEISET SISÄLLÖT

Suomalaisen yhteiskunnan kehitys

- Suomen väestörakenne
- hyvinvointivaltion rakentuminen
- hyvinvointivaltion mahdollisuudet

Valta

- valta käsitteenä ja vallankäytön muodot
- poliittiset järjestelmät

Vaikuttaminen

- demokratia ja kansalaisyhteiskunta
- globaali vaikuttaminen
- vaikuttamisen haasteet
  - tutustuminen oman paikkakunnan kunnalliselämään ja vaikutusmahdollisuuksiin

Oikeusvaltio ja turvallisuusjärjestelmät

- perusoikeudet
- tuomio- ja järjestysvalta
- turvallisuuspolitiikka ja vaihtuvat uhkakuvat

Sosiaalipolitiikka

- tarkoitus, tehtävä ja muodot

Aihokokonaisuudet

Kurssi antaa mahdollisuuden ottaa huomioon kaikki aihekokonaisuudet, mutta niistä erityisesti painottuvat ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys”, ”Hyvinvointi ja turvallisuus” sekä ”Viestintä ja mediaosaaminen”.

2. Taloustieto (YH2)

Kurssi johdattaa ymmärtämään talouselämän toimintaperiaatteita. Se pohjautuu taloustieteisiin. Se käsittelee mikro- ja makrotalouden kysymyksiä kuluttajan, yritysten ja valtioiden näkökulmasta. Kurssilla tutustutaan talouselämään erityyppisten tilastojen ja muiden lähteiden avulla.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kansantalouden keskeisiin perusteisiin, käsitteisiin ja teorioihin
- tutustuu Suomen ja kansainvälisen talouselämän nykytilaan ja tulevaisuuden näkyymiin
- saa taitoja tehdä jokapäiväisiä taloudellisia päätöksiä ja tarkastelee taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta
- tuntee työnteon ja yrittäjyyden merkityksen kansantaloudelle.

KESKEISET SISÄLLÖT

Suomalaisten elinkeinot

- alkutuotanto
- teknologia ja teollistuminen
- palveluyhteiskunta

Taloudellinen toiminta ja yritykset

- talouden peruskäsitteet
- kysyntä, tarjonta ja tasapaino markkinatalouden perusteina
- kilpailu ja sen muodot
- yritystoiminta ja kuluttaja
- tutustuminen paikalliseen yrityskulttuuriin

Talouselämän vaihtelut ja häiriöt

- taloudellinen kasvu
- keynesiläisyys ja monetarismi talouden häiriöiden vaihtoehtoisina ratkaisumalleina

Rahapolitiikka ja rahoitusmarkkinat

- markkinoiden vapautuminen
- rahoitusmarkkinoiden rakenne
- rahapolitiikka ja korko

Julkinen talous ja talouspolitiikka

- verotus ja finanssipolitiikka
- politiikka ja markkinavoimat
- tulopolitiikka

Suomi kansainvälisessä kaupassa

- kansainvälistyvä talous ja Suomi
- globalisaation vaikutuksia

Suomen talouden tulevaisuudennäkymät

- uhkatekijät, mahdollisuudet ja kasvun rajat

Aihokokonaisuudet

Kurssi antaa mahdollisuuden painottaa aihekokonaisuuksia ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys”, ”Hyvinvointi ja turvallisuus”, ”Kestävä kehitys”, ”Teknologia ja yhteiskunta” sekä ”Viestintä ja mediaosaaminen”.

Syventävät kurssit

3. Kansalaisen lakitieto (YH3)

Kurssi antaa perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja opettaa opiskelijaa valvomaan omia oikeuksiaan sekä hoitamaan yksinkertaiset oikeustoimet itse.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja sen keskeisistä periaatteista
- saa perustiedot Suomen tuomioistuinlaitoksesta ja kansalaisen kannalta merkittävistä kansainvälisistä tuomioistuimista
- oppii hoitamaan itse tavanomaisimmat oikeusasiat
- tuntee oikeutensa, etunsa ja velvollisuutensa kansalaisena, työntekijänä ja kuluttajana
- kykenee löytämään ja oppii käyttämään keskeisiä oikeudellisen tiedon lähteitä
- haluaa toimia oikein ja lainmukaisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kuluttajansuoja

Lakitiedon perusteet

- Suomen oikeushistoria
- oikeusjärjestys ja oikeusjärjestelmä
- peruskäsitteet
- oikeudellisen tiedon hankkiminen

Kansalaisen yleisimmät oikeustoimet

- perheoikeus
- työoikeus
- velka, takaus ja maksukyvyttömyys
- asuminen
- muutoksenhaku viranomaisten päätöksiin

Rikos- ja prosessioikeus

- oikeudenkäynti ja sen vaihtoehdot
- rangaistukset
- kansainvälinen oikeus ja siihen vetoaminen
- tuntee Euroopan yhdentymisen tarjoamia etuja ja haittoja, mahdollisuuksia ja uhkia
- vierailu paikallisen alioikeuden istuntoon

Aih kokonaisuudet

Kurssi antaa mahdollisuuden painottaa aihekokonaisuuksia ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys”, ”Hyvinvointi ja turvallisuus” sekä ”Viestintä ja mediaosaaminen”.

4. Eurooppalaisuus ja Euroopan unioni (YH4)

Kurssi perehdyttää opiskelijat Euroopan unionin toimintaan, yksittäisen kansalaisen asemaan yhdentyvässä Euroopassa sekä kannustaa osallistumaan ajankohtaiseen Euroopan unionista käytävään keskusteluun.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa monipuolista ja syventävää tietoa Euroopan unionista ja sen toiminnasta
- oppii toimimaan Euroopan unionin kansalaisena
- osaa hankkia Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa vertailevaa tietoa
- ymmärtää Euroopan yhdentymisen vaikutuksen oman elämänsä ja Suomen poliittisen järjestelmän kannalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Eurooppalainen identiteetti

- yhteiset eurooppalaiset arvot

- Euroopan unionin kansalaisuus
- Vaikuttaminen ja vallankäyttö Euroopan unionissa
- Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmä
  - suomalaiset Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmässä
  - erilaiset jäsenet
- Euroopan unionin alueelliset vaikutukset
- nuorten opiskelu ja työnteko EU:ssa
  - alueitten unioni kansalaisen näkökulmasta
- Euroopan unionin haasteet
- EU:n laajeneminen
  - yhteinen turvallisuuspolitiikka
  - EU ja globaalit järjestelmät

Aihokokonaisuudet

Kurssi antaa mahdollisuuden painottaa aihekokonaisuuksia ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys”, ”Hyvinvointi ja turvallisuus”, ”Kestävä kehitys”, ”Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus” sekä ”Viestintä ja mediaosaaminen”.

5. Yritystalous (YH 5)

Kurssi sisältää tietoinesta yritystoiminnasta ja yritysten asemasta yhteiskunnassa. Kurssi johdattaa ymmärtämään yritystoiminnan toimintaperiaatteita ja syventymään paikalliseen yritystoimintaan Keski- Pohjanmaalla. Lisäksi kurssille voidaan liittää tutustumiskäyntejä paikallisiin yrityksiin.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tietää yleisesti miten yritys toimii
- tutustuu yrityksen asemaan yhteiskunnassa
- tietää miten yritys perustetaan
- tutustuu paikalliseen yritystoimintaan
- ymmärtää yritystoimintaan liittyvää uutisointia mediassa

KESKEISET SISÄLLÖT

Yrityksen toiminta ja asema yhteiskunnassa

- yritystoiminnan periaatteet
- elinkeinorakenne
- paikallisia yrityksiä

Yrityksen perustaminen

- ideointi
- rahoituksen järjestäminen
- yritysmuodon valinta
- perustamistoimet

Syventyminen yrityksen raha- ja reaali prosessiin

- markkinointi
- sisäinen ja ulkoinen laskentatoimi
- hallinto
- yritystoiminnan kansainvälistyminen

Yritystoiminnan tulevaisuus

- katsaus paikalliseen yritystoimintaan
- vierailukäyntejä yrityksiin

6. Kansalaisena ja kuluttajana (YH06)

Kurssin tavoitteet:

Opiskelija oppii toimimaan osana julkista hallintoa.

Opiskelija tietää oikeutensa ja velvollisuutensa kuluttajana.

Keskeiset sisällöt:

Tutustutaan kunnan vuosibudjetin laadintaan virkamiesvalmistelusta alkaen, eteneminen luottamusmiesportaaseen (seurataan kunnanhallituksen ja kunnanvaltuuston kokoukset talousarvioiden osalta).

Hallintomenettelylaki ja sen vaikutukset yksittäiseen kansalaiseen.

Asunto-osakkeen ja kiinteistön kauppa sekä asunnon vuokraaminen.

Tavaroiden ja palvelusten kauppa, kuluttajansuojalaki, koti- ja etämyynti ja osamaksukauppa

Arviointi: Kurssi arvioidaan numerolla.

4.16 PSYKOLOGIA

Ihmisen toimintaa tutkivana tieteenä psykologia antaa opiskelijalle valmiuksia havainnoida ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja hänen toimintaansa vaikuttavia tekijöitä. Psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla opiskelija voi omakohtaisesti tunnistaa, tiedostaa ja käsitellä psyykkisiä ilmiöitä. Psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. Psykologian yhtäältä empiirinen ja toisaalta pohdiskeleva ote luo opiskelijalle mahdollisuuden kehittää omaa kriittistä ajatteluaan.

Opetuksessa luodaan edellytykset psykologisen tiedon ymmärtämiseen ja omakohtaiseen soveltamiseen. Opiskelijaa autetaan oivaltamaan psykologisen tiedon yhteys sosiaalisiin, kulttuurisiin ja ajankohtaisiin kysymyksiin sekä ymmärtämään psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vastavuoroista riippuvuutta.

Opetuksessa käsitellään psykologisen tiedon luonnetta ja tiedon muodostumista painottaen ajankohtaisen tutkimuksen ja tutkimusperinteen keskeisiä sisältöjä.

Psykologian kursseilla voidaan vierailujen yhteydessä tutustua esimerkiksi päiväkotien, erityisluokkien, vanhainkodin, perheneuvolan ja mielenterveystoimiston työhön sekä psykologin ammattiin.

Kurssit suositellaan suoritettavaksi seuraavassa järjestyksessä:

1, 6, 2, 3, 4, 5, 8. Kurssin 7 voi suorittaa joko 2. tai 3. opiskeluvuotena.

Opetuksen tavoitteet

Psykologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa tutkimustiedon pohjalta ihmisen toiminnan kokonaisuutena, joka perustuu psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden vuorovaikutukseen

- hallitsee psykologian keskeisiä käsitteitä, kysymyksenasetteluja ja tiedonhankintakeinoja sekä tietää psykologian tutkimustuloksia ja pystyy niiden pohjalta arvioimaan tieteellisen tiedon mahdollisuuksia ja rajoituksia
- ymmärtää psykologista tietoa siten, että pystyy soveltamaan tietoaan elämäntilanteidensa ja mahdollisuuksiensa tunnistamiseen, oman psyykkisen kasvunsa ja hyvinvointinsa edistämiseen, opiskeluunsa sekä ajattelunsa, ihmissuhteidensa ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen
- osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta
- kehittää valmiuksiaan sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan, yhteiskunnallisten ja kulttuurillisten muutosten – kuten teknologisen kehityksen – tunnistamiseen ja kohtaamiseen sekä erilaisista kulttuuritaustoista ja yhteiskunnallisista oloista tulevien ihmisten toiminnan ymmärtämiseen.

Arviointi

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijoiden kognitiivisesti korkeatasoiseen ymmärrykseen tähtäävään osaamiseen. Arvioinnissa painotetaan tiedon muokkaamista ja kokonaisuuksien hallintaa yksittäisten tietojen toistamisen sijasta. Opiskelijan tulee osoittaa, että hän on ymmärtänyt opiskelemansa asiat ja että hän pystyy soveltamaan oppimaansa tietoa.

Pakollinen kurssi ja syventävät kurssit (2-6) arvioidaan numeroilla.

Pakollinen kurssi

1. Psyykkinen toiminta, oppiminen ja vuorovaikutus (PS1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu psykologiaan tieteenä ja psykologian soveltamiseen yhteiskunnan eri alueilla
- ymmärtää erilaisia tapoja tutkia ja selittää ihmisen toimintaa
- tietää psykologian keskeisiä aihepiirejä, kuten emootio, motivaatio ja kognitiiviset toiminnot, sekä osaa havainnoida ja pohtia ihmisen toimintaa näitä kuvaavien käsitteiden avulla
- ymmärtää oppimista psykologiseen tietoon tukeutuen ja osaa pohtia psykologisen tiedon avulla omaa opiskeluaan
- osaa soveltaa sosiaalipsykologista tietoa sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkastelussa ja ymmärtää itseään ryhmän jäsenenä.

Keskeiset sisällöt

- psykologia tieteenä: psykologian tutkimuskohteet ja sovellusalueet, psykologisen tiedon muodostuminen, keskeisiä lähestymistapoja psykologisten ilmiöiden selittämiseen
- psyykkisen toiminnan luonne: psykologian peruskäsitteitä, toimintaa ohjaavia psyykkisiä, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä
- oppimisen psykologian perusteet ja sovelluksia

- sosiaalipsykologian perusteita, kuten ryhmadynamiikka, roolit ja normit

Viestinnän ja mediaosaamisen sekä teknologian aihekokonaisuudet liittyvät psykologisen tiedon soveltamiseen yhteiskunnan eri osa-alueilla, esim. mainonnassa. Hyvinvoinnin ja turvallisuuden aihekokonaisuutta käsitellään psyykkisen itsesäätelyn yhteydessä.

Syventävät kurssit

2. Ihmisen psyykinen kehitys (PS2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen perustana olevia psykologisia, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä ja näiden keskinäistä riippuvuutta
- tietää keskeisiä kehityspsykologisia teorioita ja osaa soveltaa kehityspsykologista tietoa omaan elämäänsä
- ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen jatkuvan monimuotoisena koko elämän ajan
- ymmärtää yksilön kehitykseen liittyviä mahdollisia ongelmia ja ymmärtää, että kehitykseen voidaan vaikuttaa
- ymmärtää, miten psyykkistä kehitystä tutkitaan.

Keskeiset sisällöt

- yksilön psyykinen kehitys elämän eri vaiheissa
- psyykkisen kehityksen osa-alueet kehityspsykologisten teorioiden valossa
- psyykkisen kehityksen yhteydet biologisiin tekijöihin, esimerkiksi perintötekijöihin ja hermoston kehitykseen
- sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kulttuurin merkitys ihmisen psyykkisessä kehityksessä
- psyykkisen kehityksen ongelmia ja niihin vaikuttaminen
- psyykkisen kehityksen tutkiminen

Hyvinvoinnin aihekokonaisuutta edustaa terveen kehityksen edellytysten kuvaaminen. Moraalin kehitys ja kasvuympäristön vaikutus liittyvät kestäväan kehitykseen ja turvallisuuteen. Kurssilla voidaan käsitellä myös kulttuuri-identiteetin ja arvojen kehitystä.

3. Ihmisen tiedonkäsittelyn perusteet (PS3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kognitiivisten perusprosessien, kuten tarkkaavaisuuden, havaitsemisen ja muistin toiminnan periaatteita
- ymmärtää vireystilan säätelyä ja sen merkitystä ihmisen hyvinvoinnin kannalta
- ymmärtää hermoston perusrakenteen ja toiminnan periaatteita sekä niiden yhteyden kognitiivisiin perustoimintoihin
- tietää, miten kognitiivisia perusprosesseja ja hermoston toimintaa tutkitaan.

Keskeiset sisällöt

- kognitiiviset perusprosessit
- vireystilan säätely, nukkuminen ja uni
- hermoston rakenne, hermosolun ja hermoverkkojen toiminta ja niiden yhteys psyykkisiin toimintoihin
- kognitiivisen toiminnan häiriöt ja aivovauriot sekä niiden kuntoutus
- kognitiivisen psykologian ja neuropsykologian tutkimus ja sovelluksia

Ihmisen tiedonkäsittely ja sen sovellukset liittyvät viestintä- ja mediaosaamisen sekä teknologian aihekokonaisuuksiin. Hyvinvoinnin ja turvallisuuden aihekokonaisuutta käsitellään esim. stressin, vireystilan ja liikennepsykologian yhteydessä.

4. Motivaatio, tunteet ja älykäs toiminta (PS4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ihmisen toiminnan olevan sekä tietoisien ohjauksen että tiedostamattomien tekijöiden vaikutuksen alaisena
- tutustuu motivaation ja emootioiden perusteorioiden ja tietää, miten ihmisen motivaatiota ja emootioita koskeva tutkimustieto syntyy niiden pohjalta
- ymmärtää, miten motivaatio, emootiot ja kognitiiviset toiminnot muodostavat dynaamisen toimintaa ohjaavan kokonaisuuden
- ymmärtää, miten motivaatio ja emootiot ovat yhteydessä yksilön ja yhteisön hyvinvointiin
- ymmärtää tietoisuuden, ajattelun ja kielen merkityksen ihmisen toiminnassa
- ymmärtää taitavan ajattelun, älykkyyden, asiantuntijuuden ja luovuuden edellytyksiä ja kehittämismahdollisuuksia yksilön ja yhteisön näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- eritasoiset motiivit sekä motivaation kehittäminen ja ylläpitäminen
- tunteet moniulotteisina prosesseina sekä niiden muodostuminen, ilmeneminen ja merkitys
- motivaation ja emootioiden perusteorioiden ja tutkimus
- motivaation, emootioiden ja kognitiivisten toimintojen keskinäiset vaikutukset ihmisen toiminnassa
- motivaation, emootioiden ja niiden säätelyn yhteys hyvinvointiin yksilö- ja yhteisötasolla
- motivaation ja tunteiden yhteydet sosiaalisiin ja kulttuurisiin tekijöihin sekä motivaation ja tunteiden biopsykologinen perusta
- korkeatasoinen kognitiivinen toiminta, kuten ajattelu, ongelmanratkaisu ja päätöksenteko

Motiivien ja tunteiden käsittely liittyy psyykkiseen hyvinvointiin. Motivaatioon kuuluvat omatoimisuus, osallistuminen ja aloitteellisuus ovat myös aktiivista kansalaisuutta.

5. Persoonallisuus ja mielenterveys (PS5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää persoonallisuuskäsitteen laaja-alaisuuden ja tietää, millaisin tutkimusmenetelmin persoonallisuutta koskeva tieto on syntynyt
- ymmärtää erilaisia lähestymistapoja persoonallisuuden kuvaamiseen
- ymmärtää mielenterveyden määrittelyn vaikeuden sekä sen, miten psyykkiset, biologiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ovat yhteydessä mielenterveyteen
- tietää keskeisiä mielenterveyden häiriöitä ja niiden erilaisia hoitomuotoja
- tietää psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämisen keinoja.

Keskeiset sisällöt

- persoonallisuuspsykologian keskeisiä käsitteitä, esimerkiksi minuus ja identiteetti
- persoonallisuuden määrittely ja selittäminen psykologian eri näkökulmista
- persoonallisuuden tutkiminen
- mielenterveyteen vaikuttavat tekijät ja mielenterveyden häiriöt
- psykoterapia ja lääkehoito mielenterveyden ongelmien hoidossa
- psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitäminen

Persoonallisuuspsykologian ja mielenterveyden teemat liittyvät hyvinvoinnin aihekokonaisuuteen. Mielenterveys ja persoonallisuuden rakentuminen kuuluvat kulttuurin aihekokonaisuuteen, esimerkiksi mielenterveyden käsite on kulttuurisidonnainen ja kulttuuri on tärkeä psyykkiselle hyvinvoinnille. Työelämän kysymykset liittyvät hyvinvoinnin sekä aktiivisen kansalaisuuden ja yrittäjyyden aihekokonaisuuksiin.

Koulukohtainen syventävä kurssi

6. Sosiaalipsykologia (PS6)

TAVOITTEET

- tieto yksilön ja ryhmien vuorovaikutusmekanismeista
- itsetuntemuksen lisääminen
- erilaisiin ryhmiin ja ryhmäilmiöihin tutustuminen
- kulttuurien tuntemuksen ja suvaitsevaisuuden lisääminen

SISÄLLÖT

- sosiaalipsykologian keskeiset käsitteet (esim. arvot, asenteet, kiintymyssuhteet, sosiaaliset taidot, kommunikaatio, viestintä, roolit, normit, valta jne.)
- ihmisen kehittyminen yhteisön jäseneksi
- ryhmien synty ja merkitys
- erilaiset ryhmäsuhteet ja ryhmädynamiikka
- harjoituksia ja tehtäviä

Kursseilla käsitellään aktiivista kansalaisuutta roolien, normien ja sosiaalisen vuorovaikutuksen yhteydessä. Sosiaalipsykologiaan kuuluu luonnostaan kulttuureihin tutustuminen ja erilaisuuden hyväksyminen sekä suvaitsevaisuus. Myös teknologian ja yhteiskunnan sekä viestintä- ja mediaosaamisen aihekokonaisuudet liittyvät kurssin teemoihin.

Soveltavat kurssit

7. Psykologian kertauskurssi (PS 7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on psykologian keskeisten asiakokonaisuuksien kertaaminen. Kurssilla korostetaan erityisesti psykologian näkökulmaa ihmiseen fyysis-psykkis-sosiaalisena olentona. Tärkeää on psykologialle ominainen monipuolinen tarkastelutapa. Materiaalina käytetään psykologian oppikirjoja, vanhoja ylioppilastehtäviä sekä muuta ajankohtaista materiaalia.

SISÄLLÖT

- keskeisten teorioiden ja tutkimusten tarkastelu
- keskeisten teemojen tarkastelu monipuolisesti eri kurssien asioita yhdistellen (esim. yksilöllisyys-yhteisöllisyys, liikennekäyttäytyminen, mainonta, työelämä, opiskelu, ihmissuhteet, psykologisen tiedon soveltamisalueet)
- psykologian keskeisten käsitteiden kertaaminen
- ajankohtaisten psykologiaan liittyvien teemojen pohtiminen

TYÖSKENTELYTAVAT

- kurssin oppitunneilla työskennellään paljon ryhmissä yhdessä asioita pohtien ja ideoiden sekä mallivastauksia laatien
- mallivastauksia vanhoihin yo-tehtäviin laaditaan myös kirjallisesti yksilösuorituksina
- opettaja pyrkii ohjaamaan opiskelijoiden valmentautumista yo-kokeeseen jokaisen yksilölliset valmiudet mahdollisimman hyvin huomioiden

ARVIOINTI

Kurssi on suoritusmerkinnällinen (S).

8. Psykologian tutkimuskurssi (PS8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii soveltamaan omaksumaansa psykologista tietoa käytännössä pienimuotoisen tutkimustyön kautta. Opiskelijoilla on mahdollisuus perehtyä tutkimuksen avulla itseään kiinnostaviin aiheisiin. Kurssilla tutustutaan tutkimuksen tekemisen eri vaiheisiin. Tutkimukset toteutetaan yksilötyönä tai 2-3 opiskelijan ryhmissä. Tavoitteena on yhteistyötaitojen kehittyminen tutkimusprosessin kuluessa.

SISÄLLÖT

- kerrataan tärkeimmät psykologian tutkimusmenetelmät
- tehdään pienimuotoinen tutkimus jostain psykologiaan liittyvästä aiheesta
  - o kehityspsykologia: ihmisen kehitys eri ikäkausina
  - o sosiaalipsykologia: arvot, asenteet, mainonta, viestintä
  - o kognitiivinen psykologia: luovuus, älykkyys, lahjakkuus, oppiminen, muisti
  - o persoonallisuus: yksilöiden väliset erot
  - o motiivit ja tunteet
- tutkimukset esitellään ryhmän kesken tai/ja psykologian kurssien yhteydessä

ARVIOINTI

Kurssi arvostellaan pääsääntöisesti suoritusmerkinnällä (S). Kurssista voidaan antaa myös numero, mikäli opiskelija sitä kurssin alussa pyytää.

4.17 MUSIIKKI

Lukion musiikinopetus perustuu ajatukselle, että musiikki on merkittävä osa ihmisen kulttuuria. Musiikinopetus tähtää siihen, että opiskelija tiedostaa musiikkisuhteensa ja syventää sitä. Omakohtainen musiikkisuhde vahvistaa itsetuntemusta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tukee itsetuntoa. Opiskelija oppii ymmärtämään musiikin monenlaisia ilmenemismuotoja ja merkityksiä. Tehtävänä on tarjota elämyksiä, taitoja ja tietoja, jotka lisäävät opiskelijan musiikillista sivistystä ja rohkaisevat häntä elinikäiseen musiikin harrastamiseen.

Musiikinopetuksessa on keskeistä opiskelijan oma ilmaisu, luovuus, vuorovaikutustaidot ja myönteiset kokemukset. Musiikillinen osaaminen, ajattelu ja kyky oman toiminnan arviointiin kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Yhdessä musisoiminen on ainutlaatuaista ryhmätoimintaa, joka vahvistaa sosiaalisia ja kommunikaatiotaitoja. Musiikin tuottaminen – laulaminen, soittaminen ja musiikillinen keksintä – ja kuunteleminen ovat opetuksen keskeisiä sisältöjä. Oppisisältöjen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilainen suuntautuminen ja lähtötaso. Musiikin kursseilla pyritään tarjoamaan jokaiselle mielekkäitä musiikillisia tehtäviä.

Taideaineena musiikin tulee tukea ja luoda koulun kulttuuritoimintaa. Se on tärkeä osa koulun juhlia ja muita tapahtumia. Koulun musiikki voi olla koulun toimintakulttuuria rikastava tai jopa kantava voima ja se tarjoaa hyvän alustan kaikkien aineiden väliseen integraatioon. Musiikinopiskelu syventää oman ja muiden kulttuurien tuntemusta. Se auttaa arvostamaan kulttuurien monimuotoisuutta ja ymmärtämään kulttuurien- ja taiteidenvälistä vuorovaikutusta. Opiskelija saa valmiuksia taiteelliseen työskentelyyn, aktiiviseen kulttuurivaikuttamiseen, teknologian hyödyntämiseen musiikin alalla ja median tarjonnan kriittiseen tarkasteluun.

Opetuksen tavoitteet

Musiikinopetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tiedostaa oman suhteensa musiikkiin ja kykenee arvioimaan sitä sekä oppii arvostamaan erilaisia käsityksiä musiikista
- oppii ilmaisemaan itseään musiikillisesti, laulaen ja soittaen
- kehittää taitoaan kuunnella musiikkia ja tulkita kuulemaansa, myös musisoidessaan
- syventää tietoaan musiikin eri tyyleistä, lajeista ja historiasta
- tunnistaa oman kulttuuri-identiteettinsä sekä oppii ymmärtämään musiikkikulttuurien monimuotoisuutta ja toimimaan kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa
- oppii ymmärtämään musiikin ja äänen merkitystä mediassa
- osaa toimia vastuullisesti ja pitkäjänteisesti aktiivisessa vuorovaikutuksessa ryhmän kanssa
- osaa asettaa musiikinopiskelulle tavoitteita ja arvioida niiden toteutumista

Arviointi

Musiikinopetus tarjoaa samanaikaisesti useita tapoja kehittää musiikillista osaamista ja identiteettiä. Kukin opiskelija syventää musiikillisia valmiuksiaan sekä itsenäisesti että yhdessä ryhmän kanssa. Nämä musiikinopiskelun erityispiirteet edellyttävät jatkuvaa ja monipuolista arviointia, jolla suunnataan ja tarkennetaan oppimisprosessin kulkua. Arviointi tukee myönteisesti opiskelijan musiikillista edistymistä ja hänen musiikkisuhteensa syventymistä. Luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä tapahtuva arviointi kohdistuu koko musiikinopiskelun prosessiin ja opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso sekä se, että opiskelijan osaaminen voi ilmetä millä tahansa musiikin osa-alueella. Opiskelijan itsearviointi on olennainen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan. Arvioinnin osana on myös asenne musiikinopiskeluun, opiskelijan kyky toimia ryhmän jäsenenä ja jakaa osaamistaan.

Pakolliset kurssit

1.Musiikki ja minä (MU1)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija löytää oman kanavansa ilmaista itseään musiikillisesti tai kokee musiikillisia elämyksiä kuunnellen. Hän pohtii kriittisesti suhdettaan musiikkiin ja voi mahdollisesti löytää musiikista välineen toimia toisten kanssa yhdessä. Hän tutkii omia mahdollisuuksiaan musiikin tekijänä ja tulkitsijana, kuuntelijana sekä kulttuuripalvelujen käyttäjänä. Kurssilla tutustutaan paikalliseen musiikkitoimintaan, esimerkiksi osallistumalla seudulla järjestettäviin konsertteihin ja paikalliseen kansanmusiikkiin. Opiskelijoiden omat musiikilliset vahvuudet voivat näkyä opetustilanteissa.

Opiskelija kehittää äänenkäyttöään omien edellytystensä mukaisesti ja tavoitteena on se, että jokainen rohkaistuu laulamaan mukana yhteislauluja. Ennestään soittotaitoisia opiskelijoita voidaan käyttää apuna yhteislaulun säestämisessä. Kaikille pyritään antamaan valmiudet bändisoitinten perushallintaan ja perusvalmiudet soittoharrastuksen aloittamiseen ja jatkuvaan harrastamiseen. Tavoitteena on tuottaa onnistumisen elämys ja herättää mielenkiinto soittamiseen. Kurssilla syvennetään musiikin peruskäsitteiden, kuten rytmin, melodian ja harmonian tuntemusta soittaen ja laulaen. Opiskelija oppii tarkkailemaan ääniympäristöään ja perehtyy kuulonhuoltoon.

2.Moniääninen Suomi (MU2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan suomalaista musiikkia kansanmusiikista taidemusiikkiin ja vahvistaa siten omaa kulttuurista identiteettiään. Opiskelija tutkii erilaisia Suomessa esiintyviä musiikkisuuntauksia ja niiden ilmentymiä taustatekijöitä, kehitystä ja olennaisia piirteitä. Kurssilla luodaan katsaus eurooppalaisen taidemusiikin suomalaiseen musiikkikulttuuriin väliseen yhteyteen. Opiskelussa käytetään monipuolisia työtapoja, erityisesti musisointia ja kuuntelua. Musisoitaessa kiinnitetään huomiota oman ilmaisun sekä kuuntelu- ja kommunikointivalmiuksien kehittämiseen. Opetuksessa käytetään populaari-, taide- ja perinnesäntämusiikkia.

Syventävät kurssit

3.Ovet auki musiikille (MU3)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan ja vertailemaan itselleen vieraita musiikinlajeja ja musiikkikulttuureja sekä ymmärtää musiikin syntymiseen ja tuottamiseen vaikuttavia tekijöitä, kuten musiikkibisnes. Kurssilla tutustutaan syvällisesti joihinkin musiikinlajeihin tai musiikkikulttuureihin. Opiskelija kehittää musisointi- ja tiedonhankintataitojaan.

4.Musiikki viestii ja vaikuttaa (MU4)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tutustuu musiikin käyttöön ja vaikutusmahdollisuuksiin eri taidemuodoissa ja mediassa. Opiskelija perehtyy musiikin osuuteen esimerkiksi elokuvassa, näyttämöllä, joukkoviestimissä ja Internetissä sekä tutkii musiikin yhteyttä tekstiin, kuvaan ja liikkeeseen. Sisältöjen tarkastelussa ja työskentelytavoissa painottuu monipuolisuus. Musiikin vaikuttavuutta tutkitaan analysoimalla olemassa olevaa tai itse tuotettua materiaalia.

5.Musiikkiprojekti (MU5)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii suunnittelemaan ja toteuttamaan ryhmässä tai itsenäisesti musiikillisen kokonaisuuden, jossa hän käyttää aiemmin hankkimiaan tietoja ja taitoja. Kyseessä voi olla esimerkiksi pienimuotoinen konsertti, ohjelmaa koulun juhliin, äänite tai taiteidenvälinen projekti.

6. Lukiodiplomi (MU6)

Valtakunnallinen musiikin koe. Suoritetaan itsenäisesti (esim. oma konsertti, säveltäminen). Sisältää myös kirjallisen osion(mm. musiikillinen omaelämäkerta)
Kurssin suorittaneet saavat erillisen todistuksen.

7. Musiikkikoulun päästötodistus tai vastaava oppimäärä (MU7)

8.-13. Nuorisokuoro/Lauluyhtye (MU8-13)

Vaativan lauluohjelman harjoittelu sekä kuorossa että pienissä laulu-yhtyeissä. Kurssi sisältää esiintymisiä sekä koulussa että muualla.

14.-16. Kiva soittaa kimpassa

Kursseilla soitetään yhdessä. Kurssi sisältää monipuolista soittamista eri soittimilla.

Vaativan lauluohjelman harjoittelu sekä kuorossa että pienissä laulu-yhtyeissä. Kurssi sisältää esiintymisiä sekä koulussa että koulun ulkopuolella eri tilaisuuksissa.

Aihekokonaisuudet

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys

Opiskelija osallistuu musiikkitarjontaan ja kokee osallistuvansa taiteen tekijänä ja kuulijana ja osaa valikoida itselleen sopivia kulttuuritapahtumia. Musiikki kuuluu kaikille ja jokainen voi löytää siitä oman henkilökohtaisen kasvun ainekset yksin tai ryhmässä. Musiikin arvo

yhteiskunnassa vaatii panostusta. Musiikin harrastaminen vaatii kykyä tehdä pitkäjänteistä ja ahkeraa työtä, joka on arvokas ominaisuus tulevaisuudenkin työelämässä. Osallistuminen, vastuun kantaminen ja kriittisyys mahdollistuvat vaikuttamalla kulttuurielämää koskeviin ratkaisuihin sekä paikallisesti, valtakunnallisesti että globaalisti. Tavoitteena on aloitteellinen ja aktiivinen kansalainen hänelle tärkeän taidemuodon toimintaedellytysten luomisessa opiskeluaikana ja tulevaisuudessa eri tahojen kanssa yhteistoiminnassa.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Opiskelijaa ohjataan musiikintunneilla oikeaan äänenkäyttöön ja kuulon suojaamiseen, jota hän osaa hyödyntää muissakin ääniympäristöissä vapaa-aikana ja työelämässä. Opiskelussa aihekokonaisuuden omaksuminen toteutuu luonnostaan musisointitilanteissa osallisuutena, keskinäisenä tukena ja oikeudenmukaisuutena. Musiikilliset elämykset ovat tärkeitä elämänilon, mielenterveyden ja jaksamisen lähteitä kaikissa elämänvaiheissa ja erityisesti elämän kriisitilanteissa. Musiikki on terapeutti ja rentouttava kanava, jonka merkitys myös aggressioiden purkamisessa voi olla suuri. Perinteisesti musiikin avulla ihminen voi ilmaista tunteitaan ja näkemyksiään vuorovaikutustilanteissa ja ryhmässä kehittäväällä tavalla sekä käsitellä myös pettymyksiä, ristiriitaisia kokemuksia ja konflikteja väkivallattomasti. Ryhmään kuulumisen tunne on jokaisen perustarve.

Kestävä kehitys

Musiikki on ikivanha taidemuoto ja sen elementit ovat pysyviä. Sen avulla on kasvatettu koko ihmiskunnan historian ajan ja sen avulla on siirretty kulttuuriperintöä sukupolvelta ja kulttuurilta toiselle. Teknologian ja laitteiden kehittyessä huimaa vauhtia musiikki tarjoaa myös oivan mahdollisuuden asennekasvatukseen, jossa opetellaan suhteuttamaan runsasta laite- ja informaatiotarjontaa käytettävissä oleviin resursseihin ja sen tarkoituksenmukaisuuteen sekä suhtautumaan kriittisesti kaupallisuuteen. Kansalaisen omilla eettisillä, käytännöllisillä, taloudellisilla, yhteiskunnallisilla ja ammatillisilla valinnoilla on merkityksensä.

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

Musiikin opetussuunnitelman oppisisällöt ja tavoitteet rakentuvat aihekokonaisuuden pohjalle. Sen rooli kulttuuri-identiteetin muodostamisessa on keskeinen koulun musiikin opetuksessa, toimintakulttuurissa, traditioissa ja juhlatilaisuuksissa, sekä vapaa-aikana elämän eri tilanteissa.

Äänentoisto, laitteistot, tieto- ja viestintäteknikka

Teknologian kehittämisen lähtökohtana on ihmisen tarve parantaa elämänsä laatua ja helpottaa elämäänsä työ- ja vapaa-aikanaan. Musiikin opetuksessa kehitetään tietoa ja taitoa suunnitella, valmistaa ja käyttää apuna erilaisia musiikin tekemiseen tarkoitettuja teknologisia tuotteita, prosesseja ja järjestelmiä pitämättä sitä kuitenkaan tärkeämpänä, kuin perinteinen musiikin tuottaminen. Teknologian hyödyntämisessä musiikin saralla on erityisen tärkeää osata arvioida teknologisten vaihtoehtojen vaikutusta työn sisältöön ja tuotokseen. Se voi parhaimmillaan rikastaa musiikillista keksintää ja kehittää myös ongelmanratkaisutaitoja. Tekniset laitteet ja sovellukset voivat olla myös apuväline ilmaista itseä musiikillisesti sellaiselle opiskelijalle, jonka käsitys omasta musikaalisuudesta on rajoittunut.

Viestintä- ja mediaosaaminen

Musiikin opetus tähdentää luovaa suhdetta äänen tuottamiseen ja korostaa vastuuta median sisällöntuottamisessa, käytössä ja mediakäyttäytymisessä. Musiikki on taidemuotona hyvin altis muoti-ilmiöille ja median rooli viihdyttäjänä ja elämysten antajana siinä korostuu. Sillä muokataan käyttäytymismalleja, maailman- ja minäkuvaa ja se tarjoaa yhteisöllisiä kokemuksia enemmän, kuin moni muu koulussa opetettava aine. Musiikin eri osa-alueilla on oleellista saada tietoa tekijänoikeuksista, oppia mediakriittisyyttä ja hallita tulkinta- ja vastaanottotaidot. Myös eettiset ja esteettiset kysymykset, vuorovaikutus-, viestintä- ja vaikuttamistaidot ovat musiikissa oleellisia. Media on sekä opiskelun kohde että väline. Mediakasvatus on verbaalisten, visuaalisten, auditivisten, teknisten ja yhteiskunnallisten taitojen sekä opiskelutaitojen kehittämistä. Oppiaineiden välinen yhteistyö ja yhteistyö eri viestintävälineiden kanssa sekä oppiminen aidoissa toimintaympäristöissä on luontevaa.

4.18 KUVATAIDE

Pakolliset kurssit

1. Minä , kuva ja kulttuuri (KU1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee visuaalisen kulttuurin sisältöjä ja perusteita
- oppii ilmaisemaan itseään kuvataiteen keinoin ja tekemään omakohtaisia ratkaisuja
- oppii käyttämään taiteen käsitteistöä tarkastellessaan ja arvioidessaan omia, muiden opiskelijoiden, taiteen ja median kuvia
- oppii tarkastelemaan visuaalisen kulttuurin ilmiöitä kriittisesti ja tulkitsemaan niiden sisältöjä, muotoja ja merkityksiä yksilön ja yhteiskunnan kannalta sekä soveltamaan oppimaansa omassa työskentelyssään
- ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään ja yhteiskunnassa

KANNUS

- oppii käyttämään pakkakunnan tarjoamia tiedonhankinta- ja kulttuuripalveluja

KESKEISET SISÄLLÖT

- mitä taide on: taide yksilön ja yhteiskunnan kannalta ja erilaiset taidekäsitteet
- kuvan valta ja vallan kuva kulttuurissa
- taide kulttuurin tulkina: suomalaisuus, pohjoismaisuus, eurooppalaisuus ja Euroopan ulkopuolisia kulttuureita
- oma kuvallinen ilmaisu: piirtäminen, maalaaminen, kolmiulotteinen työskentely, digitaalisen kuvan käyttö
- kuvan rakentamisen keinot: sommittelu, muoto, väri, liike, tila ja aika
- kuvan tulkinta ja analysointi kuvallisin keinoin, analysointitapoihin, kuten formalistiseen, semioottiseen, ikonografiseen ja reseptioanalyttiseen tulkintaan tutustuminen

KANNUS

- vierailu paikallisessa kuvataidekohteessa (mikäli kurssin aikana sellainen järjestetään)

2. Ympäristö, paikka ja tila (KU2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii muotoilun ja arkkitehtuurin perusteita, ilmaisutapoja, materiaalituntemusta, estetiikkaa ja suunnitteluprosesseja
- oppii ympäristön suunnittelussa ja muotoilussa tekemään havaintoja eri näkökulmista, kuten esteettiseltä ja eettiseltä sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän kehityksen kannalta
- oppii tarkastelemaan ympäristöä luonnonvaraisena, rakennettuna, sosiaalisena ja psyykkisenä ilmiönä sekä kulttuurisena viestinä
- ymmärtää yhteisö- ja ympäristötaiteen merkityksen ympäristösuunnittelussa ja laajemmin visuaalisessa kulttuurissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tila käsitteenä: tilan kokeminen psyykkisenä, fyysisenä ja sosiaalisena paikkana
- arkkitehtuurin ja muotoilun peruskäsitteet: mittakaava, liike, tila, suhdejärjestelmät, rakenne, väri, muoto ja materiaali
- maisema, rakennus, esine ja taideteos materiaalisena, henkisenä, esteettisenä ja oman aikansa kulttuurihistoriallisena viestinä
- arkkitehtuuri ja muotoilu kulttuurisesti kestävän kehityksen ja talouselämän näkökulmasta
- mallintaminen, havainnekuvat, pienoismallit ja materiaalikokeilut

SYVENTÄVÄT KURSSIT

3. Media ja kuvien viestit (KU3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii erittelemään ja tulkitsemaan median kuvaaman maailman suhdetta kulttuuriin ja todellisuuteen
- ymmärtää kuvailmaisun vaikutuskeinoja mediassa
- oppii käyttämään erilaisia kuvia ja tekniikoita eri viestintäympäristöissä oman ilmaisunsa välineenä
- oppii analysoimaan ja kehittämään omaa mediasuhdettaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kuva mediassa: kuvajournalismi, mainonta viihteen kuvat, populaarikulttuuri, sarjakuva, www-sivujen ja tietokonepelien kuvailmaisuus
- graafinen suunnittelu: taitto, typografia, kuvan muokkaus- ja siirtomenetelmät
- mediakuvien aatekriittinen ja kulttuurinen tarkastelu eri aikoina, paikoissa ja osakulttuureissa
- valokuva mediassa
- elokuva ja video: perinteinen ja uudistuva kuvakerronta
- visuaalisuus tuotteistamisessa ja tuotemerkkien luomisessa

4. Taiteen kuvista omiin kuviin (KU4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa kuvataiteen historian pääpiirteitä teemallisesti ja kronologisesti
- ymmärtää kuvataiteen sisältöjä ja ilmaisutapoja eri aikoina ja eri kulttuureissa
- käyttää omassa ilmaisussaan hyväkseen taiteen tuntemustaan
- oppii työskentelemään itsenäisesti ja harjaantuu pohdiskelemaan, sanalliseen itsearviointiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- taidekuvien tulkinta ja analyysi kuvin ja sanoin
- eri aikakausien kulttuuristen merkitysten ja käsitysten ilmeneminen kuvataiteessa
- aiheen kehittäminen ja luonnostelu osana taiteellista luomisprosessia
- kuvan sisältö ja muoto taiteilijan ja kulttuurin viestinä, sommittelu, kuten: väri, valo, varjo ja liike sekä illusorisuus ja kolmiulotteisuus sekä pinnan rakenne ja materiaali

KANNUS

- luova itseilmaisuus

5. Nykyaikaisen taiteen työpaja (KU5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii seuraamaan ja arvioimaan nykytaiteen ajankohtaisia ilmiöitä
- oppii havaitsemaan ja oivaltamaan visuaalisia merkityksiä ympäristössä sekä soveltamaan havaintojaan omassa ilmaisussaan
- oppii ymmärtämään ja käyttämään nykytaiteen keinoja työskennellessään erilaisten ilmiöiden parissa
- harjaantuu tavoitteelliseen ja prosessinomaiseen työskentelyyn.

KESKEISET SISÄLLÖT

- mitä nykytaide on: nykytaiteen taustalla vaikuttavat erilaiset ilmiöt ja erilaiset taidekäsitykset
- nykytaide ja kulttuurien välinen vuorovaikutus, visuaaliset alakulttuurit
- taiteiden väliset projektit koulussa tai koulun ulkopuolella
- oman tuotannon toteuttaminen
- visuaaliset ammatit yhteiskunnassa ja taidealan organisaatioita

6. Piirustus, maalaus ja grafiikka (KU6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää aiemmin opittuja tietoja ja taitoja
- laajentaa eri materiaalien, välineiden ja tekniikoiden tuntemusta ja hallintaa
- löytää ja/tai vahvistaa keinoja ilmaista itseään

KESKEISET SISÄLLÖT

- tutkiva havainnointi: tehdään töitä mallia käyttäen

- materiaalikokeiluja, joiden kautta opiskelija etsii itselleen sopivia kuvan tekemisen keinoja ja materiaaleja
- värien aikaansaamat vaikutelmat, niiden herättämät mielikuvat ja symboliset sisällöt sekä näiden hyväksikäyttö omassa työskentelyssä
- Taide- ja käyttögrafiikka

7. Kolmiulotteinen muotoilu (KU7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu erilaisiin veistostyyppeihin eri aikakausina ja moderneihin kolmiulotteisiin teoksiin
- laajentaa materiaalien, välineiden ja tekniikoiden tuntemusta ja hallintaa
- harjaantuu suunnittelemaan ja toteuttamaan teoksen yhteistyössä muiden opiskelijoiden kanssa
- ymmärtää kierrätysmateriaalien merkityksen myös kuvataiteellisen innoituksen lähteenä

KESKEISET SISÄLLÖT

- erikokoiset veistokset, mobile, reliefi, installaatio ja assemblaasi
- tila- tai ympäristöteoksen toteuttaminen mahdollisuuksien mukaan joko sisälle tai ulos
- teosten toteuttaminen yksin tai ryhmässä käyttämällä perinteisiä kuvanveistomateriaaleja, kierrätysmateriaaleja tai yhdistelemällä erilaisia materiaaleja kokeillen

SOVELTAVA KURSSI

8. Diplomikurssi (KU8)

Kuvataiteessa lukiodiplomi on portfoliomuotoinen itsenäinen näyttö, joka toteutetaan yhden kurssin aikana (38 tuntia). Tehtävät diplomia varten tulevat vuosittain opetushallituksesta.

Lukiodiplomi koostuu portfoliosta, joka sisältää teoksen ja työprosessin kuvauksen, kirjallisesta tehtävästä, työpäiväkirjasta ja prosessinkuvauslomakkeesta.

Ennen kurssille osallistumista opiskelijalla täytyy olla suoritettuna neljä (4) kuvataiteen kurssia.

4.19 LIIKUNTA

Liikunnanopetuksen tehtävänä Kannuksen lukiossa on edistää terveellistä ja aktiivista elämäntapaa sekä ohjata opiskelijaa ymmärtämään liikunnan merkitys fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Liikunnan myönteiset kokemukset vahvistavat psyykkistä vireystilaa ja jaksamista koulutyössä. Liikunnassa opiskelija ilmaisee itsensä ja kokee elämyksiä. Se on toiminnallinen oppiaine, jossa kehitetään opiskelijoiden fyysis-motorisia ominaisuuksia sekä tuetaan heidän tasapainoista kasvuaan ja kehitystään.

Liikunnan avulla vahvistetaan sosiaalisia taitoja ja yhteenkuuluvaisuutta, ohjataan vastuullisuuteen ja reilun pelin hengen ymmärtämiseen sekä hyviin tapoihin. Liikunnanopetus tukeutuu eettiseen ja esteettiseen arvopohjaan.

Fyysisen kunnon harjoittamisen ja seurannan avulla opiskelijaa ohjataan ymmärtämään hyvän kunnon merkitys jaksamiselle ja työkyvylle. Monipuolisella liikunnan opetuksella luodaan valmiuksia omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen.

Liikuntaa opetetaan monipuolisesti ottaen huomioon vuodenaajat ja käyttäen Kannuksen kaupungin liikuntatiloja. Opetusjärjestelyinä käytetään yksilö-, pienryhmä- sekä ryhmäopetusta. Suomalaisen liikuntakulttuurin perinteet otetaan huomioon valittaessa liikuntamuotoja. Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille eriytetään yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Opetuksen toteuttamisessa huomioidaan turvallisuus, monikulttuurisen oppilasaineksen erityistarpeet sekä uskonnollinen vakaumus.

Opetuksen tavoitteet

Liikunnan opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää taitojaan ja tietojaan eri liikuntamuodoissa
- saa valmiuksia omaehtoiseen liikuntaharrastukseen
- osaa arvioida omaa fyysistä kuntoa sekä asettaa itselleen tavoitteita
- toimii hyvien tapojen mukaisesti, noudattaa sovittuja sääntöjä sekä osaa liikkua luonnonarvoja kunnioittaen
- osaa työskennellä rakentavasti, turvallisesti ja vastuullisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä.

Arviointi

Liikunnan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan aktiivisuus, vastuullisuus ja asennoituminen sekä taidot, tiedot ja toimintakyky.

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla syvennetään peruskoulussa opittuja taitoja ja tietoja sekä annetaan mahdollisuus tutustua uusiin lajeihin. Tarvittaessa opetusta eriytetään opiskelijälähtöisesti. Kurssien suunnittelussa tulee ottaa huomioon vuodenaajat niin, että pakollisten kurssien aikana pyritään harjoittamaan kesä- ja talviliikuntaa sekä sisä- ja ulkoliikuntaa. Opetuksessa korostetaan liikunnan vaikutusta terveyteen ja hyvinvointiin. Opiskelussa huomioidaan turvallisuus ryhmiä muodostettaessa.

1. Taitoa ja kuntoa (LI1)

Tavoitteet

Kurssien tavoitteena on, että opiskelija

- jatkaa peruskoulussa opittujen liikuntataitojen syventämistä ja harjoittamista
- saa ohjausta monipuoliseen liikuntaan
- saa myönteisiä liikuntakokemuksia
- tutustuu mahdollisuuksien mukaan uusiin liikuntalajeihin

- ymmärtää monipuolisen fyysisen kunnon harjoittamisen perusteet ja toimii terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistävästi.

Keskeiset sisällöt

- fyysisen kunnon harjoittelu, oman fyysisen kunnon mittaaminen ja arviointi
- lihahuolto ja rentoutus
- sisä- ja ulkopalloilu, mailapelit
- voimistelu eri muodoissaan
- tanssi eri muodoissaan
- talviliikunta
- uinti ja vesipelastus
- yleisurheilu
- suunnistus ja luontoliikunta

2. Liikuntaa yhdessä ja erikseen (LI2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- monipuolistaa lajitaitojaan ja –tietojaan
- saa perustiedot kunto-ohjelman laatimiseen ja toteuttamiseen
- saa ohjausta henkilökohtaisen, terveyttä edistävän liikuntaharrastuksen aktivoimiseen
- oppii vastuulliseen toimintaan itsenäisesti ja ryhmässä
- oppii arvostamaan ja ylläpitämään terveyttä ja työkykyä
- kehittyä sosiaalisessa kanssakäymisessä.

Keskeiset sisällöt

- fyysisen kunnon harjoittelu, lihahuolto ja rentoutus
- sisä- ja ulkopalloilu, mailapelit
- voimistelu eri muodoissaan
- tanssi eri muodoissaan
- talviliikunta
- kuntouinti ja vesiliikunta
- luontoliikunta
- jokin uusi liikuntalaji

Syventävät kurssit

Kurssien tavoitteena on opiskelijälähtöisyyden korostuminen, yhteistoiminnallisuuden edistäminen ja koulun yhteishengen vahvistaminen. Syventävien kurssin sisältöjen tarkentaminen tapahtuu opiskelijoiden kanssa yhdessä.

3. Virkisty liikunnasta (LI3)

Kurssin tavoitteena on tukea opiskelijan jaksamista ja lisätä opiskeluvireyttä rentouttavien ja elämyksellisten liikuntakokemisten kautta. Kurssi koostuu yhdestä tai useammasta liikuntamuodosta. Opettaja tarkentaa yhdessä opiskelijaryhmän kanssa kurssin sisällön.

4. Yhdessä liikkuen (LI4)

Kurssin tavoitteena on edistää opiskelijoiden yhteisiä liikuntaharrastuksia. Työtavoitteissa painottuu opiskelijaryhmän yhteistoiminta. Kurssin sisältönä ovat vanhat tanssit tai jokin muu yhdessä toteutettava liikunta.

5. Kuntoliikunta (LI5)

Kurssin tavoitteena on oman säännöllisen liikunnan tehostaminen, oman kunnon kohottaminen ja seuraaminen sekä jatkuvan liikunnan harrastamisen merkityksen oivaltaminen. Opiskelijat laativat henkilökohtaisen liikuntasuunnitelman kurssille, joka toteutetaan sekä itsenäisesti että ryhmässä. Opettaja tarkentaa sisällön yhdessä opiskelijaryhmän kanssa.

Koulukohtaiset kurssit

6. Valmentautumis- tai yhteistoiminnan kurssi 38 h (LI6)

Kurssin tavoitteena on toteuttaa valmennusohjelmaa yksilö- tai joukkuelajissa henkilökohtaisen valmennusohjelman mukaan tai toimia liikuntaohjaajana. Opiskelija laatii kurssin toteutumisesta portfolion opettajan ohjauksessa. Kurssin suoritukseksi voidaan hyväksyä esim. urheiluopistoissa suoritettu liikuntakurssi saadun todistuksen mukaan. Kurssin sisältönä voi myös olla ryhmän kanssa toteutettu yhteistoiminnallisuutta kehittävä liikunnallisen tapahtuman suunnittelu ja toteutus, esimerkiksi lukion liikuntapäivä, opettajan ohjauksessa.

7. Valmentautumiskurssin jatko-osa 38 h (LI7)

Kurssin tavoitteena on toteuttaa valmennusohjelmaa yksilö- tai joukkuelajissa syventäen lajituntemusta ja -taitoa henkilökohtaisen valmennusohjelman mukaan. Opiskelija laatii kurssin toteutumisesta portfolion opettajan ohjauksessa.

8. Liikunnan diplomikurssi (LI8)

Opettaja päättää kurssin tarjoamisesta. Diplomikurssin saamisen ehtona on että, opiskelija on suorittanut vähintään viisi liikunnan kurssia, joista yksi voi olla liikunnan diplomikurssi. Kurssi tarjotaan kolmantena opiskeluvuotena. Diplomikurssi sisältää liikuntakykyystestit, liikuntatutkielman, erityisosaamisarvioinnin opiskelijan valitsemassa liikuntalajissa, harrastuneisuuden ja yhteistyötaitojen arvioinnin sekä portfolion.

9.-14. Urheiluakatemia (LI9-14)

Kilpaurheiluvalmennusta. Syksyllä 2010 alkavia lajeja salibandy, pesäpallo ja yksilölajit. Urheiluakatemiaan haetaan erillisellä lomakkeella.

Aihekokonaisuudet

Liikunnan opetuksessa aihekokonaisuudet kuvastuvat oppiaineessa sille luontuvalla tavalla mm.:

- aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys: mahdollisesti tehtävien liikuntaretkien yhteyteen voidaan liittää tutustuminen liikuntayrittäjyyteen
- hyvinvointi ja turvallisuus: oppiaineessa korostetaan liikunnan vahvoja yhteyksiä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kokemisessa

- kestävä kehitys: oppiaineen luonteva yhteys luontoon luontoliikunnan osalta vahvistaa kestäväää, luontoa pilaamatonta elämäntapaa
- kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus: suomalaisen liikuntakulttuurin perinteitä voidaan vaalia kurssien lajisäällöissä
- teknologia ja yhteiskunta: opiskelijaa ohjataan käyttämään nykyteknologiaa fyysisen kunnan harjoittamisen yhteydessä
- viestintä- ja mediaosaaminen: oppiaineella on vahva yhteys mediaan, jonka aiheita voi käsitellä eettiseltä arvopohjalta

Liikunnan opetuksen yhteydessä voidaan järjestää retkiä mm. tutustumaan uusiin lajeihin mahdollisesti yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa.

4.20 TERVEYSTIETO

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan nojautuva oppiaine, jonka tarkoitus on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Tämä osaaminen ilmenee tiedollisina, sosiaalisina, tunteiden käsittelyä ohjaavina, toiminnallisina, eettisinä sekä tiedonhankintavalmiuksina. Terveysosaamiseen kuuluu valmius ottaa vastuuta oman ja toisten terveyden edistämistä. Lukion terveystiedon opetuksessa terveyttä ja sairautta sekä terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä ja hoitoa tarkastellaan yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta.

Terveys ymmärretään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena työ- ja toimintakyknä. Lukion terveystiedon opiskelussa terveyteen ja sairauksiin liittyviä ilmiöitä tarkastellaan tutkimus- ja kokemustiedon avulla. Tärkeää on myös terveyttä koskeva arvopohdinta.

Pakollisen kurssin aikana opiskelija perehtyy terveyteen ja sairauksiin vaikuttaviin tekijöihin kansantautien ja yleisimpien tartuntatautiin ehkäisyn sekä työ- ja toimintakyvyn edistämisen näkökulmasta. Keskeistä on myös itsehoitovalmiuksien kehittäminen.

Syventävillä kursseilla perehdytään seikkaperäisemmin nuoren arkielämässään tarvitsemiin terveysresursseihin, terveystottumuksiin ja selviytymisen keinoihin sekä terveystietämisen käsittelyyn vastuullisen aikuisuuden ja vanhemmuuden näkökulmasta. Terveyteen ja sairauksiin liittyviä tekijöitä ja niihin vaikutusmahdollisuuksia tarkastellaan tutkimuksen, terveydenhuollon ammattikäytäntöjen, palvelujen käytön sekä historiallisen ja yhteiskunnallisen kehityksen näkökulmasta.

Opetuksen tavoitteet

Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää työ- ja toimintakyvyn, turvallisuuden sekä sairauksien ehkäisyn ja terveyden edistämisen merkityksen
- osaa käyttää terveyden edistämiseen, terveyteen ja sairauteen liittyviä keskeisiä käsitteitä
- ymmärtää sairauksien, erityisesti kansantautien ja tartuntatautiin, ehkäisyn merkityksen ja tuntee niiden keskeisiä ehkäisy- ja hoitomahdollisuuksia yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta

- pohtii terveyttä koskevia arvokysymyksiä ja osaa perustella omia valintojaan ja oppii arvostamaan terveyttä voimavarana sekä edistämään terveyttä
- tuntee kansanterveyden historiallista kehitystä ja väestöryhmien välisten terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä
- tuntee terveyden- ja sosiaalihuollon peruspalveluja sekä kansanterveyteen liittyvää kansalaistoimintaa
- perehtyy terveyttä koskevan tiedon hankintamenetelmiin sekä osaa kriittisesti arvioida ja tulkita terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa ja erilaisia terveyskulttuuriin liittyviä ilmiöitä.

Arviointi

Arvioinnissa korostetaan terveyttä ja sairautta koskevan tiedon ymmärtämistä ja soveltamista. Huomio kiinnitetään siihen, miten opiskelija osaa käyttää ja yhdistää erilaisiin lähteisiin perustuvaa tietoa. Arvioinnin kohteena on opiskelijan valmius terveyttä ja sairautta koskevaan eettiseen arvopohdintaan ja taito perustella omia terveysvalintoja sekä taito arvioida yhteisössä tehtyjä terveyttä ja sairautta koskevia ratkaisuja. Terveystiedon arvioinnissa voidaan käyttää kurssikokeita, yksilö- ja ryhmätehtäviä, esitelmiä, pienimuotoisia kartoituksia ja tutkimuksia sekä toiminnallisia tehtäviä.

Pakollinen kurssi

1. Terveyden perusteet (TE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen työ- ja toimintakykyyn sekä työ- ja muuhun turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osaa arvioida niiden toteutumista omassa elämäntavassaan ja ympäristössään
- tietää kansantautien ja yleisimpien tartuntatautien ehkäisyn merkityksen yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta sekä oppii pohtimaan niiden ehkäisyyn liittyviä ratkaisuja yhteiskunnassa
- tunnistaa terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä
- osaa hankkia, käyttää ja arvioida terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa sekä pohtia terveyskulttuuriin ja teknologiseen kehitykseen liittyviä ilmiöitä terveystieteiden näkökulmasta
- tuntee keskeiset terveyden ja sosiaalihuollon palvelut.

Keskeiset sisällöt

- työ- ja toimintakykyyn sekä turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä: ravitsemus, uni, lepo ja kuormitus, terveysliikunta, mielenterveys, sosiaalinen tuki, työhyvinvointi, työturvallisuus, turvallisuus kotona ja vapaa-aikana, ympäristön terveys
- seksuaaliterveys, parisuhde, perhe ja sukupolvien sosiaalinen perintö
- kansantaudit ja yleisimmät tartuntataudit sekä niihin liittyvät riski- ja suojaavat tekijät sekä niihin vaikuttaminen
- sairauksien ja vammojen itsehoito, ensiapu ja avun hakeminen
- terveyserot maailmassa, terveyseroihin vaikuttaviin tekijöihin tutustuminen

- terveystietojen tiedonhankintamenetelmiä sekä terveyttä koskevan viestinnän, mainonnan ja markkinoinnin kriittinen tulkinta
- terveydenhuolto- ja hyvinvointipalvelujen käyttö, kansalaistoiminta kansanterveystyössä

Syventävät kurssit

2. Nuoret, terveys, ja arkielämä (TE2)

Kurssilla syvennetään pakollisen kurssin tavoitteita nuoren arkielämän terveystottumuksien ja selviytymisen keinojen osalta. Eri sisältöalueiden avulla tarkastellaan terveysongelmia selittäviä kulttuurisia, psykologisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä ja niiden tulkintoja. Lisäksi perehdytään käsitykseen itsestä ja muista fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella tasolla. Erityisesti korostetaan terveyden ylläpitoon liittyvää vastuullisuutta. Työskentelyssä korostuvat arvopohdinta, yksilö- ja ryhmäharjoitukset, draama ja sosiaalisten taitojen harjoittelu sekä keskustelu- ja argumentaatiotaitoja kehittävät työmuodot.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan elämäänsä aikuisuuden ja vanhemmuuden näkökulmasta
- osaa pohtia ja tarkastella terveyteen ja sairauteen liittyviä arvoja ja arvostuksia
- osaa perustella omia valintojaan terveyden näkökulmasta ja arvioida elämäntapaan ja ympäristöön liittyvien valintojen merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille
- osaa kuvata koettua terveyttä ja terveysongelmia selittäviä ilmiöitä ja niiden erilaisia tulkintoja.

Keskeiset sisällöt

- itsetuntemus, aikuistuminen, sosiaalisen tuen merkitys perheessä ja lähiyhteisössä
- vanhemmuuteen ja perhe-elämään valmentautuminen
- elämänilo, mielenterveyden ylläpitäminen ja jaksaminen, masennuksen ja kriisien kohtaaminen
- ruoan terveydelliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset merkitykset sekä painonhallinta, terveysliikunta, syömishäiriöt
- fyysinen ja psyykinen turvallisuus, väkivallaton viestintä
- seksuaaliterveys
- terveysongelmia selittäviin kulttuurisiin, psykologisiin ja yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja niiden tulkintoihin tutustuminen, esimerkiksi elämän mielekkyyden kokeminen, ruumiinkuva/kehollisuus, mielihyvä ja riippuvuudet nykyaikana
- tupakka, alkoholi, huumeet sekä yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan että globaalista näkökulmasta

3. Terveys ja tutkimus (TE3)

Kurssilla perehdytään terveyteen vaikuttaviin historiallisiin tekijöihin ja näkökulmiin, terveyden ja sairauden tutkimiseen sekä kuolleisuuteen ja sairastavuuteen liittyviin kehityslinjoihin. Kurssilla käsitellään myös terveydenhuollossa ja itsehoitona toteutettaviin tavallisimpiin tutkimuksiin, niiden tulosten tulkintaan ja johtopäätöksiin. Lisäksi perehdytään pakollisen kurssin tavoitteita syventäen terveydenhuollon eri käytäntöihin, terveyspalvelujen tarjontaan sekä yksilön asemaan terveyden- ja sairaudenhoidossa. Työskentelyssä korostuvat toiminnallisuus, tekemällä oppiminen, tutkiva oppiminen ja vierailukäynnit.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa pohtia kansanterveystieteen ja ehkäisevän terveydenhuollon kehityksen päälinjoja kansallisesti ja maailmanlaajuisesti
- osaa hankkia, arvioida ja tulkita terveyteen ja sairauksiin liittyvää tutkimus- ja arkitietoa
- toteuttaa pienimuotoisia terveys-/terveyskäyttäytymiskartoituksia omassa opiskeluympäristössään
- osaa käyttää terveydenhuollon palveluja sekä tuntee asiakkaan ja potilaan oikeudet
- osaa pohtia ja arvioida teknologisen kehityksen merkitystä terveyden ja turvallisuuden näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- terveyden edistämiseen, sairauksien tunnistamiseen ja ehkäisyyn liittyviä eri aikakausien menetelmiä
- terveyskäyttäytymisen ja koetun terveyden tutkiminen: fyysisen ja psyykkisen työ- ja toimintakyvyn mittaaminen, ergonomiamittaukset, työhyvinvointi ja siihen vaikuttavat tekijät
- terveydenhuollon ja hyvinvointipalvelujen käytäntöjä, asiakkaan ja potilaan oikeudet
- tutkimustiedon ja median terveydestä välittämien mielikuvien kriittinen lukutaito, medikalisaatio
- terveystottumusten arvioiminen ja seuranta sekä tutkimusten tekeminen

Aihekokonaisuudet

Terveystiedon opetuksessa aihekokonaisuudet tulevat esiin mm.:

- aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys: seurataan päivälehdissä esiintyvää terveysaiheista uutisointia ja tutkimustietoa ja pyritään mahdollisuuksien mukaan osallistumaan keskusteluun em. aiheista sekä tutustumaan alan yritystoimintaan paikkakunnalla tai maakunnassa.
- hyvinvointi ja turvallisuus: nämä kuuluvat aineen oppimäärään vahvasti muutenkin.
- kestävä kehitys: tuodaan keskusteluun luonnonarvojen ja kulutusmateriaalien käyttöä sekä niiden merkitystä ihmisen terveyteen.
- kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus: kulttuurinperinteen merkitys ihmisen terveydelle aikojen kuluessa, vieraiden kulttuurien terveystottumuksia suhteessa suomalaiseen elintapaan terveyteen.

- teknologia ja yhteiskunta: ergonomia ja sen kehittyminen osana ihmisen terveyttä, uudistuva teknologia yhteiskunnan toiminnan ja terveyden kannalta.
- viestintä- ja mediaosaaminen: nykyaikaisen tiedonvälityksen monipuolinen käyttö osana oppimisprosessia, terveysaiheisiin keskusteluryhmiin osallistuminen, kriittinen suhtautuminen tietotulvaan internetissä sekä lähdekritiikki ja siihen liittyvä tiedon käyttö.

4.21 OPINTO-OHJAUS

Tavoitteet

Opintojen ohjauksen tavoitteena on edistää opiskelijan opiskeluvalmiuksia ja sosiaalista kypsymistä, kehittää ura- ja elämänsuunnittelun kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja, edistää koulutyön vaikuttavuutta, ehkäistä syrjäytymistä ja lisätä hyvinvointia koulussa. Ohjauksen avulla pyritään kehittämään opiskelijan itsetuntemusta, pitkäjänteistä ja vastuullista työskentelyä sekä luomaan hyviä opiskelutottumuksia. Opiskelijaa tuetaan valintojen tekemisessä sekä lukioaikana että urasuunnitteluvaiheessa.

Opiskelijan osallistuminen, vastuullisuus ja kriittisyys ovat ohjauksen keskeisiä tavoitteita. Opiskelijoita ohjataan itsenäiseen tiedonhankintaan, aloitteellisuuteen ja yritteliäisyyteen. Ohjauksen avulla tutustutaan suomalaiseen ja paikalliseen elinkeinoelämään sekä yrittäjyyteen, työmahdollisuuksiin sekä yhteiskunnan toimintaperiaatteisiin ja tarpeisiin. Yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa opinto-ohjauksella annetaan opiskelijalle tietoa elinkeinoelämästä ja yhteiskunnasta, jotta opiskelija saa valmiuksia toimia aktiivisena yhteisöjen jäsenenä.

Yhteiskunnallisen ulottuvuuden ohella opinto-ohjauksella pyritään kouluyhteisön jäsenten hyvinvoinnin lisäämiseen. Opiskelijoita rohkaistaan tukemaan ja kannustamaan toisiaan opiskeluun ja elämänhallintaan liittyvissä tilanteissa. Ohjauksessa myös koulun henkilökunta sitoutuu tukemaan ja rohkaisemaan opiskelijoita opintoihin liittyvissä asioissa. Opiskelijoille pyritään turvaamaan tasapuolinen ja oikeudenmukainen opiskeluympäristö, joka myös tarjoaa vaikeuksien ilmetessä tukea jäsenilleen. Kouluyhteisön jäseniä pyritään ohjaamaan vuorovaikutteisen ja myönteisen opiskeluyhteisön luomiseen.

Opinto-ohjauksen avulla pyritään vahvistamaan opiskelijan käsitystä omien valintojen eettisistä, käytännöllisistä, taloudellisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Yhteistyön merkitystä korostetaan. Suomalaisen yhteiskunnan toimintaperiaatteisiin tutustumisen ohella kiinnitetään huomiota kansainvälisiin mahdollisuuksiin ja yhteistyöperiaatteisiin. Samalla korostetaan omaa suomalaista kulttuuri-identiteettiä ja kulttuuriperintöä. Ohjauksen avulla tuetaan opiskelijaa toimimaan aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä ja korostetaan myös monikulttuurisen maailman tuntemusta ja kunnioittamista.

Työ, työllistyminen, työelämä ja yrittäjyys ovat ohjauksen tärkeitä teemoja. Ohjauksen avulla opiskelijaa rohkaistaan teknologian vastuulliseen käyttämiseen tiedonhankinnan ja työskentelyn välineenä. Opiskelijaa pyritään auttamaan teknologian ja työllisyyden välisen vuorovaikutuksen arvioimisessa. Teknologian kehittymistä ja käyttöä tarkastellaan myös kriittisesti pohtimalla teknologiaan liittyviä arvokysymyksiä ja seurannaisvaikutuksia. Paikallinen yrittäjyys ja teknologian käyttö tarjoavat mahdollisuuden perehtyä asiaan syvemmin.

Ohjauksessa käytetään opiskelun välineenä ja opiskeluympäristönä erilaisia medioita. Tavoitteena on, että opiskelija oppii käyttämään erilaisia medialähteitä tiedon hankinnassa ja välittämässä. Mediaosaamisen lähtökohta on, että opiskelija saa hyvät vuorovaikutus-, viestintä- ja vaikuttamistaidot, mutta osaa arvioida median tarjoamaa tietoa myös kriittisesti.

OPINTO-OHJAUKSEN KURSSIT

Pakollinen kurssi

OP1 Koulutus, työ ja tulevaisuus

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija saa lukio-opintojen aloittamiseen ja suorittamiseen sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvät keskeiset tiedot ja taidot. Kurssilla käsitellään kaikille opiskelijoille yhteisiä lukio-opintoihin, ylioppilastutkintoon, jatko-opintoihin, ammatti- ja urasuunnitteluun liittyviä kysymyksiä sekä kulloinkin lukio-opintojen kannalta ajankohtaisia asioita. Kurssiin liittyen järjestetään tutustumista työelämään sekä toisen ja korkea-asteen koulutuspaikkoihin ja oppilaitoksiin.

Kaikille yhteinen pakollinen kurssi jakautuu lukioajalle siten, että ensimmäisenä ja toisena lukiovuotena pidetään n. 12 oppituntia, kolmantena lukiovuotena n. 16 oppituntia.

Sisällöt

Ensimmäinen lukiovuosi

- Opintojen rakentuminen ja valintojen tekeminen
- Koulun keskeisten toimintaperiaatteiden ja sääntöjen tiedostaminen
- Opiskelutaitojen kehittäminen
- Itsetuntemuksen kehittäminen
- Omien toimintamallien ja vahvuuksien tiedostaminen
- Ainevalintojen merkitys jatko-opiskelun kannalta
- Jatko-opintotietoisuus ja uravalinnan perusteet
- Koulun tarjoamat tukipalvelut opiskelijalle
- Ylioppilastutkinnon rakenne
- Kesäopinnot ja kesätyömahdollisuudet

Toinen lukiovuosi

- Omien opiskelutaitojen kehittäminen
- Valintojen tekeminen
- Oman ammatillisen suuntautumisen ja jatko-opintojen pohtiminen
- Korkeakouluopintoihin perehtyminen
- Yhteisön jäsenenä toimiminen
- Työelämä tietoisuuden lisääminen
- Työharjoittelu (TET) päivä
- Kansainväliset opiskelu- ja työmahdollisuudet

- Ylioppilastutkinnon hajauttaminen ja lukion päättövaihe
- Kesäopinnot, abikurssit ja kesätyömahdollisuudet

Kolmas lukiovuosi

- Jatko-opintojen esittely
- Jatko-opintoihin hakeutuminen
- Oma urasuunnittelu ja uuteen elämäntilanteeseen valmistautuminen
- Ylioppilastutkinnon käytännöt
- Opintososiaaliset kysymykset
- Työelämään siirtyminen

Syventävät kurssit

OP2 Opiskelu, työelämä ja ammatinvalinta

Tavoitteet

Opiskelu, työelämä ja ammatinvalinta –kurssin tavoitteena on opiskelijan opiskeluvälmiuksien lisääminen, itsetuntemuksen parantaminen sekä jatkokoulutuksen ja työelämän kannalta keskeisiin kysymyksiin syventyminen.

Kurssi toteutetaan työharjoitteluna, jonka aikana opiskelijalla on mahdollisuus perehtyä valitsemansa yrityksen/työpaikan yritysideaan, ammatteihin, työtehtäviin, työkuultuuriin ja työelämän sääntöihin. Harjoittelu tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden perehtyä valitsemaansa ammattialaan oman urasuunnittelunsa näkökulmasta. Työharjoittelu tarjoaa mahdollisuuden pohtia omia kykyjä ja taitoja realistisesti suhteessa ammatinvalintasuunnitelmiin. Työmaailmaan siirtyminen voi myös auttaa opiskelijaa löytämään itsestään uusia kykyjä ja mahdollisuuksia, kasvattaa itseluottamusta ja auttaa ymmärtämään opiskelun merkityksen tulevaisuudessa.

Sisällöt

Kurssi toteutetaan viikon (30-40 h) työharjoitteluna opiskelijan valitsemissa yrityksissä. Opiskelija hankkii harjoittelupaikkansa itse ja solmii harjoittelupaikan kanssa työharjoittelusopimuksen. Työpaikalta opiskelijalle nimetään harjoittelun ohjaaja, joka perehdyttää opiskelijan työhön ja antaa työstä palautetta. Opiskelija laatii työharjoittelustaan kirjallisen raportin, joka toimitetaan opinto-ohjaajalle. Kurssi suoritetaan varsinaisen kouluajan ulkopuolella: iltaisin, viikonloppuisin tai loma-aikana.

OP3 Oppilaskunta ja tutor-toiminta

Tavoitteet

Koulun käytännöt –kurssilla tarkoitetaan työskentelyä kouluyhteisön hyväksi erikseen määrättyssä tehtävässä. Kurssilla pyritään vahvistamaan opiskelijan itsetuntemusta, vastuullista toimintaa, muiden ihmisten huomioimista ja tukemista. Kurssi tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuksia kehittää omia ihmissuhde- ja järjestelytaitoja sekä osallistua erilaisiin yhteisöä kehittäviin hankkeisiin.

Sisällöt

Koulun käytännöt –kurssin suoritustavat voivat vaihdella. Yleisimmin kurssin voi suorittaa toimimalla oppilaskunnan hallituksen puheenjohtajana, sihteerinä tai tutor-opiskelijana. Oppilaskunnan puheenjohtaja ja sihteeri valitaan tehtäväänsä lukuvuodeksi. He kantavat kokonaisvaltaista vastuuta oppilaskunnan toiminnasta järjestämällä kokouksia ja erilaisia tapahtumia. Tutor-opiskelijat koulutetaan tehtäväänsä ensimmäisen lukivuoden keväällä. Koulutusjaksolla käsitellään erilaisia esiintymiseen, vastuullisuuteen, itsetuntemukseen ja järjestelykykyyn liittyviä teemoja. Koulutusjakson jälkeen tutorit toimivat oppilaitoksen esittelijöinä, uusien opiskelijoiden perehdyttäjinä, mahdollisina tukihenkilöinä ja osallistuvat erilaisten tapahtumien järjestelyihin. Näihin erityisiin tehtäviin tutor-opiskelijat osallistuvat koko lukio-opintojensa ajan.

Arviointi

Opinto-ohjauksen kurssit ovat suoritusmerkinnällisiä kursseja. Kurssien arviointi perustuu jatkuvaan näyttöön ja osallistumiseen sekä annettujen tehtävien suorittamiseen.

Opinto-ohjauksen toimivuutta koulun järjestelmänä arvioivat ohjaukseen osallistuvat henkilöt eli koko koulun henkilökunta. Ohjauksen kehittäminen pyritään kehittämään siten, että ohjaus järjestelmänä palvelee opiskeluyhteisöä mahdollisimman hyvin. Ohjauksen järjestämisessä huomioidaan ensisijaisesti opiskelijoiden etu. Ohjauksen kehittämisessä ja arvioinnissa pyritään huomioimaan myös opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa toivomukset.

4.22 TIETOTEKNIikka (AT)

Tavoitteet

Oppiaineen tavoitteena on antaa valmiuksia käyttää tietokonetta hyväksi eri tavoin sekä koulutyössä, että tulevassa jatko-opiskelussa. Oppitunneilla opetellaan myös käyttämään tietokonetta luovan ongelmanratkaisun apuvälineenä. Oppiaineen tarkoitus on myös herättää mielenkiintoa mahdollisia tietotekniikan jatko-opintoja kohtaan.

Sisällöt

AT1 Kotisivukurssi

Kurssilla opiskellaan internetin perusteita. Opetellaan HTML-kieleen perustuvaa kotisivujen laadintaa, siten että toimivien www-sivustojen perusrakenteet tulevat tutuiksi. Kurssilla oppilaat tekevät harjoitustyönä kotisivustot jostakin valitsemastaan aiheesta.

AT2 Työpajakurssi

Kurssilla tutustutaan projektityön periaatteisiin ja annetaan valmiuksia käyttää tietotekniikkaa hyväksi muitten oppiaineitten opiskelussa. Kurssilla tehdään projektityö johonkin kouluaineeseen liittyvästä aiheesta. Toteutuksessa pyritään käyttämään tietokonetta hyväksi mahdollisimman monipuolisesti.

AT3 Ohjelmoinnin peruskurssi

Kurssilla opiskellaan ohjelmointia alkaen peräkkäisrakenteisista ohjelmista. Myöhemmin siirrytään ehto- ja toistorakenteisiin. Kurssin lopussa tehdään pienimuotoinen harjoitustyö.

AT4 Ohjelmoinnin jatkokurssi

Kurssilla tutustutaan laajempien tietokoneohjelmien suunnitteluun. Opetellaan moniulotteisten taulukoiden käyttöä indeksoidun muuttujan avulla. Tutustutaan ohjelmarakenteisiin, jotka käyttävät keskusmuistin lisäksi hyväksi kiintolevyä tietojen tallennukseen ja lukuun. Lopuksi laaditaan käyttökelpoinen ohjelma jostakin oppilaalle läheisestä aihepiiristä.

AT5 Multimedia

Tutustutaan hypermedian tekoon ToolBook ohjelmointiympäristössä. Kurssin aikana valmistetaan eri multimediaelementtejä monipuolisesti hyödyntävä harjoitusohjelma.

AT6 Matematiikan tietotekniset apuneuvot

Kurssi on tarkoitettu matemaattisten aineitten opiskelussa pitemmälle ehtineille opiskelijoille. Kurssilla perehdytään MathCad työkaluohjelmiston käyttöön matemaattisessa ongelmanratkaisussa. Kurssilla tehdään harjoitustyö matematiikan, fysiikan, kemian taikka tilastotieteen alalta.

4.23 VIESTINTÄKASVATUS

TAVOITTEET

Viestintä voidaan määritellä viestien välityksellä tapahtuvaksi tiedolliseksi, esteettiseksi ja eettiseksi vuorovaikutukseksi. Tällöin viestintäkasvatus merkitsee opetusta tuon kulttuurisen vuorovaikutuksen luomiseen, hallintaan ja kehittämiseen. Viestinnän avulla oppilas rakentaa maailman- ja minäkuvansa ja luo suhteen itsensä ja maailman välille. Viestintäkasvatus monipuolistaa tätä prosessia elämyksen, toiminnan ja analyysin kautta. Kurssin avulla tuetaan oppilaan kehittymistä itsensä ilmaisijana ja kokijana, viestintäympäristöön osallistujana ja vaikuttajana sekä tiedonhankkijana ja tutkijana.

Viestintäkasvatuksen tavoitteet voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen:

1. Oppilas viestien vastaanottoprosessissa,
2. oppilas viestijänä ja
3. oppilas viestintäympäristössään

Tarkoitus on, että oppilas saa mahdollisimman monipuolisen kuvan viestinnästä ja tutustuu eri osa-alueisiin, kuten joukkoviestintään.

VIE1 Viestintä - keino vaikuttaa

Sisältö ja opetusjärjestely

Koska viestintäkasvatus on ainekokonaisuus, opetus toteutetaan usean oppiaineen yhteistyönä. Kurssi suoritetaan hajautetusti lukuvuoden mittaan. Runkoaineista voi mainita äidinkielen, kuvaamataidon, vieraat kielet, musiikin, historian ja yhteiskuntaopin sekä tietotekniikan, mutta myös muut oppineet voidaan kytkeä viestintäkasvatukseen.

Kurssin sisältö on monipuolinen. Sen aikana mm. harjaannutaan esittämään omia mielipiteitä, tutustutaan sekä vanhoihin että uusiin lehtiin ja ohjelmiin, analysoidaan kuvia eri keinoin, seurataan tiedotusvälineiden antamaa kuvaa esim. julkisuuden henkilöstä. Lisäksi tutustutaan lähemmin eri mediateksteihin (mediatekstillä tarkoitetaan sanallisia, kuvallisia ja äänellisiä tuotoksia sekä niiden yhdistelmiä). Oppilaan omat tuotokset ovat keskeisellä sijalla, ja yhtenä mahdollisuutena on valmistaa oma lehti tai tiedote.

4.24 KANSALAISEN TURVAKURSSI TK1 (40 h)

TAVOITTEET

Annetaan perustiedot ja -taidot kansalaisen turvallisuuden lisäämiseksi. Kaikkia aiheita käsitellään yksilön kannalta.

OPPISÄÄLLÖT:

1. Turvallisuuspolitiikan ja maanpuolustuksen perusteet

* Suomen sotilaspoliittinen asema, kansalaisen taloudellinen turvallisuus poikkeusoloissa, maanpuolustuksen yleisjärjestelyt ja sotilaallinen maanpuolustus

2. Kansalaisvalmiudet

4.25 LIIKENNEKASVATUS (LI1)

Kurssin tavoitteena on suorittaa vähintään AB-luokan ajokortti. Kurssiin kuuluu 20 tuntia liikennekasvatuksen teoriaopetusta ja 18 tuntia ajo-opetusta., joka sisältää auton käsittelyharjoitusta, pimeääjtoa ja liukkaan kelin ajoa. Kurssin toteutuksesta vastaavat paikalliset liikennekoulut.

4.26 Kotitalous (KO1)

Ruoanlaittoa ja leivontaa. Kurssin alussa kartoitetaan opiskelijoiden toiveita. Tutustutaan myös eri maiden ruokakulttuuriin.

4.27 Pet'n Science (EL1)

Pet'n Science kurssit muodostavat kokonaisuuden, jossa opiskelija hahmottaa laaja-alaisesti elämää eläinten, luonnon ja ympäristön näkökulmasta. Kursseilla tutustutaan luonnontieteellisten alojen monipuoliseen koulutus- ja tutkimustoimintaan, jolla pyritään selkiyttämään opiskelijan tulevaisuuden suunnitelmia. Kurssit ohjaavat opiskelijaa pohtimaan omaa oppimistaan ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä saamaan valmiuksia oman osaamisensa arviointiin ja dokumentointiin. Pet'n Science kurssikokonaisuuden päättää lääketieteellisen tiedekunnan pääsykokeisiin valmentavat Pre-lääkis-kurssit (2).

EL1 Eläimet, luonto ja minä

Kurssiin sisältyy luentoja, harjoituksia ja monipuolisia vierailuja. Käsiteltävinä asioina ovat mm. eläinten hyvinvointi, lemmikki-, tuotanto- ja kotieläimet. Teoriaa tukevat vierailut ja maastoretket. Luonnossa liikkumalla opitaan myös tärkeitä erämiestaitoja.

EL2 Luonnontieteistä ammatti

Kurssilla tutustutaan monipuolisesti erilaisiin luonnontieteellisiin ammatteihin ja niiden tarjoamiin mahdollisuuksiin. Vierailut ovat jälleen oleellinen osa koulutusta.

EL3 Tutkimuksellinen ote

Kurssiin sisältyy luentoja ja vierailuja, käytännön harjoittelua, kokeellisuutta ja työselostusten ja raporttien laatimista. Luentojen sisältö käsittelee johdannon eri tieteenaloihin kuten lääketieteeseen ja luonnontieteeseen. Vierailukäynnit kohdentuvat tutkimuslaitoksiin, korkeakouluihin ja yliopistoihin. Vierailujen aikana päästään tutustutaan uudenaikaisimpaan teknologiaan ja uusimpiin tutkimustuloksiin.

EL4 ePortfolio Eläinlääketieteellisen linjan pakollinen kurssi.

Kurssin sisältö painottuu opiskeluvalmiuksien kehittämiseen. Kurssin alusta saakka opiskelija kokoaa omasta oppimispolustaan ePortfoliota, jossa opiskelija arvioi sekä omaa oppimistaan ja kehittymistään oppijana että oppimisympäristöään ja harjoittelee tekemään rakentavia kehittämissuhteita. Kurssin aikana opiskelija hahmottaa omia vahvuus alueitaan jatko-opintojen kannalta. Opiskelijan ePortfolio tulee sisältämään laajasti opiskelijan omia kokemuksia luonnontieteellisistä kursseista ja sisällöistä.

EL5 Pre-lääkis biologia ja kemia

Kurssi sisältää luentoja ja runsaasti harjoitustehtäviä, joissa perehdytään aiempien vuosien lääketieteellisen tiedekunnan pääsykokeiden biologian ja kemian tehtäviin. Kurssilla keskitytään lähinnä solu- ja molekyylibiologiaan, eläin anatomiaan ja -fysiologiaan, ympäristöön, orgaaniseen kemiaan ja biokemiaan.

EL6 Pre-lääkis fysiikka ja matemaattiset apuneuvot

Kurssi valmentaa vastaamaan lääketieteellisen tiedekunnan fysiikkaa käsitteleviin pääsykoetehtäviin. Luentojen avulla käsitellään keskeisimmät fysiikan aihealueet ja kerrataan tärkeimmät luonnontieteissä hyödynnettävät matemaattiset apuneuvot. Laskuharjoituksissa ratkotaan aiempien vuosien pääsykoetehtäviä.

5. OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI

5.1 ARVIOINNIN TAVOITTEET

”Opiskelijan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijan oppimista ja työskentelyä tulee arvioida monipuolisesti.” ((Lukiolaki 629/1998,17 § 1 mom)

Opiskelijan oppimisen arvioinnin tehtävänä on antaa opiskelijalle palautetta opintojen edistymisestä ja oppimistuloksista sekä lukion aikana että lukio-opiskelun päättyessä. Palautteen tarkoituksena on kannustaa ja ohjata opiskelijaa opintojen suorittamisessa. Lisäksi arviointi antaa tietoja opiskelijan huoltajalle sekä jatko-opintojen järjestäjien, työelämän ja muiden vastaavien tahojen tarpeita varten. Opiskelijan oppimisen arviointi auttaa myös opettajaa ja kouluuyhteisöä opetuksen vaikuttavuuden arvioinnissa. Arvosanan antaminen on yksi arvioinnin muoto.

Arvioinnilla kannustetaan opiskelijaa myönteisellä tavalla omien tavoitteittensa asettamiseen ja työskentelytapojensa tarkentamiseen.

5.2 KURSSISUORITUKSEN ARVIOINTI

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päättyttyä. Arvioinnin tehtävänä on antaa palautetta opiskelijalle kurssin tavoitteiden saavuttamisesta ja oppiaineen opiskelun etenemisestä. Kurssin arvioinnin tulee olla monipuolista ja perustua paitsi mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, opintojen edistymisen jatkuvaan havainnointiin ja opiskelijan tietojen ja taitojen arviointiin. Myös opiskelijan oma itsearviointi voidaan ottaa huomioon käyttäen hyväksi muun muassa kurssin arviointikeskusteluja. Arvioinnin menetelmistä ja käytänteistä päätetään tarkemmin opetussuunnitelmassa.

Itsenäisesti opiskellusta kurssista edellytetään hyväksytty arvosana. Jos opiskelija opiskelee kurssin kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan soveltuvin osin edellä mainittuja arviointiperiaatteita. Kurssin tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä arvioidaan riittävän laaja-alaisesti. Ennen itsenäisesti suoritettavan kurssin alkua opiskelijalla on oikeus tietää suorittamansa kurssin arviointiperiaatteet.

Jotta huoltajat saavat asetuksen mukaisen tiedon opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä, koulu edellyttää huoltajan allekirjoitusta tiedotteisiin sellaisilta opiskelijoilta, jotka eivät vielä ole täysi-ikäisiä.

Kunkin oppiaineen pakolliset ja opetussuunnitelman perusteissa määritellyt valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Muiden syventävien sekä soveltavien kurssien arviointitapoja voivat olla numeroarviointi, suoritusmerkintä (S =suoritettu) tai sanallinen arviointi. Kirjallisesti annettu sanallinen arviointi ja suullisesti arviointikeskustelussa annettu palaute voivat myös täydentää ja täsmentää numeroarvosanaa. Keskeytynyt kurssisuoritus merkintään K-kirjaimella.

Hylätyn (4) kurssiarvosanan saaneella tai hyväksyttävästä syystä (esim. sairaus) arvostelematta jätetyllä opiskelijalla on oikeus suorittaa koe seuraavana uusintakoepäivänä tai lukuvuoden viimeisessä uusintakuulustelussa. Uusintaoikeus merkitään jaksotodistukseen U-kirjaimella. Kurssiin kuuluvat puuttuneet tuotokset on toimitettava opettajalle ennen uusintakuulustelua tai suoritettava uusintakuulustelussa.

Diagnosoidut vammat tai niihin rinnastettavat vaikeudet, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriö, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, otetaan huomioon arvioinnissa, siten että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja muuhunkin kuin kirjalliseen näyttöön. Kyseiset vaikeudet huomioidaan määrättäessä opiskelijan kurssiarvosanaa.

Arvioinnin suorittajat ja arviointiperusteista tiedottaminen

Arviointiperusteista tiedottaminen parantaa opettajien ja opiskelijoiden oikeusturvaa ja motivoi opintoja. Yleisten arviointiperusteiden lisäksi kunkin kurssin arviointiperusteet on selvitettävä opiskelijalle kurssin alussa, jolloin niistä keskustellaan opiskelijoiden kanssa.

Hyväksytyn kurssiarvosanan korottamista opiskelija saa yrittää vain kerran. Tämä tapahtuu syys- ja kevätlukukauden alussa järjestettävässä korotuskuulustelussa. Opiskelijan tulee neuvotella opettajan kanssa ennen korotuskuulusteluun ilmoittautumista. Jos opiskelija osallistuu hyväksytyn kurssiarvosanan korotuskuulusteluun, tulee lopulliseksi kurssiarvosanaksi opiskelijan suorituksista parempi. Myös hylättyä (4) kurssiarvosanaa voi yrittää korottaa korotuskuulustelussa.

Kurssi voidaan jättää arvostelematta liian vähäisen näytön, vilpin tai poissaolojen vuoksi. Opiskelija voidaan jättää arvostelematta vaikka hän olisi suorittanut kurssikokeen, mikäli osa muista kurssin suorituksista on tekemättä. Kurssisuoritusta voi täydentää uusintakuulustelussa tai uusintakuulusteluun mennessä. Tällöin todistukseen merkitään U-kirjain. K-kirjaimella arvosteltu kurssi on käytävä uudestaan. Vilpistä seuraa kurssin keskeytyminen ja kirjallinen varoitus.

Opintojen hyväksilukeminen

Opintojen hyväksilukemisella vältetään opintojen päällekkäisyyttä ja lyhennetään opiskeluaikaa. Luettaessa opiskelijalle hyväksi opintoja muista oppilaitoksista pitäydytään suoritusoppilaitoksen antamaan arviointiin. Jos kyseessä on lukion opetussuunnitelmassa numeroin arvioitava kurssi, sen arvosana muutetaan lukion arvosana-asteikolle seuraavan vastaavuusasteikon mukaisesti:

asteikko 1 –5	lukioasteikko	asteikko 1 –3
1 (tyydyttävä)	5 (välttävä)	1
2 (tyydyttävä)	6 (kohtalainen)	1
3 (hyvä)	7 (tyydyttävä)	2
4 (hyvä)	8 (hyvä)	2
5 (kiitettävä)	9 (kiitettävä), 10 (erinomainen)	3

Tapauksissa, joissa lukio ei voi päätellä, kumpaa lukion arvosanaa toisessa oppilaitoksessa suorittu kurssi vastaa, ylempää vai alemppaa, on vastaavuus määritellään opiskelijan eduksi.

Ulkomailla suoritettut opinnot voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin pakollisiksi, syventäviksi tai soveltaviksi kursseiksi. Mikäli ne luetaan hyväksi pakollisiin tai opetussuunnitelman perusteissa määritelyihin syventäviin kursseihin, annetaan niistä

numeroarvosana. Arvosanan määrittelyn tueksi voidaan tarvittaessa edellyttää lisänäyttöjä.

Opiskelijan siirtyessä oppiaineen pitkästä oppimäärästä lyhyempään hänen suorittamansa pitkän oppimäärän opinnot luetaan hyväksi lyhyemmässä oppimäärässä siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Näitä vastaavuuksia on määritelty tarkemmin oppiaineiden oppimäärien yhteydessä. Tällöin pitkän oppimäärän kurssien arvosanat siirtyvät suoraan lyhyiden kurssien arvosanoiksi. Muut pitkän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyen oppimäärän syventäviä tai soveltavia kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Jos opiskelija pyytää, tulee järjestää lisäkuulustelu osaamistason toteamiseksi. Siirryttäessä kesken oppimäärän lyhyemmästä pitempään oppimäärään, menetellään edellä olevien periaatteiden mukaisesti. Tällöin voidaan edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen.

Maahanmuuttajaopiskelija arvioidaan suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2) vieraskielisille -oppimäärän mukaan, jos opiskelija on valinnut sen oppimääräkseen riippumatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta vai ei tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi/ruotsi toisena kielenä -kursseista. Suomi/ruotsi äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän mukaisesti suoritettavat kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi/ruotsi toisena kielenä -kursseihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy suomi/ruotsi toisena kielenä -kurssin arvosanaksi. Opiskelijalla voi olla todistuksessaan arvosana vain joko suomen/ruotsin äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärästä tai suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2) vieraskielisille oppimäärästä, mutta ei molemmista.

5.3 OPPIAINEEN OPPIMÄÄRÄN ARVIOINTI

Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskelemista pakollisista ja syventävistä kursseista sekä niihin läheisesti liittyvistä soveltavista kursseista. Soveltavien kurssien kuulumisesta eri oppiaineiden oppimääriin päätetään opetussuunnitelmassa. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät. Opiskelijan opiskelusuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tavoitteellisiin kurssivalintoihin.

Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen valtakunnallisten syventävien kurssien kurssiarvosanojen aritmeettisena keskiarvosananä. Mainituista opinnoista opiskelijalla saa olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään seuraavasti:

Opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskeltuja pakollisia ja opetussuunnitelman perusteissa joista voi olla hylättyjä kurssiarvosanoja määriteltyjä valtakunnallisia syventäviä kursseja, enintään

1 –2 kurssia	0
3 –5 kurssia	1
6 –8 kurssia	2
9 kurssia tai enemmän	3

Oppiaineen oppimäärässä ovat mukana kaikki opiskelijan arvioidut pakolliset ja opetussuunnitelman perusteissa määritellyt valtakunnalliset syventävät kurssit, eikä

mitään niistä voi jälkikäteen poistaa. Muut soveltavat ja syventävät kurssit arvioidaan erikseen numerolla tai suoritusmerkinnällä.

Mikäli opiskelija osoittaa erillisessä kuulustelussa suurempaa kypsyttä ja oppiaineen hallintaa kuin kurssien arvostelusta määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, tulee arvosanaa korottaa.

Valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen pakollisten ja syventävien kurssien pohjalta muodostuvaa arvosanaa on mahdollista korottaa edellä mainitun erillisen kuulustelun lisäksi

- koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa määrittelmiä syventävien ja soveltavien kurssien pohjalta saadulla lisänäytöllä
- opiskelijan arvioinnista päättävien harkinnan perusteella, mikäli opiskelijan tiedot ja taidot ovat oppiaineen päättövaiheessa kurssiarvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat.

Päätötodistuksessa numeroin arvioitavat oppiaineet

Lukioasetuksen määrittämin numeroarvosanoin arvioidaan kaikki pakollisten oppiaineiden oppimäärät sekä valinnaiset vieraat kielet. Opinto-ohjauksesta annetaan suoritusmerkintä. Mikäli opiskelija pyytää, hän on oikeutettu saamaan suoritusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain yhden kurssin sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää vain kaksi kurssia.

Opetussuunnitelmassa määritellyt muut lukion tehtävään soveltuvat opinnot arvioidaan siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

5.4 LUKION OPPIMÄÄRÄN SUORITUS

”Opetusta eri oppiaineissa ja opinto-ohjausta annetaan keskimäärin 38 tuntia kestävinä kursseina. Opiskelijalle vapaaehtoiset opinnot voivat olla kestoaltaan edellä mainittua lyhyempiä tai pitempiä. Lukion oppimäärä sisältää vähintään 75 kurssia...” ((Lukioasetus 810/1998,1 § 1 mom))

Opiskelijan henkilökohtaiseen opinto-ohjelmaan kuuluvia pakollisia, syventäviä ja soveltavia kursseja tulee olla opiskeltu vähintään siinä laajuudessa kuin ne on määritelty valtioneuvoston 14.11.2002 antamassa tuntijakopäätöksessä.(Valtioneuvoston asetus 955/2002).

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät edellä esitetyllä tavalla hyväksytysti ja lukion vähimmäiskurssimäärä 75 kurssia täyttyy. Oppilaitoskohtaisista syventävistä ja soveltavista kursseista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

”Opinnoissa etenemistä tai päättöarviointia koskevan päätöksen uusimista on pyydetävä kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä.” ((Lukioasetus 810/1998,13 § 1 mom))

”Jos 1 momentissa tarkoitettu uusi arviointi tai ratkaisu ,jolla pyyntö on hylätty, on ilmeisen virheellinen, lääninhallitus voi opiskelijan pyynnöstä velvoittaa opettajan toimittamaan uuden arvioinnin tai määrätä opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen muutettavaksi taikka määrätä, mikä arvosana opiskelijalle on annettava.” ((Lukioasetus 810/1998,13 § 2 mom))

Lukiokoulutuksen järjestäjä tiedottaa opiskelijoille arvioinnin uusimis- ja oikaisu- mahdollisuudesta.

5.5 TODISTUKSET JA NIIHIN MERKITTÄVÄT TIEDOT

”Lukion koko oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Kesken lukion oppimäärän suorittamista eroavalle opiskelijalle annetaan erotodistus, johon merkitään arvostelu suoritetuista opinnoista. Yhden tai useamman aineen oppimäärän suorittaneelle annetaan todistus oppimäärän suorittamisesta.”(Lukioasetus 810/1998,8 § 1 mom))

”Päättö- ja erotodistukseen sekä yhden tai useamman aineen suorittamisesta annettavaan todistukseen sovelletaan mitä 6 §:ssä on säädetään.” ((Lukioasetus 810/1998,8 § 2 mom))

Lukiossa käytetään seuraavia todistuksia:

- 1.Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän.
- 2.Todistus oppimäärän suorittamisesta annetaan, kun henkilö on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän.
- 3.Todistus lukiosta eroamisesta (erotodistus)annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiosta ennen lukion koko oppimäärän suorittamista.

Lukion todistusten tulee sisältää seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- suoritettut opinnot
- todistuksen antamispäivämäärä ja rehtorin allekirjoitus
- tiedot oppilaitoksen todistuksenanto-oikeudesta
- arvosana-asteikko
- selvitys kielten oppimäärästä

ÄO/M	=äidinkielenomainen oppimäärä toisessa kotimaisessa kielessä (ruotsi/suomi)
S2/R2	=suomi/ruotsi toisena kielenä vieraskielisille opiskelijoille
A	=perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkaneen kielen oppimäärä
B1	=perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkaneen yhteisen kielen oppimäärä
B2	=perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkaneen valinnaisen kielen oppimäärä
B3	=lukiossa alkaneen valinnaisen kielen oppimäärä

Suomi/ruotsi toisena kielenä vieraskielisille opiskelijoille (S2/R2)merkitään todistuksessa äidinkielen ja kirjallisuuden kohtaan.

Mikäli opiskelijan opiskelema oma äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, se kirjataan soveltaviin opintoihin omaksi kohdaksi otsikolla ”Muu opiskelijan äidinkieli ”.

Lukion päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta merkitään opiskelijan opiskelema oppiaineet, niissä suoritettujen kurssien määrä sekä kunkin oppiaineen arvosana sanallisesti ja numeroin (esimerkiksi: kiitettävä...9) tai merkintä oppiaineen hyväksytystä suorittamisesta (suoritettu).

Päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta kuuluu myös kohta lisätietoja. Tähän kohtaan merkitään päättötodistuksen liitteenä annettavat ja sitä täydentävät todistukset erillisistä näytöistä kuten esimerkiksi suoritettut lukiodiplomit, suullisen kielitaidon kokeet sekä erittely muissa oppilaitoksissa suoritetuista lukion oppimäärään kuuluneista opinnoista, jotka eivät ole mukana oppiaineiden oppimäärien yhteydessä.

Mikäli opiskelija on opiskellut yli puolet oppiaineen oppimäärän kursseista muulla kuin koulun varsinaisella opetuskielellä, tulee siitä tehdä merkintä todistuksen lisätietoihin.

Lukion erotodistukseen merkitään oppiaineet ja niissä suoritettut kurssit sekä kunkin kurssin arvosana tai merkintä kurssin suorittamisesta (suoritettu/hylätty).

Lukiossa pidetään opiskelijan opinnoista tiedostoa, josta ilmenevät suoritettut kurssit ja niiden arvosanat. Opiskelijoille jaetaan jokaisen jakson jälkeen ote opintokirjasta, josta selviää opiskelijan siihen mennessä suorittamat kurssit.

Lukion koko oppimäärän suorittamisesta ei anneta yhteistä arvosanaa oppiaineiden arvosanojen keskiarvona eikä muullakaan tavalla.

Todistukseen merkitään opiskelijan suorittama kokonaiskurssimäärä.

Lukiokoulutuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

LIITE 1 Konstruktivistinen oppimiskäsitys

Tieteelliseen nykynäkemykseen perustuva konstruktivistinen oppimisprosessi johtaa joustavaan ja oppijan valmiuksia painottavaan opetuksen korostamiseen. Tämän käsityksen mukaan Rauste- von Wright & Wright (1992, 1994) kuvaavat oppimiselle ominaisia piirteitä seuraavasti:

1. Uutta tietoa omaksutaan aiemmin opittua käyttämällä. Opetuksen

lähtökohtana tulisi olla oppijan tapa hahmottaa maailmaa ja sen tulkintaan käytettyjä käsitteitä. Tärkeää on tuntee ne oppimisen strategiat, joita oppija käyttää "välineinä" omaksuessaan uutta tietoa. Tie noviisista eksperttiyteen vaihtelee oppijan valmiuksista riippuen.

2. Oppiminen on oppijan oman toiminnan tulosta. Omien tulkintojen kokeiluna on oppimisessa oleellinen rooli. Uuden toimintastrategioiden oppiminen ei ole niinkään ongelmallista, mutta niiden käyttöönotto. Oleellista on tällöin, onko oppija itse vastuussa oppimistoiminnastaan. Oppijan ottama rooli vastuunkantajana riippuu puolestaan paljolti hänen itsetunnostaan.

Toimintaa ohjaa tavoite, mutta oppimista säätelee se, mitä oppija tekee. Oppimisen kannalta keinot, joilla tavoitteeseen pyritään voivat olla yhtä tärkeitä kuin tavoite sinällään. Edellisen perusteella on todettavissa, että oppimista ei voi arvioida "sinänsä". Oppimista voidaan toki mitata eri tavoin ja kriteerejä käyttäen.

3. Ymmärtämisen painottaminen edistää mielekästä tiedon konstruointia. Asian ymmärtäminen perustuu sen tulkitsemiseen laajan tietorakenteen pohjalta. Ymmärtämisen kriteereiksi on esitetty sitä, että tulkinta siirtyy uusiin konteksteihin. Oleellista oppijan kannalta on, että hän tulisi itse tietoiseksi, mitä hän opittavasta asiasta ymmärtää.

4. Sama asia voidaan tulkita monella eri tavalla. Kun samaa tekstiä luetaan eri strategiaa käyttäen, siitä opitaan eri asioita. Oppimisen kannalta on usein tärkeämpää selvittää millaisia tulkintoja on opittu kuin, miten paljon on opittu.

5. Oppiminen on aina kontekstisidonnaista. Oppimista ei voi tutkia erillään sen sisällöistä ja oppimistilanteesta, sillä erilaiset sisällöt voivat edellyttää osittain erilaisia konstruktioprosesseja.

6. Opitun siirtovaikutus uusiin tilanteisiin riippuu tietojen ja taitojen organisaatiosta. Jos oppimistilanteessa kiinnitetään monipuolisesti huomiota ko. tiedon tulevaan käyttöön oppijan omassa elämässä, myöhempi käyttö helpottuu. Uusissa tilanteissa siirtovaikutusta edistää puolestaan pyrkimys etsiä yhteyksiä aiemmin opitun ja nykytilanteen välillä.

7. Oppimisessa sosiaalisella vuorovaikutuksella on keskeinen rooli.

TIEDONANTO

Liite 2

Kannuksen lukion opettajakunta on käsitellyt kokouksessaan 19.11.2003 luokkaretkiasiaa ja tullut seuraavin johtopäätöksiin:

1. Opintoretken tavoite on perehdyttää oppilaita erilaisiin kulttuurin, tieteen ja taiteen, osa-alueisiin. Hyviä opintoretken kohteita ovat mm. erilaiset museot, kirkot, tiedekeskukset, oppilaitokset ja yliopistot.
2. Risteilyt eivät sovi opintoretken luonteeseen. Ensinnäkin ne vievät kohtuuttoman ison osan opintoretkeen käytettävästä ajasta. Toisaalta niillä ilmenevä alkoholikulttuuri ei ole sopivaa ajanvietettä työaikana.
3. Opettajia ei voida velvoittaa lähtemään valvojiksi esim. risteilyille, joissa oppilaita on mahdotonta valvoa ja pitää koossa. Vastuu ikävistä tapahtumista on viime kädessä aina opettajalla. Muutenkaan opettajia ei voida velvoittaa lähtemään valvojiksi.
4. Hyviä opintoretkikohteita on Suomessa paljon. Mahdolliset ulkomaille tehtävät matkat voisivat liittyä esim. ystävyyskaupunkitoimintaan perhemajoituksena tms.
5. Olemme opettajakuntana valmiita tukemaan oppilaita sellaisten matkojen järjestämisessä, joilla on selkeä ohjelma ja aikataulu ja jotka palvelevat opintoretken tarkoitusta.

Kannuksessa 19. marraskuuta 2002

lukion opettajakunnan psta Sauli Konttila, rehtori

AIKAULOTTUVUUS	HAKEUTUMISVAIHE	OPINTOJEN ALOITUSVAIHE	OPINTOJEN ETENEMISVAIHE	OPINTOJEN PÄÄTTYMISVAIHE	SEURANTAVAIHE
RESURSSIT	* Aloituspaikkoja päivälukiossa 72 ja ammattilukiossa 16	* 2 rinnakkaisluokkaa ja ammattilukioryhmä	* Tukiopetus mahdollista		
REHTORI	* Osallistuu lukioon tulevien vanhempainiltaan * Muodostaa opiskeluryhmät ainevalintojen pohjalta * Vierailee lähikuntien vanh.illoissa	* Tiedottaa koulun säännöistä ja yleisistä ohjeista	* Tukee opon ja opettajien yhteistyötä ja ohjaustoiminnan suunnittelua * Tiedottaa opiskelijoille säännöistä ja määräyksistä * Osallistuu vanh.iltoihin * Johtaa oppilashuoltoa	* Tiedottaa yo-kirjoituksista * Hoitaa yo-kirjoitusjärjestelyt koululla * Huolehtii päättötodistuksista * Osallistuu vanhempainiltoihin	
OPINTO-OHJAAJA	* Vierailee ysiluokissa: ainevalinnat jatko-opintojen kannalta, lukio-opinnot yleensä * Tarkistaa ainevalintoja * Organisoii ysiluokkien vierailut lukiolle * Osallistuu vanh.iltaan lukioon hakeutuvien vanhemmille	* Selvittää ongelmalliset ainevalinnat * Tekee opiskelijoiden kanssa henk.koht. opiskelusuunnitelman * Ohjaa koulun käytäntöihin * Käy läpi opiskelutekniikkaa	* Seuraa opiskelijoiden opintojen etenemistä * Pitää ohjauksen luokkatunnit * Huolehtii henk.koht. ja pienrymäohjauksesta (haastattelut) * Tukee erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita * Tiedottaa jatko-opinnoista ja koulutustarjonnasta * Hoitaa yhteydet työelämään * Ohjaa yo-tutkintosuunnittelua * Osallistuu vanh.iltoihin	* Tiedottaa yo-kirjoituksista * Henkilökohtainen jatko-opinto-ohjaus (haastattelut) * Vastaa vierailuista oppilaitoksiin ja yrityksiin * Seuraa kurssikertymää * Suunnittelee opiskelijoiden kanssa opintoja, hajautusta ja tulevaisuutta	* Seuraa soveltuvin osin opiskelijoiden jatkosijoittumista * Antaa jälkiohjausta tarvitseville

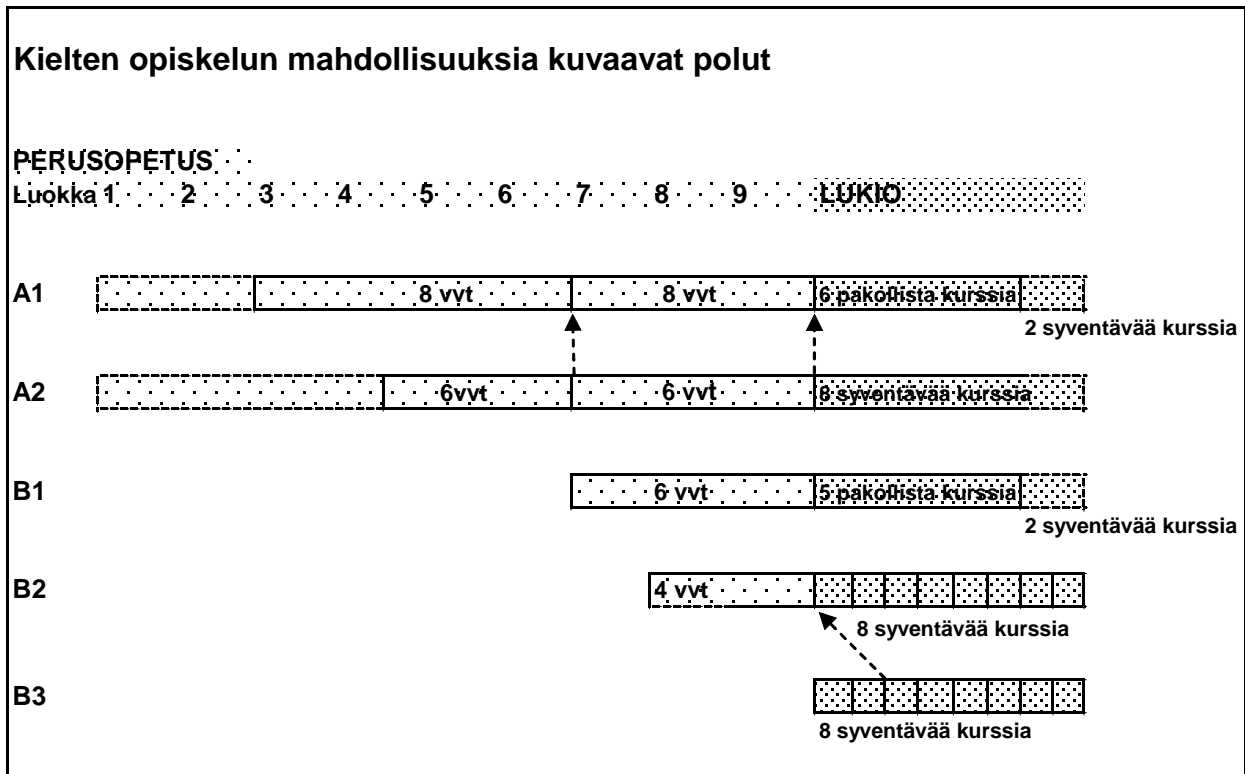
RYHMÄNOHJAAJA	* Tutustuu ennalta ryhmäläistensä taustaan (saattaen vaihdettava)	* Perehdyttää lukio-opiskeluun * Tarkistaa ainevalinnat * Tiedottaa koulun käytännöistä * Auttaa ryhmäläisiä tutustumaan toisiinsa	* Seuraa poissaoloja ja opintojen etenemistä * Pitää ryhmänohjaustuokiot * Keskustelee tarvittaessa ryhmäläisten kanssa henkilökohtaisesti * Osallistuu vanh.iltoihin	* Seuraa opintojen etenemistä * Osallistuu vanhempainiltoihin	
AINEENOPETTAJA	* Osallistuu lukioon tulevien vanh.iltaan	* Perehdyttää oman oppiaineensa opiskeluun ja opiskelutekniikkaan	* Ohjaa oman oppiaineen opiskelua * Osallistuu vanh.iltoihin	* Informoi oman aineensa osalta yo-kirjoituskäytännöistä * Osallistuu vanh.iltoihin	
TUTORIT	* Vierailevat ysluokissa, mahdollisesti vanh.illoissa kertomassa lukio-opiskelusta	* Auttavat ja opastavat henk.koht. opintosuunnitelman tekemisessä * Perehdyttävät lukio-opiskeluun			

LIITE 4

KIELEN OPISKELUN MAHDOLLISUUKSIA KUVAAVA KAAVIO

LIITE 5 KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO

Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielen oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen.

Taitotaso A1		Suppea viestintä kaikkein tutuimmissa tilanteissa			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.1	Kielitaidon alkeiden hallinta	<p>* Ymmärtää erittäin rajallisen määrän tavallisimpia sanoja ja fraaseja (tervehdyksiä, nimiä, lukuja, kehotuksia) arkisissa yhteyksissä.</p> <p>* Ei edes ponnistellen ymmärrä kuin kaikkein alkeellisinta kieliaineesta.</p> <p>* Tarvitsee erittäin paljon apua: toistoa, osoittamista, käännöstä.</p>	<p>* Osaa vastata häntä koskeviin yksinkertaisiin kysymyksiin lyhyin lausein. Vuorovaikutus on puhekumppanin varassa, ja puhuja turvautuu ehkä äidinkieleen tai eleisiin.</p> <p>* Puheessa voi olla paljon pitkiä taukoja, toistoja ja katkoksia.</p> <p>* Ääntäminen voi aiheuttaa suuria ymmärtämisongelmia.</p> <p>* Osaa hyvin suppean perussanaston ja joitakin opeteltuja vakioilmaisuja.</p> <p>* Puhuja ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta hänen hallitsemansa harvat kaavamaiset ilmaiset voivat olla melko virheettömiä.</p>	<p>* Tuntee kirjainjärjestelmän, mutta ymmärtää tekstistä vain hyvin vähän.</p> <p>* Tunnistaa vähäisen määrän tuttuja sanoja ja lyhyitä fraaseja ja osaa yhdistää niitä kuviin.</p> <p>* Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennakoitavassa yhteydessä on erittäin rajallinen.</p>	<p>* Osaa viestiä välittömiä tarpeita hyvin lyhyin ilmaisin.</p> <p>* Osaa kirjoittaa kielen kirjaimet ja numerot kirjaimin, merkitä muistiin henkilökohtaiset perustietonsa ja kirjoittaa joitakin tuttuja sanoja ja fraaseja.</p> <p>* Osaa joukon erillisiä sanoja ja sanontoja.</p> <p>* Ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta kirjoittaa oikein muutamia sanoja ja ilmauksia.</p>
A1.2	Kehittyvä alkeis-kielitaito	<p>* Ymmärtää rajallisen määrän sanoja, lyhyitä lauseita, kysymyksiä ja kehotuksia, jotka liittyvät henkilökohtaisiin asioihin tai välittömään tilanteeseen.</p> <p>* Joutuu ponnistelemaan ymmärtääkseen yksinkertaisiakin lausumia ilman selviä tilannevihjeitä.</p> <p>* Tarvitsee paljon apua: puheen hidastamista, toistoa, näyttämistä ja käännöstä.</p>	<p>* Osaa viestiä suppeasti joitakin välittömiä tarpeita ja kysyä ja vastata henkilökohtaisia perustietoja käsittelevissä vuoropuheluissa. Tarvitsee usein puhekumppanin apua.</p> <p>* Puheessa on taukoja ja muita katkoksia.</p> <p>* Ääntäminen voi aiheuttaa usein ymmärtämisongelmia.</p> <p>* Osaa hyvin suppean perussanaston, joitakin tilannesidonnaisia ilmaisuja ja peruskieliopin aineksia.</p> <p>* Alkeellisessakin vapaassa puheessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä.</p>	<p>* Ymmärtää nimiä, kylttejä ja muita hyvin lyhyitä ja yksinkertaisia tekstejä, jotka liittyvät välittömiin tarpeisiin.</p> <p>* Tunnistaa yksinkertaisesta tekstistä yksittäisen tiedon, jos voi lukea tarvittaessa uudelleen</p> <p>* Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennustettavassa yhteydessä on rajallinen.</p>	<p>* Osaa viestiä välittömiä tarpeita lyhyin lausein.</p> <p>* Osaa kirjoittaa muutamia lauseita ja fraaseja itsestään ja lähipiiristään (esim. vastauksia kysymyksiin tai muistilappuja).</p> <p>* Osaa joitakin perussanoja ja sanontoja ja pystyy kirjoittamaan hyvin yksinkertaisia päälauseita.</p> <p>* Ulkoa opetellut fraasit voivat olla oikein kirjoitettuja, mutta alkeellisimmassakin vapaassa tuotoksessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä.</p>
Taitotaso A1		Suppea viestintä kaikkein tutuimmissa tilanteissa			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.3	Toimiva alkeis-kielitaito	<p>* Ymmärtää yksinkertaisia lausumia (henkilökohtaisia kysymyksiä ja jokapäiväisiä ohjeita, pyyntöjä ja kieltoja)</p>	<p>* Osaa kertoa lyhyesti itsestään ja lähipiiristään. Selviytyy kaikkein yksinkertaisimmista vuoropuheluista ja palvelutilanteista. Tarvitsee joskus</p>	<p>* Pystyy lukemaan tuttuja ja joitakin tuntemattomia sanoja. Ymmärtää hyvin lyhyitä viestejä, joissa käsitellään</p>	<p>* Selviytyy kirjoittamalla kaikkein tutuimmissa, helposti ennakoitavissa arkisiin tarpeisiin ja kokemuksiin liittyvissä tilanteissa.</p> <p>* Osaa kirjoittaa yksinkertaisia viestejä</p>

		rutiinimaisissa keskusteluissa tilanneyhteyden tukemana. * Pystyy seuraamaan yksinkertaisia, välittömiin tilanteisiin tai omaan kokemukseensa liittyviä keskusteluja. * Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja kuulijalle kohdennettua yleiskielistä puhetta.	puhekumppanin apua. * Kaikkein tutuimmat jaksot sujuvat, muualla tauot ja katkokset ovat hyvin ilmeisiä. * Ääntäminen voi joskus tuottaa ymmärtämisiongelmiä. * Osaa rajallisen joukon lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeisintä sanastoa ja perustason lauserakenteita. * Alkeellisessakin puheessa esiintyy paljon peruskielioppivirheitä.	arkielämää ja rutiinitapahtumia tai annetaan yksinkertaisia ohjeita. * Pystyy löytämään tarvitsemansa yksittäisen tiedon lyhyestä tekstistä (postikortit, säätiedotukset). * Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hyvin hidasta.	(yksinkertaisen postikortin, henkilötiedot, yksinkertainen sanelu). * Osaa kaikkein tavallisimpia sanoja ja ilmauksia, jotka liittyvät omaan elämään tai konkreetteihin tarpeisiin. Osaa kirjoittaa muutamia yksilauseisia virkkeitä. * Alkeellisessakin vapaassa tuotoksessa esiintyy monenlaisia virheitä.
Taitotaso A2		Välittömän sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeet ja lyhyt kerronta			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A2.1	Peruskielitaidon alkuvaihe	* Pystyy ymmärtämään yksinkertaista puhetta tai seuraamaan keskustelua aiheista, jotka ovat hänelle välittömän tärkeitä. * Pystyy ymmärtämään lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien keskustelujen ja viestien (ohjeet, kuulutukset) ydinsisällön sekä havaitsemaan aihepiirin vaihdokset tv-uutisissa. * Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalilla nopeudella ja selkeästi puhuttua yleiskielistä puhetta, joka usein täytyy lisäksi toistaa.	* Osaa kuvata lähipiiriään muutamin lyhyin lausein. Selviytyy yksinkertaisista sosiaalisista kohtaamisista ja tavallisimmista palvelutilanteista. Osaa aloittaa ja lopettaa lyhyen vuoropuhelun, mutta kykenee harvoin ylläpitämään pitempää keskustelua. * Tuottaa sujuvasti joitakin tuttuja jaksoja, mutta puheessa on paljon hyvin ilmeisiä taukoja ja vääriä aloituksia. * Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on hyvin ilmeistä ja ääntämisvirheistä voi koitua satunnaisia ymmärtämisiongelmiä. * Osaa helposti ennakoitavan perus-sanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita (kuten menneen ajan muotoja ja konjunktioita). * Hallitsee kaikkein yksinkertaisimman kieliopin alkeellisessä vapaassa puheessa, mutta virheitä esiintyy yhä paljon perusrakenteissakin.	* Ymmärtää yksinkertaisia ja kaikkein tavanomaisinta sanastoa sisältäviä tekstejä (yksityiskirjeitä, pikku-uutisia, arkisimpia käyttöohjeita). * Ymmärtää tekstin pääajatuksukset ja joitakin yksityiskohtia parin kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa paikantaa ja verrata yksittäisiä tietoja ja pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn kontekstin avulla. * Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hidasta.	* Selviytyy kirjoittamalla kaikkein rutiinimaisimmista arkitilanteista. * Osaa kirjoittaa lyhyitä, yksinkertaisia viestejä (henkilökohtaiset kirjeet, lappuset), jotka liittyvät arkisiin tarpeisiin sekä yksinkertaisia, luettelomaisia kuvauksia hyvin tutuista aiheista (todellisista tai kuvitteellisista henkilöistä, tapahtumista, omista ja perheen suunnitelmista). * Osaa käyttää perustarpeisiin liittyvää konkreettista sanastoa ja perusaikamuotoja sekä yksinkertaisin sidossanoin (ja, mutta) liitetyjä rinnasteisia lauseita. * Kirjoittaa kaikkein yksinkertaisimmat sanat ja rakenteet melko oikein, mutta tekee toistuvasti virheitä perusasioissa (aikamuodot, taiputus) ja tuottaa paljon kömpelöitä ilmaisuja vapaassa tuotoksessa.
Taitotaso A2		Välittömän sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeet ja lyhyt kerronta			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A2.2	Kehittyvä peruskielitaito	* Ymmärtää tarpeeksi kyetäkseen tyydyttämään konkreetit tarpeensa. Pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen	* Osaa esittää pienen, luettelomaisen kuvauksen lähipiiristään ja sen jokapäiväisistä puolista. Pystyy osallistumaan rutiinimaisiin keskusteluihin omista tai itselleen	* Ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia muutaman kappaleen pituisista viesteistä jonkin verran vaativissa arkisissa yhteyksissä	* Selviytyy kirjoittamalla tavanomaisissa arkitilanteissa. * Osaa kirjoittaa hyvin lyhyen, yksinkertaisen kuvauksen tapahtumista, menneistä toimista ja

		<p>asiapuheen pääkohtia.</p> <p>*Pystyy yleensä tunnistamaan ympärillään käytävän keskustelun aiheen. Ymmärtää tavallista sanastoa ja hyvin rajallisen joukon idiomeja tuttuja aiheita tai yleistietoa käsittelevässä tilannesidonnaisessa puheessa.</p> <p>* Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää yleispuhekieltä, joka äännetään hitaasti ja selvästi. Toistoa tarvitaan melko usein.</p>	<p>tärkeistä asioista. Voi tarvita apua keskustelussa ja vältellä joitakin aihepiirejä.</p> <p>*Puhe on välillä sujuvaa, mutta erilaiset katkokset ovat hyvin ilmeisiä.</p> <p>*Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy.</p> <p>*Osaa kohtalaisen hyvin tavallisen, jokapäiväisen sanaston ja jonkin verran idiomattisia ilmaisuja. Osaa useita yksinkertaisia ja myös joitakin vaativampia rakenteita.</p> <p>* Laajemmassa vapaassa puheessa esiintyy paljon virheitä perusasioissa (esim. verbien aikamuodoissa) ja ne voivat joskus haitata ymmärrettävyyttä.</p>	<p>(mainokset, kirjeet, ruokalistas, aikataulut) sekä faktatekstejä (käyttöohjeet, pikku-uutiset).</p> <p>* Pystyy hankkimaan helposti ennakoitavaa uutta tietoa tutuista aiheista selkeästi jäsennellystä muutaman kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä niiden kieliasusta ja kontekstista.</p> <p>* Tarvitsee usein uudelleen lukemista ja apuvälineitä tekstikappaleen ymmärtämiseksi.</p>	<p>henkilökohtaisista kokemuksista tai elinympäristönsä arkipäiväisistä puolista (lyhyet kirjeet, muistilaput, hakemukset, puhelinviestit).</p> <p>*Osaa arkipäiväisen perussanaston, rakenteet ja tavallisimmat sidoskeinot.</p> <p>* Kirjoittaa yksinkertaiset sanat ja rakenteet oikein, mutta tekee virheitä harvinaisemmissa rakenteissa ja muodoissa ja tuottaa kömpelöitä ilmaisuja.</p>
Taitotas B1		Selviytyminen arkielämässä			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1.1	Toimiva peruskielitaito	<p>*Ymmärtää pääajatuksia ja keskeisiä yksityiskohtia puheesta, joka käsittelee koulussa, työssä tai vapaa-aikana säännöllisesti toistuvia teemoja mukaan lukien lyhyt kerronta. Tavoittaa radioutisten, elokuvien, tv-ohjelmien ja selkeiden puhelinviestien pääkohdat.</p> <p>* Pystyy seuraamaan yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta. Ymmärtää tavallista sanastoa ja rajallisen joukon idiomeja.</p> <p>* Pitemmän viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja selkeämpää yleiskielistä puhetta. Toistoa tarvitaan silloin tällöin.</p>	<p>*Osaa kertoa tutuista asioista myös joitakin yksityiskohtia. Selviytyy kielialueella tavallisimmista arkitilanteista ja epävirallisista keskusteluista. Osaa viestiä itselleen tärkeistä asioista myös hieman vaativammassa tilanteissa. Pitkäkestoinen esitys tai käsitteelliset aiheet tuottavat ilmeisiä vaikeuksia.</p> <p>*Pitää yllä ymmärrettävää puhetta, vaikka pitemmissä puhejaksoissa esiintyy taukoja ja epäröintiä.</p> <p>*Ääntäminen on selvästi ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on joskus ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy jonkin verran.</p> <p>*Osaa käyttää melko laajaa jokapäiväistä sanastoa ja joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Käyttää useita erilaisia rakenteita.</p> <p>* Laajemmassa vapaassa puheessa kielioppivirheet ovat tavallisia (esim. artikkeleita ja päätteitä puuttuu), mutta ne haittaavat harvoin ymmärrettävyyttä.</p>	<p>*Pystyy lukemaan monenlaisia, muutaman sivun pituisia tekstejä (taulukot, kalenterit, kurssiohjelmat, keittokirjat) tutuista aiheista ja seuraamaan tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.</p> <p>* Pystyy seuraamaan tuttua aihetta käsittelevän parisivuisen tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia.</p> <p>* Arkikokemuksesta poikkeavien aiheiden ja tekstin yksityiskohtien ymmärtäminen voi olla puutteellista.</p>	<p>* Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävän, jonkin verran yksityiskohtaistakin arkitietoa välittävän tekstin tutuista, itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitelluista aiheista.</p> <p>*Osaa kirjoittaa selväpiirteisen sidosteisen tekstin liittämällä erilliset ilmaukset peräkkäin jaksoiksi (kirjeet, kuvaukset, tarinat, puhelinviestit). Pystyy välittämään tehokkaasti tuttua tietoa tavallisimmissa kirjallisen viestinnän muodoissa.</p> <p>*Osaa useimpien tutuissa tilanteissa tarvittavien tekstien laadintaan riittävän sanaston ja rakenteet, vaikka teksteissä esiintyy interferenssiä ja ilmeisiä kiertoilmaisuja.</p> <p>* Rutiininomainen kieliaines ja perusrakenteet ovat jo suhteellisen virheettömiä, mutta jotkut vaativimmat rakenteet ja sanaliitot tuottavat ongelmia.</p>
Taitotaso B1		Selviytyminen arkielämässä			

		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1.2	Sujuva peruskielitaito	<p>* Ymmärtää selväpiirteistä asiatieta, joka liittyy tuttuihin ja melko yleisiin aiheisiin jonkin verran vaativissa yhteyksissä (epäsuora tiedustelu, työkeskustelut, ennakoitavissa olevat puhelinviestit).</p> <p>* Ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta ja epämuodollisesta keskustelusta.</p> <p>* Ymmärtäminen edellyttää yleiskieltä tai melko tuttua aksenttia sekä satunnaisia toistoja ja uudelleenmuotoiluja. Nopea syntyperäisten välinen keskustelu ja vieraiden aiheiden tuntemattomat yksityiskohdat tuottavat vaikeuksia.</p>	<p>*Osaa kertoa tavallisista, konkreeteista aiheista kuvaillen, eritellen ja vertaillen ja selostaa myös muita aiheita, kuten elokuvia, kirjoja tai musiikkia. Osaa viestiä varmasti useimmissa tavallisissa tilanteissa. Kielellinen ilmaisu ei ehkä ole kovin tarkkaa.</p> <p>*Osaa ilmaista itseään suhteellisen vaivattomasti. Vaikka taukoja ja katkoksia esiintyy, puhe jatkuu ja viesti välittyy.</p> <p>*Ääntäminen on hyvin ymmärrettävää, vaikka intonaatio ja painotus eivät ole aivan kohdekielen mukaisia.</p> <p>*Osaa käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiomeja. Käyttää myös monenlaisia rakenteita ja mutkikkaitakin lauseita.</p> <p>* Kielioppivirheitä esiintyy jonkin verran, mutta ne haittaavat harvoin laajempaakaan viestintää.</p>	<p>* Pystyy lukemaan muutaman kappaleen pituisia tekstejä monenlaisista aiheista (lehtiartikkelit, esitteet, käyttöohjeet, yksinkertainen kaunokirjallisuus) ja selviää myös jonkin verran päättelyä vaativista teksteistä käytännönläheisissä ja itselleen tärkeissä tilanteissa.</p> <p>* Pystyy etsimään ja yhdistelemään tietoja useammasta muutaman sivun pituisesta tekstistä suorittaakseen jonkin tehtävän.</p> <p>* Pitkien tekstien jotkin yksityiskohdat ja sävyt saattavat jäädä epäselviksi.</p>	<p>*Osaa kirjoittaa henkilökohtaisia ja julkisempiakin viestejä, kertoo niissä uutisia ja ilmaista ajatuksiaan tutuista abstrakteista ja kulttuuriaiheista, kuten musiikista tai elokuvista.</p> <p>* Osaa kirjoittaa muutaman kappaleen pituisen jäsentyneen tekstin (muistiinpanoja, lyhyitä yhteenvedoja ja selostuksia selväpiirteisen keskustelun tai esityksen pohjalta). Osaa esittää jonkin verran tukitietoa pääajatuksille ja ottaa lukijan huomioon.</p> <p>* Hallitsee melko monenlaiseen kirjoittamiseen tarvittavaa sanastoa ja lauserakenteita. Osaa ilmaista rinnasteisuutta ja alisteisuutta.</p> <p>*Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävää ja kohtuullisen virheetöntä kieltä, vaikka virheitä esiintyy vaativissa rakenteissa, tekstin jäsentelyssä ja tyylissä ja vaikka äidinkielen tai jonkin muun kielen vaikutus on ilmeinen.</p>
Taitotaso B2 Selviytyminen säännöllisessä kanssakäymisessä syntyperäisten kanssa					
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B2.1	Itsenäisen kielitaidon perustaso	<p>* Ymmärtää asiallisesti ja kielellisesti kompleksisen puheen pääajatuksat, kun se käsittelee konkreetteja tai abstrakteja aiheita. Pystyy seuraamaan yleisesti kiinnostavaa yksityiskohtaista kerrontaa (uutiset, haastattelut, elokuvat, luennot).</p> <p>* Ymmärtää puheen pääkohdat, puhujan tarkoituksen, asenteita, muodollisuusastetta ja tyyliä. Pystyy seuraamaan laajaa puhetta ja monimutkaista argumentointia, jos puheen kulku on selvästi merkitty erilaisin jäsentimin (sidesanat, rytmitys). Pystyy tiivistämään tai ilmaisemaan kuulemastaan avainkohdat ja tärkeät yksityiskohdat.</p>	<p>*Osaa esittää selkeitä, täsmällisiä kuvauksia monista kokemuspiiriinsä liittyvistä asioista, kertoa tuntemuksista sekä tuoda esiin tapahtumien ja kokemusten henkilökohtaisen merkityksen. Pystyy osallistumaan aktiivisesti useimpiin käytännöllisiin ja sosiaalisiin tilanteisiin sekä melko muodollisiin keskusteluihin. Pystyy säännölliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa vaikuttamatta tahattomasti huvittavalta tai ärsyttävältä.</p> <p>Kielellinen ilmaisu ei aina ole täysin tyylikästä.</p> <p>*Pystyy tuottamaan puhejaksoja melko tasaiseen tahtiin, ja puheessa on vain harvoin pitempiä taukoja.</p> <p>*Ääntäminen ja intonaatio ovat selkeitä ja luonteivia.</p> <p>*Osaa käyttää monipuolisesti kielen rakenteita ja laajahkoa sanastoa mukaan lukien idiomaattinen ja käsitteellinen</p>	<p>*Pystyy lukemaan itsenäisesti muutaman sivun pituisia tekstejä (lehtiartikkeleita, novelleja, viihde- ja tietokirjallisuutta, raportteja ja yksityiskohtaisia ohjeita) oman alan tai yleisistä aiheista. Tekstit voivat käsitellä abstrakteja, käsitteellisiä tai ammatillisia aiheita, ja niissä on tosiasioita, asenteita ja mielipiteitä.</p> <p>*Pystyy tunnistamaan kirjoittajan ja tekstin tarkoituksen, paikantamaan useita eri yksityiskohtia pitkistä tekstistä. Pystyy nopeasti tunnistamaan tekstin sisällön ja uusien tietojen käyttöarvon päättääkseen, kannattaako tekstiin tutustua tarkemmin.</p> <p>* Vaikeuksia tuottavat vain</p>	<p>* Osaa kirjoittaa selkeitä ja yksityiskohtaisia tekstejä monista itseään kiinnostavista aihepiireistä, tutuista abstrakteista aiheista, rutiiniluonteisia asiaviestejä sekä muodollisempia sosiaalisia viestejä (arvostelut, liikekirjeet, ohjeet, hakemukset, yhteenvedot).</p> <p>*Osaa kirjoittaessaan ilmaista tietoja ja näkemyksiä tehokkaasti ja kommentoida muiden näkemyksiä. Osaa yhdistellä tai tiivistää eri lähteistä poimittuja tietoja omaan tekstiin.</p> <p>* Osaa laajan sanaston ja vaativia lauserakenteita sekä kielelliset keinot selkeän, sidosteisen tekstin laatimiseksi. Sävyn ja tyylin joustavuus on rajallinen, ja pitkässä esityksessä voi ilmetä hyppäyksiä asiasta toiseen.</p> <p>* Hallitsee melko hyvin oikeinkirjoituksen, kieliopin ja välimerkkien käytön, eivätkä virheet johda väärinkäsityksiin. Tuotoksessa saattaa näkyä äidinkielen vaikutus. Vaativat rakenteet sekä ilmaisun ja tyylin joustavuus</p>

		* Ymmärtää suuren osan ympärillään käytävästä keskustelusta, mutta voi kokea vaikeaksi ymmärtää useamman syntyperäisen välistä keskustelua, jos nämä eivät mitenkään helpota sanottavaansa.	sanasto. Osoittaa kasvavaa taitoa reagoida sopivasti tilanteen asettamiin muotovaatimuksiin. * Kieliopin hallinta on melko hyvää, eivätkä satunnaiset virheet yleensä haittaa ymmärrettävyyttä.	pitkien tekstien idiomit ja kulttuuriviittaukset.	tuottavat ongelmia.
Taitotaso B2 Selviytyminen säännöllisessä kanssakäymisessä syntyperäisten kanssa					
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B2.2	Toimiva itsenäinen kielitaito	* Ymmärtää elävää tai tallennettua, selkeästi jäsentynyttä yleiskielistä puhetta kaikissa sosiaalisen elämän, koulutuksen ja työelämän tilanteissa (myös muodollinen keskustelu ja syntyperäisten välinen vilkas keskustelu). * Pystyy yhdistämään vaativia tehtäviä varten kompleksista ja yksityiskohtaista tietoa kuulemistaan laajoista keskusteluista tai esityksistä. Osaa päätellä ääneen lausumattomia asenteita ja sosiokulttuurisia viitteitä sekä arvioida kriittisesti kuulemaansa. * Ymmärtää vieraita puhujia ja kielimuotoja. Huomattava taustamelu, kielellinen huumori ja harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset saattavat yhä tuottaa vaikeuksia.	*Osaa pitää valmistellun esityksen monenlaisista yleisistäkin aiheista. Pystyy tehokkaaseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa. Osaa keskustella ja neuvotella monista asioista, esittää ja kommentoida vaativia ajatuskuluja ja kytkeä sanottavansa toisten puheenvuoroihin. Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla. Esitys voi olla kaavamaisista, ja puhuja turvautuu toisinaan kiertoilmauksiin. *Osaa viestiä spontaanisti, usein hyvinkin sujuvasti ja vaivattomasti satunnaisista epäröinneistä huolimatta. *Ääntäminen ja intonaatio ovat hyvin selkeitä ja luontevia. * Hallitsee laajasti kielelliset keinot ilmaista konkreetteja ja käsitteellisiä, tuttuja ja tuntemattomia aiheita varmasti, selkeästi ja tilanteen vaatimaa muodollisuusastetta noudattaen. Kielelliset syyt rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin. * Kieliopin hallinta on hyvää. Usein puhuja korjaa virheensä itse, eivätkä virheet haittaa ymmärrettävyyttä.	*Pystyy lukemaan itsenäisesti usean sivun pituisia, eri tarkoituksiin laadittuja kompleksisia tekstejä (päivälehtiä, novelleja, kaunokirjallisuutta). Jotkin näistä voivat olla vain osittain tuttuja tai tuntemattomia, mutta henkilön itsensä kannalta merkityksellisiä. * Pystyy tunnistamaan kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin tarkoituksen. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimutkaisista teksteistä. Ymmärtää riittävästi tiivistääkseen pääkohdat tai ilmaistakseen ne toisin sanoen. * Vaikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset.	*Osaa kirjoittaa selkeitä, yksityiskohtaisia, muodollisia ja epämuodollisia tekstejä monimutkaisista todellisista tai kuvitelluista tapahtumista ja kokemuksista enimmäkseen tutuille ja toisinaan tuntemattomille lukijoille. Osaa kirjoittaa esseiden, muodollisen tai epämuodollisen selostuksen, muistiinpanoja jatkotehtäviä varten ja yhteenvetoja. *Osaa kirjoittaa selkeän ja jäsentyneen tekstin, ilmaista kantansa, kehittää argumentteja systemaattisesti, analysoida, pohtia ja tiivistää tietoa ja ajatuksia. * Kielellinen ilmaisuvarasto ei rajoita havaittavasti kirjoittamista. * Hallitsee hyvin kieliopin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä harvinaisissa rakenteissa ja idiomatisissa ilmauksissa sekä tyyliseikoissa.
Taitotasot C1-C2		Selviytyminen monissa vaativissa kielenkäyttötilanteissa			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
C1.1	Taitavan kielitaidon perustaso	*Ymmärtää suhteellisen vaivattomasti pitempääkin puhetta tai esitystä (elokuvia,	*Osaa pitää pitkähkön, valmistellun muodollisenkin esityksen. Pystyy ottamaan aktiivisesti osaa	*Ymmärtää yksityiskohtaisesti pitkähköjä, kompleksisia tekstejä eri aloilta.	*Pystyy kirjoittamaan selkeitä, hyvin jäsentyneitä tekstejä monimutkaisista aiheista, ilmaisemaan itseään täsmällisesti ja ottamaan

	<p>luentoja, keskusteluja, väittelyjä) erilaisista tutuista ja yleisistä aiheista myös silloin, kun puhe ei ole selkeästi jäsenneltyä ja sisältää idiomaattisia ilmauksia ja rekisterinvaihdoksia.</p> <p>*Ymmärtää hyvin erilaisia äänitemateriaaleja yksityiskohtaisesti ja puhujien välisiä suhteita ja tarkoituksia tunnistuen.</p> <p>*Vieras aksentti tai hyvin murteellinen puhekieli tuottavat vaikeuksia.</p>	<p>monimutkaisiin käsitteellisiä ja yksityiskohtia sisältäviin tilanteisiin ja johtaa rutiiniluonteisia kokouksia ja pienryhmiä. Osaa käyttää kieltä monenlaiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tyyllilajien ja kielimuotojen vaihtelu tuottaa vaikeuksia.</p> <p>*Osaa viestiä sujuvasti, spontaanisti ja lähes vaivattomasti.</p> <p>*Osaa vaihdella intonaatiota ja sijoittaa lausepainot oikein ilmaistakseen kaikkein hienoimpiakin merkitysvaihteita.</p> <p>*Sanasto ja rakenteisto ovat hyvin laajat ja rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin. Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla.</p> <p>*Kieliopin hallinta on hyvää. Satunnaiset virheet eivät hankaloita ymmärtämistä, ja puhuja osaa korjata ne itse.</p>	<p>*Pystyy vaihtelemaan lukutapaansa tarpeen mukaan. Osaa lukea kriittisesti ja tyyllillisiä vivahteita arvioiden sekä tunnistaa kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin piilomerkityksiä. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimutkaisista teksteistä, tiivistämään ne ja tekemään niistä vaativia johtopäätöksiä.</p> <p>*Vaativimmat yksityiskohdat ja idiomaattiset tekstikohdat saattavat vaatia useamman lukukerran tai apuvälineiden käyttöä.</p>	<p>huomioon vastaanottajan. Osaa kirjoittaa todellisista ja kuvitteellisista aiheista varmalla, persoonallisella tyyllillä käyttäen kieltä joustavasti ja monitasoisesti. Pystyy kirjoittamaan selkeitä ja laajoja selostuksia vaativistakin aiheista.</p> <p>*Osoittaa, että hallitsee monia keinoja tekstin jäsentämiseksi ja sidosteisuuden edistämiseksi.</p> <p>*Kielellinen ilmaisuvarasto on hyvin laaja. Hallitsee hyvin idiomaattiset ilmaukset ja tavalliset sanonnat.</p> <p>* Hallitsee erittäin hyvin kieliopin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä satunnaisesti idiomaattisissa ilmauksissa sekä tyylliseikoissa.</p>
--	--	--	---	--